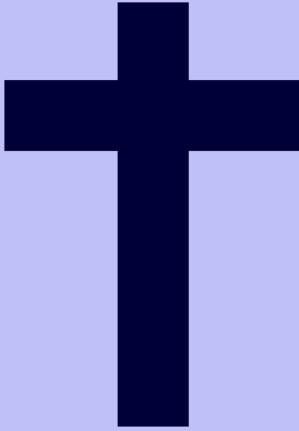

Laro

Laro NT

Laro
Laro NT

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Laro

Contributor: ECS Diocese of Khartoum Translation Department

This text box needs to have content for PT9 to upload is to the DBL.
All rights reserved.

2025-05-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 May 2025 from source files dated 10 May 2025
80c639f7-4569-5ffa-a77d-5df4c223631f

Contents

Yuwana	1
Yiiru	48
2 Küründüj	107
Galatiya	123
Abijuj	133
Bilipi	143
Külüji	150
1 Tajlanüki	156
Bilimün	162
Ngwibrü	164
Yagub	184
1 Butruj	191
1 Yuwana	199
Yäwüdä	206
'Täälü	209

Ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwullu je Yuwana Äni kitabanu

Yuwana gwuru doo'ra de'te ngwoo'ranu ngwükäjäär je ngwudi Yicu 'di na rom (12). Gwullu gitab nggee ngge gendaci Ngwüyäwüd na ngwüji ngwu'ter aar änni ndi Yicu. Nginge gwa'ti ondaja eelle gwe gwudi Yicu ngwube inggidi yiima na enggaci gwanni gwenggaca gwe Yicu ngwüjü. Giyee yinggidu ndi ari Yicu gwä'tüdi 'didanu diji dümnä 'dogo, ngwube ru 'to Ngwaalu.

Gitab nggee gädäälü enggaci gwe ndi ari Yicu gwuru Ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu gwükäjing je gididlä, na ndi ari yi'rany yüngün yadi ani mi'rini nono gwanni gwati äbri keng gwudi ngwüji gididlä na ndi ari nginge gwuru gwanni Gwubrutar yelenya ila gwüngün gwanni gwondaja gwe ngwüjir kitabanu ganni gu'rin. (13–17), Yuwana gwututa yi'ral yi'ra yani änni gwudi Yicu gwani ngwo'ra ngwüngün na ngwuja'ri ngwüngün ngwanni ngwor'temaja ngwe ngindeng je gidigera danni dima aar gu määtä. Ndi mi'rä gwudi gitab, gwondaja gwani awa lübidälü Yicu gwe aar pä kü'rälä na awa gwuma 'di'rä giyi'ranyanu ngwü'tacä ngwo'ralu ngwüngün yaji yonyadanu.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Gwanni Gwubrutar yelenya gwuru ngwuja'ri gwudi gwur'taling (1.1–18)
2. Yuwana Almamadan na ngwoo'ra ngwudi Yicu gwerre gwerre (1.19–51)
3. Yirru yidi Yicu ngwüjänü (2.1–12.50)
4. Yomon gwodan Üräjälim na gito gito Üräjälim (13.1–19.42)
5. 'Di'ri na 'tädinälü gwudi Deleny (20.1–31)
6. A Yicu 'täci ngwo'ralu ngwüngün Jälil (21.1–25)

Kirictu gwuru Ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu

1 'Tu'tu gwerre Ngwuja'ri ngwuju, a Ngwuja'ri ngwujaar Ngwaalu ngwe a Ngwuja'ri ru Ngwaalu.

2 'Tu'tu gwerre, nginge gwujaar Ngwaalu ngwe.

3 Yi'ral 'dar yig'i'tinä nginge gwe. A yi'ral yere ya'ti ju yig'i'tinä, ya'ti gi'tinä nginge gwe.

4 'Dünggüngün midu gwuju. A midu nggwee gwuru buri gwudi ngwüji.

5 Ati buri o'rralu gidirimänü aa'ti be dirim burna ndi lenge.

6 A gur ji gani Yuwana gükäjä Ngwaalu.

7 Ngwilada ndi ondaci ngwüjü buri gwe, nunnu a ngwüji 'dar 'dingini aar änni Ngwaalu nginge gwe.

8 Nginge gwani Yuwana giligo'ro lüngün, gwä'tüdi gwanni gwuru buri. Nginge gwindädi 'dogo ndi ondaji buri ngwe.

9 Ndi ari buri gwanni gwuru 'didanu gwadi ila gididlä ngwo'rraci ngwüjälü 'dar.

10 Ngwuja'ri ngwuju gididlä, ngwuru ngwanni ngwuge'ta ngwe Ngwaalu didläyü, a je 'ti be ngwüjü ngwudi didlä lingidi.

11 Nginge gwindädi ngwüji ngwüngün, a be ngwüji ngwüngün 'donya.

12 A be loko lanni gwuma aar gwe änni, lanni lima änni ngwüri'ny ngwüngün, lima aar je ätäda yelenya aar ru yiji yidi Ngwaalu.

¹³ Ngindenga lä'tüdi yiji yidi Ngwaalu lingini gwe gwudi lingeno, aar 'ti rüdi bupi gwudi diji, aar be ru lingini gwe gwudi Ngwaalu.

Yuwana gwurnidalu Yicu gwe

¹⁴ A ngwuja'ri ngwuma ru diji ngwuma ar le ji 'dengge. A lima engga näjing gwüngün, näji gwudi Giji 'dogo jücü ganni gindi ndi Papa gonyadu gu yimi'ru na 'didanu.

¹⁵ Nginde gwuru gwanni gwurnida gwe Yuwanalu dula gaji ganni giming ge ari, "Nginde gwuru be nggwee gwanni gwaru nyi gwe anni ariny, 'Gwanni nggwo gwindi gwodan, gwupana 'dünggüny ndi ari gwuju gwerre gwerre la'tiny na lingiti.' "

¹⁶ Yimi'ru ye yüngün yanni yonyadu, yima aar nje ye onjaci 'dar, o're aar nje ye onjaci.

¹⁷ Ndi ari Ngwaalu ngwätädi nje yobo yüngün ndi Müjä a be yimi'ru yüngün na 'didanu, aar nje be ätädi ndi Yicu Kirictu.

¹⁸ Diji dere da'ti ju a'tur dänggädi Ngwaalinga a be Giji ru 'dogo ganni giru Ngwaalu, ganni gijica Ngwaalinga ngwuru Papa kimere, giru ganni gima inggidi ngindeng.

Yuwana gwä'tüdi gwani nginde gwanni Gwubrutaar yelenya

(Mätä 3.1-12; Murkuj 1.1-8; Luka 3.1-18)

¹⁹ Ngwuja'ri ngwuru ngwee gwudi Yuwana ngwanni ngwondajung je anni ma Ngwüyäwüd gwudi Üräjäliming ükäjä ngwur'dala na Ngwullawi aar otacalu ndi ari nginde gwani yäru.

²⁰ Aa'ti Yuwana nyi'rinä ndi 'täjälu ngwuje 'täcälü tired ngwuje ci, "Äny gwä'tüdi gwanni Gwubrutaar yelenya."

²¹ Aar ci, "A mine nga gwani yäru? Nga gwuru gwani İliyä?"

Ngwuje ci, "Bäri nggwa'tüdi."

Aar ci, "Nga gwuru dijiir danni daru de Ngwaalo?"

Ngwari, "Bäri."

²² Gwur'tal 'di aar ci, "Nga gwani yäru? Enggaci nje nga gwani yäru nyii kwoyalu nyii ondaci ngwüjü ngwanni ngwükäji nje. Nga gwuca ligo'ro lunga a gwani yäru?"

²³ A Yuwana apa ngwuja'ri ngwanni ngwondaja je dijiir didi Ngwaalu dani Ajaya ngwari,

"Äny gwuru gwani dulu didi ngwuja'ri gwudi diji de'te danni durnidalu dula pöör gitäny ngwari,

'Gi'tijär Ngwaalu gay mama ngwüdünälü.' "

²⁴ A Ngwübärriji ngwoko ngwükäjäär je

²⁵ otacalu aar ci, "Nga mine arra ma ang nyinyi ngwüjü manari nga gwä'tüdi gwanni Gwubrutaar yelenya nga 'ti rüdi gwani İliyä, nga 'ti rüdi dijiir dere didi Ngwaalu?"

²⁶ A je Yuwana ci, "Äny gwadi nyinyi ngwüjü yaw ye 'dogo, a be gwe'te nggwo gidiliganu gwa'ti aang lingidi.

²⁷ Nginde gwuru gwanni gwadi nyi gwujana gwodan gwupana 'dünggüny äny gwa'ti ädi 'dünggüngün ndi nyi jürbälü nyi gwallada ngwaralu mbüny gwudi ngwüdän gwüngün."

²⁸ Yi'ral giyee 'dar yiju ngwaalu ngwani Bidaniya dambal ndi ü'ru yaanu yidi Ordoning ngwaalu ngwanni ngwuju gu Yuwana ndi nyinyi ngwüjü.

Yicu gwuru Girany gidi mi'rini nono gindi Ngwaalu

29 Bigänü nggwoo a Yuwana enggada Yicung ndi ila ngwari, “Änggädär Giranyu gidi Ngwaalu giru be nggone ganni gadi äbrī keng gwudi ngwüjü ngwudi didlä!”

30 Gwuru be nggwee gwanni gwaru nyi gwe anni ariny, ‘Gwanni nggwo gwändi gwodan gwupana ‘dünggüny ndi ari gwuju gwerre gwerre la’ tyny na lingiti.’

31 Äny gwa’ti nyi lingidi, a be yanni yigäbüciny nyi be ilada ndi nyinyi ngwüjü yaw ye, yiru ndi ari nunnu ngwü’tadinälu Yijräyil.”

32 A be Yuwana ondaji ngwuja’ri ngwe ngwari, “Äny gwänggädi Ligi’rimä lidi Ngwaalu lüllü kerala nono amaam ngwaw nono.

33 Gwa’ti gwaadi nyi lenge a be Ngwaalu ngwanni ngwükäjiny ndi nyi nyinyi ngwüjü yaw ye, ngwuru ngwuciny, ‘Gur ganni ga engga a gu Ligi’rim üllä ngwaw nono, nginde gwuru be gwanni gwadi nyinyi ngwüjü Ligi’rim le lanni Liju’ru.’

34 Äny gwänggädi ngindeng a nggwondaja ndi ari Giji nggee giru gidi Ngwaalu.”

Ngwoo’ra ngwudi Yicu

35 Bigänü nggwoo, a Yuwananga ji ndi dünälä ngwoo’ra ngwe ngwüngün rom ngenone mana.

36 Anni ma Yuwana enggada Yicung gwändädi nono, ngwari, “Änggädär, Giranyu giru be nggee gidi Ngwaalu!”

37 Anni ma ngwoo’ra ngwüngün rom ‘dingini nggu ari no, aar aw Yicung giyora.

38 A Yicu gwurlalu ngwuje engga gwädäär giyora, ngwuje otacalu, “Nгаа līmīnā ange?”

Aar ci, “Gwani Doorta, * nga gwati ji ne?”

39 A je Yicu ci, “Ilar ngaa engga.” Lingen lindi be ‘di ngwugwurli ngwuru kwo’rongo digera de ngindenga aar ele ‘di aar enggada ndi ari nginde gwati ji ne. Aar le jalu gomon nggoo.

40 Gur ge’te ngwoo’ranu ngwoo rom ngwudi Yuwana, gani Andrawuj, gwenggen gwudi Jamaan gwanni gwati aar ci Butruj ngindenga liru lani li’dingina Yuwanang anni ondajung. Aar ru lanni lima aw Yicu giyora.

41 Nginde ngwumbuji gwenggen gwani Jamaan gwerre gwerre ngwube ci, “Nyii lima mbuja ngindeng gwanni Gwubrutar yelenya (gwani Kirictu).†”

42 A nginde ru gwuma apa Jamaaning aar gwe ila ndi Yicu.

A Yicu ombaji ngwube ci, “Nga gwuru gwani Jamaan giji gidi Yuna.” A be nga gwadi ani Japa (gwani ngwur’da).

43 Bigänü nggwoo a Yicu di’ri gwadi ele Jälil. Ngwumbuji guru gani Bilipüj ngwuci, “Gwujaniny.”

44 Bilipüj gwati ji kündär gani Bid Jäyidä gündär ganni gati gu Andrawujinga Butruj gwe ji.

45 A Bilipüj ele ngwumbuji guru gani Nataniyal ngwuci, “Änyängä limbuju diju danni daru de Müjä kitabanu gidi Yobo na danni daru de ngwüjir ngwudi Ngwaalu giyitabanu yanni yullaar je, Yicu gwudi Najrang giji gidi Yüjib.”

46 A Nataniyal ari, “Najra! Giru ange gere gidi Najrang gijaw?”

A Bilipüj ci, “Ila ‘dogo ang engga.”

* **1:38 1:38** Ngwuja’ri ngwee Yärmiyängä ngwani Räbbi. † **1:41 1:41** Ngwüriiny ngwani Kirictu Yigüriyängä aar ani Micaya Yibriyängä, ‘dün ngwani gwanni gwubrutar yelenya.

47 Anni ma Yicu engga Nataniyaling ndi ila nggwe ari, “Nggwo ngene gwanni gwuru Dijiräyil 'didanu yere ya'ti gu yiru 'tur.”

48 A Nataniyal otacalu ngwuci, “Nga gwülingidiny ne?”

A Yicu ci, “Äny gwänggädängä 'tu'tu anaku ja gu na ndi jalu gidimnigoranu, gaji ganni ga'ti ara ge na Bilipüj urnidu.”

49 A Nataniyal ari, “Gwani Doorta, nga gwuru Giji gidi Ngwaalu, nga gwuru Deleny didi Yijiräyil.”

50 A Yicu ci, “Nga gwämnä 'dünggüny ndi ari nggwuma ang ci nggwänggädängä ndi jalu gidimnigoranu. Ya je engga yanni yipana giyi'ral giyee.”

51 Ngwo're ngwugendaci ngwuci, “Äny gwadi ang ondaci 'didanu ndi ari, nga gwa enggada gere ga igitini, a gwa enggada yi'rrä yidi Ngwaalu yändi aar üllä Gijü nono gidi Diji dümnä.”

2

Yicu gwapu yiima Kana Jälil

1 Bigi nggwo, a yi'rinyinä yidi gi'tidi kay ji kündär gani Kana ngwaalu ngwani Jälil. A gu nanni ji gwudi Yicu 'to

2 aar gu urnida Yicung je ngwo'ra ngwe ngwüngün 'to aar ilada gi'rinyinä ngenone.

3 Anni ma ngwüji gwudi yi'rinyinä iyi di'rica 'di ngwumedadi, a nanni gwudi Yicu ci Yicung nu, “Di'rica dima medadi.”

4 A Yicu ci, “Gwani daw, gaji güny ga'tina indä, a gwarra miny änjii giyi'ralanu giyee?”

5 A nanni gwüngün ci ngwinädä, “Yi'ral yere yanni yadi ara je ye ci, ärrär je.”

6 Ngenone ngwiti ngwuru yo'rr ngwuju ngwupa ngwupa ngwongranu ngwuru nyärläl (6) ngwati ape yaw yi'dukuranu küü ri (20) ya küü ri na 'di (30). Yati ye Ngwüyäwüd gä'rini.

7 A Yicu ci ngwinädä, “Onjajar je yaala.” Aar je onjajala 'dar ki'rony.

8 Ngwuje be ci, “Bälär je be ngaa je ätäda guru giru gi'ra gidi yi'rinyinä ngwuje ngille.” Aar je bälä aar je ätäda.

9 A je gur nggoo giru gi'ra gidi yi'rinyinä ngille, ngwuje mbuji yiima gwurli di'rica. Ngwu'ti lingidi ndi ari di'rica ndee dapaar ne, ngwinäd ngwanni gwapu yaw, ngwülingidi gu. A gur giru gi'ra urindi damal danni dadi agu

10 ngwuci, “Ngwüjü 'dar ngwati ape di'rica danni dami gwerre gwerre a ngwüji iyi, ma be ari ngwuma rläl, aar je be ätäda danni diki ngwulem gwodan. A be nga gwümatädi di'ricalu danni damana nga apalu gwodan.”

11 Yi'remna yidi yiima yiru giyee yanni yärrä je Yicu gwerre gwerre kündär gani Kana gidi Jälil, a nginde inggidi yiima yüngün yidi näji a ngwoo'ra ngwüngün änni 'dünggüngün.

12 Anni ma yi'rinyinä medadi, a Yicu na nanni gwüngün na ngwenggen na ngwoo'ra ngwüngün, aar 'di'ri aar ele Kaprnawum, ngenone, aar gu jalu yomon cong.

A Yicu linyanya ngwüjü Kobo

(Mätä 21.12-13; Murkuj 11.15-17; Luka 19.45-46)

13 A anni ma yomon ji gito yidi Yi'rinyinä yidi Ngwüyäwüd yidi eny Ligi'ra lidi Dambdani, a Yicu 'di'ri ngwele kündär gani Üräjälil.

14 Anni mung obani ngwämrä kobo, ngwumbuji ngwüjü ngwati ellang ngwüär aar ellang ngwangala, na amaam ati aar üpiyi 'to ngwü'rinyänu ngwudi gatalu kobo.

15 Ngwume diruula diru gar ngge linyanya ngwüjälü 'dar ngwong ngwanu ngwanni ngwuju ngenone, ngwüär na ngwangel ngwüdigir bartadanu gwudi ngwü'riny gwati ngwüji üpiyänu ngwügwü'rübäji ngwümbürälü.

16 Ngwuci ngwüjü ngwanni ngwilli amaam, "Tüyar ngwony ngwee a ngwe ele poor! Nga larra ngaa be ädini ngwu'dun ngwudi Papa gwüny ngaa je ruji ngwaalu ngwudi ngwiliny!"

17 A ngwoo'ra ngwudi Yicu diwayini ndi ari ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwüllinä kitabanu ngwaru, "Eny gilgoranu gwani ngwu'dun ngwunga gwati nyi u'diyanu nono ligä."

18 A be Ngwüyäwüd bupi gi'remna giru yiima 'dünggüngün. Aar otacalu aar ci, "Gi'remna giru ange giru yiima ganni gadi ang ärrü nyii lenge ndi ari nga gwäti yelena ndi ärrü yi'ral giyee?"

19 A je Yicu ci, "Kiyar ngwu'duna ngwee aar ndraru gödiyängälü, yomon 'tä'rül 'dого ngwunje 'di'riyälü mana."

20 A Ngwüyäwüd ci, "Ngwu'dun ngwee ngwüädäär je ngwüdläyü küü'ri rom na nyärläl (46) nga be ari ngwa je 'di'riyälü yomon 'tä'rül (3) awa?"

21 A be ngwu'dun ngwanni ngwäbingädi gu Yicu, lingeno lüngün liru.

22 Anni mung aji aar 'di'riyälü giyi'ranyanu, a gu be ngwoo'ra ngwüngün diwayini ndi ari nginde gwabingana, aar ämni ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwüllinä kitabanu na ngwanni ngwondaja je Yicu.

23 Gaji ganni gima ge Yicu ji kündär gani Üräjälim Giy'rinyinä yidi Dambdani, a ngwüji ngwonyadu engga yi'remna yidi yiima yanni yiming je ärrü aar ämni ngwüriyngwüngün.

24 A je 'ti be Yicu gätijä ngwäy ndi ari nginde gwülingidi yigor 'dar yidi ngwüji ngwümnä. Nginde gwa'ti ami'ratu nunnu ngwubupi

25 ngwuja'ri ngwudi dijji dümnä ngwani nginde, ndi ari nginde gwülingidi yiru ange giyo gilgoranu lidi dijji dümnä.

3

Yicunga Nikidimüj gwe

1 A gur ge'te ju giru Dibärrüji gani Nikidimüj giru gi'ra ngwelenyanu ngwudi ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd.

2 Gi'di'rü gomon ge'te dilu de ngwelaca Yicung 'dunu ngwuci, "Gwani Doorta, änyängä lilingidi ndi ari nga gwuru dijji dükäjä Ngwaalu. Yi'remna yidi yiima yanni yata je ärrü, dijji dere da'ti dati je ärrü 'dого manari dükäjä Ngwaalu."

3 A Yicu ci, "Nggwa ang ondaci 'didanu ndi ari dijji dere da'ti da engga yelena yidi Ngwaalu mung 'ti linginä lingining gwanni gwuyang."

4 A Nikidimüj ci, "Awa a be dijji dilinginä gwele 'di ngwupe ngwube o're ngwülingini mana yomonanu rom. Awa mana ngwube o're gilaranu lidi nanni?"

5 A Yicu ci, "Äny gwa ang ondaci 'didanu, ndi ari dijji dere da'ti da engga yelena yidi Ngwaalu da'ti linginä yaw ye na Lig'i'rim le.

6 Dijji dilinginä gilingeno diru lingeno, a dijji dilinginä Gilig'i'rim diru lig'i'rim.

7 'Aa'ti nga gwallalu ndir ma ang ci ndi ari nga nga 'dar aang lingini lingining gwanni gwuyang.'

8 Dirun dati arada kuyala ganni ginding gu. Nga be 'dingini aring gwungun, nga 'ti be lingidi ndi ari dindi ne na dadi elada ne. Yiru gu to no gidiji dilingina Giligi'rim."

9 A Nikidimuj ci, "Awa gu aar gu be ru no?"

10 A Yicu ci, "Nga gwuru doorta dipa didi Yijirayil, nga 'ti be lingidi ngwuja'ri ngwee yorto ye ngwaalinga?"

11 Any gwa ang ondaci 'didanu, anyanga lati ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwulingidi nje, na nje inggidi ngwanni gwanggadi nje, a be nga nga la'ti amna ngwuja'ri ngwari.

12 Nga nga lati 'ti amna manari lima je ondaci ngwuja'ri ngwe ngwudi didla ndee a be awa nga je be 'dingini ngwudi geraldng manari ngwuma ar je ngwe ondaci?

13 Dijji dere da'ti dandi kerala a be Giji gidi Dijji dumna ru ge'te pu ganni gwullu kerala."

14 A Yicu ari, "Anaku allija gu gwerre Mija duungayu diru laaba ku'rala poor gitany, Giji gidi Dijji dumna gadi aar gu alliji 'to no ku'rala.

15 Nunnu gwanni gwa amni 'dunggungun gwa mbuji miding gwudi gwur'taling."

Amni gwudi Ngwaalu

16 A Yicu ari, "Ndi ari Ngwaalu ngwamna ngwujju gwudi didla gwuleny 'di ngwuduyi Giji gungun ganni giru ge'te pu 'dogo nunnu gwulla ngwayi ngene nunnu gwanni gwa amni 'dunggungun, gwa'ti gwa ayi ngwube mbuji miding gwudi gwur'taling.

17 Ndi ari Ngwaalu ngwa'ti ukaja Giju gungun gididla nunnu gwape yelena a ngwujji ayi, ngge be m'irini nono nunnu gwape yelena a ngwujji gilangidini nginde gwe.

18 Gwanni gwamni 'dunggungun gwa'ti aar gwe obalu ngwayi, a be gwanni gwa'ti gwa amni 'dunggungun, gwuru gwanni gwa aar gwe obalu gwa ayi, nunnu gwuma 'ti amna ngwuring gwudi Giji gidi Ngwaalu ganni giralu ge'te pu 'dogo.

19 Yeleny yiru giyee yanni yadi obalu ngwujji ngwe, ndi ari buri gwuma ila gididla, ngwujji ngwuma be amnani dirimu ngwaalu gwudi buri ndi ari apepe gwegen gwuki.

20 Gwere gwanni gwati ape gwuki, gwati 'ti amna buri na ngwati 'ti elella giburalu, a gwa'ti gwila giburalu ndi ari gwa yedeny eny ndi ari apepe gwungun gwanni gwuki gwa 'tadalu.

21 A be gwanni gwati elelle 'didanu gwe, gwati ele giburalu nunnu aar engga ndi ari apepe gwanni gwating ape gwapina yiima ye yidi Ngwaalu."

Yicu na Yuwana

22 Anni ma ngwuja'ri ngwee medadi, a Yicunga ngwoo'ra ngwe ngwungun 'di'ri aar ele ngwaalu ngwani Yawudiyä, aar ngwe jalu yomon cong ngwunyinyi ngwujju yaw ye.

23 A Yuwana Almamadan ji 'to ndi nyinyi ngwujju kibung ngwaalu ngwani Ayinun ngwujju gito ngwaalu ngwani Jalim ndi ari yaw yiralu ngwaalu ngwoo, ati gu be ngwujji o'rajidalu pid pid ngwuje nyinyi.

24 (Ngwuja'ri ngwe ngwujju gwerre gwerre a be aji aar maata Yuwanang aar giki korkon.)

²⁵ A ngwoo'ra ngwudi Yuwana ngwoko garnati Diyäwüd de de'te gidimürä didi gä'rini.

²⁶ Ngindenga aar ele ndi Yuwana aar ci, "Gwani doorta gur gidi gomom nggong gija ge dambal Ordon, ganni gondaja ge gimbujin ndi nyinyi ngwüju yaw ye ngwüji 'dar ngwuma o'rada 'dünggün."

²⁷ A je Yuwana ci, "Diji dere da'ti däti gony gere manari gima 'ti Ngwaalu ätädi kerala.

²⁸ Nga nga yigo'ro yalu liru ladi ondaji ndi ari äny gwaru nu, 'Äny gwä'tüdi gwanni Gwubruaar yelenya nyi be ru gwükäjäär nyi mädinjä.'

²⁹ Gaga giru gidi gur ganni gadi agu. Dimaad danni dati jici gur nono ganni gadi agu, gating geraci läni ngwüdünici ngwujayanu manari giming 'dingini gondaju. Jayanu nggwä'di gwüny gwuru gwuma be mbuti gwene.

³⁰ Nginde gwuru gwadi elada gweere nyi be o'ra gwodan."

³¹ Nginde gwanni gwüllü kerala gwuru gwupana giyi'ral 'dar, gwanni gwati ji gidiyängälü gwudi diyäng gwuru gwati ondaji ngwuja'ri ngwudi diyängälü. Gwanni gwüllü kerala, gwupana giyi'ral 'dar anaku raar gu.

³² Nginde gwati ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwänggädäng je ngwuje 'dingini, a be diji da'ti dere danni dämnä ngwuja'ri ngwüngün.

³³ Diji danni dima je änni dima ondaji ndi ari Ngwaalu ngwuru 'didanu.

³⁴ Ndi ari nginde gwanni gwükäju Ngwaalu, gwondaja ngwuja'ri ngwanni ngwükäjä ngwe Ngwaalu. Ndi ari Ngwaalu ngwati ätädi Ligi'rämä lanni lati 'ti ami'ratu.

³⁵ Ngwaalu ngwuru Papa gwämnä Gijü a giming ätädi yi'ralalu 'dar kuyanü güngün.

³⁶ Gwere gwanni gwämnä Kiji, gwäti miding gwudi gwur'taling a be gwanni ngwa obe Gijü gora ge, gwa'ti gwengga miding gwudi gwur'taling, ndi ari gwa gu güündä ji gidi Ngwaalu.

4

Daw diru Dijamir

¹ A Ngwübärriji 'dingini ndi ari Yicu gwuma nyinyäni gwuma biledani ngwo'ra ndi Yuwana,

² a be yanni yiru 'didanu, Yicu gwä'tüdi gwünyinyä ngwüju, a be ngwoo'ra ngwüngün ru ngwünyinyä je.

³ Anni ma gu Yicu lenge, ngwü'di'ri ngwugatani ngwaalinga ngwoo ngwani Yäwüdiyä ngwukwoyalu mana Jäilil.

⁴ A Yicu 'di'ri ngwele gay ge gidi Jamrang.

⁵ No ngwele ngwobani ngenone Jamra kündär gani Jugar giju gito gito gidiyäng danni dätädi Yagub gijü güngün gani Yüjib.

⁶ Del diju gu didi yaw yidi iyi danni dilutu Yagub. A Yicu ila gwugakidu dilä ngwele ngwujalu gidelalu. Lingen le lidünälä.

⁷ Anni ma daw 'de'te diru Dijamir elada ndi angi'ri, a Yicu ci, "A gwuny gätijä yaw nje iye?"

⁸ (Kaji nggoo, ngwoo'ra ngwüngün ngwuma 'di'ri aar ele ndi minä ngwony ngwudi eny kündär nggoo.)

⁹ A daw ndoo diru Dijamir ci Yicung nu, "Nga gwuru Diyäwüd nyi be ru Dijamir, awa nga be ätädi yaw yidi iyi?" (Ndi ari Ngwüyäwüd ngwati aar 'ti apajidu Ngwujamir ngwe.)

¹⁰ A Yicu ci, "Adinari nga gwülingidi angidacing gwudi Ngwaalu nga lenge ndi ari yäru gwuru nggwee gwucanga ätädiny nyi iyi, gwadi ang otacalu gwadi ang ätä yaw yanni yimidu."

11 A be daw ci, “Gwani doorta, nga gwa'ti äti gony gada ge aga yaw a del dolanu. Nga gwadi apa yaw ne giyee yimidu?”

12 Nga gwupana gidigüürnä däri dani Yagub gwanni gwülütiji nje delo ndee nggu iyi a gu yiiji yüngün iyi 'to a gu ngwüra iyi na yoo'ra yüngüne?”

13 A Yicu ci. “Diji dannı dadi iyi yaw giyee yara ye da ngwääda eny mana,

14 a be dere dannı dadi iyi yaw yanni yınje ätäda, da'ti ba be da ngwääda eny bupud. 'Didanu da gu manni ngwäy ngwudi yaw yanni yınje ätäda obalu yirälü 'dünggüngün aar ru midı gwudi gwur'taling.”

15 A daw ci, “Gwani doorta, ätädiny yaw giyee nunnu aa'ti ba be ngwääda ngwuny eny ndi o're'ta ngene ndi angı'ri yaw.”

16 A Yicu ci, “İndi, ang urnida duru dunga nga de ila ngene.”

17 A daw gwä'räcänü ngwuci, “Nggwa'ti äti duru.”

A Yicu ci, “Yijaw yunga yäti ngwäyänü anni aranga nggwa'ti äti duru.

18 Ndi ari gwerre a gwäti ngwuru 'tudini (5) na dannı nda de gwenene, dur dunga dä'tüdi. Yunga yanni yara ye yäti ngwäyänü.”

19 A daw ci, “Gwani doorta, nggwängädängä nono a gwuru dijir.

20 Ngwügüürnä ngwäri ngwäpijä Ngwaalinga yobo ngene ken nggee ngaa be ari liru Ngwüyäwüd ngwaalu ngwere ngwa'ti ngwa gu ngwüji äpiji Ngwaalinga yobo aar be ru ngwe'te pu 'dogo ngwani Üräjälim.”

21 A Yicu ci, “Ämnäciny gwani daw ndi ari gajı nggo gındi ganni ga'ti ga aar ge äpiji Papang yobo ken nggee na Üräjälim.

22 Nga nga liru Ngwujamir lati äpiji Ngwaalinga yobo ngwa'ti aang lingidi yorto ye ngwaalinga. A be änyängä ngwati nje äpiji yobo ngwannı ngwülingidi nje, ndi ari gilang gwadi ila Ngwüyäwüd.

23 A be gajı nggo gındi a nggo gıma ila gwenene, ndi ari lanni lati äpiji Ngwaalinga yobo 'di'didanu, la äpiji Papang yobo giligi'rim na 'didanu, ndi ari liru yigor yanni yıbupa je Ngwaalu.

24 Ngwaalu ngwuru ligi'rim a lanni lati äpiji Ngwaalinga yobo, aar je äpiji giligi'rim na 'didanu.”

25 A daw ci, “Nggwülingidi ndi ari gwanni Gwubrutaar yelenya (gwani Kirictu) gwadi ila, mung ila gwonje be enggaci ngwuja'ralu 'dar.”

26 A be Yicu ari, “Äny gwuru nggwee gwani nginde gwondacanga gwenene!”

27 Kaji nggoo no, a ngwoo'ra ngwüngün o'ra a je le ngwaalu elalu anni ma aar mbuji aar ji ndi ondaji daw de. Aa'ti be diji dere 'denggenanu otacalu ngwuci, “Giru ange gimining gidaw?” na “Darra ma de abingi?”

28 A daw 'di'ri ngwugatani dukulalu ngwukwoyalu kündär gwondaca ngwüju ngwuje ci,

29 “İlar aang engga dijü denggaciny yi'ralalu yüny 'dar yanni yäri nje! Aa'ti gwa ru gwanni Gwubrutaar yelenya?”

30 A ngwüji ngwudi gündär 'tüdä aar gu ilada 'dünggüngün.

31 A gajı ge nggoo, a ngwoo'ra ngwüngün ji ndi päcälü nunnu ngweny. Aar ci, “Gwani doorta, iti gwoko.”

32 A je be Yicu ci nu, “Nggwäti ngwony ngwüny ngwudi eny ngwa'ti ngwe lingidi yorto ye ngwaalinga.”

33 Aa'ti ngwoo'ra ngwüngün otajidalu aar ari, “Gwuma tani diji dimine äpijä ngwony ngwere ngwudi enye?”

34 A Yicu ari, “Eny gwüny gwani äri buping gwudi Ngwaalu ngwuru Papa gwanni gwükäjäny, nyi medaji yiiru yüngün.

³⁵ Ngaa lati 'ti aru, 'Giruny ga jalu ngwüwäyü kwo'rongo ga aar be une?' A be äny gwada je ci gätär manni ngwäyälü ngwalu aang ombaji ngwuruny! Ndi ari yona yima ojeme gaji gidi uni gegen gima ila.

³⁶ A gwenene däänü didi uni dadi gwalli gu'ru güngün ngwuni yona gwani midì gwudi gwur'taling. Nunnu gwanni gwükwüdi na gwanni gwunu aar jayanu 'dün.

³⁷ Yäti ngwäyänü yanni yaru nu, 'Gwe'te gwati kwoy a gwe'te gwati uni.'

³⁸ Äny gwükjä je ndi aang uni yona ya'ta gu iyü dirbä dere, ngwüji ngwoko ngwiyü gu dirbä ngaa je be uni yidi dirbä degen."

³⁹ Lonyadu lidi Jamirang kündär nggoo aar änni 'dünggüngün gwani ngwuja'ri ngwudi daw ndoo ngwaru, "Denggaciny yi'ralalu yüny 'dar yanni yärrä nje."

⁴⁰ No anni ma ngwüji ngwudi Jamirang elaci, aar päcälü ndi ari aar le jalu, aar le jalu yomon rom ngeno.

⁴¹ A gwani ngwuja'ri ngwüngün, a ngwüji ngwonyadana änni 'dünggüngün.

⁴² Aar ci dayu, "Änyängä gwenene la'ti ba be ännä nunnu gwani ngwuja'ri ngwunga 'dogo, änyängä gwenene lima 'dingini yigo'ro ye yäri a nyängä lilingidi ndi ari gur nggee, 'didanu nginde gwuru gwanni gwuru Gilang gwudi ngwüji ngwudi didlä."

Yicu gwu'riya gijü nono gidi gur giru deleny

⁴³ Anni ma yomon ele aar ru rom(2) a Yicu 'di'ri ngwele Jälil.

⁴⁴ (Yicu gwaru gwerre nu dijir didi Ngwaalu dati 'ti ngwüji näjä ngwuja'ri ken güngün.)

⁴⁵ Anni ma Yicu obana Jälil, a Ngwüjälil ape aar gwä'rri. Anaku änggädär gu yi'ral 'dar yanni yärrung je Üräjälilim kaji ganni giju ge Yi'rinyinä yidi Dambdani. Ndi ari ngindenga liju gu 'to Giyi'rinyinä giyoo.

⁴⁶ A Yicu obani Kana Jälil mana, ngwaalu ngwanni ngwügwürling gu yaw aar ru di'rica. A ngwaalu ngwani Kaprnawum, giji gidi dinäd didi deleny gümä gu.

⁴⁷ Anni mung 'dingini ndi ari Yicu gwändi Yäwüdiyä gwuma ila Jälil, ngwü'di'ri ngwelaci ngwuci nu aar gwe ülli Kaprnawum nunnu ngwu'riya gijü nono güngün ndi ari gümä gani yi'rany.

⁴⁸ A be Yicu ci, "Nga nga lati 'ti ännä ngwuja'ri ma aang 'ti änggädi yi'remma yidi yiima na allalu ndir."

⁴⁹ A deleny ci, "Gwani doorta, üllädä gwänü nda giji güny ayi!"

⁵⁰ A Yicu ci nu, "İndi, giji gunga ga midì."

A gur ännäci Yicung ngwuja'ri ngwüngün ngwü'di'ri ngwele.

⁵¹ Anni mung ji ndi ülli aar mbudi ngwinäd ngwe ngwüngün kay aar ondaci aar ci giji gima midì.

⁵² Anni mung utalu gaji ge ganni gu'rung ge nono, aar ci, "Gu'ru nono lungge gaji ge ge'te pu gilingen ligwurlu."

⁵³ A gu mbumbu lenge ndi ari gaji giru ganni gima ge Yicu ci ndi ari, "Giji gunga ga midì." No nginde na ngwüji ngwüngün gidrü 'dar aar gwe änni.

⁵⁴ Yiima yiru mana yomon rom (2) yanni yärrä je Yicu anni mung gatana Yäwüdiyäng ngwo'ra Jälil.

¹ Anni ma ngwuja'ri medadi ngwee, a Yicu 'di'ri ngwallu kündär gani Üräjälim giy'i'rinyinä yidi Ngwüyawüd.

² Ngenone Üräjälim gito gito gilängir lati gu ngwangala 'tü, gibüng giju gani Bidajida Yibriyängä gü'ridi yurdalu 'tudini.

³ Ngwüji ngwundru gu ngwonyadu ngwümä, ngwoko ngwürimü ngwäy na ngwoko ngwuru ngwumjo na ngwoko ngwuru ngwurga. Ngwati jalu aar dünici yaw nunnu aar je lagajanu.*

⁵ Ngenone gur ge'te giju gu ganni gümä 'di ngwäti ngwüdläyü 'di tä'ril na 'dübä (38).

⁶ Anni ma Yicu engga gindralu ngenone, ngwulenge ndi ari gümä ngwüdläyü ngwolanu ngwotalu ngwuci, "Nga gwüminü ndi u'ri nono?"

⁷ A gur ci Yicung, "Gwani doorta, äny gwa'ti äti dijälü dere danni dadiny dege'daji nunnu nyi ülli giyaanu, manari yaw yima lagananu ati aar nyi ngwüji dalmacani aar nyi gatanalu, aar ülli giyaanu gwerre gwerre."

⁸ A Yicu ci, "Di'ru ang apani gilälälü gunga ang ele."

⁹ No a gur u'ri nono ngwü'di'rälü ngwape gilälälü güngün ngwele. Gomon ganni gäpädi ge Yicu yiima, gomon giru ganni giru Kwo'ra tä'ril.

¹⁰ No a ngweleny ngwudi Ngwüyawüd ci guru nggoo gäpädaär yiima, "Gomon gidi gweneneng giru ganni giru Kwo'ra tä'ril, yiru drü ndi ape gilälä gunga!"

¹¹ A je gur ci, "Gwanni gwäpädiny yiima gwuru gwuciny, "Di'rälü ang apani gilälälü gunga ang ele."

¹² Aar otacalu aar ci, "Yäru gwuru gwanni gwucanga apa gilälälü gunga ang ele?"

¹³ A be gur ganni gäpädi Yicu yiima, ga'ti lingidi ndi ari yäru gwuru gwanni gwäpädi yiima, ndi ari Yicu gwuma ari mi'rony ngwüjänü ngwonyadu ngwuju ngwele.

¹⁴ Kaji gi'ter a Yicu mbuji guru nggoo gäpäding yiima kobanu, ngwuci, "Nga nggwo gwuma u'ri nono, aa'ti ba be a gwa ärrü yi'ral yanni yiki, yaa a gwa o're ya je mbuji yanni yikana."

¹⁵ A gur 'di'ri ngwele ngwondaci Ngwüyawüd ndi ari Yicu gwuru gwanni gwäpädi yiima.

Papa na Giji

¹⁶ No nunnu Yicu gwärrü yi'ral giyee gomon ganni giru Kwo'ra tä'ril, a Ngwüyawüd 'di'ri aar übinälü.

¹⁷ A je Yicu ci, "Papa gwüny nggwona gwapu yiiru gweneno na äny 'to nggwo gwapu yiiru."

¹⁸ Yiru giyee yanni yigäbici Ngwüyawüd aar minäni ndi 'rinye. Gwati aar minü ndi 'rinye 'dogo nunnu gwuma kiyi gomomanu giru Kwo'ra tä'ril, aar be ru ndi ari gwaru Ngwaalu ngwuru Papa gwüngün ngwübidiyi ligo'ranu lüngün Ngwaalu ngwe.

¹⁹ A je Yicu ci, "Äny gwenggaca je ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyanü, ndi ari Giji gati 'ti apu yiiralu yere giligor lüngün, nginde gati ape yiiru yanni yänggäding je ndi Papa gwüngün yärring je, a je be Giji ärrü 'to.

²⁰ Ndi ari Papa gwämnä Gijü ngwenggaci yi'ral 'dar yanni yating je ärrü. Nginde yäy genggacung yi'ral yanni yipana giyi'ral giyee ya je enggada yaji ya je allijalu ndir.

* 5:3 5.3 Yitab yoko yati ari, Gomon ge'te gi'rr gidi (Ngwaalu) gati üllä ngwulagaji yaanu ma be ari ngwüji ngwuma engga yaw ma aar lagananu, aar be doglati ndi ülli a be diji danni dadi madinani gwerre gwerre, ngwu'ri dümdü nono düngün

21 Ndi ari anaku ati gu Papa 'di'riyi ngwüjälü ngwayu ngwuje midiyi, yiru gu 'to Kiji güngün. Giji ga midiyi ngwüjü 'to ngwanni ngwüjäding je ndi midiyi.

22 A mana ya'ti ani Papa gwuru gwanni gwadi obalu diji de a be nginde gwuma ätäädä Gijü yelenyalu 'dar

23 nunnu a Giji näjini yelenya anaku näjinä gu Papa yelenya. Gwere gwanni gwuma 'ti näjä Gijü, gwa'ti gwa näji Papang, gwanni gwükäjä."

'Di'ri giyi'ranyanu ndi mid

24 A Yicu ari, "Nggwa je ondaci 'didanu, diji dani da 'dingini ngwuja'ri ngwüny ngwube änni nginde gwanni gwükäjiny, gwa mbuji miding gwudi gwur'taling. A nginde gwa'ti ba be gwa aar gwe obalu. Nginde gwuma dambu yi'rany gwuma ele ndi mid.

25 Äny gwondaca je 'didanu ndi ari gaji nggo gindi a nggee gima ila gani gadi ge ngwüji ngwanni ngwayu 'dingini dula didi Giji gidi Ngwaalu a lanni li'dingina la mid.

26 Ndi ari anaku ati gu Papa midiyi giligo'ro lüngün, nginde gwuma ätäädä 'to Gijü midiying giligo'ro lüngün.

27 A giming ätäädä yelenya ndi obalu ngwüji ngwe ndi ari giru Giji gidi Diji dümnä."

28 A je Yicu ci, "Aa'ti nga la dibi ngwuja'ri ngwee, gaji gadi ila ngindenga 'dar ngwumomanu layu la 'dingina dula düngün

29 a la 'tüdä. Lanni lärrä yi'ral yanni yijaw la 'di'rälü la aar je ätäädä miding na lanni lärrä yi'ral yanni yiki la 'di'rälü la aar le obalu giyi'rany.

30 Äny gwa'ti gwärrä yi'ral yere guy ge güny, yatiny ye obalu 'dogo anaku 'dingini nje gu Ngwaalu na obalu gwüny gwüdünälü. Ndi ari äny gwa'ti minü ndi jada ligor lüny, nyi be mini ndi jada ngindeng gwanni gwükäjiny."

Papa gwondaja Giji ge

31 A Yicu ari, "Adinari äny gwati ondajaji giligo'ro lüny, ngwuja'ri ngwüny ngwa'ti ngwadi äti ngwäyanü.

32 A be nggwo gwu'ter gwanni gwati ondaji ngwuja'ri ngwani ligo'ro lüny nyi be ari ngwuja'ri ngwüngün ngwäti ngwäyanü."

33 A je Yicu ci, "Nga nga lükäjä ngwüjü ndi Yuwana ngwuje ondaja ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyanü.

34 Ya'ti ni ndi ari äny gwämnä ondajing gwudi diji dümnä a be äny gwaru gu nunnu ngaa gilängidini.

35 Yuwana anni inding, gwuru nono buri gwanni gwu'du ngwo'rralu, nga lima jayanu buri gwe gwüngün gaji gooko."

36 Ngwari, "A be ondaji gwani äny gwätiny gwanni gwupana gu'ru ndi ondaji gwudi Yuwana gwani äny. Ndi ari yi'ral yanni yükäcär nje gu Papa ndi ärrä, yiru yanni yadi inggidi ndi ari Papa gwuru gwükäjiny.

37 A Papa gwanni gwükäjiny nginde giligo'ro lüngün gwondaja ngwuja'ri ngwani äny. Nga nga gwa'ti aang 'dingina dula düngün gomom gere a'tur ngaa 'ti änggädi ngwäyanü ndi ari gwuru 'taa.

38 Yiru yanni yigäbicä je ngaa la'ti ämnä 'dünggüngün gwanni gwükäjing, ngwuja'ri ngwüngün ngwa'ti giyigoranu yalu a'tur.

39 Ngaa lati ombaji Yitabanu yanni yüllinä nunnu aang mbuji miding gwudi gwur'taling. A be Yitab yanni yüllinä yinggidu ngwuja'ri ngwani äny

40 ati a be 'donya ndi ila 'dünggüny nunnu aang mbuji miding gwudi gwur'taling."

41 Ngwuje ci, “Äny gwa'ti minä ortadang ngwudi ngwüji

42 a be äny gwülingidä je. Äny gwülingidä je ndi ari ngaa la'ti äti ämning gwudi Ngwaalu giyigoranu yalu.

43 Äny gwindi ngwüriny ngwe ngwudi Papa gwüny nyii be 'donya, ma be ari diji di'ter dima ila ngwüriny ngwe ngwudi ligo'ro lüngün ngaa be ämnäci.

44 Awa ngaa be ämnäci Ngwaalinga manari ngaa lati ortajidi yigo'ro yalu ngaa 'ti be undu ngwäy ngaa määtä ortadang gwanni gwindi Ngwaalu 'dogo?’

45 Ngwuje ci, “Aa'ti ngaa lari äny gwuru gwada je ü'ridä ngwuja'ri nono ndi Papa. Diji ndo dannu dada je ü'ridä ngwuja'ri nono Ngwaalu. Müjä gwuru gwanni nggwo gwügätädä gu ngwäyänü.

46 Adinari ngaa la ämnäcä Müjäng, ngaa laadiny ämnäci. Ndi ari Müjä gwuru gwanni gwullu ngwuja'ri ngwani äny.

47 A be anni aa'ti aang ämnä ngwuja'ri ngwanni ngwullung je, a mine awa ngaa je be ämni ngwanni ngwa je ngwe ci?’

6

*Yicu gwiya ngwüjü ngwüü'ri tudini
(Mätä 14.13-21; Murkuj 6.30-44; Luka 9.10-17)*

1 Anni ma gaji nggoo ele, a Yicu 'di'ri ngwü'rü yaanu yidi Jäliling (yati aar je ci 'to yaw yidi Täbiriyäng.)

2 A ngwüji ngwonyadu gwujani anaku ma aar gu enggada yi'remna yidi yiima yanni yärrüng je ngwüji ngwanni ngwüma.

3 A Yicu 'di'ri aar allu kenala ngwoo'ra ngwe ngwüngün aar jalu ngenone.

4 Yomon yidi Yi'rinyinä yidi Dambdani yidi Ngwüyävüd aar ji gito.

5 A Yicu 'di'riyi ngwäy ngwengga ngwüjü ngwonyadu ngwelaca, ngwuci Bilipüjing nu, “Ngwüji ngwee 'dar ngwadi ar je illijä yona ne aar je eny?’

6 Gwutalu no nunnu ngwidäji ngindeng. Ndi ari nginde gwülingidi yi'ral giligoranu lüngün nunnu gwadi ärrü ange.

7 A Bilipüj ci nu, “Ma ar ni ari a lima illa yona yidi ngwü'riny ngwudi yiiru ngwüüwäyü 'dübä, ya'ti ya mbuti nunnu a diji agu ngwügätini ngwulemanu!’”

8 A doo'ra düngün di'ter ngwoo'ranu, Andrawuj gwenggen gwudi Jamaan gwani Butruj ngwü'di'ri ngwari,

9 “Giji ge'te nggo ngene gäti yona 'tudini na ngwuum rom ngwani ngwooko. A be ngwa ar je ätädä yärrüng ngwee ngwüji ngwee ngwonyadu?’”

10 A je be Yicu ci, “Ge'tar ngwüjü aar jalu.” Ngwaalu ngwo, ngwü'tüdi gu yanya yonyadu. No a ngwüji jalu, ngwur ngwuru ngwüü'ri tudini (5000).

11 A Yicu ape yona ngwuci Ngwaalinga yäy 'tu ngwuje be gegenaci ngwüjü ngwanni ngwujalu ati diji ape anaku mining gu. Ngwo're nggu ärrü ngwuuma mana ngwuje gegenaci.

12 Anni ma aar eny 'di aar pe, a Yicu ci ngwo'ra ngwüngün, “Utar yonalu ngwuum ngwanu ngwanni ngwuma i'dälü ngwü'ri'tänü. Aa'ti ngwere ngwa geradalu.”

13 No anni ma aar je gwä'räji gi'du aar je ape yi'ramanu 'di na rom ngwudi yon tudini yanni yima aar je eny 'di aar je gwä'ri.

14 Anni ma ngwüji enggada yiima yanni yima je Yicu ärrü, aar ari, “Didanu dijir didi Ngwaalu diru ndee dannu dadi ila gididlä.”

15 A Yicu lenge ndi ari ngindenga liminü gwadi aar ruji deleny degen yiima ye, ngwü'di'ri ngwele ngwukwoyalu gwe'te pu kenala.

Yicu gwändi giyaala

(Mätä 14.22-33; Murkuj 6.45-52)

16 Anni ma ngwalu ru digera, a ngwoo'ra ngwudi Yicu 'di'ri aar ülli giyaw

17 aar äni gibälükänü aar ü'rü yaanu aar elada Kaprnawum. Gaji nggoo a ngwaalu ru dilu, a je 'tina Yicu bürnädi.

18 A dirun 'di'ra a dudu ji diki giyaanu ngwulagaji yaanu.

19 Anni ma ngwoo'ra ngwudi Yicu ruyi bälükä 'di ape bränü tä'ril (3) gwalla bränü tä'ril na gwü'ränü (3.5), aar enggada Yicung gwändi giyaala ngwelada bälükä nono a je yedeny eny.

20 A je be Yicu ci nu, "Äny gwuru ara je 'ti yedeny iti."

21 Anni ma aar gatu yigoralu aar äni'ji gibälükänü no aar mbuji ndi ari lima obani kimämü ngenone ngwaalu ngwanni gwändädäär gu.

22 A bigänü nggwoo, anni ma ngwüji ngwonyadu ngwanni ngwujalu dambal ngenone, aar engga ndi ari bälükä gwuru gwe'te pu 'dogo ngenone a gu 'ti Yicu janu aar be ruyi bälükä jücü.

23 A be ngwübälükä ila ngwu'ter ngwaalu ngwani Täbiriya aar dünü ngwaalu ngwanni ngwiya gu Yicu ngwüjü yona anni ma Deleny ci Ngwaalinga yäy 'tu.

Yicu gwuru eny gwudi midu

24 Anni ma ngwüji lenge ndi ari Yicunga ngwoo'ra ngwe ngwüngün la'ti ngenone, aar 'di'ri aar äni ngwübälükänü aar ele ngwaalu ngwani Kaprnawum ndi mini Yicung.

25 Anni ma aar mbuji dambal ngenone aar ci, "Gwani doorta, nga gwuma ila jadu ngene?"

26 A je Yicu ci, "Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari nga nga la'tiny minä ndi ari nga nga länggädi yi'remna yidi yiima, aar be ru ndi ari ngaa liti yona nga je pe.

27 Aa'ti ngaa lapada yiiru ngwong ngwudi eny ngwanni ngwati 'digi'ri ngaa be apada yiiru ngwong ngwudi eny ngwanni ngwati midiyi miding gwudi gwur'taling gwanni gwadi aar je Giji gidi Diji dümnä ätäädä nginde gwe, gwuma gu Ngwaalu ngwuru Papa mi'ra dämi'ra."

28 Aar be otacalu aar ci, "Änyängä ladi ärrü ange nunnu nyii ärrü bupi gwudi Ngwaalu?"

29 A je Yicu ci, "Yiiru yidi Ngwaalu yiru giyee, ndi änni 'dünggüngün gwanni gwükäjing."

30 No aar ci, "Yiima yiru ange yanni yadi je ärrü 'di nje engga ara gu ännäci? Yiru ange yanni yada je ärrü?"

31 Ngwügüürnä ngwäri ngwitü män poor gitäny a yüllinä kitabanu ndi ari, 'Ngwüllücäär je yona kerala aar je eny."

32 A je Yicu ci, "Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari Müjü gwä'tüdi gwüllücä je yona kerala a be Papa gwüny ru gwanni gwätädä je gwenene yona yanni ru 'didanu yüllü kerala.

33 Ndi ari eny gwudi Ngwaalu ngwuru ngwani nginde gwanni gwüllü kerala ngwätädä ngwüjü miding."

34 Aar ci, "Gwani doorta, 'tu'tu gomom gidi gweneng ätädi nje yona giyee."

35 A Yicu ari, “Äny gwuru eny gwudi midi. Gwanni gwadi ila 'dünggüny gwa'ti gwa ngwamu enyanu na gwanni gwadi ämnä 'dünggüny gwa'ti gwa ngwäädä eny a'tur.

36 A be anaku ca je gu nunnu ngaa liminy engga ngaa 'tina be ämnä 'dünggüny.

37 'Dar lanni lätädäär nje Papa la ila 'dünggüny a gwanni gwila 'dünggüny gwa'ti gwunyi linyinyi.

38 Ndi ari äny gwüllü kerala gwa'ti üllädi ndi ärrä yiiru yidi ligo'ro lüny nyi be üllädä ndi ärrä yiiru yidi nginde gwanni gwükäjiny.

39 Na bupi gwudi nginde gwanni gwükäjiny gwuru nggwee ndi ari aa'ti gwunyi gäbici gwere gwa dudi gwanni gwuma aar nyi ätädä nje be 'di'riyälü komon nggä'di gidi mi'rä.

40 Ndi ari bupi gwudi Papa gwuru ndi ari diji dere dani da ombaji Gijü nggu ämnädä, da mbuji miding gwudi gwur'taling na diny 'di'riyälü komon nggä'di gidi mi'rä.”

41 A Ngwüyäwüd 'di'ri aar äbinginü giyenenanu ndi ari Yicu ondaja ndi ari, “Äny gwuru eny gwanni gwüllü kerala.”

42 Aar ari, “Yicu nggwee gwä'tüdi mine giji gidi Yüjib, gwanni gwülingidär gwe papang gwüngün na nanni gwüngüne? Awa gwenene ngwube ari, Nggwüllü kerala?”

43 A je Yicu ci, “Ngaa 'ti äbinginü giyenenanu yalu!

44 Diji dere da'ti da ila 'dünggüny manari Papa gwüny gwanni gwükäjiny gwä'tüdi gwanni gwüktädi 'dünggüny a diny 'di'riyälü komon nggä'di gidi mi'rä.

45 Yullu je ngwüjir ndi ari, 'La je Ngwaalu enggaci ngindenga 'dar.' Diji dere dani da 'dengenaci Papang ngwulenge 'dünggüngün, dila 'dünggüny.

46 Diji dere da'ti dani dänggädi Ngwaalinga ngwube ru gwe'te pu gwanni gwindi Ngwaalu. Gwuru 'dogo jücü gwanni gwänggädi Ngwaalinga.

47 Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari, gwanni gwämnä gwa mbuji miding gwudi gwur'taling.

48 Äny gwuru eny gwudi midi.

49 Ngwügüürnä ngwalu ngwiti män poor gitäny ngwuma be ayi.

50 A be ngene eny nggwo gwanni gwüllü kerala, ma diji eny da'ta be da ayi.

51 Äny gwuru eny gwanni gwumidu gwanni gwüllü kerala. Manari diji dere dima eny enying nggwee, da midi gwur'tal. Eny nggwe gwani lingeno lüny lanni ladiny ge'te gwani midi ngwudi ngwüji ngwudi didlä.”

52 A Ngwüyäwüd garnatajidi gwulleny aar ari, “Awa aar nje be ätädä lingeno lüngün aar eny?”

53 A je be Yicu ci, “Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari manari ngaa lima 'ti iti lingeno lidi Giji gidi Diji dümnä, ngaa iyi yinä yüngün, midi gwa'ti 'dangalu.

54 Gwere gwanni gwa eny lingeno lüny na ngwüyi yinä yüny, gwa mbuji miding gwudi gwur'taling, a gwunyi 'di'riyälü komon nggä'di gidi mi'rä.

55 Ndi ari lingeno lüny liru eny gwanni gwuru 'didanu na yin yüny yiru iyä gwanni gwuru 'didanu.

56 Gwere gwanni gwa eny lingeno lüny na ngwüyi yinä yüny gwa mätnälü 'dünggüny a nggwa ji 'dünggüngün.

57 Anaku ükäjäär nyi gu Papa gwanni gwumidu, a gwani Papa, äny nggwo gwumidu. No, gwanni gweny gilingeno lüny gwa midu 'to gwani äny.

58 Eny gwuru nggwee gwanni gwüllü kerala. Ngwügüürnä ngwalu ngwiti män ngwuma ayi, a be gwanni gweny ndi eny nggwee gwa midu gwur'tal."

59 Ngwuja'ri ngwee ngwondaja je Yicu kaji ganni gijung ge ndi enggaci ngwüjü ngwämrä ngwalu ngwani Kaprnewum.

Ngwo'ra ngwudi Yicu ngwümimänü

60 Anni ma ngwoo'ra ngwonyadu ngwudi Yicu 'dingini nggu ondaji no aar ari, "Ngwuja'ri ngwuru ange ngwee ngwojema gu no yärü gwanni ngwadi je änni?"

61 Anni ma Yicu lenge ndi ari ngwoo'ra ngwüngün ngwo ndi äbängini giyenenanu, ngwuje otacalu ngwuje ci, "Ngwuja'ri ngwee ngwuma gu obalo?"

62 Ma be ari ngaa lima engga Gijü gidi Dijü dümnä gima 'di'ri ngwo're ngwaalu ngwanni ngwujung gu gwerre, ngaa la be ärrü ange?

63 Ligü'rim lidi Ngwaalu liru lanni lati apa miding, a be lingeno la'ti äti gony gere. Ngwuja'ri ngwanni ngwondaca je ngwuru ligü'rim aar ru midu.

64 Loko gilona 'danggalanu la'ti ännä Ngwaalu." Ndi ari Yicu gwülingidi gu 'tu'tu gwerre ndi ari yärüngä lanni la'ti ännäci na yärü gwadi gwe gwurlanu.

65 Ngwo're ngwari, "Yiru giyee yanni yigäbäciny nga ja be ci dijü dere da'ti da ila 'dünggüny manari Papa gwä'tüdi gwügäbäcä."

66 'Tu'tu kaji nggoo, ngwoo'ra ngwüngün ngwonyadu o're aar gatani aar 'ti ba be gwujana.

67 A Yicu otaci ngwo'ralu ngwüngün ngwo ngwuru 'di na rom (12) ngwuje ci, "Ngaa lä'tüdi ladi o're 'to?"

68 A Jamaan gwani Butruj ci, "La ang gatani nyii be ele ndi yärü gwani Deleny? Nga gwuru gwäti ngwuja'ri ngwudi midu gwudi gwur'taling.

69 Änyängä lämnä na nyii lenge ndi ari nga gwuru gwanni Gwuju'ru gwudi Ngwaalu!"

70 A be Yicu ari, "Äny gwä'tüdi gwuta janu liru 'di na romo (12)? A be gwe'te nggwo 'danggalanu gwuru dijego'rr."

71 (Nginge gwäbängädi ndi Yäwüdä gwanni gwuru giji gidi Jamaan gwani Äjigäryüti. Nginge gwuru doo'ra de'te ngwoo'ranu ngwoo ngwuru 'di na rom gwanni gwuma ji ngwugwurlanu nginge gwe.)

7

A Yicu ele Yäwüdiyä

1 A be aji a Yicu 'di'ri ngwele ngwulandalu Jälil nunnu ngwü'tänü ngwaalu ngwani Yäwüdiyä ndi ari gwüminä Ngwüyäwüd gwadi aar 'rinye.

2 A be anni ma Yi'rinyinä yidi Gä'tä yidi Ngwüyäwüd ji gito,

3 a ngwenggen ci nu, "A gwa 'di'ri ang gatani ngwaalinga ngwee ang ele Yäwüdiyä nunnu a ngwoo'ra ngwunga engga yiima yanni yati je ärrü.

4 Gwa'ti gwere gwati ape yiiru yu'rimi manari gwüminä a ngwüji enggada ngwulinginni. Anni ati ang ape yiima giyee, enggaca be ngwüjü gididlä ligo'ro lunga."

5 'Di ngwenggen ngwüngün 'to aar 'ti ännä 'dünggüngün.

6 Yäy gu no a je be Yicu ci, “Gaji gwüny nggona ga'ti indî a be gaji galu giru.

7 Ngwüji ngwudi didlä ngwa'ta je ki ngwäy, nje be ke ngwäy nunnu äny gwondaja ndi ari yi'ral yegen yanni yati aar je ärrî ya'ti jaw.

8 Ändär nga nga jücü giyi'rinyinä nggwa 'ti gwallu gwenene ndi ari gaji güny ga'tina indî.”

9 Anni mung ondaji ngwuja'ri ngwee, ngwube jalu Jälil.

10 Anni ma ngwenggen di'ri aar allu giyi'rinyinä, ngwü'di'ri gwodan ngwallu 'to ngwu'ti be 'täcä ligo'ralu lüngün ngwube änalü.

11 Ngenone giyi'rinyinä, a ngweleny ngwudi Ngwüyäwüd ji ndi minälü aar gwe otaci ngwüälü aar ari, “Gur ganna ge nggoo?”

12 A gwe ngwüji badalu ngwuja'ri ngwonyadu ngwani nginde. A loko ari, “Nginge gwuru diji dijaw.” A ngwoko ari, “Bäri, nginde gwati dudiyi ngwüjü.”

13 Aa'ti be diji dere ämnä ndi ondajalu nginde gwe ngwüji ndi ari ngwiti je yedeny ngweleny ngwudi Ngwüyäwüd.

A Yicu enggaci ngwüjü kobo

14 Anni ma ngwüji arra yi'rinyinä 'di aar übidi yomonanu, a Yicu allu ngwämrä kobo ngwüji ndi enggaci ngwüjü ngwuja'ri.

15 A Ngwüyäwüd engga a je le ngwaalu elalu, aar abingi aar ari, “Awa ngwube lenge ndi ondaci ngwüjü gwa'ti aar äpädi ngwalu yuuli yidi yobo?”

16 A je Yicu ci, “Ngwuja'ri ngwondaji nje ngwä'tüdi ngwüny, ngwändi 'düngüngün gwanni gwükäjäny.

17 Gwere gwanni gwüminä ndi ape buping gwudi Ngwaalu, gwa lenge ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwüny ngwändi Ngwaalu gwalla nggwondaja ligor le lüny.

18 Gwanni gwati ondaji ngwuja'ri ngwudi ligor lüngün, gwati ondijaji ndi näji ligo ro lüngün. A be gwanni gwäpijä ngindeng yiiru yidi näji gwanni gwükäjä, gwuru gwanni gwuru 'didanu. Ya'ti gu yere yanni yiru yi'duru.

19 Müjä gwa'ta je ätädi yobo? A be gwere gwa'ti 'danggalanu gwanni gwümäti yobo. Ngaa larra ngaa be ari ngaa liny 'rinye?”

20 Aar ci Yicung, “Nga gwürlälü ki'ranu, yärü gwuru gwanni gwüminä ndi aar ang 'rinye?”

21 A je Yicu ci, “Äny gwapu yiima ye'te pu, ara je be allijalu ndir 'dar.

22 Äny gwadi ari Müjä gwenggaca je ngwuja'ri ngwudi ü'ri'täni. Ngwuja'ri ngwee Müjä ngwä'tüdi gwapu je, (ngwuja'ri ngwudi ngwügüürnä ngwalu ngwuru), no ati aa be ü'ridä gijü komon ganni giru Kwo'ra tä'ril.

23 Ma be ari ngaa lati ü'ridä gijü komon ganni giru Kwo'ra tä'ril, nunnu aa'ti ngaa la kiyi yobo yanni yaru ye Müjä, nyi mine kijänü gwedang ndi ari äny gwu'riya diju lingina ku komon ganni giru Kwo'ra tä'ril?

24 Gäbicär ngwuja'ri ngwani obalu ngwüjü ngwe engga gwe gwudi ngwäy, übidärälü ngwüjü ngwe gay ge ganni gidünälü.”

Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya?

25 Yi'ral ye giyoo, a ngwüji ngwudi Üräjäliming ngwoko ondaji aar ari, “Gur nggee ga'tüdi manni ganni giminäär ndi aar 'rinye?”

26 Nggo pa gondaju ngwuja'ralu 'dar kibena aa'ti be diji dere ädinä ndi otacalu. Ngweleny ngwege 'didanu ngwama ämnä ndi ari nginde gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya?

²⁷ A be a lilingidī ndi ari manari gwanni Gwubrutaar yelenya gwuma ila, gwere gwa'ti gwa gu lenge ndi ari gwīndi ne gwe. A be gwūlingidār ndi ari gwudi neng gwuru."

²⁸ A je be Yicu ca dula gwujuna ndi enggaci ngwūjū ngwāmra kobo ngwari, "Yāy ngaa lilingidiny ngaa lenge ndi ari āny gwīndi ne gwe! Āny gwa'ti indī ngene giligor lūny, a be gwanni gwūkājiny, nginde gwuru gwanni gwuru 'didanu gwa'ti aang lingidī.

²⁹ A be āny gwūlingidiny ndi ari āny gwū'tūdi 'dūnggūngūn a nginde gwuru gwūkājiny."

³⁰ Ngwuja'ri ngwee, a Ngwūyāwūd ngwoko mīni ndi aar gu mātādā, aa'ti be gwere ādinā ndi mātāā ndi ari gaji gwūngūn ga'tina indī.

³¹ A ngwūjī ngwonyadu āmni 'dūnggūngūn aar ondaji aar ari, "Ma ji manari gwanni Gwubrutaar yelenya gwuma ila, ii gwa ape yi'remna yidi yiima yonyadana kur ngee?"

³² A Ngwūbārrījī 'dingini ngwuja'ri ngwondaja je ngwūjī ngwani Yicu. A be ngwur'dal ngwanni ngwuru yi'ra na Ngwūbārrījī ūkājā ngwangida ngwegen ngwudi gobo nunnu aar mātāā Yicun.

³³ A je Yicu ci, "A ladi jalu gwooko 'dogo nga je be gatani nyi o're nyi o'raci ngindeng gwanni gwūkājiny.

³⁴ Ngaa liny mīnālū ngaa la'ti liny mbuji ngaa la'ti la burni ndi ila ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ji."

³⁵ A ngweleny ngwudi Ngwūyāwūd otajidalu ndi ari, "Nginde gwaru gwadi ene 'di gwa'ti gwa ar mbuji? Nginde gwadi 'di'ri ngwele giyen yidi Ngwūgīrig yanni giyo yibadu gu ngwūjalū ngwege ngwenggaca Ngwūgīriḡo?"

³⁶ Yiru ange yarung ye anni arung, 'Ngaa liny mīnālū ngaa la'ti liny mbuji' na 'Ngaa la'ti la burni ndi ila ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ji'?"

Gwanni gwītī ngwāādā aar nyi elaca

³⁷ Gomon gidi badi gidi yi'rīnyinā, gomon gati aar ge'te ngwujayani, a Yicu 'di'rī ngwūdūnālā ngwabingi dula ngwari, "Gwanni gwītī ngwāādā aar nyi elaca ngwiyi.

³⁸ Gwanni gwa āmni 'dūnggūny anaku aru gu gitab ndi ari, gwa gu ngwāy ngwudi yaw yanni yimidu irālū."

³⁹ Yicu gwondijaja ngwaalu ngwudi Ligī'rim lanni Liju'ru lanni ladi ji ngwūjānū ngwanni ngwa āmni 'dūnggūngūn. Kaji nggoo, Ligī'rim la'ti gu na indī ndi ari gaji nggoo, Yicu gwa'ti gu na nājīnā.

⁴⁰ A be anni ma gu ngwūjī ngwanni ngwujū ngeno 'dingini ngwuja'ri ngwee, a ngwoko ari nu, "'Didanu gur ngee giru dijir."

⁴¹ A ngwoko ari, "Nginde gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya."

A be ngwoko utalu aar ari, "Awa a be gwanni Gwubrutaar yelenya 'tūdā jālil?"

⁴² Gitab ga'ti aru nu, gwanni Gwubrutaar yelenya gwadi ila gilāngīr lidi Dāwūd kūdār gani Bidilam ganni giju Dāwūd gwerre?"

⁴³ No a ngwūjī ū'rīdinānū ngwuja'ri ngwani Yicu.

A ngweleny ngwudi Ngwūyāwūd 'donyā ndi āmnā ndi Yicu

⁴⁴ A ngwoko mīni ndi mātāā, aa'ti be gwere ādinā ndi allija guy nono.

⁴⁵ Gwodanalū a ngwangida ngwudi gobo ngwanni ngwūkājāār je o'raci ngwur'dala ngwanni ngwuru ngweleny na Ngwūbārrījī aar je otacalu ndi ari, "Gwuma arra ma aang 'ti mātī ngaa gwe ila?"

46 Aar je ondaci ndi ari, “Gwere gwa'ti nyii änggädi a'tur gwondaja nono gur nggee.”

47 A güündä ape Ngwübärriji aar je gwä'räcänü, “Gwuma je dudiyi 'to?

48 Ngaa länggädi yärüngälü ngwelenyanu ngwuru Ngwübärriji gwämnäcä ngindeng?

49 Bärü gwa'ti! A be ngwüji gi'du ngwee 'dar ngwa'ti lingidi yobo ye yorto ngwaalinga ngwü'tajäär je gu ngwünyü.”

50 A be gur gani Nikidimuj giru deleny ngwelenyanu ngwuru Ngwübärriji ganni gelaca Yicung gomon ge'te gwerre.

51 Ngwü'di'ri ngwutalu ngwuje ci, “Ngwuja'ri ngwudi yobo yege yidi Ngwaalu yati obalu diji de gwerre gwerre da'ti aar otacalu yi'ral ye yanni yärrüng je?”

52 Aar ci, “Nga 'to gwuru gwudi Jälilingo? Utalu mama nga lenge ndi ari diji da'ti di'tüdi Jälil.”*

53 [Aar be 'di'ri'ti aar badi a diji o're 'dunu gwüngün.

8

Daw dimätäär je dur de

1 A be Yicu 'di'ri ngwele ngwallu Gidotr gidi Ngwüminiti.

2 Anni ma ngwaalu u'ri ngwukwodalü ngwo'ra ngwämrä kobo a ngwüji ngwonyadu o'rada nono, ngwujalu nding je enggaci.

3 A Ngwübärriji na ngwoorta ngwudi yobo apana dayu de'te laru dimätäär ndi mi'ri ngwäyanü aar ila aar dünäjälä gidiliganu ngwüji.

4 Aar ci Yicung, “Gwani Doorta, daw ndee dimätinä ndi mi'ri ngwäyanü.

5 Müj gwendaja ngwuja'ri kitabanu gidi Yobo gwaru nu, daw danni diru gu no, aar aci yo'rr ye 'di ngwayi. A be nga gwaraa gweneno?”

6 Ngindenga lutalu no, nunnu aar mbojaji ngwuja'ri nono ngwere ngwanni ngwadi je gäbici aar gu määtädä.

A be Yicu üllänü ngwulli gomon ge gidiyängälü.

7 Anni ma aar ji ndi o're'taci aar otacalu gwur'tal, ngwü'di'rädälä ngwuje ci, “Diji danni da'ti äti yi'ral nono yere yanni yiki, gäbicär ngwape go'rra gwerre gwerre ngwaw.”

8 Ngwo're ngwüllänü ngwulli gomon ge gidiyängälü.

9 Anni ma gu ngwüji 'dingini no, aar 'tü ngwere ngwere ngwanni ngwupana aar 'tü gwerre gwerre 'di aar gatani Yicungalu daw de jücü didünädälä.

10 A Yicu 'di'rädälä ngwotacalu ngwuci, “Gwani daw ngwüji ngwuma ene, gwere gwa'ti gwuma gwe obalo?”

11 A daw ari, “Bärü gwere gwa'ti gwani Doorta.”

A be Yicu ci, “A mine äny 'to nggwa'ti gwa gwe obalu. İndi be gwenene aa'ti be ya je ärrü yunga yanni yiki mana.”]

Äny gwuru buri gwudi didlä

12 Anni ma Yicu ondaci ngwüjü mana ngwuje ci, “Äny gwuru buri gwudi didlä, gwanni gwuny gwujani gwa'ti gwele gidirimänü, a be gwäti buri gwudi midi.”

13 A Ngwübärriji iyanu aar ci, “Nga gwenene gwuruca ligo'ro lunga. Ngwuja'ri ngwunga ngwa'ti äti ngwäyanü.”

14 A je Yicu ci, “Minyi na ondaji ngwuja'ri ngwudi ligo'ro lüny, ngwuja'ri ngwüny ngwäti ngwäyänü äny gwülingidi ligo'ro lüny ndi ari äny gwüñdi ne gwe a nggwadi elada ne gwe. A be ngaa la'ti lingidi ndi ari äny gwüñdi ne gwe a nggwadi elada ne gwe.

15 Ngaa lati obalu ngwuja'ri ngwe ngwüji liru ngwüji ngwümnä. A be äny gwa'ti übidälü diji de ngwuja'ri ngwere.

16 A be manari äny gwuma obalu diji de ngwaalu ngwere, yäti ngwäyänü ndi ari äny gwä'tüdi gwe'te pu. Änyängä lidünü Papa gwe gwanni gwükäjäny.

17 Yüllinä kitabanu gidi yobo yalu ndi ari ngwuja'ri ngwudi ngwüji rom (2) ngwäti ngwäyänü.

18 Äny gwuru gwondaja ngwuja'ri giligo'ro lüny, na Papa gwüny gwanni gwükäjäny gwuru gwanni gwadiny ruci ngwuja'ri ngwüny.”

19 Aar be otacalu aar ci, “Papa gwunga gwanna gwe?”

A je Yicu gwä'räcänü ngwuje ci, “Nga nga la'tiny lingidi ngaa 'ti lingidi Papang gwüny. Adinari nyii lenge, ngaa ladi lenge Papang gwüny 'to.”

20 Yicu gwondaju ngwuja'ri ngwee, gaji ganni gijung ge ndi enggaci ngwüjü ngwuja'ri ngwämrä kobo gito gito ngwaalu ngwanni ngwati aar gu ge'te ngwonyalu ngwudi gatalu. Aa'ti diji dere alliju guy nono nding määtä, ndi ari gaji güngün ga'tina indä.

Yiru ange ya ji ma änni Ngwaalu erne

21 O're a je Yicu ondaci ngwari, “Äny gwa je gatani nggwele a ngaa liny mimi ngaa la ayi giyi'ralanu yalu yanni yiki, ngwaalu ngwanni ngwunyi gu ele, ngaa la'ti la burni ndi gu ila.”

22 A ngwuja'ri ngwee gäbici Ngwüyäwüd aar utalu ndi ari, “Gwadi 'rinye ligo'ro lüngüne? Yiru yigäbica ngwube ari, 'Ngwaalu ngwunyi gu ele, ngaa la'ti la burni ndi gu ila'?”

23 Ngwube o're gwondaji ngwuje ci, “Ngaa liru lidi diyängälü. Äny gwuru gwudi gerala. Ngaa liru lidi didlä ndee. A be äny gwä'tüdi gwudi didlä ndee.

24 Äny gwondaca je ndi ari ngaa la ayi giyi'ralanu yalu yanni yiki, manari ngaa lima 'ti ännä ndi ari äny gwuru gwanni gwaru äny gwuru, ngaa la ayi giyi'ralanu yalu yanni yiki.”*

25 Aar otacalu aar ci, “Ngaa gwani yärü?”

A je Yicu ci, “Yiru yanni yondaca je ye 'dar 'tu'tu gwerre.

26 Yäti nje yonyadu yada je ye obalu yigo'ro yalu. A be gwanni gwükäjäny gwuru 'didanu a yanni y'i'dingini nje 'dünggüngün, yiru yanni yondaci nje ngwüjü ngwudi didlä.”

27 Aar 'ti be lingidi ngwuja'ri ngwüngün ndi ari nginde gwondijaja ndi Papa gwüngün.

28 No a je Yicu ci, “Ma ji ma ang alliji Gijü gidi Dijü dümnä kü'rälä ma aang 'rinye, ngaa la be lenge ndi ari äny gwuru gwanni gwaru äny gwuru a ngaa la lenge ndi ari yere ya'ti yati nje ärrü ligo'ro le lüny yanni yati nje ondaji yiru yanni yenggacaar nje Papa.

29 Nginde gwanni gwükäjäny nggwo gwujiiny gwe, nginde gwa'tiny gatanalu jücü, ndi ari yati nje ärrü yomon 'dar yanni yati jadanu.”

A Yicu gwä'dä ngwinädälü gäyänäd

* 8:24 8.24 Yicu gwondaja ngwuja'ri ngwe ngwanni gwondaca je Ngwaalu Müjäng kitabanu gidi Gwuruj 3.14.

30 Anni ma Yicu ji ndi ondaji ngwuja'ri ngwee a ngwüji ngwonyadu ämni 'dünggüngün.

31 Ngwuci Ngwüyäwüd ngwanni ngwuma ämni 'dügüngün, "Manari ngaa lima mätnälü ngwuja'ri ngwee ngwüny, ngaa la ru ngwoo'ra ngwüny ngwanni ngwuru 'didanu.

32 Ngaa la lenge ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu na ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu, ngwa je gwä'dälü giyinäd."

33 Aar ci, "Änyängä liru yiji yidi Äbräyim, gomon gere änyängä lä'tüdi ngwinäd ngwudi diji dere. Awa nga be ari nyii gwä'dänälü?"

34 A je Yicu ci, "Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari gwanni gwati ärrü yi'ral yanni yiki gwuru dinäd didi yi'ral yanni yiki."

35 Dinäd dati 'ti rüdi didi ngwu'dun pupud, a be giji ru gati ru gidi ngwu'dun pupud.

36 No manari Giji gima je gä'dälü, ngaa la gä'dänälü 'didanu.

37 Äny gwülingidi ndi ari ngaa liru yiji yidi Äbräyim a be ngaa gilo liju mama ndi nyi 'rinye. Ndi ari ngwuja'ri ngwüny ngwa'ti mbuja ngwaalinga giyigoranu nunnu ara je gu üllänü.

38 Äny gwondaja ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwänggädi nje ndi Papa ngaa be ärrü yi'ral yanni yi'dingina je ndi papa gwalu.

39 Aar ari, "Äbräyim gwuru papa gwäri."

A je Yicu ci, "Adinari a Äbräyim ru papa gwalu, ngaa laadi ärrü yi'ral yidi Äbräyim.

40 A be ngaa liminä ndiny 'rinye äny gwuru gwanni gwondaca je ngwuja'ri ngwanni ngwu'dingini nje Ngwaalu ngwanni ngwuru 'didanu, yi'ral giyee ya'ti je Äbräyim ärrü.

41 Ngaa lärrü yi'ral yidi papa gwalu yanni yating je ärrü."

A Ngwüyäwüd pinä nono aar ari, "Änyängä lä'tüdi yiji yidi yijin yapaar jalu mbüny, änyängä läti Papang gwe'te pu gwuru Ngwaalu."

42 A je Yicu ci, "Adinari a Ngwaalu ru Papa gwalu, ngaa laadi nyi ämni, ndi ari äny gwändi Ngwaalu a gwenene äny nggwo ngene. Äny gwa'ti indi ligo'ro le lüny, a be nginde ru gwükäjäny.

43 Ngwuja'ri ngwüny ngwarra ma aar 'ti linginna ngwäyänü 'danggalu? Ndi ari ngaa la'ti burna ndi 'dingini ngwuja'ri ngwüny.

44 Ngaa liru yiji yidi papa gwalu gwuru dijego'rr, yiru yanni yigäbicä je ngaa gwüji ndi ärrü yi'ral yidi papa gwalu yanni yati jadanu. Nginde gwuru gwanni gwu'rinyidu 'tu'tu gwerre. Nginde gwa'ti mätnälü ngwuja'ri ngwere ngwanni ngwuru 'didanu. Ndi ari yanni yiru 'didanu ya'ti 'dünggüngün. Gwati ü'rü yi'duru, gwati ondaji ngwuja'ri ngwudi drü düngün ndi ari nginde gwuru di'duru, ngwuru papa gwudi ngwu'duru.

45 A be nunnu äny gwati ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyänü ngaa 'ti be ämnä 'dünggüny.

46 Yärü gwanni gwäding enggaci yi'ral yere yanni yiki yärrü nje? Ma be ari äny gwati ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyänü ngaa be arra ma aang 'donya ndi ämni 'dünggüny?

47 Dijä didi Ngwaalu dati 'dingini ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, a be ngaa lä'tüdi lidi Ngwaalu, no yiru yata je gäbicä ngaa 'ti be 'dingina ngwuja'ri."

48 A be Ngwüyäwüd ci, "Ngwuja'ri ngwäri ngwa'ti mene äti ngwäyänü minyii ari nga gwuru Dijamir a gwätinä di'rillä nono?"

49 A je Yicu ci, "Äny gwa'ti ätinä di'rillä nono a be äny gwünäjä Papang gwüny nyii be ärrälü nyidang.

⁵⁰ Äny gwa'ti minä ndi näji ligo'ro lüny. A be nggwo gwanni gwatiny miniji näji na gwuru gwanni gwati pi yelenya.

⁵¹ 'Didanu nggwa je ci gwanni gwa 'dingini ngwuja'ri ngwüny gwa'ti gwa engga yi'rany gwükü rüm a'tur."

⁵² Ngwuja'ri ngwe ngwee, a Ngwüyäwüd ondaji dulala, "Änyängä lima lenge gwenene ndi ari nga gwätinä di'rillä nono. Äbräyim na ngwijir ngwudi Ngwaalu ngwuma ayi nga be ari gwanni gwa ang 'dengenaci ngwuja'ri ngwunga gwa'ti gwa engga yi'rany gwükü rüm a'tur.

⁵³ Nga gwupana ndi papa gwäri gwani Äbräyim? Gwanni gwuma ayi, na ngwijir ngwudi Ngwaalu ngwuma ayi a be nga gwucu ligo'ro lunga yäru?"

⁵⁴ A je Yicu ci, "Manari äny gwati näji ligo'ro lüny, näji gwüny gwa 'tur. A be Papa gwüny gwuru gwanni gwara gwe gwuru Ngwaalu ngwalu, gwuru gwanni gwatiny näji.

⁵⁵ Gwa'ti aang lingidi a be äny gwuru gwülingidi. Manari äny gwuma je ci gwatiny lingidi, nggwa ru di'uru nono ngang je. A be gwülingidiny äny gwu'dengenaciny ngwuja'ri ngwüngün.

⁵⁶ Papa gwalu gwani Äbräyim gwüjädä ngwuge'taji ndi engga gomon güny ngwengga ngwujayanu."

⁵⁷ A Ngwüyäwüd ci, "Nga gwa'tina obana ngwüdläyü 'di tudini (50) nga be engga Äbräyiming awa!"

⁵⁸ A je Yicu ci, "'Di'didanu nggwa je ondaci ndi ari gwerre gwerre ndi aar linge Äbräyiming, äny gwuru gwanni gwaru äny gwuru."

⁵⁹ A je ngwuja'ri ngwee gäbici aar uti yo'rralu aar mini ndi aci, a je be Yicu ändälü ngwütüdä kobo ngwele.

9

A Yicu u'riyi guru nono gilinginä girimü ngwäy

¹ Anni ma Yicu ji ndi ele kayalu ngwengga guru girimü ngwäy 'tu'tu lingining gu.

² A be ngwoo'ra ngwüngün otacalu aar ci nu, "Doorta, yäru gwanni gwapu yi'ral yanni yiki, gur nggee gwalla ngwüji ngwanni ngwülingiti 'di ngwülinginä girimü ngwäy?"

³ A je be Yicu ci nu, "Ngingde gwä'tüdi na ngwüji ngwä'tüdi ngwanni ngwülingiti ngwuki, a be gilinginä gu no nunnu a gu yiuru yidi Ngwaalu ingidini 'dunggüngün.

⁴ Anni jina lingen, yädi gu ndi ar äpiji Ngwaalinga yiuru ngwanni ngwükäjiny. Dilung ndo dindi da'ti da de diji dere burni ndi ape yiuru.

⁵ Anni jiny gididlä, äny gwuru buri gwudi didlä."

⁶ Anni mung gu ari nu, ngwugwonyalu gidiyängälü, ngwur'tol giluyonyo ye ngwape ngwumaji guru ngwäy.

⁷ Ngwube ci nu, "Indi ang una ngwäyanü kibüng gidi Jalum." (Ngwuja'ri ngwee gwani gwükäjäär Yibriyängä). No a gur ele ngwuni ngwäyanü no ngwo'ra 'dunu gombajidalu.

⁸ Ngwüji ngwanni ngwujacidaar le a lanni gwülingidär gwerre gwati geraci ngwüju guy aar utalu, "Gur nggee gä'tüdi mene ge'te ge'te ganni gati jalu ngwugeraci ngwüju guye?"

⁹ A loko ari ngingde gwuru.

A loko ari, "Bäri, ngingde gwä'tüdi gwo'ranning 'dogo."

A je be gur ci nu, "Äny gwuru."

¹⁰ Aar be otacalu aar ci, "A mine a gwuma u'ri ngwäy awa?"

11 Ngwuje be ci nu, “Gur gicaar Yicu gir'tülidí gilú aar nyi maji ngwáy. Aar nyi ci indí kibúng gidi Jalum ang uni ngwáyänü. No nyi ele nyi una ngwáyänü äny gwuma be u'ri ngwáy.”

12 Aar be ci nu, “Gur ganna ge nggee?”
Ngwuje ci, “Ndá be.”

13 Aar ape guru nggoo girímü ngwáy gwerre aar ge ele Ngwübärríjì.

14 Gomon ganni gir'tülidí ge Yicu gilú ngwu'riyi guru ngwáy, giru ganni giru Kwo'ra tá'ríl.

15 Yáy gu no a Ngwübärríjì otacalu 'to ndi ari gwu'ru ngwáy awa. A je gur ci nu, “Gwumajiny gilú ngwáy, anni minyi uni ngwáyänü nyi u'ri ngwáy.”

16 A Ngwübärríjì ngwoko ari, “Gur nggee ga'ti indí Ngwaalu ndi ari ga'ti máti yobo yidi gomon Kwo'ra tá'ríl.”

A be loko ari nu, “A mine awa a be díjì danni diki ärrí yi'remna yidi yiima nono giyee?” No, aar ú'ridínänü gwani ngwuja'ri ngwee.

17 Gwodanalu aar gwurlada guru nono nggoo girímü ngwáy gwerre mana aar ci nu, “Nga gwaraa gwani ngingde? Ndi ari ngwáy ngwunga ngwuru ngwanni ngwu'riyaar je nono.”

A je gur ci nu, “Ngingde gwuru díjìr.”

18 Aa'tina Ngwüyäwüd ämnäcä ndi ari ngingde gwürímü ngwáy gwerre gwuma be u'ri nono 'di aar úkájidí ngwüjì ngwüngün.

19 Aar je otacalu, “Gíjì galu giru nggee? Giru nggee ganni gara ge gilingínä girímü ngwáy? Gima mine u'ri ngwáy awa gweneno?”

20 A ngwüjì ngwüngün ari, “Änyängä lilingidí ndi ari gíjì gäri giru, na ndi ari ngingde gilingínä girímü ngwáy.

21 A be awa ndi ari gima u'ri ngwáy, na ndi ari yärü gwuru gwanni gwu'riya ngwáy, ya'ti je lingidí. Otacalaru, ngingde gwupa be gwondaji ligo'ro le lüngün.”

22 Ngwüjì ngwüngün ngwaru gu no ndi ari ngwiti je yedeny ngweleny ngwudi Ngwüyäwüd. Ndi ari ngweleny ngwudi Ngwüyäwüd ngwuge'ta ndi ari ma aar mbuji díjü dere danni dadi ondajalu ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya, da aar linyinyi ngwämrä ngwegen.

23 Yiru giyee yanni yigäbícä ngwüjì ngwüngün aar be ari, “Otacalaru. Ngingde gwupa be.”

24 O're aar urnida guru nggoo girímü ngwáy gwerre aar ci nu, “Näjä Ngwaalinga. Änyängä lilingidí ndi ari gur nggee giru díjì diki.”

25 Ngwuje ci nu, “Mung ke ngwu'ti ki, ya'ti nje lingidí. Yi'ral ye'te pu yilingidí nje. Äny gwuju gwürímü ngwáy a be gweneno äny gwombajidalu!”

26 Aar be otacalu mana aar ci nu, “Yiru ange yanni yärríjärä je? Gwu'riyanga ngwáy awa?”

27 Ngwuje be gwä'räcänü ngwuje ci nu, “Nggwondaca je ngaa 'ti ämnä ndi 'dingini, a mine arra ma aang miní ndi 'dingini mana? Ngaa liminä 'to ndi ru ngwoo'ra ngwüngüne?”

28 Aar määtä aar lo aar ci, “Nga gwuru gwanni gwuru doo'ra düngün! Änyängä liru ngwoo'ra ngwudi Müjä!

29 Nyii lilingidí ndi ari Müjä gwondaca Ngwaalu, a be gur nggee, ga'ti nyii ge lilingidí ngwaalinga ndi ari ngingde gwündí ne.”

30 A je gur ci nu, “Ngwuja'ri ngwuru ange ngwuru gu no gwenene! Giminy mine u'riyi ngwáy ngaa be ari ga'ta ge lingidí ngwaalinga ngwinding gu awa.

³¹ A lilingidī ndi ari Ngwaalu ngwati 'ti 'dengenaca ngwūjū ngwanni ngwuki, ngwati 'dengenaci ngwūjū ngwanni gwati denya Ngwaalinga aar ape drū dūngūn.

³² Diji dere da'ti a'tur 'dinginar de ndi ari du'riya diji nono dilinginā dirimū ngwāy.

³³ Adinari gur nggee ga'ti indī Ngwaalu, ga'ti gaadi ārri yi'ral yere."

³⁴ A je yi'ral giyee gābici aar ci nu, "Nga gwūlinginā gwuki, a be ādinī ndi ari a gwonje enggace?" Aar mātā aar linynya aar 'tūyā poor.

³⁵ A Yicu 'dingini ndi ari gima aar linyni gima aar 'tūyī poor. Anni mung mbuji ngwuci nu, "Nga gwāmnā Kiji gidi Diji dūmnā?"

³⁶ A be gur ci nu, "Yāru gwani doorta, enggaciny nunnū nyi gwe ānnī."

³⁷ A be Yicu ci nu, "Gwanni gwānggādāngā gweneno, 'didanu gwuru nggwee gwondaja gwe."

³⁸ Ngwube ci nu, "Āny gwāmnā gwani Deleny." Ngwukwucalu yirku ye.

³⁹ A be Yicu ari nu, "Āny gwīndādi ndi ape yelenya gididlā ndee nunnū gwanni gwūrimū ngwāy ngwombajidalu, a lanni lombajidalu aar rimi ngwāy."

⁴⁰ A Ngwūbārriji ngwoko ngwanni ngwujaar ngwe aar 'dingini ngwari ngwuja'ri ngwee, aar otacalu aar ci nu, "Ngwuru ange! Ānyāngā lirimū ngwāy 'to?"

⁴¹ A je be Yicu ci nu, "Adinari ngaa rimi ngwāy, a la'ti laadi āti keng nono gwere. A be anni arangaa gweneno ngaa lombajidalu, ke gwalu nggwo na gwujalu."

10

Yicu gwuru Doo'ra Dijaw

¹ O're a Yicu ari, "Nggwa je ondaci 'didanu, diji danni dati 'ti āndī gilāngir lidi dilagany didi gi'du gidi ngwāngal, ngwube 'dī'rālā gidilganyala, diru du'ram dīndādi ndi obe.

² A be diji danni dati ānī gilāngir lidi dilagany didi gi'du gidi ngwāngal, diru danni diru doo'ra didi ngwāngal.

³ Dati dangida gilāngir igītācālū a ngwāngal 'dingini yal yūngūn. A ngwuje urnidi ngwūrinū ngwe ngwegen ngwuje iginijā ngwuje 'tūyā poor.

⁴ Mung je 'tūyā ngwūngūn 'dar, ngwuje iginijā a ngwāngal gwujani, ndi ari nunnū ngwūlingidī yal yūngūn.

⁵ A be ngwa'ti ngwa gwujani dirnū da'ti aar līngidī. 'Didanu ngwati abri yal yidi ngwīrnū ndi ari ya'ti aar je lilingidī."

⁶ Yicu gwūmi'ricā ngwūjū ngwuje ondaci ngwuja'ri ngwee, aa'ti be ngwūji līngidī ndi ari Yicu gwondijaja kang.

⁷ Yāy gu no a je be Yicu ci mana nu, "Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari āny gwuru lāngir lidi ngwāngal.

⁸ 'Dar lanni limadinana gwerre 'dūnggūny liru ngwu'ram aar elada ndi obe a je 'ti be ngwāngal 'dengenaca.

⁹ Āny gwuru lāngir, diji danni dadi ānī āny gwe, da gilāngidīnī. A da ānī gidrū da 'tūdā poor da mbuji daama.

¹⁰ Du'ram dati elada 'dogo, ndi eny yu'rimi, ngwu'rinyidi, ngwugerajalu, a be āny gwīndi nunnū aar mbuji miding na aar mbuji gwanni gwujayana."

¹¹ A Yicu ari, "Āny gwuru Doo'ra danni Dijaw, a doo'ra danni dijaw dati dudiyi ligo'ro lūngūn gwani ngwāngal ngwūngūn.

12 Gwanni gwati iye a ngwangal ngwüngün ngwä'tüdi, gwä'tüdi nono doo'ra didi ngwangal no mung engga dimüda ndi ila ngwugatani ngwangala mbüny ngwabri a dimüd obe ngwangal ngwe ngwuje bädiyi ki'du.

13 Gwanni gwati iye gwati abri ngwugatani ngwangala ndi ari nginde gwiya 'dogo, gwa'ti gi'tija ngwangala ligor."

14 A Yicu ari, "A be äny gwuru doo'ra danni dijaw, nyi lenge ngwangala ngwüny, aar nyi ngwangal ngwüny lenge.

15 Anaku lingidäär nyi gu Papa na nyi lenge Papang, äny gwadi dudiyi ligo'ro lüny lani ü'ra ngwangalalu ngwüny.

16 Äny nggwo 'to gwäti ngwangala ngwu'ter ngwanni ngwa'ti gidilaganyanu ndee ngwadi nje gu apada 'to. Nunnu 'to aar 'dingini yal yüny a nunnu aar ji ki'donga ge'te pu a doo'ra ru de'te pu.

17 Yanni yati gäbici Papa gwüny aar nyi be änni, yiru ndi ari äny gwududiya ligo'ralu lüny nunnu nyi gwä'ri mana.

18 Gwere gwa'ti gwuny apada ligo'ro lüny a be lidudiyiny ligor le lüny, äny gwäti yiima ndi nyi dudiyi a nyi äti yiima ndi nyi gwä'räji. Ngwuja'ri ngwee ngwape nje ndi Papa gwüny."

19 A ngwuja'ri ngwee gäbici Ngwüyäwüd o're aar ü'ridinänü mana.

20 A lonyadu ari nu, "Nginge gwätinä di'rillä nono dati gäbici ngwondi-jajalu mbüny. Gwadi aang geraci gwäni gwedang?"

21 A be loko ari nu, "Ngwuja'ri ngwee ngwä'tüdi ngwudi diji dätinä di'rillä nono. Diji danni dätinä di'rillä nono däti yiima ndi u'riyi diji nono danni dirimü ngwäye?"

A Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya

22 A gaji ila gidi Yi'rinyinä yidi Ga'ru gobo Üräjälim. Digo de diru

23 a Yicu ji kobanu, ngwuji ndi ele kurdanu gidi Jiliman.

24 A Ngwüyäwüd o'rada nono aar ci nu, "A gwadi nje ji ndi gäbici nyii 'ti lingidi yi'ral yorto ye ngwaalinga 'di a jadu ru? Manari nga gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya, ondaci njalu kirtün."

25 A je be Yicu gwä'räcänü ngwuje ci, "Nggwuca je gu ngaa 'ti be ännä. Yiima yanni yati nje ärrü ngwüri nyi ngwe ngwudi Papa gwüny, ya ondaji gwani äny.

26 A be ngaa la'ti ännä, ndi ari ngaa lä'tüdi ngwangal ngwüny.

27 Ngwangal ngwüny gwati 'dingini yal yüny. Nje lenge, aar nyi gwujani.

28 Nje ätäda miding gwudi gwur'taling, a ngwa'ti ngwa bali a'tur. A gwere gwa'ti ngwa aar nje apada kuyanü güny.

29 Papa gwüny gwanni gwätädi nje, gwupana 'dar, gwa'ti gwere gwanni ngwung je apada Papang gwüny kuyanü güngün.

30 Änyängä Papa gwe liru le'te pu."

A Ngwüyäwüd mini ndi 'rinye Yicung

31 O're a Ngwüyäwüd uti yo'rralu gwadi aar aci.

32 A je be Yicu ci nu, "Nggwenggaca je yiima yonyadu yijaw yidi Papa gwüny yindi ne ye'te ye'te yanni yadiny gu acijaji?"

33 A be Ngwüyäwüd ci, "Nyängä lä'tüdi lading acijaji giyiima yere giyee, a be nunnu nga gwaru ngwulem ndi ari nga gwuru diji dümnä nga be ci ligo'ro lunga nga gwuru Ngwaalu."

34 A je Yicu gwä'räcänü ngwuje ci nu, "Ya'ti üllinä kitabanu galu gidi yobo ndi ari, 'Nggwuma je ci ngaa liru ngwaalo'?"

³⁵ Ma be ari licaar je 'ngwaalu' lanni lätädäär je ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu a no gitab ga'ti ga kini.

³⁶ A mene gwanni gwäbrü Ngwaalu ngwuge'taji 'ter ngwuru gwüngün nunnu ngwükäjä gididlä gwadi ar be ci yäru? Nгаа larra nyi be üpäci ngwuja'ri ndi ari äny gwaru ngwulem anni ariny nu, 'Äny gwuru Giji gidi Ngwaalu.'

³⁷ Aa'ti nгаа liny ämnäci manari nggwa'ti ärrä yiima yanni yati je Papa gwüny ärrä.

³⁸ A be manari yati nje ärrä, miny 'ti ämnäcä, ämnär giyiima, nunnu nгаа lenge nгаа bebere ndi ari Papa nggwo 'dünggüny, nyi ji ndi Papa."

³⁹ O're aar ru gwadi aar määtä ngwuje be gwanna ngwele.

⁴⁰ A Yicu o're ngwü'rü yaanu yidi dibirta didi Ordoning ngwudambu dambal ngwaalu gwanni ngwünyinyä gu Yuwana ngwüjü giyomon yanni yima ele gwerre. Nggü ji ngenone

⁴¹ ati gu ngwüji ilijä ngwonyadu. Aar ari, "Yuwana gwa'ti apa yiima yere, a be ngwuja'ri gwanni ngwondajing je kur nggee, ngwäti ngwäyanü."

⁴² Ngwaalu ngwoo, a ngwüji ngwonyadu ämnä ndi Yicu.

11

Yi'rany yidi Liyajir

¹ A be gur gani Liyajir ümü gati ji ngwaalu ngwani Bidaniya 'dunu gwudi Märiyämingä gwenggen gwe gwani Marja.

² Märiyäm nggwee gwuru gwenggen gwudi Liyajir nggwo gwundru gwümä. Gwuru gwe'te gwanni gwübälälä Yicung yila nono gi're'reny ngwü'dämä'ri yora nono yüngün ngwä'rü ngwe ngwüngün.

³ No a yera yengga rom giyoo ükäjidi ndi Yicu aar ci, "Gwani Deleny, gwanni gwati ang ämnä nggwo gwümä."

⁴ Anni ma Yicu 'dingini ngwari, "Dümdä ndee dä'tüdi didi yi'rany. Bärä, diru didi näji Ngwaalinga a nunnu a de Giji gidi Ngwaalu näjini."

⁵ Yicu gwati ämnä Marjang na Märiyäm na gwenggen gwegen gwani Liyajir.

⁶ A be anni mung 'dingini ndi ari Liyajir nggwo gwümä, ngwujalu 'di ngwape yomon rom (2) ngwube ele.

⁷ Ngwube 'di'ri ngwuci ngwo'ra ngwüngün, "'Di'rär aar o're Yäwüdiyä."

⁸ A be ngwoo'ra ngwüngün ci, "Gwani Doorta, yomonau giyee ya'tina olanu, ngwüji ngwaru ngwadi ang aca yo'rr ye nga be ari ang o're ngenone mana?"

⁹ Ngwuje be gwä'räcänü ngwuje ci, "Gaji gä'tüdi 'di na rom (12) gilingen le'te po? Gwanni gwati ele lingen le ngwati 'ti übidälü ndi ari gwati ombajidalu ndi ari gwati lingen lidi didlä o'rracalu.

¹⁰ Yiru gu ndi ari gwati obalu gwanni gwati ele dilu de ndi ari gwa'ti äti buri."

¹¹ Anni mung gu ari ngwuja'ri ngwee, ngwo're ngwuje ci, "Dimaad dege dani Liyajir dima ndri. Dadi nyi ele nyi 'ritiya."

¹² A ngwoo'ra ngwüngün ci nu, "Gwani Doorta, manari gwundru, gwa 'di'rälü gwu'ru nono."

¹³ Yicu gwondijaja giyi'rany yidi Liyajir a be ngwoo'ra ji ndi ari gwondijaja ndi ari gwundru a'tur.

¹⁴ A je Yicu ondacalu kibeny ngwuje ci, "Liyajir gwuma ayi.

15 Äny gwujayanu gwani nga nga ndi ari äny gwa'ti ju ngenone nunnu ngaa ämni. A be 'di'rär aar elaci ngenone."

16 A be Tumaj gwanni gwati aar ci Dänggil ngwuci ngwo'ra ngwudi Yicu, "'Di'rär aar le ele aar le ayi gwüpäng."

Äny gwuru 'di'ri na midi

17 Anni ma Yicu obani kündär gani Bidaniya, ngwumbuji ndi ari Liyajir gwuma aar gatu gwäti yomon kwo'rongo gidimomanu.

18 Kündär gani Bidaniya gola bränü rom Üräjälim.

19 A ngwüji ngwonyadu ilada ndi ombaji Marjanga je Märiyäm gwe aar je or'temaji anaku ma gu gwenggen gwegen dudi.

20 Anni ma Marja 'dingini ndi ari Yicu nggwo gwändi, ngwü'tü ngwug-womanu, a be Märiyäm jalu 'dunu.

21 A Marja ci Yicung, "Gwani Deleny, adinari nga ji ngene, gwänggäri gwa'ti gwadi dudi."

22 A be äny gwämnä ndi ari Ngwaalu ngwati ang 'dengenaci ngwuja'ri 'dar ngwanni ngwata je bupi.

23 A Yicu ci, "Gwanggalu gwa 'di'rälü gwumidu."

24 A Marja ari, "Äny gwülingidi ndi ari gwa ji gwa 'di'rä komon gidi 'di'ri giyi'ranyanu gidi mi'ra."

25 A Yicu ci, "Äny gwuru gwanni gwuru 'di'ri, gwanni gwadi ämni 'dünggüny mung ayi gwa midi.

26 Gwanni nggwo gwumidu mung ämni 'dünggüny gwa'ta be gwa ayi mana a'tur, nga gwämnä ngwuja'ri ngwee?"

27 Ngwuci, "Yäy gwani Deleny, äny gwämnä ngwuja'ri ngwee ndi ari nga gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya gwuru Giji gidi Ngwaalu ganni gadi ila gididlä."

A Yicu ari

28 Anni ma Marja ari no, ngwü'di'ri ngwele ngwurnidada gwenggen gwani Märiyäm gay ge'te ngwuci, "Doorta ndo ngene diminängä."

29 Anni ma gu Märiyäm 'dingini no, ngwüdi'ri ngwele ndi Yicu.

30 Yicu gaji nggoo gwa'ti gu na obana ngwu'dunanu gwuju na ngwaalu ngwanni ngwumbuja gu Marja.

31 Anni ma ngwüji engga ndi ari Märiyäm gwuma 'tü püd, aar ji ndi ge'taji gwadi ele gidimomo didi gwenggen ndi ari ngenone, aar gwujani.

32 Anni ma Märiyäm obani ngenone ngwaalu ngwanni gwuju gu Yicu, ngwengga ngwadacalu yirku ye ngwuci, "Gwani Deleny, adinari nga ji ngene, gwänggäri gwa'ti gwadi dudi!"

33 Anni ma Yicu enggada nginding gwaru, na Ngwüyäwüd ngwanni ngwändädi ndi ombaji aar ari 'to, a ligi'rim ape Yicung giligor gwulleney.

34 Ngwuje otacalu ngwuje ci, "Gwuma aang gatu ne gwe?"

Aar ci, "Gwani Deleny, ila ang engga ngwaalinga."

35 A Yicu ari.

36 A Ngwüyäwüd ondaji aar ari, "Ombajar kuni anaku ämning gu!"

37 A be ngwoko ari, "Nginde gwu'riya guru nono girimü ngwäy, gwa'ti gwadi ümnic Liyajiring ndi aye?"

'Di'riyi Liyajirng giyi'ranyanu gwumidu

38 O're a ligi'rim ape Yicung giligor gwulleney, ngwele gidimomalu, ngwumbuji dimomo dimillidinä di'rimün de kiy.

39 Ngwuje ci, "Äbrär di'rimünä."

A be gwenggen gwudi gur nggoo gayu gwani Marja ci, “Gwani Deleny, nginde gwuma äti gwene yomon kwo'rongo gidimomanu gwa be 'digi'ri.”

40 A Yicu ci, “Äny gwa'ti ang ca ndi ari manari nga gwämnä, nga gwengga yiima yidi Ngwaalo?”

41 Aar äbräji di'rümünälü, a Yicu 'di'riyi ngwäy ngwombajidi kerala ngwari, “Papa nggwa ang ci yäy 'tu ndi ari nga gwu'dengenaciny.

42 Äny gwülingidi gu ndi ari yomon 'dar nga gwatiny 'dengenaci. A be äny gwotacangalu gwani ngwüji ngwee ngwüdünädälä ngene nunnu aar änni ndi ari nga gwükäjäny.”

43 Anni mung gu ari no, ngwube urindi gwulleney ngwari, “Liyajir, 'tüdä!”

44 A gur nggoo gayu 'tüdä ganni gigezana ngwuyalu ngwugekani yoralu gipänä dired nono diru lari ngwüpani direda ngwäyanü. A Yicu ci ngwüjü, “Gwä'dädärälü ngaa gatalu ngwele.”

Aar iniji ndi 'rinye Yicung

45 No a Ngwüyäwüd ngwonyadu ngwanni ngwündädi ndi ombaji Märiyämäng anni ma aar engga yi'ral yanni yima je Yicu ärrä, aar änni ndi Yicu.

46 A be ngwoko ele aar ondaci Ngwübärriji yi'ral ye yanni yärrä je Yicu.

47 A be ngwur'dal ngwanni ngwuru yi'ra na Ngwübärriji o'radalu ngwämrä aar otajidalu.

Aar ari, “Yiru ange yanni yima aar je ärrä? Gur nggee nggo gapu yi'remna yidi yiima yonyadu.

48 Manari aar gu ombaci no, ga gu ngwüjü ngwonyadu ämnädä a ngwüji ngwila ngwudi Rumang ngwunje apada gobo gege na ngwüji ken gege.”

49 A gur ge'te 'denggegenanu gani Giyaba giru dir'dal danni diru gi'ra didläyü ndoo ngwondaji ngwari, “Ngaa la'ti lingidi yi'ral yorto ye ngwaalinga!

50 Ngaa la'ti lingidi ndi ari yijayana 'danggalu ndi diji ayi de'te pu ngwü'ridä ngwüjälü ndi ari a ngwüji ayi 'dar ken.”

51 Nginde gwa'ti ondaja ngwua'ri ngwe giligor lüngün, anni rung dir'dal danni gi'ra didläyü ndoo, gwondaja yijirä ndi ari Yicu gwadi ayi gwani ü'ridä Ngwüyäwüdälü ken.

52 Ngwayi 'to gwani ü'ridä ngwüjälü ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwuju ngwubadalu giyen yi'ter ngwuje gwä'räjidi ki'du ge'te pu aar ru ngwe'te pu.

53 No, 'tu'tu kaji nggoo aar iniji nunnu aar 'rinye.

54 No, ati 'ti ba be Yicu elellalu no nunnu a Ngwüyäwüd engga, ngwü'di'ri ngwele kündär gani Abrayim giju gito ngwaalu ngwuru yilu'ri aar gu ji ngenone ngwoo'ra ngwe ngwüngün.

55 Anni ma gaji ji gito gidi dimürä didi Yi'rinyinä yidi Dambdani yidi Ngwüyäwüd, a ngwüji ngwonyadu 'di'ri'tä ngwaalu ngwegen aar ilada ndi gä'rini Üräjälim gomom ga'tina indi gidi Yi'rinyinä.

56 Aar ji ndi mini Yicung aar o'rajidalu ngwämrä kobo aar gwe otajidala aar ari, “Ngaa laraa? Gwä'tüdi gwadi ilada giyi'rinyinä gwene a'ture?”

57 A be ngwur'dal ngwanni ngwuru yi'ra na Ngwübärriji ondaci ngwüjü ndi ari manari diji dere dima lenge Yicu gwe ngwaalinga, aar ila aar je ondaci aar määtä aar gwe ji guy ge.

12

Aar bruti Yicunga yelenya Bidaniya (Mätä 26.6-13; Murkuj 14.3-9)

¹ Anni ma yomon diwayinalu nyärläl (6) yidi Yi'rinyinä yidi Dambdani, a Yicu ıla ngwaalu ngwani Bidaniya, ngwati gu Liyajir ji gwanni gwü'di'riyüng giyi'ranyanu.

² Ngenone aar gi'tiji Yicung enying gwudi yirnü. A je Marja ji ndi äpiji yiuru a be Liyajiringa ji ndi ndraci dimbürälü ngwurel ngwe Yicunga le.

³ A Märüyäm apa yıla yiru gi're'reny yü'rü gijajanu yonyadu ngwiliny yicaar je närdin ngwuje bäläji Yicung yora nono ngwuje be bruti nono ngwä'rü ngwe ngwüngün. A yıla ape ngwu'dunanu 'tur.

⁴ A be doo'ra düngün dani Yäwüdä Äjigärüyüti gwanni gwuma aji nggwe gwurlanu ari,

⁵ "Ange gwuru aa'ti be yıla giyee 'dar illinä, aar ape ngwilinya aar ngwe gataji ngwuwaya düwä? Yonyadu gu'ru gidi yiuru didläyü."*

⁶ Nginde gwa'ti gu aru no nunnu gwati ngwuwayi inä, nggu be ari no ndi ari gwuru du'ram. Gwuru gwämätiiyäär dürädä didi ngwü'riny ating je be obeda ngwoko giligo'ro lüngün.

⁷ A be Yicu ari, "Gäbicär, nginde gwügi'tinä yilalu giyee nunnu aar nje bäläji nono gomon gidi gatidi gwüny.

⁸ Ngwuwayi ngwa le ji yomon 'dar, a be a la'ti la ji yomon 'dar."

⁹ Gaji nggoo Ngwüyäwüd ngwonyadu lengeda Yicu ngwe ngwaalinga aar ıla. Aar 'ti indä dogo gwani ngindeng, aar be ıla 'to ndi ombaji Liyajiring gwanni gwuma aar 'di'riyalü giyi'ranyanu.

¹⁰ No, a ngwur'dal ngwanni ngwuru yi'ra gege'te yi'ral nunnu aar 'rinye Liyajiring 'to,

¹¹ ndi ari yi'ral ye giyee yüngün yima gäbicä Ngwüyäwüd ngwonyadu aar gwuji Yicu aar gwe änni.

A Yicu äni Üräjälim

(Mätä 21.1-11; Murkuj 11.1-11; Luka 19.28-40)

¹² Bigänü nggwo, a ngwüji ngwoo ngwonyadu gwanni ngwändädi giyi'rinyinä 'dingini ndi ari Yicu nggwo kay gwadi ilada Üräjälim.

¹³ Aar määtä aar allijaji yi'rinala yidi ngwi'di, aar elngala aar ari, "Gwortana!

Gwonjacaar gwanni gwändi ngwüri'ny ngwe ngwudi Deleny!

Gwonjacaar gwanni gwuru Deleny didi Yijiräyil!"

¹⁴ A Yicu mbuji gindü'ri ganni gooko, ngwape nggu allala, anaku üllinäär gu ndi ari,

¹⁵ "Aa'ti yedeny ya ang eny gwani gera gidi Jäyün.

Lingidi ndi ari Deleny dunga ndo dindi

dändi kindü'rälä ganni gooko."

¹⁶ Gwerre gwerre aa'ti ngwoo'ra ngwüngün lingidi ngwuja'ri ngwee 'dar yorto ye ngwaalinga a be anni ma aji a Yicu näjini, aar gu be lenge ndi ari ngwuja'ri ngwee 'dar ngwüllinä ngwani nginde na ndi ari yi'ral giyee yärrijäär je 'dar yani nginde.

¹⁷ Ngwüji ngwanni ngwujaar le gaji ganni giming ge urnidi Liyajiring gidimomanu ngwü'di'riyalü giyi'ranyanu gwumidu, aar ni ji ndi bädiyi ngwuja'ralu.

* 12:5 12.5 Gu'ru gidi yiuru didläyü, giru dinar küü'ri tudini tä'räl

118.25-26

12:15 12.15 Jäkariya 9.9

12:13 12.13 Mäjimür

18 Anni ma gu ngwüji ngwonyadu 'dingini ndi ari Yicu gwärrü yiima giyoo, aar ila ndi aar ombaji.

19 No, a be Ngwübärriji ondajidi aar ari, "Ombajar ngwarang ngwärrär je, änggädär 'di ndi ari gwuma ngwüji gwujanalulu pipi 'ri'ti!"

20 Ngwanni ngwändädi ndi äpiji Ngwaalinga yobo giyi'rinyinä, ngwüji ngwuju gwano ngwuru Garany.

21 Ngindenga aar ila ndi Bilipuj gwudi gündär gani Bid Jäyidä ngwaalu ngwani Jälil aar otacalu aar ci, "Gwani mengga, änyängä liminä ndi engga Yicung."

22 A Bilipuj ele ndi ondaca Andrawujing. A ngindenga 'dün aar ele aar ondaca Yicung.

23 A je Yicu gwä'räjänü ngwari, "Gaji gima ja gito ganni gadi ge Giji gidi Dijji dümnä näjinä.

24 Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari, manari gon läy gima 'ti gätinä gidiyäng ngwayi, gati gu jalu gwur'tal ngwuru läy le'te pu. Ma be ari gima gätinä gidiyäng mung ayi, ga 'tüdä ga 'ri'ri ngwäy ngwonyadu.

25 Gwanni gwati änni ligo'ro lüngün ling dudiyi na gwanni gwuma dudiyi ligo'ro lüngün gididlä ndee, ling ge'talu lani mididi gwudi gwur'taling.

26 Gwanni gwatiny äpiji yiuru, aar nyi gwuji. A ngwaalu ngwunyi gu ji, gwanni gwuru dinäd düny gwa gu ji 'to. Gwanni gwatiny äpiji yiuru, gwa Papa gwüny näji."

A Yicu ondaji gwani yi'rany yüngün

27 A Yicu o're ngwari, "Gweneno ligor gilo limi'ridinyänü, a be nggwadi araa? Gwani Papa gilängidiyiny kaji nggee? Bäri, a be yiru 'tu giyee yanni yändädi nyi gu kaji nggee.

28 Gwani Papa, näjinä ngwüriyiny ngwunga!"

A be dulu üllä kerala daru nu, "Ngwuminje näji a ngwunje näji mana."

29 Ngwüji ngwonyadu ngwuju ngenone aar 'dingini aar ari, gere giru gimir'inänü. A ngwoko ari gi'rr giru gwondaca.

30 A Yicu ari, "Yal giyee yärräjäär je ngang je ya'ti ani äny.

31 Gaji giru be nggee gidi obalu ngwüji ngwudi didlä ndee! Gweneno deleny didi didlä ndee dadi aar be 'tüyi poor!

32 A be äny, manari äny gwuma äpinälü gidiyängälü nyi ällinä, linje oktani 'dar 'dünggüny."

33 Yicu gwaru gu ngwuja'ri ngwee no nunnu ngwinggidi yi'rany yiru 'taa yanni yading je ayi.

34 A ngwüji ondaji aar ari, "Yobo yidi Ngwaalu yaru nu, gwanni Gwubrutaar yelenya gwadi jadalulu gwur'tal no awa nga be ari, 'Giji gidi Dijji dümnä ga ällinä?' Yäru gwuru gwani 'Giji gidi Dijji dümnä'?"

35 A je be Yicu ci, "Nгаа ladi jalu buringa le gaji ga'ti olanu, lellaar gu be ara je o'rracalu, ndi aji a dirim ila ara je üminici ngwaalinganu. Dijji dannu dati ele gidirimänü, dati 'ti lingidi ndi ari ndo dindi ne.

36 Ännär be giburi anni janga buringa le, nunnu ngaa ru yiiji yidi buri." Anni ma je gu Yicu ondaci ngwuja'ri ngwee no, ngwü'di'ri ngwuje ändädälü ngwele.

Ami'rati ämning Ngwaalu

37 Yicu gwapu yi'remna yidi yiima giyee 'dar ngwäyänü ngwüji, aa'ti be ngwüji minä ndi änni 'dünggüngün.

38 Nunnu a ngwuja'ri äti ngwäyänü ngwanni ngwaru ngwe dijir didi Ngwaalu dani Ajaya ndi ari,

“Gwani Deleny, yärü gwuru gwanni gwuma ämni ngwuja'ri ngwäri na yärüngä lanni lima je yiima yidi guy gidi Ngwaalu enggaci?”

39 Yiru giyee yanni yigäbica je aar 'ti be ämnä Ngwaalu anaku aru gu 'to dijir dani Ajaya ngwuja'ri ngwe ngwu'ter ndi ari,

40 “Liming je rimiyi ngwäy ngwegen nunnu ma aar ombajidalu aar 'ti änggädi na liming je 'rinye yigor yegen nunnu ma aar je ondaci, aa'ti la lenge.

Manari lima 'dingini, la jo'renyana la kwodalu ling je u'riyi nono.”

41 Ajaya gwondaju yijir ye ndi ari gwänggädi näjing gwudi Yicu nggwe ondajalu.

42 Yäy a gwe ngweleny ngwudi Ngwüyäwüd ngwonyadu ämni. A je be yedeny Ngwübärriji ndi ari aar 'täci ämningälü Ngwaalu gwegen nunnu la aar je linyinyi ngwämra.

43 Ndi ari ngindenga lati ämni a je ngwüji näji ndi ari aar ämni näjing Ngwaalu.

Buri gwudi ämni Ngwaalu

44 A Yicu ondaji dula ngwari, “Ma diji ämni 'dünggüny, da'ti ämnä 'dünggüny jücü. Dämnä 'to 'dünggüngün gwanni gwükajiny.

45 Ma aar nyi engga, gwuma engga ngindeng gwanni gwükajiny.

46 Äny gwuru buri gwändi gididlä, nunnu aa'ti diji danni dadi ämni 'dünggüny da ji gidirimänü.”

47 Ngwari, “A be gwanni gwadi 'dingini ngwuja'ri ngwüny, aar je 'ti be 'dengenaca, ngwä'tüdi gwadi nyi otacalu. Äny gwa'ti indädi ndi otaci ngwüälü ngwudi didlä, nggwindädi ndi nje gilängidiyi.

48 Otacalu gwa ji gidiji danni dadiny 'donya ngwu'donya ngwuja'ri ngwüny. Ngwuja'ri ngwe ngwe'te ngwe'te ngwanni gwondaji nje, ngwuru ngwanni ngwa ji ngwotaci ngwüälü komon nggä'di gidi mi'ra.

49 Äny gwa'ti ondaja ngwuja'ri ngwere ligor le lüny. Äny gwondaja ngwuja'ri ngwanni ngwucaar nyi ngwe Papa gwanni gwükajiny na awa nje ärrü.

50 Äny gwülingidi ndi ari ngwuja'ri ngwüngün ngwanni ngwaru ngwe, ngwäti miding gwudi gwur'taling. Yäy gu no, yere 'dar yanni yati nje ondaji, yiru gi'ra ge'te ge'te yanni yicaar nyi ye Papa.”

13

A Yicu uyi ngwo'ra ngwüngün yora nono

1 Gomon giru kaji nggoo gwerre gwerre ndi gomon gidi Yi'rinyinä yidi Dambdani i'di, Yicu gwülingidi ndi ari gaji güngün gima medadi gididlä ndee gwadi be o're ndi Papa gwüngün. Anaku ämning gu ngwüjü ngwüngün gwanni ngwuju gididlä, ngwuje enggaci ämning gwüngün gwanni gwämnä je gwe gwumedadu.

2 Anni ma aar je gi'tijälü ladi eny digera dalu, a dijego'rr dima gu be äni giligoranu lidi Yäwüdä Äjigäriyüti gwuru giji gidi Jamaan nunnu ngwugwurlanu Yicu ngwe.

3 Yicu gwülingidi ndi ari gwätädi Papa yelenya 'dar yidi yi'ralalu pipi'ri'ti na ndi ari nginde gwändi Ngwaalu na gwadi o're Ngwaalu.

4 No, ngwü'di'rälü kinyalu ngwügwä'dä diredalu dülläning ngwugekanalu dired de diru lari gidiriny.

5 Ngwube ape yaw ngwuje bäläji konganu ngwuyi ngwo'ra ngwüngün yora nono ngwuje be bruti nono dired de diru lari danni digekaning dalu gidirinyanu.

6 Anni mung ila ndi Jamaan gwani Butruj, a Butruj ci, "Gwani Deleny, ii a gwadi nyi uyi yora nono yüny?"

7 A Yicu ci, "Nga gwa'ti lingidi yi'ral yorto ye ngwaalinga giyee yäri nje gwenene, yaji ya je be lenge gweere."

8 A Butruj ci, "Bäri nga gwa'ti gwuny uyi yora nono a'tur."

A Yicu ci, "Manari nggwuma ang 'ti uyu yora nono, nga gwa'ti gwäti gu'ru gere 'dünggüny."

9 A be Jamaan gwani Butruj ci, "Gwani Deleny, nyi 'ti uyu yora nono 'dogo, uyi ngwuy nono na gi'ra ganu 'to."

10 A Yicu ci, "Gwanni gwunu nono gwati 'ti ba be minü uning nono gwati uni yora nono 'dogo. Ngwangina ngwüngün 'dar ngwujaw nono. A ngaa lijaw nono a be ngaa la'ti gu jaw nono ku."

11 Ndi ari gwülingidi ndi ari yäri gwuru gwanni gwadi gwurlanu. No ngwube ari, "Nga la'ti jaw nono ku."

12 Anni mung medaji uying ngwo'ra ngwüngün yora nono, ngwü'di'ri ngwülläni direda düngün ngwo're ngwaalu ngwüngün ngwujalu. Ngwuje be otacalu, "Ngaa lilingidi yi'ral ye yorto ye ngwaalinga giyee yima je ärije?"

13 Ngwuje ci, "Ngaa latiny ci, 'Doorta' nyii ci, 'Deleny', a yäti ngwäyanü, ndi ari äny gwuru gu.

14 A be gwenene, äny gwanni gwuru Deleny dalu nyi ru Doorta dalu, äny gwuya je yora nono, nga nga 'to oyajidar yora nono yalu.

15 Äny gwuma je enggaci gay nunnu ngaa je gu ape 'to anaku äpijä je gu.

16 Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari, dinäd da'ti pana yelenya gidoorta düngün na gwanni gwükäjäär gwa'ti pana yelenya nginde gwanni gwükäjä.

17 Ngaa lima lenge ngwuja'ri ngwee manari yima je äri, la je be onjaci."

18 "Äny gwa'ti ondijaja 'danggalu 'dar anaku raa gu. A be äny gwondijaja ngwüji ngwanni ngwülingidi nje ngwäbrü nje. A be yiru giyee ndi ari a ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu kitabanu äti ngwäyanü ngwanni ngwaru nu, 'Gwanni gwemadiiny gwe kiny güny gwuminy gwe gwurlanu."

19 Ngwuje ci, "Nggwondaca je gwenene giyona ya'ti ju nunnu ma ji ma aar ji, ngaa änni ndi ari äny gwuru.

20 Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari, gwere gwanni gwa änni dijü danni dükäjiny, nginde gwämniny. Na gwere gwanni gwuny änni, gwämnä ngindeng gwanni gwükäjiny."

A Yäwüdä gwurlanu Yicu gwe

(Mätä 26.20-25; Murkuj 14.17-21; Luka 22.21-23)

21 Anni ma Yicu ondaji ngwuja'ri ngwee, a ligi'rim mi'ränü giligoranu lüngün ngwondaji ngwari, "Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari gwe'te 'danggalanu gwadi nyi gwe gwurlanu."

22 A ngwoo'ra ngwüngün pinidi ngwäy ngwe nono a je gwe ngwaalu elalu ndi ari yäri gwuru 'denggenanu gwarung gwe.

23 A doo'ra de'te danni dati Yicu änni, ndracalu direl de gito gito,

24 a Jamaan gwani Butruj ci milang ngwuci, "Otacalu ndi ari yärü gwuru ngwanni ngwarung gwe."

25 A doo'ra ndra Yicung nono ngwotacalu ngwuci "Gwani Deleny, yärü gwuru?"

26 A Yicu gwä'räcänü ngwuci, "Ngingde gwuru gwanni gwadi nyi ätäda yona giyee minje duwaji." Yäy gu no ngwuduwaji yona ngwuje ätäda Yäwüdäng gwani Äjigäriyüti giji gidi Jamaan.

27 Anni ma Yäwüdä eny yona giyo no, a gu dijego'rr änanü. A Yicu ci, "Yanni yada je ärrä, ärrä je puprang."

28 Aa'ti diji dere ndi eny lingidi ndi ari ange gwuru gwucaja gu Yicu ngwuja'ri ngwee.

29 Aar be ge'taji ndi ari, anni ati Yäwüdä ru gwati määtä ngwü'rinyä, a be loko ge'taji ndi ari gwuca Yicu ngwilla ngwony aar ngwe ape yi'rinyinä ya nunnu ngwape gwoko ngwätädä ngwuwaya.

30 Anni ma Yäwüdä ape yona, ngwü'tü püd. Kaji nggoo ngwaalu ngwuma gu ünnänü.

Ngwuja'ri ngwanni ngwuyang

31 Anni ma Yäwüdä 'tü, a Yicu ari, "Gwenene Giji gidi Diji dümnä gadi be näjini a Ngwaalu näjini ngingde gwe.

32 Ma Ngwaalu näjini ngingde gwe, Ngwaalu ngwa näji Gijü 'dünggüngün a ging näji puprang."

33 A je Yicu ci nu, "Lani yiji yüny, a ladi jalu 'dogo yomon cong, ngaa liny mini, na anaku ondaciny gu Ngwüyäwüd gwerre, nggwa je gu ondaci 'to ndi ari, ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ele, ngaa la'ti la gu burni ndi ila."

34 Ngwuje ci, "Nggwa je ätäda ngwuja'ri ngwuru ngwuyang ndi ari ämnäjidär. Anaku ma je gu änni, no ämnäjidär gu be 'to.

35 Ngwuja'ri ngwe ngwee, ngwüji 'dar ngwa be lenge ndi ari ngaa liru ngwikirijin ngwüny, ma aang ämnäjidi."

Yicu gwondaja yijirä ndi ari gwa Butruj nyi'rini (Mätä 26.31-35; Murkuj 14.27-31; Luka 22.31-34)

36 A Butruj gwani Jamaan otacalu ngwuci, "Nga ngwadi ene gwani Deleny?"

A Yicu ci, "Ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ele, nga gwa'ti gwa burni ndi nyi gwuja gwenene. A be gaji nggo a gwa ji a gwuny gwuja."

37 O're a Butruj otacalu, "Ange gwuru gwani Deleny nyi 'ti be burna ndi ang gwujani gwenene? Äny gwa dudiyi ligo'ro lüny gwani nga."

38 A be Yicu ci, "'Didanu nga gwa dudiyi ligo'ro lunga gwani änye? 'Didanu nggwa ang ci, gwerre gwerre ndi gokto urri, nga gwuny nyi'rini yomonanu tä'ril!"

14

Äny gwuru gay nyi ru 'didanu na midi

¹ Ngwuje ci, "Aa'ti yigor ya je mi'ränü, gätädär ngwäyanü Ngwaalu, gätädär ngwäyanü 'dünggüny 'to.

² Ngwu'dun ndi Papa gwüny, ngwäti yimbang yonyadu. Adinari aar gu 'ti rüdi, nggwada je gu ci. Äny gwadi ele ngenone nda je gi'tijä ngwaalinga mama.

³ Na manari nggwuma ele ma je gi'tijä ngwaalinga mama, nggwa be o'ra nggwa je apani ar ji, nunnu ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ji, ngaa gu ji 'to.

⁴ Ngaa lilिंगिदि gay gidi ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ele."

⁵ A Tumaj ci, "Gwani Deleny, nyii la'ti lingidi ndi ari ngaa gwadi ene, awa nyii be lenge gay?"

⁶ A be Yicu ci, "Äny gwuru gwanni gwuru gay nyi ru 'didanu na midi. Gwere gwa'ti gwanni gwa ila ndi Papa gwüny 'dogo äny gwe.

⁷ Manari ngaa lilिंगिदिny 'didanu, ngaa la lenge Papang 'to. Gomon gidi gweneng, gwuma aang lenge gwuma aang engga."

⁸ A Bilipüj ci, "Gwani Deleny, enggaci nje Papangalu kirtün yiru yanni yimäni nje."

⁹ A be Yicu ci, "Bilipüj, a liju yomon giyee 'dar yolanu nyi 'tina be lingide? Gwere gwanni gwuminy engga, gwuma engga Papang. Awa nga be ari, 'Enggaci nje Papang?"

¹⁰ Nga gwa'ti ämnä ndi ari äny nggwo ndi Papa na Papa nggwo 'dünggünye? Ngwuja'ri ngwata je ondaci, ngwä'tüdi ngwuja'ri ngwudi ligor lüny. A be Papa ru gwanni nggwo 'dünggüny gwanni gwapu yiiru giyee.

¹¹ Ämnäciny miny ari äny nggwo ndi Papa na Papa nggwo 'dünggüny. Na ämnär 'dogo gwani inggidi gwudi yiima yanni yärrinä.

¹² Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari gwere gwanni gwäti ämnäng 'dünggüny, gwa ärrä yi'ral yanni yärrä nje. Ying je ärrä yipana giyi'ral giyee ndi ari äny gwadi ele ndi Papa.

¹³ A yere 'dar yanni yada je mimi ngwüri nyi ngwe ngwüny yinje ärrä, nunnu a Giä näjä Papang.

¹⁴ Manari ngaa lima utalu yi'ral ye yere ngwüri nyi ngwe ngwüny, yinje ärrä."

Yicu gwondaja Giliğ'rim lanni Liju'ru

¹⁵ A je Yicu ci, "Manari ngaa lämniny, ngaa la 'dengenaci ngwuja'ri ngwee ngwanni ngwata je ngwe.

¹⁶ Na äny gwa otaci Papangalu ara je ätäda dedere di'ter ngaa le ji giyomonalu pipi'ri'ti.

¹⁷ Liğ'rim lanni liru 'didanu lanni lä'tüdi ladi ngwüji ngwudi didlä ämni. Ndi ari la'ti aar änggädi aar 'ti lingidi. Ngaa be lenge, ndi ari lata le ji na ladi ji 'danggalu.

¹⁸ Nggwa 'ti gwa je gatanalu yimi'runu, äny gwa je o'raca.

¹⁹ Gito gwuru a ngwüji ngwudi didlä ngwa 'ti ba be ngwuny engga a be ngaa liny engga. Ndi ari äny gwumidu na ngaa la midi 'to.

²⁰ Gomon nggone, ngaa la be lenge ndi ari äny nggwo ndi Papa gwüny, ngaa ji 'dünggüny nyi ji 'danggalu.

²¹ Gwere gwanni gwäti ngwuja'ri ngwüny ngwuje 'dengenaci, nginde gwuru gwanni gwämniny. Gwanni gwätiny ämni gwa Papa gwüny ämni a gwuny ämni 'to a gwuny enggaci änying."

²² A be Yäwüda gwu'ter (Äjigäriyüti gwä'tüdi) ci, "A be ange gwuru gwani Deleny nje be enggaci ngang nga 'ti be enggaci ngwüju ngwudi didlä?"

²³ A je Yicu gwä'räcänü ngwari, "Gwere gwanni gwa ari gwuny ämni, gwa 'dengenaci ngwuja'ri ngwüny. Gwa Papa gwüny ämni a äny na Papa nyii ila gwunyii le ge'te ngwu'duna ngwäri 'dünggün gwunyii le ji.

²⁴ Gwanni gwatiny 'ti ämnä, gwa'ti gwa 'dengenaci ngwuja'ri ngwüny. Ngwuja'ri ngwee ngwu'dingina je ngwüny ngwä'tüdi ngwudi ligor lüny. Ngwudi Papa ngwuru gwanni gwükäjäny."

²⁵ Ngwuje ci, "Äny gwondaca je ngwuja'ri ngwe 'dar anni jarna ngene gidädlä.

²⁶ A be dedere dani Ligi'räm lidi Ngwaalu lanni Liju'ru lanni ladi ara je Papa ükäcä ngwüri'ny ngwe ngwüny, liru lanni lada je enggaci yi'ral 'dar ara je diwayiniyi yi'ralalu 'dar yanni yica je ye."

Adatalu gwudi Yicu

²⁷ A Yicu ari, "Nggwa je gätijäniji adatingalu gwüny. Adatalu gwüny gwa je gätijäniji. Gwa'ta je ätädi nono ati gu ngwüji ngwudi didlä ätäädä. Äa'ti ngaa la gäbici yigor yalu ya je mi'ränü aa'ti yedeny ya je eny.

²⁸ Ngaa li'dingininy nyi ari, 'Nggwada je gatani nyi ele a je be o'raca.' Adinari ngaa lämniny, ngaa ladi jayanu ndi ari äny nggwadi ele ndi Papa, ndi ari Papa gwupana 'dunggüny.

²⁹ Äny gwuma je be ondaci ngwuja'ri ngwe gwerre gwerre ngwa'tina ju. Ndi ari ma ji ma aar gu ru, ngaa la änni.

³⁰ Äny gwa'ta be rüdi gwada je ondaci gwonyadu, ndi ari deleny didi didlä ndee ndo dändi. Da'ti äti yiima yere ndi aar nyi määtä.

³¹ A be nunnu a ngwüji ngwudi didlä lenge ndi ari äny gwämnä Papang na ndi ari yärrä nje gu gi'ra yanni yicaar nyi ye Papa. Iar be ar ele."

15

Dügiri danni diru 'didanu

¹ "Äny gwuru dügiri danni diru 'didanu, a Papa gwüny ru diji didi daarti.

² Gwati ü'ri'tä yi'rinalu mbüny 'dunggüny yanni yati 'ti 'ri'ru, a be yanni yati 'ri'ri, yating je branu nunnu aar 'ri'rani.

³ Nga nga lima je ju'riyi nono ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwuma je ngwe ci.

⁴ Mätinärälü 'dunggüny äny gwa mätinälü 'danggalu. Gi'rina gere ga'ti gati 'ri'ri gwu'ren, mung 'ti mätinälü gidügiri, no ngaa, la'ti la 'ri'ri manari ngaa lima 'ti mätinälü dünggüny.

⁵ Äny gwuru dügiri ngaa liru yi'rina yidi dügiri, manari diji dima mätinälü 'dunggüny na minyi mätinälü 'dunggüngün, nginde da 'ri'ri yuula yonyadu. Manari ngaa lima 'ti mätinälü 'dunggüny, ngaa la'ti la burni ndi ärrä yi'ral yere.

⁶ Manari gwere gwuma 'ti mätinälü dünggüny, gwa ru nono gi'rina ganni gigätinä mbüny ngwundi. Yanni yiru gu no yati aar je utalu aar je gatu giligä aar u'di.

⁷ Manari ngaa lima mätinälü 'dunggüny, ara je gu ngwuja'ri ngwüny mätinälü, utar yalu yanni ya je mini na ya je ärriji.

⁸ Yiru giyee yani näji gwudi Papa gwüny ndi ari, ngaa 'ri'ri yuula yonyadu ngaa inggidi yigo'ro yalu ndi ari ngaa liru ngwikirijän ngwüny."

⁹ Ngwuje ci, "Anaku ämnär nyi gu Papa gwüny, äny gwämnä je gu 'to. Gwenene mätinär bälü ndi änni gwüny.

¹⁰ Manari ngaa lima 'dengenaci ngwuja'ri ngwüny ngwanni ngwuca je ngwe, ngaa la mätinälü ndi änni gwüny nono anaku 'dengenaci nyi gu ngwuja'ri ngwanni ngwucaar nyi ngwe Papa gwüny nyi mätinälü ndi änni gwüngün.

11 Äny gwuma je ondaci ngwuja'ri ngwee ndi ari a jayanu gwüny ji 'danggalu na jayanu mbuti."

12 Ngwuje ci, "Ngwuja'ri ngwüny ngwuru ngwee ndi ari, ämnäjäidär anaku ma je gu ämni.

13 Ämni gwanni gwupana gu'ru gwuru nggwee ndi ari ngwügäbici dijü ngwududiyi ligo'ro lüngün gwani ngwumaad ngwüngün.

14 Ngaa liru ngwumaad ngwüny, manari ngaa lima 'dingini ngwuja'ri ngwanni ngwuca je ngwe.

15 Äny gwa'ti ba be gwa je ci ngwinäd ndi ari dinäd dati 'ti lingidi yiuru yidi deleny düngün. A be manni äny gwa je ci ngaa ru ngwumaad ngwüny. Ndi ari ngwuja'ralu 'dar ngwanni ngwenggacaar nje Papa gwüny, ngwuma je enggacalu 'dar.

16 Ngaa lä'tüdi lurnidiny, äny gwuru gwurnida je nga je äbrü ndi ari ngaa ele ngaa 'ri'ri yuula yanni ya'ti ya medadi. No Papa gwüny gwa je be ätäda ngwuja'ri ngwanni ngwa je mini ngwüriny ngwe ngwüny.

17 Ngwuja'ri ngwüny ngwuru ngwee ndi ari, ämnäjäidär."

A ngwo'ra ke ngwüjü ngwäy ngwudi didlä

18 A Yicu ari, "Manari ngaa lima ke ngwüjü ngwudi didlä ngwäy, lingidär ndi ari liki nje ngwäy gwerre gwerre.

19 Adinari ngaa ru lidi didlä, ngwüjü ngwudi didlä ngwada je ämni. Ngaa lä'tüdi lidi didlä. Äny gwurnida je 'dogo ngwüjänü ngwudi didlä. No, yiru yanni yigäbicä ngwüjü ngwudi didlä ara je be ke ngwäy.

20 Diwayinar ngwuja'ri ngwanni ngwuca je ngwe, 'Dinäd da'ti pana yelena gideleny düngün.' Manari liminy übinälü, la je gu übinälü 'to. Manari li'dengenaca ngwuja'ri ngwüny, la je 'dengenaci ngwuja'ri ngwalu 'to.

21 Ngindenga la je gu ärrü ngwuja'ri ngwee no 'dar gwani ngwüriny ngwüny. Ndi ari ngindenga la'ti lingidi ngindeng gwanni gwükäjäny.

22 Adinari äny gwuma 'ti indü nje ondaci, ya'ti yaadi aar je äti nono yere yanni yiki. A be gwenene, ngindenga la'ti äti 'tüying yigo'ro ndi ke gwegen.

23 Gwanni gwati nyi ke ngwäy gwati Papa gwüny ke ngwäy 'to.

24 Adinari äny gwuma 'ti ärrü yi'ral yere 'denggenanu yanni ya'ti je dijü dere ärrü, laadi gu be ari ndi ari la'ti ki. A be gwenene ngindenga länggädi yiima giyee nje be ke ngwäy a je Papa gwüny ke ngwäy.

25 A be yiru gu no nunnu aar mbuti yanni yaru ye yobo yegen ndi ari, 'Liki nje ngwäy a'tur."

26 Ngwuje be ci, "Ma ji manari dedere dima ila danni dadi nyi ükäjä ndi Papa, Ligi'rim lanni liru 'didanu ladi 'tüdä ndi Papa, liru lanni lada je enggaci ngwuja'ri gwani äny.

27 A nga nga 'to ngaa linggidi ngwuja'ri ngwani äny ndi ari ngaa liru lanni liju nyü le 'tu'tu anaku 'di'riny gwälü yiuru ye yüny."

16

1 A je Yicu ci, "Nggwondaca je ngwuja'ri ngwe 'dar ndi ari aa'ti ngaa la dudi ngwaalu ngwere.

2 Ngindenga la je linynyi la je 'tüyü poor ki'du gidi ngwämrä a 'did ndi ari gaji ga ji gila ganni gadi ara je ge 'rinye aar be ge'taji ndi ari gilo ndi äpiji Ngwaalinga yiuru.

3 Ngindenga la ärrī yi'ral giyee ndi ari ngindenga la'ti līngīdī Papang gwūny aar nyi 'ti līngīdī.

4 Äny gwondaca je ngwuja'ri ngwee nunnu ma ji manari gaji gima ila ganni gadi aar ge ärrīni, ngaa lenge ndi ari äny gwuma madini nggwuma je girinya. Äny gwa'ta je ondaca ngwuja'ri ngwee 'tu'tu gwerre ndi ari a liju."

Yīru yidi Ligī'rim lanni Liju'ru

5 A je Yīcu ci, "A be gwenene äny gwadi o'raci ngindeng gwanni gwūkājīny. Gwere gwa'ti gwtocinjalu ndi ari äny gwadi ene.

6 Anni ma je ondaci ngwuja'ri ngwee, runi gwuma je ji giyigoranu gwupa.

7 A be äny gwa je ondaci 'didanu ndi ari yijayana ndi nyi ele manari äny gwuma 'ti indī, dedere da'ti dila, ma be ari äny gwuma ele, da je be ükaca.

8 Ma be ari dima ila, da be enggaci ngwūjū ngwudi didlä yi'ral yegen yanni yiki, na ngwuje enggaci yanni yidünälü na ngwuje enggaci yani obalu.

9 A be yanni yiki, yīru ndi ari ngwūjī ngwa'ti ämnä 'dünggūny

10 a be yanni yani dünälü, äny gwadi o'raci Papang ngaa la'ti ba be liny engga.

11 Na yanni yani obalu, ndi ari deleny didi didlä ndee ndo dima aar de obalu."

12 Ngwuje ci, "Äny gwätī ngwuja'ri ngwonyadu ngwūminä nda je ondaci. A be ngaa ya'ti ya je määtä giyee 'dar.

13 A be manari Ligī'rim lima ila lanni liru 'didanu, la je be üktini kay gidi ngwuja'ri 'dar ngwanni ngwuru 'didanu. Ndi ari lä'tüdi ladi ondaji ligo'ro le lūngün, a be ladi ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwading je 'dingina. Ara je enggaci ndi ari yīru ange yanni yadi ji gweere.

14 Nginde gwuny näjī ndi ari nginde ying je apa yūny yanni yadi nyi ye ari ara je ondaci.

15 'Dar yidi Papa, yūny yīru. Yīru yanni yīgābicīny nyi be ari Ligī'rim ladi apa ngwuja'ri 'dünggūny ara je be enggaci."

16 Ngwuje ci, "Gito gwuru ngaa la'ta be liny engga, a gito gwuru ngaa la o're liny engga."

Runi gwuma ru jayanu

17 Ngwoo'ra ngwoko ngwūngün utalu aar ari, "Yīru ange yarung ye yani, 'Gito gwuru ngaa la'ta be liny engga a gito gwuru ngaa la o're liny engga,' na 'Nunnu äny gwadi ele ndi Papa gwūny'?"

18 Aar gu ji ndi gwä'ri'tājänü ndi ari, "Yīru ange giyee yondajung je yani, 'A gito gwuru?' Ngwuja'ri ngwee ngwa'ti ar je līngīdī."

19 A Yīcu lenge giyigoranu yegen ndi ari gwadi aar otacalu ngwuja'ri ngwee ngwee, ngwuje be ci, "Ngaa lotajidalu ngwuja'ri ngwee ngwaru nyi ngwe ngwani ange ndi ari, 'Gito gwuru ngaa la'ta be liny engga a gito gwuru ngaa la o're liny engga'?"

20 Nggwa je ondaci 'didanu, ngaa la ari ngaa la runi a be ngwūjī ngwudi didlä ngwa jayanu. Ngaa la runi a be runi gwalu gwa gwurlī gwa ru jayanu.

21 Ma 'tina daw līngītī, dati yajima enyanu ndi ari gaji gūngün gima ila. A be ma ji mung līngeta, dati dodani yajima yanni yītänü ngwujayanu ndi ari gījī gima līngīni gidīdlä.

²² Yiru gu 'to no 'danggalu, gwenene ngaa la runi a be nggwa je engga mana ngaa la jayanu a gwere gwa'ti gwa je apada jayinganu gwalu.

²³ Gomon nggone, ngaa la'ta be liny otacalu yi'ral ye yere. Nggwa je ondaci 'didanu ndi ari Papa gwüny gwa je ätäda yi'ral yere 'dar yanni ya je mini ngwüri nyge ngwüny.

²⁴ Ngaa la'tina 'di kaji nggee, utalu yi'ral ye yere ngwüri nyge ngwüny. Utaralu la je ätäda a jayanu gwalu gwa mbuti."

Dami didläyü

²⁵ Ngwuje ci, "Äny gwümi'ricä je ngwuja'ri ngwe giyi'ral giyee. A be gaji ga ji gila nggwa je ondacalu kibeny Papa gwe, nggwa'ti gwa je mi'rici ngwuja'ri.

²⁶ Gomon nggä'di, ngaa la utalu ngwüri nyge ngwüny. Äny gwa'ti aru ndi ari nggwotaci Papangalu gwani nga nga.

²⁷ Bärri Papa nginde giligo'ro lüngün gwata je änni nunnu ngaa liminy änni na ngaa lima änni ndi ari äny gwü'tüdi 'dünggüngün.

²⁸ Äny gwü'tüdi ndi Papa nyi üllä gididlä na nggwadi be gatani didläyü nyi o'raci Papang."

²⁹ A be ngwoo'ra ngwüngün ci, "Nga gwenene gwuma ondajalu kibeny nga gwa'ti nje ba be mi'ricä ngwuja'ri.

³⁰ Gwenene nyängä lima lenge ndi ari nga gwülingidi ngwuja'ralu 'dar, nga gwa'ti minä ndi aar ang diji otacalu. No yiminje gäbici nyängä lima änni ndi ari nga gwüdi Ngwaalu."

³¹ A je be Yicu ci, "Ngaa lima be ännälü gwodane?"

³² A be gaji nggo gündi, a gima ila gweneno ndi ari ngaa la badalu, diji da ele 'dunu 'dünggüngün. Ngaa liny gatanalu jücü. A be äny gwä'tüdi jücü, änyängä gilo Papa gwe gwüny."

³³ Ngwuje ci, "Äny gwondaca je ngwuja'ri ngwee 'dar nunnu ngaa adatalu 'dünggüny, ndi ari ngaa gididlä, ngaa la mbuji yi'rendenya, a be or'temajar ndi ari äny gwuma dami didläyü!"

17

A Yicu otaci Papangalu gwani näji gwüngün

¹ Anni ma Yicu medaji ngwuja'ri ngwee, ngwü'di'riyi ngwäy ngwomba-jidi kerala ngwari, "Papa, gaji gima be ila, näjä Gijü gunga nunnu aar ang Giji gunga näji.

² Ndi ari gima ang ätäda yelenya ngwüjalä 'dar, nunnu ngwätäda ngwüjü ngwanni gwuma je ätäda miding gwudi gwur'taling.

³ A gwenene mididi ngwee gwudi gwur'taling, gwuru ndi ari aar aang lenge ndi ari nga gwuru 'dogo Ngwaalu ngwanni gwuru 'didanu na aar lenge Yicu Kirictung gwanni gwükäjängä.

⁴ Äny gwuma ang näji ngene gidiyängälü, medaji gwe yiiru yanni yätädi nje nje ärrü.

⁵ Näjiny be gwenene ngwäyanü ngwunga gwani Papa, näji gwe gwanni gwäti nda gwele gwerre ndi didlä ji."

A Yicu otaci Papangalu gwani ngwoo'ra ngwüngün

⁶ Ngwuci, "Lanni lätädi nje ngwüjänü ngwudi didlä, lima je enggaci liru lunga gwele nje be ätäda a lima 'dengenaci ngwuja'ri ngwunga.

⁷ Gweneno ngindenga lima lenge ndi ari yi'ral 'dar yanni yätädi nje, yündi 'dunggunga.

⁸ Ndi ari liminje enggaci ngwuja'ri ngwanni ngwätädi nje ngwuma aar je ämni. Na lima gu lenge 'didanu ndi ari äny gwu'tüdi 'dunggunga, a lima ämni ndi ari nga gwuru gwükäjäny.

⁹ Äny gwotacangalu gwani ngindenga, äny gwa'ti ang otacalu ngwüji ngwudi didlä, a be äny gwotacangalu ngwüji ngwanni ngwätädi nje, ndi ari ngwunga ngwuru.

¹⁰ Yere 'dar yüny, yunga yiru, na yere yunga 'dar yüny yiru. A nggwuma näjini ngindenga le.

¹¹ Gito gwuru nggwa'ta be gwa ji gididlä a be ngindenga la ji gididlä, a nggwadi ila 'dunggunga. Gwani Papa gwanni Gwuju'ru, rimiti je yiima ye yidi ngwüriny ngwunga, ngwüriny ngwanni ngwätädi nje nunnu aar ru le'te pu, anaku ru nda gu le'te pu.

¹² Anni jäny le, lati nje rime nje gu etadi ngwüriny ngwe ngwunga ngwanni ngwätädi nje, gwere gwa'ti gwuma dudi ngwube ru gwe'te pu gwudi yi'rany, ndi ari yanni yüllinä kitabanu aar mbuti.

¹³ A be gwenene äny gwadi ila 'dunggunga, nyi be ondaji ngwuja'ri ngwee äny nggwona ngene gididlä ndi ari a je gu jayanu gwüny onjadala.

¹⁴ Liminje enggaci ngwuja'ri ngwunga lima be ke ngwüjü ngwäy ngwudi didlä, ndi ari ngindenga lä'tüdi lidi didlä anaku aa'ti nyi gu rüdi gwudi didlä.

¹⁵ Otacalu gwüny gwa'ti ani nunnu nga je 'tüyü gididlä, a be nunnu nga je gu etadi gidijego'rr.

¹⁶ Ngindenga lä'tüdi ngwüji ngwudi didlä, anaku aa'ti nyi gu rüdi gwudi didlä.

¹⁷ Ju'riya je 'didanu gwe, ngwuja'ri ngwunga ngwuru ngwanni ngwuru 'didanu.

¹⁸ Anaku ükäjäny gu gididlä, liminje ükäji 'to gididlä.

¹⁹ Gwani ngindenga, äny gwäbrinä nunnu a ngindenga 'to aar äbrini 'didanu."

A Yicu otaci Papangalu gwani gwükirijin 'dar

²⁰ Ngwari, "Otacalu gwüny gwa'ti ani ngindenga 'dogo jücü, äny gwotacangalu 'to ngwüji ngwanni ngwadi ämni 'dünggüny ngwuja'ri ngwe ngwegan.

²¹ Ndi ari 'dar, aar ru le'te pu gwani Papa, anaku ja gu 'dünggüny nyi ji 'dunggunga. Ngindenga 'to aar ru le'te pu 'dengge, nunnu a ngwüji ngwudi didlä ämni ndi ari nga gwükäjäny.

²² Liminje ätädi näjing gwanni gwätädiny ndi ari aar ru le'te pu anaku ru nda gu le'te pu.

²³ Äny nggwo 'denggegen, nga ji 'dünggüny. Gäbicä je aar gekajidi aar ru le'te pu aar gäbici ngwüjü ngwudi didlä aar lenge ndi ari nga gwükäjäny na ndi ari lämnä je anaku ämniny gu."

²⁴ Ngwari, "Gwani Papa, limini nje lanni liminje ätädi nyii le ji ngwaalu ngwanni ngwadi nyi gu ji, aar engga näjing gwüny gwanni gwätädiny, ndi ari nga gwämniny 'tu'tu didlä da'tina ju.

²⁵ Gwani Papa gwanni gwüdünälü, ngwüji ngwudi didlä ngwa'ti ang lingidi, a be nggwülingidängä, a gilee lüny lima lenge ndi ari nga gwuru gwükäjäny.

²⁶ Liminje enggaci ngang, na la o're linje enggaci mana, nunnu ämni gwanni gwämniny gwe ngwuji 'denggenanu a äny nyi ji 'denggenanu."

18

Aar määtä Yicung

(Mätä 26.47-56; Murkuj 14.43-50; Luka 22.47-53)

¹ Anni ma Yicu medaji otacing Ngwaalingalu, aar 'di'ri ngwoo'ra ngwe ngwüngün aar dambu Gülä gidi Kidroning. Dambal ngenone, daarti diju gu didi ngwüminiti aar gu äni ngwoo'ra ngwe ngwüngün.

² A be nggwo gwani Yäwüdä gwanni gwuma gwurlanu Yicu gwe, gwülingidi ngwaalinga ngwoo ndi ari Yicunga ngwoo'ra ngwe ngwüngün lati gu jalu pid pid.

³ No a Yäwüdä ila gidaartanu ngwoktana gi'du gidi gwu'tulu na ngwangida ngwudi gobo ngwükäjä je ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na Ngwübarriji. Aar ila ligä länü yü'ri ye, ngwamba na yiiri.

⁴ Yilingidi je Yicu 'dar ndi ari yiru ange yanni yadi ji 'dünggüngün. Ngwü'tü ngwuje otacalu, "Yärü gwuru gwanni gwüminängää?"

⁵ Aar ci, "Yicu gwudi Najrang."

A je Yicu ci, "Äny gwuru nggwee." A Yäwüdä nggwo gwuming ge gwurlanu gwuju gwüdünädäär le.

⁶ Anni ma Yicu ari, "Äny gwuru nggwee," ngindenga aar o'rada giluru aar ir'di gidiyängälü.

⁷ Ngwo're ngwuje otacalu mana, "Yärü gwuru gwanni gwüminängää?"

Aar ci, "Yicu gwudi Najrang."

⁸ A je Yicu ci, "Äny gwuca je äny gwuru nggwee." Ngwuje ci, "Manari nga limininy, gäbicär je gilee aar ele."

⁹ Yi'ral giyeey yiju nunnu a ngwuja'ri äti ngwäyänü ngwanni ngwaru ngwe ndi ari, "Lanni lätädi nje, gwuminy 'ti dudiya gwere."

¹⁰ A Jamaan gwani Butruj gwäti galala ngwugwalli ngge mü'ri dinädä didi dir'dal danni diru gi'ra ngwü'ridä länälü lidi gaama. (Dinäd ndo dani Malgij.)

¹¹ A Yicu girinya Butrujing ngwuci, "Gwä'räjä galala käl güngün. Äny gwa'ti gwa iyä dirbä danni datädäär nyi Papa?"

Aar ele Yicu gwe ndi Ananiya

¹² A gwu'tulu gurnga le giru gi'ra gegen na ngwangida ngwudi gobo ngwanni ngwükäjä je ngweleny ngwudi Ngwüyäwüd määtä Yicung. Aar giki

¹³ aar ape aar gwe ele gwerre gwerre ndi Ananiya gwuru gwuru dünä ndi Giyaba gwuru dir'dal diru gi'ra didläyü ndoo.

¹⁴ Giyaba gwuru gwanni gwülädi Ngwüyäwüd ndi ari yijayana ndi diji de'te pu ayi ngwü'ridä ngwüjälü.

A Butruj nyi'rini Yicung

(Mätä 26.69-70; Murkuj 14.66-68; Luka 22.55-57)

¹⁵ A Jamaan gwani Butruj na doo'ra de'te mana gwujani Yicung. Ndi ari dilingidi dir'dal danni diru gi'ra aar äni Yicunga le kubanu gidi dir'dal ndo diru gi'ra.

¹⁶ A be Butruj dünä gilängir poor. A doo'ra ndoo dindär Butruj gwe dilingidi dir'dal danni diru gi'ra, kwodalu ngwondaci dinädä danni diru gera danni etadu gilängir, aar gäbici Butrujing ngwäni.

¹⁷ A dinäd diru gera gilängir otacalu ngwuci, "Nga gwa'ti mene rüdi gwe'te ngwoo'ranu ngwüngün. A gwä'tüde?"

A Butruj ci, “Äny gwä'tüdi.”

18 Gaji nggoo dirun dijilü a ngwīnād ngwangidanga le ngwudi gobo ngwükajä je Ngwüyäwüd aar muji ligä aar gu ji a Butruj 'to aar le ji ndi ji ligälü.

A dir'dal danni diru gi'ra otaci Yicungalu

(Mätä 26.59-66; Murkuj 14.55-64; Luka 22.66-71)

19 Kaji nggoo a dir'dal danni diru gi'ra otaci Yicungalu gwani ngwoo'ra ngwüngün na ngwuja'ri ngwanni ngwating je enggaci ngwüjü.

20 A Yicu ci, “Äny gwondaca ngwüjü ngwudi didlä gilingenalü. Äny gwati ji giyomon 'dar ndi enggaci ngwüjü ngwämrä na kobo ganni gati gu Ngwüyäwüd o'rajidalu gwüpäng. Nggwa'ti ondaja ngwuja'ri ngwere yu'rimi.

21 Nga be arra miny otacalu? Otaca jalu lanni li'dingininy. Ngindenga 'didanu lilingidi ngwuja'ri ngwanni ngwondaji nje.”

22 Anni ma gu Yicu ari no, a dangida de'te mi'rī ngwäyänü tired ngwuci, “Nga gwarra a gu be ondaci dir'dala diru gi'ra no.”

23 A Yicu ci, “Manari äny gwabingu ngwuja'ri ngwere ngwanni ngwuki, inggida je, ma be ari ngwabingu nje ngwanni ngwäti ngwäyänü, nga be arra miny mi'rī?”

24 A be Anan gwanni gwuru dir'dal danni diru gi'ra ape ngwudinga gwugekanalu ndi Giyaba gwanni gwuru dir'dal danni diru gi'ra.

25 Anni ma Jamaan ji ndi ji giligä, aar otacalu aar ci, “Nga gwuru gwe'te ngwoo'ranu ngwüngüne? Ä gwä'tüde?”

A Butruj nyi'rini ngwari, “Äny gwä'tüdi.”

26 A dīnād de'te ngwīnādänü ngwudi dir'dal danni diru gi'ra dätäär gilinge dīnād de danni dü'ridädi Butruj länälü, ngwīyanu ngwuci, “Äny gwa'ta je änggädi ngaa liju Yicunga le gidaartanu didi ngwüminite?”

27 O're a Butruj nyi'rini ngwari gwä'tüdi. Kaji nggoo a gokto urra!

Aar ele Yicu gwe ndi Bilatij

(Mätä 27.1-2,11-14; Murkuj 15.1-5; Luka 23.1-5)

28 Aar 'di'rī aar ape Yicung ndi Giyaba aar gwe ele ngwu'dun ngwudi yeleny gideleny didi Rumang. Gwapaar dilu danu a Ngwüyäwüd 'donya ndi äni ngwu'dun ngwudi yeleny ndi ari aa'ti la rngi nono gwani yobo yegen nunnu aar jayi nono aar ele ndi eny Giyi'rinyinä yidi Dambdani.

29 No a deleny dani Bilatij 'tüdä ngwuje otacalu ndi ari, “Yi'ral yiru ange yanni yärrī je dji ndee?”

30 Aar ci, “Adinari da'ti ärrü yi'ral yere, da'ti dadi ar ang äpijä!”

31 A je be Bilatij ci, “Apar be ngaa gu pädä yelenya anaku aru gu ngwuja'ri ngwudi yobo yalu.”

Aar ci, “Änyängä la'ti äti yelenya yanni yadi nje gäbīci nyii 'rinye dji ndee.”

32 Ngwuja'ri ngwee ngwärrinä nunnu aar mbuti yanni yaru ye Yicu ngwinggidi ndi ari gwadi ele ndi ayi awa.

33 A Bilatij äni gidrü ngwurnida Yicung ngwotacalu ngwuci, “Nga gwuru Deleny didi Ngwüyäwüde?”

34 A Yicu ci, “Ngwuja'ri ngwee ngwunga gwuru gwalla ngwüji gwuru ngwuca gu?”

35 A be Bilatij ci, “Äny gwuru gīlü gidi Ngwüyäwüde? Ngwüji ngwalu na ngwur'dal ngwanni gwuru ngweleny ngwalu gwuru ngwäpijiny ngang. Yiru ange yanni yärrä je?”

³⁶ A Yicu ci, “Yeleny yüny yä'tüdi yidi didlä ndee, adinari a yeleny yüny ru yidi didlä ndee, ngwüji ngwüny ngwadi dugidi nunnu aa'ti ngweleny ngwudi Ngwüyāwüd ngwuny määtä. A be gwenene yeleny yüny yiru yidi ngwaalu ngwu'ter.”

³⁷ A Bilatij otacalu ngwuci, “A be nga gwuru delenye?”

Ngwube ci, “Nga gwätijä ngwuja'ri ngwäyanü ndi ari äny gwuru deleny. 'Didanu yiru giyee yanni yigäbicinny nyi ila nyi lingini gididlä nunnu nyi ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu. Ngwüji ngwanni ngwugwuja 'didanung, ngwatiny geraji läni.”

³⁸ A Bilatij ci, “Yiru ange yanni yiru 'didanu?” Yi'ral ye giyee, ngwü'tüdü mana ngwuci Ngwüyāwüd nu, “Äny gwa'ti mbojaja guru nggee yi'ral nono yere yadi nyi gu gekaji.

³⁹ A be yiru gidimürä dalu Giyi'rinyinä yidi Dambdani ndi ari äny gwata je gwä'däcä dijälü de'te pu gididlä dannii diminängä nda je gwä'däcälü. A be gwenene, ngaa liminä nda je gwä'däcä yärüngälü, nga je gwä'däcä 'Delenyalu didi Ngwüyāwüde?’”

⁴⁰ Aar ürri dula 'dar aar ari, “Bäri, aa'ti gwa ang gwä'dädälü! Gwä'däci nje Barabajingalu!” (Barabaj gwünyürtijä ngwelenyanu ngwuru du'ram.)

19

A Ngwüyāwüd 'tüyü ngwuja'ri aar 'rinye Yicung

¹ A deleny dani Bilatij ape Yicung aar pi lacal le.

² A gwu'tulu kwoy ngwügä dir'ta aar je giki Yicung ki'ra. Aar ape direda duri aar ülläci.

³ Aar elada o're elada mana aar picälü yora ye aar ari, “Agannar delenya didi Ngwüyāwüd?” Aar pi ngwäyanü.

⁴ O're mana a deleny dani Bilatij 'tüdä ngwuci Ngwüyāwüd nu, “Äny gwada je 'tücä ngindeng nga je enggaci ndi ari gwa'ti nyi mbojaja yi'ral nono yere yanni yadi nyi gu gekaji.”

⁵ Anni ma aar 'tüyä Yicung gwugenna ngwügä ki'ra na direda duri, a je deleny dani Bilatij ci, “Nginge gwuru nggwee!”

⁶ No, anni ma ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na ngwangida ngwegen engga, aar ürri dula ari, “Pädi kü'ri! Pädi kü'ri!” A je be Bilatij ci, “Apar nga nga ngaa pä kü'ri. Äny gwa'ti nyi mbojaja yi'ral nono yere yadi nyi gu gekaji.”

⁷ A Ngwüyāwüd mi'rinalü ndar aar ari, “Änyängä läti yobo yäri a yobo yaru nu nginge gwa ayi. Ndi ari nginge gwuca ligo'ro lüngün gwuru Giji gidi Ngwaalu.”

⁸ Anni ma gu Bilatij 'dingini ngwuja'ri ngwee no, a yedeny itani.

⁹ Ngwo're gidrü ngwu'dun ngwudi yeleny ngwotaci Yicungalu ngwuci, “Nga gwindi ne gwe?” A Yicu gwugwundi ngwu'ti ondaca.

¹⁰ A Bilatij ci, “Nga gwu'donya ndiny ondaci?” Ngwuci, “Nga gwa'ti lingidi ndi ari äny gwätijä yelenya ndi ang gatalu nyi äti yelenya ndi ang pä kü're?”

¹¹ A be Yicu ci, “Nga gwa'ti gwaadi äti yelenya yere a'tur 'dünggüny adinari aar je 'ti ätädi kerala. A gu no, gwanni gwapeny aar nyi ätäda ngang, gwuru gwanni gwärrä yi'ral yanni yikana.”

Aar obalu ndi ari a Yicu ayi

¹² Tu'tu kaji nggoo, ati Bilatij minii ndi gata Yicungalu, a be Ngwüyāwüd 'donya aar ürri dula aar ci, “Manari nga gwuma gatu guralu nggee ngwele, nga gwä'tüdi dimaad didi Gayijar deleny didi Rumang. Ndi ari

gwere gwanni gwaru gwuru deleny, gwuru güwän gidi Gayijar deleny didi Rumang.”

¹³ Anni ma Bilatij 'dingini ngwuja'ri ngwee, ngwüt'üyä Yicung poor, ngwujalu gididu'rala didi yeleny ngwaalu ngwucaar je ngwur'da ngwujalu mi'der a ngwani, "jäbätä" Yibriyängä.

¹⁴ Komon nggoo giru gidi Ja'rimani gwudi Ngwüyäwüd giyomon yidi Y'rinyinä yidi Dambdani lingen le lidünälä.

A Bilatij ci Ngwüyäwüd "Deleny dalu diru ndee."

¹⁵ Aar be 'donya aar ürri dula aar ari, "Apa! Apa! Pädi kü'ri." A je Bilatij otacalu, "Ti a je 'rinyiji delenya dalu?" A ngwur'dal ngwanni gwuru ngweleny ci, "Änyängä la'ti äti delenya dere, deleny däri dani Gayijar diru 'dogo de'te pu didi Rumang."

¹⁶ Gwodanalu a je Bilatij ätäda Yicung nunnu aar pä kü'ri.

Aar pä Yicung kü'rälä gimamindanu

(Mätä 27.32-44; Murkuj 15.21-32; Luka 23.26-43)

¹⁷ No a gwu'tulu ape Yicung ngwüpini güü'ri güngün aar ele ngwaalu ngwani guya gidi gi'ra gidi diji, (aar ani Juljüjä Yibriyängä).

¹⁸ Ngeneno aar gu pä kü'rälä ngwu'raminga le rom. De'te aar päda kuyala gidi gängir na de'te kuyala gidi gaama. Aar be pä ngindeng gidiliganu.

¹⁹ A Bilatij ulli ngwuja'ri ngwuje mi'ra kü'ri ngwaru nu, YICU GWUDI NAJRANG DELENY DIDI NGWÜYÄWÜD.

²⁰ Ngwüyäwüd ngwonyadu aar uli ngwuja'ri ngwee ngwüllinä ngwul-laar je Yibriyängä, a Lätiniyängä na Yigirigiyängä. Ndi ari ngwaalu ngwanni ngwüpädäär gu Yicu kü'ri, ngwa'ti olanu kündär.

²¹ A be ngwur'dal ngwanni gwuru ngweleny 'donya aar ci Bilatijing, "Nga 'ti ulla, 'Deleny didi Ngwüyäwüd," A be ndi ari gur nggee giru garu giru deleny didi Ngwüyäwüd."

²² A je Bilatij ci, "Yanni yiminje ulli, yiminje ulli."

²³ Anni ma gwu'tulunga pä Yicung kü'ri, aar ape ngwureda ngwüngün aar je ge'te gu'ranu kwo'rongo ati diji ape gu'ru ge'te ngwube jalu didi ngwanginu düg'rinä laranu le'te pu 'tu'tu ki'ra 'di ngwobani koralu.

²⁴ Aar ape aar ari, "Aa'ti da ar diritanu. Gäbicär ar gatu yi'ru yäru gwuru gwanni gwadi ape."

Ngwuja'ri ngwee ngwuju nunnu yanni yüllinä gwerre kitabanu gidi Ngwaalu, aar mbuti ndi ari, "Lapu ngwureda ngwüny aar je genatanu aar gatu yi'ru ngwured ngwüny." No yiru giyee yanni yärrä je gwu'tulu.

²⁵ A nanni gwudi Yicu dünä gito gito ngwaalu ngwanni ngwüpädäär gu Yicung kü'ri na gwenggen gwudi Märiyäm gwuru gera na Märiyäm gwuru daw didi gur gani Kelobaj na Märiyäm gwani Mäjidäliyä.

²⁶ Anni ma Yicu engga nanning gwüngün na doo'ra düngün danni dating änni didünäcälü, ngwuci nanning gwüngün gwani Märiyäm, "Gwani daw, giji gunga giru nggoo."

²⁷ Na ngwuci do'ra düngün ndoo, "Nanni gwunga gwuru nggwoo." 'Tu'tu kaji nggoo a doo'ra ndoo ape nggwe ele 'dunu 'dünggüngün.

Y'rany yidi Yicu

(Mätä 27.45-56; Murkuj 15.33-41; Luka 23.44-49)

²⁸ Anni ma ji a Yicu engga ndi ari yi'ral giyee 'dar yima ärrini nunnu aar mbuti yanni yüllinä kitabanu ganni gu'rin, ngwari, "Ngwäädä ngwitiny."

²⁹ Diti de'te diju ngeno donyadu di'ricala dula. Aar gu irtiyi libä, aar gekaji gidirula didi didirun aar gi'tiji ngwulem nunnu ngwiyi.

³⁰ Anni mung je drü, a Yicu ari, "Yima mbuti." Ngwuja'ri ngwe ngwee, ngwümi'ri gi'ra ge a ligi'rim 'tü.

³¹ Gomon giru gidi Ja'rimani gidi Ngwüyäwüd nunnu dilu danu ndoo, gomom gadi ru ganni giru Kwo'ra tä'ril gini. La'ti minä ngwangina ngwudi ngwüji ngwayu aar ji giyü'rälä gomom nggee giru Kwo'ra tä'ril. Aar ci Bilatijing aar je pi yoranu yegen aar ayi puprang aar je üllälälu.

³² No, a gwu'tulu ila ngwüpi yoranu yidi gur gidi gwerre gwerreng ganni gipädäär je kü'ri Yicunga le, o're aar je pänü yidi gur nggoo gi'ter.

³³ A be anni ma aar ila ndi Yicu, aar mbuji gwuma ayi, aar 'ti kiya yora yüngün.

³⁴ A be manni gwu'tulu gwe'te dugi giiri ge kimeranu a yin bälädälü na yaw kimeranu.

³⁵ Gwanni gwänggädi yi'ral giyee, gwuru gwondaja ngwuja'ri ngwee a ngwuja'ri ngwüngün ngwäti ngwäyänü. Nginde gwülingidi ndi ari nginde gwati ondaji ngwuja'ri ngwäti ngwäyänü, ngwube ondaji ngwuja'ri ngwee nunnu ngaa ämni.

³⁶ Yi'ral giyee yärrinä nunnu a ngwuja'ri ngwaru ngwe gitab äti ngwäyänü ndi ari, "Guya gere güngün ga'ti ga aar kiyl."

³⁷ A ngwe'te mana 'ter ngwaru, "Gwa ji gwa aar ombaji gwanni gwudugaar."

Gatidi gwudi Yicu

(Mätä 27.57-61; Murkuj 15.42-47; Luka 23.50-56)

³⁸ Gwodanalü, a gur ge'te ila gani Yüjib gati ji kündär gani Rama, ngwotaci Bilatijingalu ngwangina ngwe ngwudi Yicu. Kaji nggoo Yüjib nggwee gwuru doo'ra didi Yicu yu'rimi. Ndi ari gwiti yedeny Ngwüyäwüd. Ngwapa ngwuja'ri gideleny danü Bilatij ngwila ngwape ngwangina ngwudi Yicu ndi gwu'tulu ngwe ele.

³⁹ Lindi Nikidimüj gwe gwanni gwelaca Yicung gomom ge'te gwerre dilu de a Nikidimüj apana ngwuwa ngwülägänänü gündil ge ngwa ru rotela 'di kwo'ra tä'ril na tudini (75).

⁴⁰ A Ngindenga rom ape ngwangina ngwudi Yicu aar je bruti ngwuwa ngwe aar je pä direda nono diru lari. Ngwüyäwüd ngwati gu ape dimürä didi gatidi.

⁴¹ Ngwaalu ngwanni ngwüpädäär gu Yicu kü'ri, daarti diju gu däti dimomo dipädäär diyang da'ti aar gu gäti dijänü dere a'tur.

⁴² Ndi ari gomom giru nggoo gidi Ja'rimani gidi Ngwüyäwüd, na anni ju dimomo gito gito, aar gu gatu Yicung ngeno.

20

Dimomo dundanu

(Mätä 28.1-8; Murkuj 16.1-8; Luka 24.1-12)

¹ Gomon ganni giru gi'ra giyomon Kwo'ra tä'ril, ngwaalu ngwalu tümün tümün, a Märiyam gwani Mäjidäliya 'di'ri ngwele gidimomalu ngwumbuji ndi ari di'rimün kiy gidi dimomo dima äbränälü mbüny.

² No a nginde kwodalü ngwugwalajanu ngwila ndi Jamaan gwani Butruj doo'ra de danni dati Yicu ämni ngwuje ci, "Ngwüjü ngwuma ape Delenya gidimomanu da'ti nyi de lingidi ngwaalinga dima aar ge'te ne!"

³ No Butruj na doo'ra ndoo di'ter 'di'ri aar ele gidimomalu ndi aar ombaja yi'ral giyee.

⁴ Aar be gwalajanu ngindenga rom a gur nggoo gindär Butruj gwe, dalmacani ngwugatani Butrujing 'di ngwombani gwerre gwerre gidimomalu.

⁵ Ngwüllänü ngwombajidalu gidimomanu ngwenggada direda diru lari dipädäär Yicung nono dijalu ngwu'ti be ändi.

⁶ A be Jamaan gwani Butruj gwuja gwodan anni mung obana, ngwäni gidimomanu ngwengga ngwureda

⁷ na dired didi gatidi na 'to danni dipädäär gi'ra nono, dipänidälü ngwügi'tinälü 'ter ngwured ngwoo.

⁸ Gwodanalu a doo'ra äni 'to ndoo dele dobana gidimomalu gwerre gwerre. Ngwengga yi'ral giyee ngwämnä.

⁹ (Ngindenga kaji nggoo la'ti gu na lingidi ngwuja'ri ngwudi gitab ndi ari Yicu gwadi 'di'ri giyi'ranyanu.)

¹⁰ A ngwoo'ra ngwo kwodalulu aar o're 'dunu 'denggen.

*A Yicu 'tädüü a Märiyäm gwani Mäjidäliyä engga
(Mätä 28.9-10; Murkuj 16.9-11)*

¹¹ A be Märiyäm jina ndi dünädälä poor gidimomalu ngwuji ndi ari. Anni mung ji ndi ari, ngwüllänü gwadi ombajidi gidimomanu,

¹² ngwenggada yi'rrä rom yigenna ngwureda ngwubidu pupu'rul yijalu ngwaalu ngwanni ngwügätäär gu Yicung. Ge'te jada ki'ra na ge'te jada giyora.

¹³ Aar otacalu aar ci, "Gwani daw, a gwarra ma ang ari?"

Ngwuje ci, "Lima ape Delenya düny, a gwa'ti nyi gwe lingidi ngwaalinga gwuma aar ge'te ne."

¹⁴ Ngwuja'ri ngwe ngwee, nggwurlalu ngwengga Yicung gwüdünü nenone, ngwu'ti be lingidi ndi ari Yicu gwuru.

¹⁵ A Yicu ci, "Daw ndee, nga gwarra ma ang ari? Yäru gwuru gwüminängä?"

Ngwuji ndi ari diji diru didi daarti ndoo, ngwuci, "Gwani doorta, manari gwuma ang ape, enggaciny gwe ngwaalinga ngwanni gwuma gu ge'te nyi ape."

¹⁶ A Yicu ci, "Märiyäm."

Ngwugwurla nono ngwurnidi gwellyeny Yärmiyängä ngwuci, "Gwani Doorta düny!"*

¹⁷ A Yicu ci, "Nyi 'ti akana nono. Ndi ari äny gwa'tina indi ndi Papa gwüny. O'ra manni ang ele ngwänggäri nga je ci, 'Äny nggwadi o're ndi Papa gwüny na Papa gwalu, nyi o're Ngwaalu ngwüny na Ngwaalu ngwalu.'"

¹⁸ A Märiyäm gwani Mäjidäliyä ape ngwuja'ri ngwuje äpiji ngwo'ra ngwudi Yicu, ngwuje ci, "Äny gwuma enggada Delenya!" Ngwuje ondaci ngwuja'ri ngwucung ngwe.

*A Yicu 'täcä ngwo'ralu ngwüngün
(Mätä 28.16-20; Murkuj 16.14-18; Luka 24.36-49)*

¹⁹ Gomom nggoo giru gi'ra giyomon Kwo'ra tä'räl digera de, anni ma ngwoo'ra ngwudi Yicu o'rajidalu gwüpäng, aar längitini gidrü yedenyo ngwellyeny ngwudi Ngwüyäwüd. A Yicu ila ngwuje aganni ngwüdünü gidiliganu 'degegen. Ngwuje aganni ngwuje ci, "A adatalu ji 'danggalu!"

* **20:16 20.16** Ngwuja'ri ngwee Yärmiyängä ngwari Räbbüni.

²⁰ Anni mung je gu ci no, ngwuje enggaci yubu'ru yidi ngwümmä ngwuy na kimere. Anni ma ngwoo'ra ngwudi Yicu engga Yicung, a je jayanu apani.

²¹ A je Yicu aganni mana ngwuje ci, "A adatalu ji 'danggalu! Anaku ükäjäriñy gu Papa nggwa je ükäji 'to."

²² Ngwuja'ri ngwe ngwee, ngwuje büdä nono düwä de ngwuje ci, "Apar Lig'i rimä lanni Liju'ru.

²³ Ma aang düdäniji dijänü dere ndi ape gwüngün gwanni gwuki, da aar düdänijänü, ma aang 'ti düdänijänü, da'ti da aar düdänijänü."

A Yicunga mbudi Tumaj gwe

²⁴ A Tumaj gwanni gwuru Dängg'il gwuru ngwo'ranu ngwudi Yicu ngwoo 'di na rom (12) gwa'ti aar ju ngwoo'ra ngwe ngwudi Yicu gaji ganni gind'i ge Yicu.

²⁵ A be ngwoo'ra ngwoko ngwoo ondaci aar ci, "Änyängä länggädi Delenya."

Ngwuje be ci, "Minyi 'ti änggädi yubu'ru yidi mijamir ngwuy ngwüngün nyi ge'te gomon güny ngwaalu ngwanni ngwüpädäär gu mijamir na nyi ge'te guy güny kimere ganni gidugaar gu, ya'ti yinje änni."

²⁶ A gomon gi'ter giyomon kwo'ra tä'r'il, o're a ngwoo'ra ngwudi Yicu ji ndi o'rajidalu ngwu'dun ngwe'te ngwe'te aar ji Tumajinga le ngwäng'ir ngwülängitinä. A be Yicu ila ngwüdünälä gidiliganu 'denggen ngwuje aganni ngwuje ci, "A adatalu ji 'danggalu."

²⁷ Ngwube ci Tumajing, "Ge'ta guy gunga ngene, änggädi ngwuy ngwüny dingada guy gunga kimere güny. Gäbic'i ünimängänü nga änni."

²⁸ A Tumaj ci, "Gwani Deleny düny na Ngwaalu ngwüny."

²⁹ A Yicu ci, "Nunnu a gwuminy engga nga be änni 'dünggüny. Lonjacaar je lanni la'ti nyi änggädi, aar be änni 'dünggüny."

³⁰ A Yicu ärr'i yi'remna yidi yiima yonyadanu ngwäyänü ngwudi ngwoo'ra ngwüngün, ya'ti üllinä kitabanu nggee.

³¹ A be giyee yüllinä nunnu ngaa änni ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya, gwuru Giji gidi Ngwaalu na änni gwe 'dünggüngün, ngaa la mbuji miding gwudi gwur'taling ngwüriñy ngwe ngwüngün.

21

A Yicu 'täcä ngwo'ralu ngwoko ngwüngün

¹ O're mana a Yicu 'täcä ngwo'ralu ngwüngün gito gito giyaw yani Täbiriya. Yi'ral giyee yiju no,

² Butruj gwani Jamaan na Tumaj (gwuru Dängg'il) na Nataniyal gwanni gwati ji ngwaalu ngwani Kana Jälil, na yi'ji yidi Jäbädi rom, na ngwoo'ra mana rom, ngindenga 'dar liju gwüpäng.

³ A Jamaan gwani Butruj 'di'r'i ngwuje ci, "Äny gwadi ele ndi umma ngwuuma."

Aar ci, "Ar ele gwüpäng." Aar 'tü ar ülli gibälükänü aar 'ti mäti gonyalu gere dilunga ndoo.

⁴ 'Tu'tu dilu danu, a Yicu ele ngwüdünä kimämü, aa'ti ngwoo'ra ngwüngün lingidi ndi ari gwuru.

⁵ Ngwuje urnidi ngwuje ci, "Lani ngwumaad ngwüny, ngaa la'ti mäti ngwuumalu ngwere?"

Aar ci, "Bäri."

⁶ Ngwuje be ci, “Gätädär ngwü'dibä kuyala gidi gaama gidi bälükä ngwa je be mbuja ngwoko.” Anni ma aar gatu ngwü'dibä, a ngwuum i'däti ngwonyadu 'di a je ngwü'dibä näci ndi aar je oda.

⁷ A doo'ra danni dati Yicu änni ci Butrujing, “Deleny diru!” Anni ma gu Jamaan gwani Butruj 'dingini ngindeng no ndi ari, “Deleny diru,” ngwape direda düngün ngwüpäni nono (ndi ari gwujalu ngwanganu ngwanu) ngwumi'ri giyaw.

⁸ A ngwoo'ra ngwoko gwujani bälükä gwe aar oda ngwuuma ngwü'dibä ngwe ngwonyadu ndi ari la'ti ola ngwaalinganu kimämü gito gito ngwaru bränü kүү'ri tudini (100).

⁹ Anni ma aar 'tüdä kimämü, aar engga ligä liru yirang limüjinä liju gu ngwuumala a yon ji.

¹⁰ A je Yicu ci, “Ilar ngwuum ngwe ngwoko ngwanni ngwuma je umma gwenene!”

¹¹ A Jamaan gwani Butruj allu gibälükälä ngwülläjä ngwü'dibälü kimämü. Ngwü'dibä ngwonyadu ngwuumanu ngwuru kүү'ri tudini na 'di tudini tä'r'il (153). Ngwuum ngwe ngwee ngwonyadu no, aar 'ti ü'ri'tiyä ngwü'dibänü.

¹² A je Yicu ci, “Ilar ang eny.” Aa'ti gwere ngwoo'ranu ngwüngün ädinä ndi otacalu ndi ari, “Nga gwani yäru?” Ngindenga lilüngidi ndi ari nginde gwuru gwani Deleny.

¹³ A Yicu ila ngwape yona ngwuje ätäda ngwuje ätäda 'to ngwuum.

¹⁴ Ngwuja'ri ngwee ngwuru ngwanni ngwuru yomonalu tä'r'il (3) a ye Yicu 'täcä ngwo'ralu ngwüngün anaku ma gu Ngwaalu 'di'riyälü giyi'ranyanu.

A Yicu iye Butrujinganu

¹⁵ Anni ma aar medaji enying, a Yicu ci Butrujing, “Gwani Jamaan giji gidi Yuna, nga gwämnäniny 'didanu ngindenga gilee?”

A Butruj ci, “Yäy gwani Deleny, nga gwülingidi ndi ari äny gwämnängä.”

A Yicu ci, “Iya ngwangala ngwüny.”

¹⁶ O're a Yicu ci, “Gwani Jamaan giji gidi Yuna, nga gwämniny 'didano?” Ngwuci, “Yäy gwani Deleny, nga gwülingidi ndi ari äny gwämnängä.”

A Yicu ci, “Ombaja ngwangala ngwüny.”

¹⁷ Ngwo're mana gomomanu 'tä'r'il ngwuci, “Gwani Jamaan giji gidi Yuna, nga gwämninye?”

A Butruj ümi ligoranu ndi ari gwuma Yicu otacalu yomonanu tä'r'il ndi ari, “Nga gwämninye?” Ngwuci, “Gwani Deleny, nga gwülingidi yi'ralalu 'dar. Nga gwülingidi ndi ari äny gwämnängä.”

A Yicu ci, “Iya ngwangala ngwüny.”

¹⁸ Nggwa ang ondaci 'didanu ndi ari, Ma ang 'di'rälü gwuru damal, nga gwati genne gwu'ren nga ele ngwaalu ngwaru ngwe ligor lunga. Ma be ru dimäyän, nga gwati gwalli guyanu aar ang diji giki di'ter aar ang okta ngwaalu ngwa'ti je ligor lunga minä nda gu ele.”

¹⁹ Yicu gwondaja ngwuja'ri ngwee nunnu ngwinggidi yi'rany yanni yadi je Butruj ayi ngwuye näji Ngwaalinga. Ngwube ci, “Gwujaniny!”

²⁰ Anni ma Butruj gwurlalu ngwengga gilo ligwujana je doo'ra danni dati Yicu änni. (Doo'ra diru ndee danni dindrädi Yicung nono gwerre gaji ganni gijaar ge ndi eny digera de. Ngwuci, “Gwani Deleny, yäru gwuru gwanni gwada gwe gwurlanu?”)

²¹ Anni ma Butruj engga, ngwutalu ngwari, “Gwani Deleny nda mine nginde?”

²² A Yicu ci, “Manari gwümininy nding jalu gwumidu 'di nyi o'ra, nga gwäti gu ange? Gwujaniny nga.”

²³ A ngwuja'ri ngwee badalu ngwengganu 'dar ndi ari doo'ra ndoo da'ti da ayi. A be Yicu gwa'ti aru nginge gwa'ti gwa ayi. Gwaru 'dogo, “Manari gwümininy nding jalu 'di nyi o'ra, nga gwäti gu ange?”

²⁴ Doo'ra ndoo diru ndee dondaja ngwuja'ri ngwee ngwuru danni dullu je. A lilingidi ndi ari ngwuja'ri ngwüngün gwäti ngwäyanü.

²⁵ Yi'ral yi'ter yonyadu yärrä je Yicu 'to. Adinari yullaar je 'dar, ngwaalu ngwa'ti ngwadi ji gidädlä ngwudi ape yitab yanni yaadi üllini.

Yiuru yidi Ngwoo'ra Ngwükajäär je Äni kitabanu

Luka gwuru gwallu gitab nggee. Gitab nggee giruya ngwuja'ri ngwanni ngwädi ngwe Lukalu kitabanu gidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw. Gitab nggee ginggida awa ngwoo'ra ngwudi Yicu, yiima ye yidi Ligir'rim lanni Liju'ru, ngwübädiyä ngwuja'ralu ngwanni ngwujaw ngwani nginde, “kündär gani Üräjälim na Yäwüdiyä 'dar na Jamra 'di aar obani ngwaalu 'dar gididlä” (Yiuru 1.8). Ämnä Ngwaalu gwudi ngwikir'jin, gwädälü ngwüjänü ngwuru Ngwüyäwüd ngwube badalu ngwüji 'dar gididlä.

Ligir'rim liru lanni Liju'ru lüllü kerala liru yiima ngwüllü ngwoo'ranu ngwudi Yicu Üräjälim komon gidi Yi'rinyinä yidi Uni yidi Ngwüyäwüd ngwuje üktini ngwuje ojemeye nono lanni liru yi'ra yidi gi'doonga aar 'di'ri ndi ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwanni ngwo ngwüllinä kitabanu nggee. Luka gwinggida awa Ngwaalu ngwapu yiuru ndi eelle gwudi ngwikir'jin ngwündäjinä na ndi acajidi gwudi yi'doonga yidi Ngwaalu.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Ja'rimani mama gwani inggidi ngwuja'ri (1.1-26)
2. Ngwuja'ri ngwümi'rädi ngwe Yicu na ngwaru ngwe (1.1-14)
3. Mandi ngwaalu ngwudi Yäwüdä (1.15-26)
4. Inggidi gwudi ngwuja'ri Üräjälim (2.1-8.3)
5. Inggidi gwudi ngwuja'ri Yäwüdiyä na Jamra (8.4-12.25)
6. Yiuru yanni yapa je Bulij (13.1-28.31)
7. Yiuru yanni yiru gi'ra yi'di'ri ye Bulij (13.1-14.28)
8. O'rajidalu gwanni gwuju Üräjälim (15.1-35)
9. Yiuru yanni yiru gi'ra rom yi'di'ri ye Bulij (15.36-18.22)
10. Yiuru yanni yiru gi'ra tä'ril yi'di'ri ye Bulij (18.23-21.16)
11. Ji gwudi Bulij korkon Üräjälim na Gäyjäryä na Ruma (21.17-28.31)

A Yicu 'di'ri ngwallu kerala

(Murkuj 16.19-20; Luka 24.50-53)

¹ Mengga gwani Yabuluj, kitabanu ganni gullu nyi gwerre, nggwenggaca gu yi'ralalu 'dar yanni yärrü je Yicu na yanni yenggacing je ngwüjü 'tu'tu gaji ganni gi'di'rung ge yiuru ye

² 'di a gomom ila ganni giming ge 'di'ri ngwele kerala. Gaji ganni ga'ting ge na 'di'rü, gwondacana ngwo'ra ngwükajäär je ngwüngün ngwanni ngwäbrüng je Ligir'rim le lanni Liju'ru.

³ Anni ma Yicu iyä dirbä ngwayi ngwüdi'rä giyi'ranyanu, ngwujalu ngwäti yomon küü'ri rom (40). Ating enggani ngwäyälü yomonanu yonyadu ndi aar lenge 'didanu ndi ari gwuma 'di'rä giyi'ranyanu. Aar le ondaji ngwuje ondaci ngwuja'ri ngwe ngwudi yeleny yidi Ngwaalu.

⁴ Gomom ge'te anni ma aar le ji ndi eny gwüpäng, ngwuje ondaci ngwuje ci nunnu, “Aa'ti ngaa la gatani Üräjäliming ngaa be dünicé angidacing gwudi Papa gwanni gwarung gwe gwanni gwu'dingina gwuca je gwe.

⁵ Ndi ari Yuwana gwünyinyü yaw ye a be yomon cong ngaa la nyinyini Ligir'rim le lanni Liju'ru.”

⁶ Anni ma Yicunga mbudidi ngwoo'ra ngwe ngwüngün gwüpäng, aar otacalu aar ci, "Gwani Deleny, jadu gwuru gwanni gwada gwe gwä'racä Yijiräyil yelenya?"

⁷ Ngwuje ci, "Nгаа la'ti äti kaji na giyomon yanni yige'ta je Papa yeleny ye yüngün.

⁸ A be ma ji ma ara je gu Lig'i'rüm lanni Liju'ru üllänü, la je be onjaji yiimala ngaa ru lanni ladi inggidi gwani äny kündär gani Üräjälim na Yäwüdiyä 'dar na Jamra 'di ngaa obani ngwaalu 'dar gididlä."

⁹ Anni mung ari ngwuja'ri ngwee, ngwü'di'ri ngwäyänü ngwegen ngwallu kerala 'di ngwäni giyibä'ranü ngwü'rinyänälü ngwäyänü ngwegen.

¹⁰ Aar ji ndi ombajidi kerala 'ti'tog anni mung ji ndi allu, puprang no a ngwüji rom (2) ngwugenna ngwureda ngwubidu 'tädlälü aar je ci,

¹¹ "Ngwüji ngwee ngwudi Jäliling, ngaa larra ngaa be dünä ngene ndi ombajidi kerala? Yicu nggwee gwanni gwuma aar 'di'riyi 'danggalanu gwuma aar gwe ele kerala, gwa ji gwo'ra 'to anaku änggädä gu gwuma ele kerala."

A Mitiyaj mandi ngwaalu ngwudi Yäwüdä

¹² Aar kwodalü aar gatana Gidotra gidi Ngwüminiti aar ila Üräjälim ga'ti ola ngwaalinganu ndi ele anaku ari gu dimürä didi gomom giru Kwo'ra tä'räl.*

¹³ Anni ma aar obana aar allu ngwu'dun alu nggwe kimbanu ganni gati aar gu ji. Lanni ju liru lani, Butruj na Yuwana na Yagub na Andrawuj na Bilipüj na Tumaj na Bartumawuj na Mätä na Yagub giji gidi gur gani Albayu na Jamaan gwanni gwati ligor enyanu gwani gen na Yäwüdä giji gidi Yagub.

¹⁴ Ngindenga 'dar lo'rajidalu gwüpäng anaku äbräjäär gu ndi otaci Ngwaalingalu ngindenga ngwawnga le na Märiyam nanni gwudi Yicu na ngwenggen.

¹⁵ Giyomon giyoo, a Butruj 'di'ri ngwikirjünänü, ngwa ru küü'ri nyärläl (120), ngwüdünälä gidiliganu

¹⁶ ngwari, "Lani ngweengga, ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe gitab gwerre ngwäti ngwäyänü anaku aru gu Lig'i'rüm lanni Liju'ru ngwulemanu ngwudi Däwüd kur gani Yäwüdä gwanni gwuma ru guy gidi ngwüji ngwanni ngwuma määtä Yicung.

¹⁷ Yäwüdä gwuru doo'ra de'te 'dengganu gwacajidar le giyiuru giyee."

¹⁸ (Ngwube ellang giruny ngwiliny ngwe ngwanni gwuma aar je ätäädä gwani yiuru yüngün yiming ye gwurlanu Yicu gwe gwuma gu i'di ngwümi'rälü yidül ye 'di a ngwanguu ngwüngün ubi a ngwüw 'tädlälü mbüny.

¹⁹ A gu ngwüji 'dinginalu 'dar ngwudi Üräjäliming aar ätäädä giruny nggoo ngwüriyü ngwani Akildama ngwuja'ri ngwee ngwani Yärmiyängä, 'Giruny gidi Yin.)

²⁰ No, a Butruj ari, "Yüllinä kitabanu gidi Mäjimür ndi ari, 'A ngwu'dun ngwüngün undanu, dji dere da'ti da gu janu.'

A mana ngwaalu ngwu'ter yüllinä 'to ndi ari, 'A dji di'ter mandi giyiuru yüngün.'

²¹ Yäy gu no, ya gu jayi ndi ari ar bupi djiü dannu dacajidar le giyiuru giyee gaji ge 'dar ganni gapu ge Deleny danu Yicu yiuru 'dengganu,

* **1:12 1.12** Ngwaalu ngwaru bränü küü'ri rom na 'di (50) ndi ele yora yalu. **1:20 1.20** Mäjimür 69.25 **1:20 1.20** Mäjimür 109.8

²² 'tu'tu gomon ganni ginyinyä ge Yuwana ngwüjü 'di a gaji ila ganni gima ge Yicu 'di'ri aar nje gatani ngwallu kerala. Ndi ari diji de'te 'dengganu ar le ru ladi inggidi gwani 'di'ri gwüngün."

²³ No aar apa ngwüjü rom (2), Yüjib gwani Barjabaj (gwati aar ci 'to Yuctuj) na Mitiyaj.

²⁴ Aar otaci Ngwaalingalu aar ari, "Gwani Deleny, nga gwuru gwülingidi ligor lidi diji, enggaci nje diju ngwüji ngwee rom (2) danni dinananga

²⁵ ndi ape yiiru giyee yidi ükäji, yanni yima je Yäwüdä gatani gwuma ele ngwaalu ngwanni ngwädi nono."

²⁶ Aar be gatü yu'ru, aar i'dädä ndi Mitiyaj aar ape aar gendaji ngwoo'ra ngwükäjäär je ngwuru 'di na gwe'te (11).

2

Üllä gwudi Ligirrim lanni Liju'ru

¹ Anni ma gaji ila gidi gomon gidi Yi'rinyinä yidi Uni yidi Ngwüyäwüd, ngwoo'ra 'dar ngwudi Yicu ngwuju aar ji gwüpäng ngwaalu ngwe'te pu.*

² Puprang no, a yal aranu kerala nono yal yidi dirun diru dudu ngwüllä 'di ngwonyadi ngwu'dunala ngwoo ngwujaar gu ndi jalu.

³ Aar engga ngwungla ngwuru nono gwele lingla lidi ligä ngwüllä ngwubadalu ngwaci ngwüjälä 'dar ngwanni ngwuju ngeno. ⁴ A je Ligirrim lanni Liju'ru onjadala ngwuje ätädä yiima aar ondaji ngwuja'ri ngwungla ngwe ngwu'ter.

⁵ Giyomon giyoo Üräjälim, Ngwüyäwüd ngwonyadu ngwanni ngwüdünyädi Ngwaalinga ngwuju. Ngwüdü ngwaalu mbüny mbüny giyen gididlä.

⁶ Anni ma aar 'dingini yal giyee, A ngwüji ngwonyadu o'rajidalu aar ji 'ril ndi ari diji de'te de'te di'dinginü ngwuja'ri ngwudi lingla lüngün ngwüdüjüinä.

⁷ A je le ngwaalu elalu aar utalu aar ari, "Ngwüji ngwee 'dar ngwondaju ngwä'tüdi ngwudi jälilingo?"

⁸ Aar mine arra 'dar ma ar je 'dingini aar ondaji ngwuja'ri ngwudi yülü yege 'dar anaku rar gu?"

⁹ Alanga liru Ngwübrüti na Ngwumadi na Ngwulami, ngwüji ngwati ji Mijuputumiya na ngwanni ngwati ji Yäwüdüyä na Gäbüdükiyä, na Bunduj na Ajiya,

¹⁰ na Birjüyä na Bämblüyä na Mijir na ndi elada Libüyä gwe ngwaalu gito gito ngwucaar je Giruwan na ngwüji ngwuru ngwüdü ngwüdü Ruma,

¹¹ ngwuru Ngwüyäwüd na ngwanni ngwüdü giyobo yidi Ngwüyäwüd. A gu ngwüji janu ngwuru Ngwükürid na Ngwädigü. Ngwu'dinginar je ngwondaju giyiima yidi Ngwaalu ngwungla ngwe ngwege."

¹² Aar ji 'ril a je ngwe ngwaalu elalu aar otajidalu aar ari, "Yiru ange giyee?"

¹³ A je be loko ondajaji ngwu'dera nono aar ari, "Lima iyä di'rica donyadu diming je rlälüyü?"

A Butruj ondaji

¹⁴ A Butrujinga 'di'rälü ngwoo'ra ngwe ngwoo ngwuru 'di na gwe'te (11), a Butruj ondajala gwulleny ngwondaji ngwari, "Lani ngweengga ngwuru

* **2:1 2.1** Yi'rinyinä giyee yati ji ma yomon küü'ri rom na 'di (50) abralu yidi Yi'rinyinä yidi Dambdani.

Ngwüyawüd na nga nga 'dar lanni lati ji Üräjälim, gerajiiny läni ngaa je enggaci ngaa lenge ngwuja'ri ngwee.

15 Ngwüji ngwee ngwa'ti rlälü anaku ara gu. Ngwaalu ngwona ngwuru dilu danu gaji giru tudini kwo'rongo (9).

16 A be yiru giyee yanni yari ye dijir dani Yüwıl ndi ari,

17 'Ngwaalu ngwari nu yiru giyee yanni yadi nje ärrı giyomon giyä'di yidi gwodaning,

äny gwa bäläjä ngwüjü 'dar Ligi'rimä nono lüny.

A yiji yalu yanni yiru ngwur na yera ya alliji yijirä,
na ngwamal ngwalu ngwäti ngwäy ngwudi engga ngwuja'ri,
na ngwümäyın ngwalu ngwa je ngwulingid eny.

18 Yäy 'di 'to ngwinäd ngwüny ngwanni ngwuru ngwur na ngwaw,
ngwunje bäläji Ligi'rimä nono giyomon giyä'di ngwa alliji yijirä.

19 Äny gwa ge'te yi'ral yidi allalu ndir kerala
na yi'remna ya ji yiru 'ter gidiyängälü,
ngwaalu ngwa ru yın, ngwa ru ligä na ngwa ru dilü dipa gi'ranu.

20 Lingen la gwurli la ru dirim na düüwä da gwurli da ru yın
a ya ji giyee gwerre gwerre 'di a be gomom ila nggä'di gipa gidi näji
gidi Deleny.

21 Na diji danni durnidi
ngwürıny ngwudi Deleny, da gilängidini."

22 A Butruj ari, "Gerajar ngwäni ngwüji ngwudi Yijiräyıl ngaa 'dingini ngwuja'ri ngwee, Yicu gwudi Najrang gwuru diji dinggida de Ngwaalu ndi ari dükäjıng 'danggalanu yiima ye na allalu ndir na yanni yiru yi'remnalu 'ter yanni yärrı je Ngwaalu 'danggalanu nginde gwe, yilingidä je yigo'ro yalu.

23 Yicu nggwee gwügäbicijärä je Ngwaalu yiiru ye yanni yilingidıng ye yorto ye ngwaalinga 'tu'tu gwerre, ngaa ape ngwuy ngwe ngwudi ngwüji ngwuru Garany, ngaa pä kü'rälä ganni gimamindanu ngaa 'rinye.

24 A be Ngwaalu 'di'riyälü giyi'ranyanu yiima ye yüngün gwuma aar gwä'dälü giye'rendenyanu yidi yi'rany ndi ari yi'rany ya'ti äti yiima ndi aar määtädälü.

25 Deleny dani Däwüd dondaja Kirictu gwe kitabanu ngwari,
'Nggwänggädi Delenya ngwäyanü ngwüny yomonalu 'dar.

Ndi ari ngwujicinyalu kaama,
nunu aa'ti nggwa lagadalu.

26 Yäy gu no nggwujayanu giligoranu lüny nyi elnge gwujayanu.
Ngwangina ngwüny 'to ngwa jici ge'tajıng gwudi midı.

27 Ndi ari nga gwa'ti gwuny gatanalu gidel didi yi'rany
na ndi ari nga gwa'ti gwa gäbici ngindeng gwunga gwanni Gwuju'ru
gwa 'digi'ri.

28 Nga gwuminy enggaci gay gidi midı
na nga gwuny gäbici nggwa jayanu gwulleny 'dungguna."

29 A Butruj ari, "Lani ngweengga, nggwa je ondaci ndi ari nggwicınänü ndi ari papa gwege gwani Däwüd gwuma ayi gwuma aar gatu na dimomo düngün ndo ngene 'di gomom gidi gweneng.

30 A be nginde gwuru dijir gwülingidi ndi ari gwümi'ricä Ngwaalu yi'rany ngwuci nu, gwa alliji gijü güngün ge'te gididu'rala didi yeleny.

31 A Däwüd engga yi'ral yanni yadi ele ndi ji gweere, ngwondaji 'di'ri gwe gwudi nginde gwanni Gwubrutaar yelenya ndi ari gwa'ti gwa aar

gatanalu gidelanu didi yi'rany na ndi ari ngwa'ti ngwa 'digi'ri ngwanguu ngwüngün.

³² Ngwaalu ngwuma 'di'riyi Yicung nggwee gwumidu na nyii gilee 'dar liru länggädi 'didaning nggwee.

³³ Gwuma aar 'di'riyi gwuma aar näji näjüng gwupa ge'te gwalu kaama gidi Ngwaalu gwuma Papa ätäda Ligi'rimä lanni Liju'ru larung le lima aar nje baläjä nono gilee länggädängää ngaa 'dingini gweneno.

³⁴ Ndi ari Däwüd gwa'ti 'di'rü ngwallu kerala ngwube ru gwaru nu,
'Deleny dica Delenya düny,
Jalu ngene kaama güny

³⁵ 'di ngaa gi'tiji güwänälü gunga
nga ro'talu giyoranu yunga.'

³⁶ Yäy gu no, a gu ngwüji lenge 'dar ngwudi Yijiräyil ndi ari, Yicu nggwee gwü'rinyitängää, gwuru gwuge'ta Ngwaalu ngwuru Deleny ngwuru gwanni Gwubrutar yelenya."

³⁷ Anni ma gu ngwüji 'dingini ngwuja'ri ngwee no, aar je dugi yigor aar ci Butrujing je ngwoo'ra ngwe ngwükäjäär je, "Yiru ange yanni yadi nje ärrä lani ngweengga?"

³⁸ A je Butruj ci, "Jo'renyanar ara je nyinyi 'dar ngwüriy ngwudi Yicu Kirictu ara je Ngwaalu düdänijänü gwalu gwanni gwuki, la je be angidaci Ligi'rimä lanni Liju'ru.

³⁹ Ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwaru ngwe Ngwaalu, ngwalu ngwuru aar ru ngwudi yi'ri yalu aar ru ngwudi ngwüji 'dar gwanni ngwütüdanü Ngwaalu, ngwüji 'dar ngwanni ngwa je Ngwaalu ngwege ngwuru Deleny urnidi."

⁴⁰ A je Butruj ondaci ngwuja'ri ngwe ngwonyadu ngwuje le rimalu ngwuje päcälü, "Gilängidiyar yigo'ro yalu kimaadanu nggee giki gidi didlä ndee."

⁴¹ Ngwüji ngwonyadu gwanni ngwuma änni ngwuja'ri ngwüngün aar je nyinyi yaw ye ngwa ru ngwü'ri tä'ril (3,000) aar je gendani ngwikirjün komon nggoo.

Acajidi gwudi ngwikirjün

⁴² Ati aar jalu yomon 'dar ndi aar 'täji ngwäyänü nda je ngwoo'ra ngwükäjäär je enggaci ngwuja'ri aar acajidi gwüpäng ndi eny na ndi acajidi ndi otaci Ngwaalingalu.

⁴³ A yi'ral yanni yati je ngwoo'ra ngwükäjäär je ärrä, aar je iye yedenyo, a ngwoo'ra ngwükäjäär je ape yi'ral yidi allalu ndir na yi'remna yidi yiima yipa.

⁴⁴ Ngwikirjün 'dar ati aar ji gwüpäng ati aar emadi giyi'ralanu 'dar gwüpäng.

⁴⁵ Ati aar ellang ngwony ngwegen gwanni ngwätäär je ati aar ätäda ngwengga gwanni ngwa'ti äti.

⁴⁶ Aar äbräji giyomonalu 'dar ndi o'rajidalu ngwämrä kobo. Ati aar acajidi gwüpäng ndi eny ngwu'dun ngwegen aar emadi ndi eny gwüpäng yigor ye yijayanu yiru 'didanu.

⁴⁷ Ati aar ortada Ngwaalinga ati aar jayi ngwüjü ngwäy 'dar. Ati je Deleny gendaca ngwüjü ki'doonga gegen yomon 'dar gwanni ngwuma gilängidinä.

3

A Butruj u'riyi dirga nono

¹ Gomon ge'te Butrujinga Yuwana gwe läändädi kobo gaji ge giru tä'rül (3) gidi otaci Ngwaalingalu lingen le ligwurlu.

² Ngenone gilängir licaar Längir lanni Lijaw, gur giju gu giru dirga anaku lingidaar gu, gapaar ating jalu yomon reny längirü nono ndi geraci ngwüjü guy ngwanni ngwati ilada ngwämra kobo.

³ Anni mung engga Butrujing je Yuwana gwe liju gito ndi äni kobanu, ngwuje geraci guy nunnu aar ätä gony gere.

⁴ A Butruj alliji ngwäy nono ngwombaji jicom na Yuwana 'to. A Butruj ci, "Ombaji nje!"

⁵ No, ngwuje alliji ngwäy nono ngwuje ombaji, ngwuge'taji ndi ari gwadi aar ätädi gony gere.

⁶ A be Butruj ci, "Dab na buta gwa'ti nyi äti, a be yanni yäti nje, ya je ätä. Ngwüriny ngwe ngwudi Yicu Kirictu gwudi Najrang, nggwang ci 'di'rü nga ele!"

⁷ Ngwube 'di'riyalü gaama ge ngwudige'dajala. Puprang no, a yora ji 'däny ngwü'di'rälü prüd ngwüdünädälä.

⁸ Ngwü'di'ri'tälä yora ye yüngün ngwuje gagitu ngwele. Ngwuje be gwujani aar le ele aar äni ngwämra ngwudi gobo ngwele ngwü'di'ri'tälä ngwortada Ngwaalinga.

⁹ Anni ma ngwüji ngeno engga gwändälü ngwortada Ngwaalinga,

¹⁰ aar lenge ndi ari gur giru ganni gati jalu gilängir lidi gobo licaar Längir lanni Lijaw ndi geraci ngwüjü guy, aar allalu ndir a je le ngwaalu elalu giyi'ral yanni yima ji 'dünggüngün.

Ngwuja'ri ngwudi Butruj kobanu

¹¹ Anni ma gur ji ndi mätnädä ndi Butrujinga Yuwana gwe, a ngwüji 'dar allalu ndir, aar je rükädä nono ngwaalu ngwucaar je Gurd gidi jiliman.

¹² Anni ma Butruj engga ngwüjü aar gu ru no, ngwuje ci, "Lani ngwüji ngwüny ngwudi Yijiräyil, yi'ral yarra giyee ma ara je allijalu ndir? Ange gwuru nje be alliji ngwäy nono no, nono ma yiima na jayi gwäri ru gwu'riya düjü nono ndee ngwele?"

¹³ Ngwaalu ngwudi Äbräyim na Ngwaalu ngwudi Ijaag na Ngwaalu ngwudi Yagub, Ngwaalu ngwudi ngwügüürnä ngwege, ngwuma näji dinädä düngün dani Yicu. Nginde gwanni gwuma aang määtä ngaa ätädi ngwelenya nunnu aar 'riney, ngaa nyi'rini ngindeng ngwäyanü gideleny dani Bilatij anni mung ru gwading gatalu.

¹⁴ Ngaa linyi'rinä ngindeng gwanni Gwuju'ru Gwüdünälü, ngaa be bupi ara je Bilatij gätijä guralu ganni gige'ta giimra.

¹⁵ Ngaa 'riney ngindeng gwanni gwuru gay gidi midu gwuma be Ngwaalu 'di'riyi giyi'ranyanu, nyii liru länggädi yi'ral giyee.

¹⁶ Änni gwe ngwüriny ngwudi Yicu, gwuru gwuma u'riyi guru nono nggee gänggädängää ngaa lenge gima ojeme nono. Yiru ngwüriny ngwe ngwudi Yicu na änni gwe 'dünggüngün gwanni gwuma u'riyi nono, anaku änggädä gu nga nga 'dar.

¹⁷ A be gweneno lani ngweengga, äny gwülingidä ndi ari yanni yärrä je ngwelenyinga le, yärrä je gu ngaa la'ti lingidi.

18 A be yiru giyee ndi ari awa Ngwaalu ngwuma ätiyi ngwuja'ri ngwäyänü ngwondacung ngwe ngwijirä 'dar gwerre ngwari, nginde gwüngün gwanni Gwubrutaar yelenya, gwa aar äri yündä.

19 Jo'renyanar be, ngaa o'raca Ngwaalinga nunnu ara je düdänijänü ndi ke gwalu. Nunnu a gaji gidi obe düwä de ıla Gideleny.

20 Gwa je be ükäcä ngindeng gwanni Gwubrutaar yelenya gwanni gwäbräjäjä je gwani Yicu.

21 Ndi ari gwa jalu kerala 'di a gaji ıla ndi ari a yi'ral 'dar aar gi'tini yiyang, anaku ondaca gu Ngwaalu ngwijirä ngwüngün ngwanni ngwuju'ru gwerre.

22 Ndi ari Müjä gwaru nu, 'Deleny diru Ngwaalu ngwalu da je ükcä dijirä nono ükäjäär nyi gu, a nginde gwadi 'tüdä 'danggalanu. Gwa aang 'dengenaci giyi'ral 'dar yanni yadi ara je ye ci ngaa je äri.

23 Dijä danni da'ti da 'dengenaci dijirä ndoo, da aar linynyi ngwüjänü ngwudi Ngwaalu.'

24 A ngwijir 'dar ngwanni ngwuma je Ngwaalu ükäjä ngwuja'ri ngwe, ngwätinä Jämüwilingänü na lanni lima gwujana gwodan, londaja yi'ral ye yidi yomon giyee.

25 Na ngaa liru ngwu'rin ngwudi ngwijir ngaa ru 'to ngwu'rin ngwudi gekajidi gwanni gwugekajidu Ngwaalu ngwüguürnängä le ngwalu. Anaku mi'ricing gu Äbräyiming yi'rany ngwuci, 'Gilinge ge gunga, nggwa onjaci ngwüjü 'dar gidiyängälü.

26 A no, Ngwaalu ngwü'di'rüyä dänädälü düngün dani Yicu ngwükäjä gwerre gwerre 'danggalu nunnu ara je onjaci gwä'rä gwe dijü de'te de'te 'danggalanu ndi elelle kay güngün ganni giki."

4

A Butruj na Yuwana dünä ngwäyänü ngwämrä

1 Butruj na Yuwana liju ndi ondaci ngwüjü kobanu anni indi ngwur'dal na Ngwüjäändügi na dangida didi ngwangida ngwudi gobo.

2 Aar ıla likanu ndi ari Butrujinga Yuwana gwe londaci ngwüjü ndi ari 'di'rri giyi'ranyanu nggwo Yicu gwe.

3 Aar määtä Butrujing je Yuwana gwe aar je gekajalu korkon 'di a bigänü ru ndi ari ngwaalu ngwuma ru degera kaji nggoo.

4 A be ngwüji ngwonyadu ngwanni ngwuma 'dingini ngwuja'ri, aar änni Ngwaalu, ngwanni ngwuru ngwur, aar gendadi 'di aar ru ngwüü'ri tudini (5,000).

5 Anni ma dilu danu ru, a ngweleny na mbumbunga na ngwoorta ngwudi yobo o'rajidalu Üräjälim.

6 A gu dir'dal danni diru gi'ra dani Anan ji na dir'dal dani Giyaba na Yuwana na Äljikändär na 'dar lidi gubu gidi dir'dal danni diru gi'ra.

7 Aar apa Butrujing na Yuwana aar je dünäji gidiliganu 'denggen aar je otacalu aar je ci, "Yeleny yidi yäru na ngwüriiny ngwudi yäru ngwärrä ngwe yi'ral giyee?"

8 A Butruj 'di'rri gwonyadu Lig'rämälä lanni Liju'ru ngwuje ci nu, "Lani ngweleny na mbumbunga lidi ngwüji,

9 manari ngaa lotaci njalu gwene gwani yi'ral yanni yijaw yanni yiminje ärrä gidirga, nje otacalu nunnu du'ru nono awa?"

10 Lingädär be yi'ral giyee nga nga na ngwüji ngwudi Yijiräyil 'dar ndi ari nyii lärrü yi'ral giyee ngwüriñy ngwe ngwudi Yicu Kirictu gwudi Najrang, gwanni gwüpädängää kü'rälä ganni gimamindanu gwuma be Ngwaalu 'di'riyalü giyi'ranyanu. Ngwüriñy ngwüñgün ngwuru ngwu'riya, guru nono nggee gidünädälä ngwäyanü ngwalu.

11 Yicu gwuru gwanni gwondaja gwe gitab ndi ari, 'Go'rr ganni gima aang 'donyadadalu nga nga lanni lati oda, giru gima ru gidingo gidi ngwu'dun.'

12 Gilang gwa'ti gidiji dere di'ter ndi ari diji dere da'ti gididlä 'dar danni dapu Ngwaalu nunnü aar nje gilängidiyi."

13 Anni ma aar engga Butrujing gwu'ranu na Yuwana, aar je lenge ndi ari liru ngwüjalü nyidang ngwa'ti bebera, a je le ngwaalu elalu, aar lenge ndi ari ngwüji ngwee ngwujaar Yicunga le.

14 Aar 'ti be lingidi ladi aar je ca ange ndi ari länggädi guru nggoo gima u'ri nono gidünäär le.

15 Aar je 'tüyä poor ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd aar jalu ndi otajidalu.

16 Aar ari, "Yiru ange yanni yadi aar je ärrü ngwüjü ngwee? Ndi ari ngwüji ngwudi Üräjaliming ngwülingidi yiima 'dar yanni yiralu 'ter yärräär je ya'ti ya ar je nyi'rini.

17 A be nunnü aa'ti ngwuja'ri ngwee ngwa badalu a je ngwüji 'dingini ngwonyadu, ar je iyiyi yedenyo ndi ari aa'ti londaci diju dere ngwüriñy ngwe ngwee."

18 Aar je apa aar je ondaci ndi ari aa'ti ba be londaji ndi enggaci ngwüjü ngwüriñy ngwani Yicu.

19 A je be Butruj na Yuwana ci, "Manari nga nga liminü ndi ara je 'degenaji nyii be 'donya ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, enggaci nje yiru giyene yanni yijayana 'danggalu?

20 Nyii la'ti la gwugwundi nyii londaji ngwuja'ri ngwee ngwanni ngwänggädi nje nje 'dingini."

21 O're aar je iyiyi yedenyo aar je be gatalu. Aar 'ti mbuji gay gadi aar je ge reraji ndi ari lima je yedeny eny ngwüji ndi ari ngwuma jayanu aar ortada Ngwaalinga gwani yiima yanni yima ji.

22 Ndi ari gur nggoo gäpädäär yiima giyee ngwu'ri nono, gümä gonyadana ngwüdläyü küü'ri rom (40).

Otaci Ngwaalingalu gwudi ngwikirijin

23 Anni ma aar gata Butrujingalu na Yuwana, aar kwoyalu aar o'raci ngwenggen aar je ondaci ngwuja'ri 'dar ngwanni ngwuca je ngwe ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na mbumbunga.

24 Anni ma aar 'dingini ngwuja'ri ngwee, aar alliji dula aar otaci Ngwaalingalu aar ari, "Gwani Deleny nga gwanni gwuge'ta gere na diyäng na yaw na 'dar yanni giyo gu.

25 Nga gwondaja Ligi'rim le lanni Liju'ru lingla le lidi digüürnä däri dani Däwüd diru dinäd dunga, ngwari,

'Ngwüji ngwarra ngwudi yen ma aar 'di'ri güündä?

Na ngwüji ngwarra ma aar iräji ngwäy giyi'ral yiru 'tur?

26 Ngweleny ngwarra ngwudi didlä ma aar ji mama na larra lanni lati ruyi yelenya ma aar o'rajidalu aar iniji Delenya

aar iniji ngindeng gwüñgün gwanni Gwubrutaar yelenya.'

²⁷ 'Didanu Yirüdiñ na Bilatij Bündi lirucidu ngwüjüngä le ngwuru Garany na ngwüji ngwudi Yijräyil kündär nggee aar iniji dinädä dunga dannu Diju'ru dani Yicu nginde gwanni Gwubrutanga yelenya.

²⁸ Yima aar je ärrü 'dar yanni yimädiniyã je nga je ge'te guy ge gunga nunnu aar gu ru anaku bupa gu.

²⁹ Gwani Deleny, ila be nga engga iyiyng yedenyo gwegen nje gäbici liru ngwinäd ngwunga nyii 'ranu ndi ondaji ngwuja'ri ngwunga.

³⁰ Dingada guy gunga nga u'riyi ngwüjü nono nga ape yiima yiru yi'remna lu 'ter nga je ärrü yidi allalu ndir ngwüri nyi ngwe ngwudi dinäd dunga dannu Diju'ru dani Yicu."

³¹ Anni ma aar otaci Ngwaalingalu, a ngwaalu ngwanni ngwo'rajidaar gwalu lagadalu. A je Ligi'rim lanni Liju'ru onjajala aar 'ranu aar ondaji ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

Ati ngwükirijin emadi ngwong ngwegen

³² A ngwükirijin 'dar ru yigor ye'te pu aar ru ya'ranya ye'te pu. Ati 'ti diji dere aru ngwong ngwüngun ngwuru ngwee ngwanni ngwätng je ati aar be emadi ngwong 'dar gwüpäng.

³³ A ngwoo'ra ngwükajäär je äti yiima yipa ndi enggaci ngwüjü 'di'ri gwe giyi ranyanu gwudi Deleny dani Yicu. A je gu yimi'ru yidi Ngwaalu ji 'dar yirälü.

³⁴ A gu 'ti diji dere janu dinyangiralu. Ndi ari ngindenga 'dar lanni läti diyängü aar äti ngwu'duna, ngwati aar je ellang aar apa ngwilinya

³⁵ aar je ätäda ngwo'ra ngwükajäär je aar je gegenaci ngwüjü ngwanni ngwonyangiralu.

³⁶ Na gur ge'te gani Yüjib gwati ngwoo'ra ngwükajäär je ci Birnaba yani ndi ari gwati or'temaji ngwüjü, gwuru Dillawi* gwülinginä Gabruj.

³⁷ Nginde gwäti diyängü didi kwoy ngwape ngwellang ngwapa ngwilinya ngwuje ätäda ngwo'ra ngwükajäär je.

5

Yi'rany yidi Ananiyanga Jäbirä gwe

¹ A be gur gani Ananiya daw de düngün dani Jäbirä ellang 'to diyängü degen.

² Ngwube gwä'rini ngwilinya ngwoko a gu daw düngün lenge, ngwuje be apa ngwoo ngwi'dälü ngwuje ätäda ngwo'ra ngwükajäär je.

³ Anni ma Ananiya äpiji ngwoo'ra ngwükajäär je ngwilinya, a Butruj ci, "Ananiya, nga gwarra nga be gäbici dijego'ro ngwonyadi ligorala lunga no 'di nga idäji Ligi'rimänü lanni Liju'ru äniji gwe ngwilinyalu ngwoko ngwudi diyäng dannu dillängä?"

⁴ Dalu dä'tüdi gwele gaji ganni ga'ta ge na ille? Na anni mung illini, ngwiliny ngwa'ti ju kuyanu galo? Yiru ange yanni yima gäbici ligor lunga nga je be ärrü giye yiru gu no? Ya'ti ani ndi ari nga gwuma idäji ngwüjänü, a be Ngwaalu ru ngwuma je idäjänü."

⁵ Anni ma gu Ananiya 'dingini no, ngwi'di ngwayi. Anni ma gu ngwüji 'dar 'dingini yi'rany ye yüngün, a je yedeny eny.

⁶ A ngwamal ngwoko ända aar päda ngwureda nono aar ape aar gwe ele ndi gata.

* **4:36 4.36** Ngwullawi ngwü'tüdi kilinge gidi Lawi giiji gidi Yagub. Ngwati gendaci ngwur'dala guy ndi ape yir'dala kobo.

7 Anni ma aar jalu 'di a gaji ru tä'r'il (3), a daw düngün ändä, nginde ya'ting je lingidi yanni yima mbuji duru düngün.

8 A Butruj otacalu ngwuci, "Enggaciny ngwilinya, ngwuru ngwee ngwudi diyäng danni dillängää dur de dunga dani Ananiya?"

Ngwuci, "Yäy ngwuru."

9 A Butruj ci, "Ngaa larra dur de dunga ngaa be gekajidi ndi idäji Ligi'rimänü lanni Liju'ru lidi Deleny? Änggädi! Lanni lima gata duru dunga lima obana gilängir, la ang apalu 'to la gwe ele."

10 No ngwi'di giyoranu yidi Butruj ngwayi. A ngwamal ändä aar apalu aar gwe ele aar je gatajidalu dur de düngün.

11 A yedeny eny ngwikirjinä 'dar ki'doonga na ngwüji 'dar ngwanni ngwuma 'dingini yi'ral ye giyee.

Ngwoo'ra ngwükajäär je ngwapu yiima yonyadu

12 Ngwoo'ra ngwükajäär je ngwapu yi'remanu yidi yiima yonyadanu na yidi allalu ndir ngwüjanü. Na ngwikirjin 'dar ngwati o'rajidalu kurdanu gidi Jiliman.

13 Aa'ti diji dere ju dindi poor ndi ari ngwuje gu änanü, ati je ngwüji näji gwuleny.

14 A ngwur na ngwaw ngwonyadu änni Gideleny dani Yicu aar gendadi yi'ra yegen.

15 Ati ngwüji apa ngwüjü ngwanni ngwümä aar ngwe 'tüdä ngwayalu aar je ndriyalu giyilälälü nunnu ma Butruj millida manari di'rimbil düngün dima ele diji nono, ngwu'ri nono.

16 Ngwüji ngwonyadu ngwanni ngwati ji giyündär yanni yijacidaralu Ürajälim gwe aar apa ngwüjü ngwümä na ngwanni ngwärra je ngwü'rillä yündä, 'dar ati aar u'ri nono.

Aar übini ngwo'ralu ngwükajäär je

17 A dir'dal danni diru gi'ra ke yi'rinya na gimaad güngün ki'du gidi Ngwüjändügi.

18 Aar määtä ngwo'ra ngwükajäär je aar je ge'te gorkon gidi ngwüji.

19 A be dilunga ndoo a gi'rr gidi Deleny ila ngwigiti längirü lidi gorkon ngwuje 'tüya poor ngwuje ci,

20 "Indär kobanu ngaa ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwe 'dar ngwudi midu gwanni gwuyang."

21 Aar 'dengenaci ngwuja'ri ngwaru ngwe gi'rr aar 'di'ri 'tu'tu dilu danu aar ele aar äni ngwämrä ngwudi gobo aar enggaci ngwüjü ngwuja'ri.

Anni ma dir'dal danni diru gi'ra gimaad ge güngün obana, aar urnidi ngwüjü gwüpäng ngwudi ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd, o'rajidalu gwudi mbumbunga lanni liru yi'ra yidi Yijiräyil. Aar ükajidi ngwoo'ra ngwükajäär je korkon aar ngwe ila.

22 A be anni ma ngwangida obani korkon, aar je 'ti mbuju ngenone. Aar kwodalu aar je ondaci aar je ci,

23 "Änyängä limbuja gorkon gilängitinä mama 'dar na ngwangida ngwüdünü ngwängir. A be anni minyii igitalü, nyii 'ti mbuju diji dere gidrü."

24 Anni ma gu gur ganni giru gi'ra gidi ngwangida ngwudi gobo na ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny 'dingini ngwuja'ri ngwee, a je le ngwaalu elalu aar ari, "Yiru ange yima ji?"

25 A diji de'te ila ngwuje ci, "Ngwüji ngwele ngwuge'ta je korkon, ngwo ndi dünälä ngwämrä ngwudi gobo ndi enggaci ngwüjü."

²⁶ A dangida dannu diru gi'ra ele ngwoo'ra ngwe ngwüngün aar je apa minyol ndi ari liti je yedeny nda je ngwüji aca yo'rr ye.

²⁷ Anni ma aar je äñji ngwämra ngwudi Ngwüyawüd, a je dir'dal dannu diru gi'ra otacalu ngwuje ci,

²⁸ "Lica je aa'ti ngaa linggidi ngwüriny ngwee, ngaa lima be bädiyü ngwuja'ralu ngwee pad Ürajälüm ngaa be ari ngaa linje üpiyi yi'rany yidi gur nggee."

²⁹ A je be Butrujinga ngwoo'ra ngwe ngwükajäär je ci, "Yätänä ngwäyanü ndi nyii 'dengenaci Ngwaalinga ndi ari nyii 'dengenaci düjü dümnä."

³⁰ Ngwaalu ngwudi ngwügüürnä ngwege ngwuma 'di'riyi Yicungalu giyi'ranyanu gwanni gwüpädängää kü'ri ganni gimamindanu ngaa 'rinye.

³¹ Gwuma be Ngwaalu alliji gwuming ge'talu kaama güngün, ngwuru Deleny ngwuru Gilang, nginde gwe, ngwüji ngwege ngwudi Yijiräyil ma aar jo'renyana, ngwa je Ngwaalu düdünjänü ndi ke gwegen.

³² Änyängä liru linggida ngwuja'ri ngwe ngwee na 'to a ngwe Ligi'rim lanni Liju'ru inggidi lanni lima Ngwaalu ätäda ngwüjü gwanni ngwu'dengenaca."

³³ Anni ma gu ngweleny ngwudi ngwämra 'dingini ngwuja'ri ngwee, a je güündä ape aar bupi ndi 'rinye ngwo'ra ngwükajäär je.

³⁴ A be gur gegen gani Gämläyil giru Dibärrji ngwuru doorta didi yobo gati ngwüji denya, ngwüdünälä ngwämra ngwudi Ngwüyawüd ngwari aar 'tüyä ngwo'ra ngwükajäär je poor gwoko 'dogo.

³⁵ Ngwube ci ngwelenya ngwämra nu, "Lani ngwüji ngwüny ngwudi Yijiräyil, arnganar giyi'ral giyee yige'ta je ndi ärrü ngwüji ngwee.

³⁶ Ndi ari gaji ga'ti olanu gima ele, gur gani Tadu gi'di'ru ngwari gipa a ngwüji gwuji ngwaru küü'ri tudini kwo'rongo (400). Gima aar be 'rinye ngwüji ngwuma badalu 'dar ngwanni ngwugwujana ngwuja'ri ngwegen ngwuma dudi.

³⁷ A be o're a Yawüda gwudi Jäliling 'di'ra gaji gidü'radäär ge ngwüjü a ngwüjü ngwonyadu aw giyora, o're aar 'rinye ngindeng ngwüji ngwüngün ngwuma badi.

³⁸ Yäy gu no, giyi'ral giyee nggwa je ola ndi ari o'raralu ngwüji ngwee, gäbicär je, manari ya'rany giyee na yi'ral yegen giyee yärräär je yidi yigo'ro yegen yiru, ya'ti ya ele gweere.

³⁹ Ma be ari yindi Ngwaalu, 'didanu ya'ti ya je dami, ya be ru ndi ari ngaa lidugudu Ngwaalinga le."

⁴⁰ A ngweleny ngwudi ngwämra 'dengenaci olang gwüngün, aar urnida ngwo'ra ngwükajäär je aar je pi ngwacal ngwe aar je 'tüci ngwäyanü aar je ci aa'ti fondaci ngwüjü mana ngwüriny ngwe ngwudi Yicu. Aar je be gatalu.

⁴¹ Aar 'tüdä ngwämra ngwudi Ngwüyawüd lijayanu, ndi ari lima je yirginä mbuji yädi je ngwäy gwani Yicu.

⁴² Ngindenga giyomon 'dar ati aar ji kobo na ati aar ele ngwu'dun ngwu'dun ndi enggaci ngwüjü aar je ondaci ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubruna yelenya. Aar 'ti ju yere yanni yadi je dünäji.

6

Lanni läbräär je kwo'ra tä'rül(7)

¹ Giyomon giyoo, ati ngwikirijin gendada ngwanni ngwuma änni ndi Yicu. A be ngwikirijin ngwanni ngwuru Ngwüyawüd ngwüdi giyen poor,

aar 'di'ri aar äbingini giyinenanu gwani ngwikirijina ngwanni ngwuru Ngwüyawüd 'dunu ndi ari lati i'dädänü ngwedel ngwe ngwegen ndi aar je gegenaci ngwony ngwudi eny ngwanni ngwati aar je gigni yomon reny.

² A ngwoo'ra ngwükajäär je ngwuru 'di na rom (12) urnidi ngwikirijina 'dar gwüpäng aar je ci, "Ya'ti ya gu jayi ndi ari nyii i'dädänü yiuru ye ndi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu nyii ape yiuru yidi eny.

³ Lani ngweengga, äbrär ngwüjü kwo'ra tä'räl (7) 'danggalanu ngwulinginna ngwonyadu Ligi'rimälä lanni Liju'ru aar bebere, nje ge'te aar ape yiuru giyee.

⁴ Nyii be arngani ndi otaci Ngwaalingalu nyii ape yiuru ndi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu."

⁵ A ngwuja'ri ngwee gäbici ngwikirijina 'dar aar jayanu, aar äbrä guru gani Ijitananuj gwäti ämning Ngwaalu gwupa gwonyadi Ligi'rimälä lanni Liju'ru. Ngindenga ngwoo'ra ngwe ngwani Bilipüj na Brukuruj na Nekonor na Temon na Barmanaj na Nekola gwudi Andakiyang gwanni gwändi giyobo yidi Ngwüyawüd.

⁶ Aar apa ngwüjü ngwee kwo'ra tä'räl (7) aar je äpijä ngwo'ra ngwükajäär je aar je ätä guy aar abingaci Ngwaalu gwani ngindenga.

⁷ A ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu badalu 'dar, a ngwikirijin gendada ngwonyadu Üräjälim a ngwur'dal ngwonyadu ämni ndi Yicu.

Aar määtä Ijitananujing

⁸ Ijitananuj gwuru diji donjaja Ngwaalu yimi'ränü na yiima yüngün ating ärrä yi'ral yidi allalu ndir na yi'remna yidi yiima yipa ngwüjänü.

⁹ A be Ngwüyawüd ngwudi Giruwaning na ngwudi Ijikändäriyäng na 'to ngwudi ngwaalu gwani Kilikiyā na Ajiya, ngwuru ngwudi Ngwämrä ngwudi Gätini Linginalu anaku ati aar je gu ci.* Aar be 'donya ngwuja'ri ngwudi Ijitananuj aar le garnati.

¹⁰ Aar 'ti be burna ndi dami Ijitananujing ndi ari nginde gwondaja yiima ye yidi bebere gwudi Ligi'rim lanni Liju'ru lätädi Ngwaalu ndi ondaji.

¹¹ Aar be äniiji ngwüjü ngwoko bartad nono nyim nunnu aar ari, "Änyängä li'dingina Ijitananujing ngwaru ngwulem Giyobo yidi Müjä na Ngwaalu."

¹² Yiru giyee yanni yima je gäbici aar gwogaji ngwüjü na mbumbunga na ngwoorta ngwudi yobo aar gwurla Ijitananujing nono aar määtä aar gwe ele Ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd.

¹³ Aar apa ngwu'duru aar ü'ridä yi'duru nono aar ari, "Gur nggee ga'ti dünäjä ngwuja'ri ndi ari ngwulem gwani gobo nggee giju'ru na gwani yobo.

¹⁴ Ndi ari gwu'dinginiiny gwaru Yicu gwudi Najrang gwa pä gobalu mbüny gwa gwürli dimürälü digätijänär nje Müjä."

¹⁵ A ngwüji 'dar ngwanni ngwuju ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd 'di'riyi ngwäy aar ombaji Ijitananujing ngwugwurli ngwuru ngwäyänü nono gi'rr.

7

A Ijitananuj ondaji ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd

¹ A be dir'dal dannu ndi diru gi'ra otaci Ijitananujingalu ngwuci, "Ngwuja'ri ngwee ngwaru ngwe ngwüji ngwäti ngwäyänö?"

* 6:9 6:9 Ngwüyawüd ngwanni ngwuru ngwänäd gwerre ngwuma be gatu linginalu.

² A je Ijitanuj ci, "Lani ngweengga na papanga, gerajar ngwāni ngaa 'dingini! Ngwaalu ngwege ngwanni ngwūnājina ngwū'tācā dīgūrṅālū dege dani Ābrāyīm gaji ganni gijung ge na ngwaalu ngwani Mijuputumiya, gwerre gwa'tina indī ndi ji kūdār gani Araan.

³ A Ngwaalu ci, 'Gatana geno gunga na ngwūjū ngwunga, nga ele ngwaalu ngwanni ngwada je enggaci.'

⁴ No, a Ābrāyīm 'di'rī ngwugatani geno gidi Ngwukaldan ngwele ngwuji Araan. Anni ma papa gwūngūn ayi, a Ngwaalu apa ngenone ngwila ngwuji ngwaalu ngwee ngwuja a gu gweneno.

⁵ Ngwaalu ngwuma 'ti ātādī Ābrāyīmīng ngwaalinga yu'rina ngwere ngene, 'di ngwaalu ngwere nggu jalu. A be Ngwaalu mī'ricī yī'rany ndi ari ngwung je ātādā ngindeng na yījū yūngūn gwodan, a be Ābrāyīm kaji nggoo gwa'ti gu na āti gījālū gere.

⁶ Ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwanni ngwondaca ngwe Ngwaalu Ābrāyīmīng ndi ari, 'Ngwūgūūrṅā ngwunga ngwa ji ngwa ru ngwīrnū ken gidi ngwūji ngwu'ter ngwa aar je ruji ngwīnād ngwa aar je ārrī yīrgīnā ngenone ngwūdāyū kūū'rī tudīni kwo'rongo (400).

⁷ A be āny gwa reraji ngwūjū ngwoo ngwanni ngwārri je yīnādā linje be 'tūyā ken nggoo aar nyi āpīji yobo ngwaalu ngwee.'

⁸ A be Ngwaalu ātādā Ābrāyīmīng gekajiding gwudi ū'rīdāni a gwe Ābrāyīm ū'rīdā gījū gūngūn gani Ijaag anni ma aar linge ngwātī yomon 'dūbā (8). Gwodan aji a Ijaag ū'rīdā gījū gūngūn gani Yagub, aji 'to a Yagub ū'rī'tādā yījū yūngūn 'dī na rom (12) giyoo yima ru ngwūgūūrṅā ngwege.

⁹ Ngwūgūūrṅā gwege ngwee ngwuru ngwū'dūny ndi Yūjīb aar ape aar ellada ngwūjū yīnādā ken gani Mijir. A be Ngwaalu ru ngwuma gu ge'te guyala.

¹⁰ Ngwū'tūyī giyī'ralanu 'dar yanni yiki, ngwātādā bebereng ngwūgābīcī Brownong gwudi Mijiring ngwujayi ngwāy ngwuge'te ngwūmāātā yelenya Mijir na ngwūmāātā ngwu'duna ngwudi yeleny yidi Brown 'dar.

¹¹ A be aji a ngwamu māātā ngwaalinga 'dar ngenone Mijir na ngwaalu ngwani Kanaan a ngwamu eny ngwūjū gwulleny. Aa'ti ngwūgūūrṅā ngwege mbuju ngwony ngwudi eny.

¹² A be anni ma Yagub 'dingini ndi ari yon giyo ngenone Mijir, ngwūkājī yījū yūngūn yiru ngwūgūūrṅā ngwege aar ele ngenone yīrnū.

¹³ Anni ma aar kwoyalu gomom gidi gwodaning, a je Yūjīb enggaci ligo'ro lūngūn ndi ari gwenggen gwegen gwuru, a Brown 'dingina ngwūji ngwe ngwudi Yūjīb.

¹⁴ Ngwūkācī Yūjībīng ngwūkājīdī ndi papa gwūngūn gwani Yagub na ngwūji 'dar ngwudi gubu gūngūn ngwuru 'dī kwo'ra tā'rīl na tudīni (75).

¹⁵ A Yagubinga yījī ye yūngūn 'dī'rā aar ila Mijir aar gu ji ngenone 'dī a gu Yagub ayi ngwūgūūrṅāngā le ngwege.

¹⁶ Aar je apa aar le ila ngwaalu ngwani Jikim aar je gatu gidimomo gīdīyāng danni dillādī Ābrāyīm yījū yidi gur gani Amur ngwiliny ngwe ngwaalu ngwani Jikim.

¹⁷ Anni ma gaji ji ndi ila gito ganni gadi ge ngwuja'ri ji ngwanni ngwuca ngwe Ngwaalu Ābrāyīmīng, gaji nggoo a ngwūji ngwege lingadi aar gendadi aar onyadi Mijir.

¹⁸ A be aji a deleny diru 'ter ape yelenya Mijir da'ti līngīdādī Yūjīb gwe yorto ye ngwaalinga.

19 Ngwugwurlanu ngwüji ngwe ngwege ngwuje ärrî yîrgînâ ngwuje übinälü aar gatani yîjalü yegen mbüny yilinginâ girem nunnu aar ayi.

20 Gaji nggoo aar gu lingeta Müjäng gwujaw yi' remna. Aar ombaji ngwujalu ngwüwâyü tä' ril (3) aar änijälü 'dunu ndi mbumbu gwüngün.

21 A be anni ma ngwüji ngwüngün ape aar gatanalu poor, a gera gidi Brown mbuji, ngwape ngwü' rüni ngwuruji giiji güngün.

22 Aar enggaci Müjäng 'di ngwubebere ngwuja'ri 'dar ngwudi Mijiring ngwuru diji dojema ngwuja'ri na giyiiru yüngün.

23 Anni ma Müjä äti ngwüdlâyü küü' ri rom (40), ngwü' di' ri ngwari gwadi ele ndi ombaja ngwüjü ngwüngün ngwuru Yijirâyil.

24 Ngwube mbuji gur giru Dimijir ndi pi guru ge'te giru Diyijirâyil ngwube ruci ngwü' rinyiji Dimijira.

25 A Müjä ji ndi ge'taji ngwüji ngwüngün ngwa lenge ndi ari gwapu gwe Ngwaalu yiiru nunnu ngwuje gataji düwâ. Aa'ti be ngwüji lingidi yi' ral yorto ye ngwaalinga.

26 Bigänü a Müjä mbuji ngwüjü rom (2) ngwuru Yijirâyil ndi pidi. Ngwari ngwading je gwâ' räjidî ngwuje ci, 'Nгаа liru yengga ange gwuru ngaa be pidi?'

27 A be gur ganni gi'pidi gwenggen ngwudinga Müjäng gay ge'te ngwuci, 'Yäru gwanni gwuge'tanga nga ru deleny däri ndi nje picî yelenya.

28 Nga gwüminâ ndi nyi 'rinye anaku 'rinyitâ gu Dimijira lungge?'

29 Anni ma gu Müjä 'dingini no, ngwabri ngwugatani Mijiring ngwele ngwaalu ngwani Midiyan ngwuji yirnü ngenone 'di nggu lingeta yijü rom (2).

30 Anni mung jalu ngenone 'di ngwäti ngwüdlâyü küü' ri rom (40), a gi'rr 'täcälü ngwengga lingla lidi ligâ lu' du gida'ri gitäny gito gito Ken gani Jinâ.

31 Anni ma Müjä engga yi' ral giyee no, ngwudibi giyi' remna giyoo. Anni mung 'dongga gito nunnu ngwombajidi mama, ngwu' dingini a Deleny diru Ngwaalu ondaca aar ci,

32 'Äny gwuru Ngwaalu ngwudi ngwügüurnâ ngwunga, Ngwaalu ngwudi Äbrâyim, Ijaag na Yagub.' A Müjä didi'ri nono a yedeny eny ndi ombaji daa'ri.

33 A Deleny ci, 'Gwällädi ngwüdänälü giyora ndi ari ngwaalu ngwoo ngwüdünädâ gu ngwujuru'.

34 Äny nggwänggädi yîrgînâ yanni yärrinâ je ngwüji ngwüny Mijir, äny gwuma 'dingina ärinîng gwegen nyi be üllädâ ndi nje gataji düwâ, ila nga ukäji gweneno nga o're Mijir.'

35 Müjä gwuru nggwee gwe'te gwe'te gwanni gwu' donya ngwüji ngwudi Yijirâyil aar ci, 'Yäru gwuru gwanni gwurujanga deleny däri ndi nje picî yelenya?' Gwuru gwurinda Ngwaalu gi'rr ge ganni giyu gida'ri ndoo du' du ngwükäji nunnu ngwuru deleny degen ngwuje ü' rälü.

36 Ngwuje 'tüyâ Mijir ge'te gwe yi' ral yidi allalu ndir na yi' remna yidi yiima ken gani Mijir ngwe ü' ridâ Bar Alamring* aar ngwe ji ngwüdlâyü küü' ri rom (40) gitäny.

37 Müjä gwuru gwanni gwondaca ngwüjü ngwudi Yijirâyil ngwuje ci, 'Ngwaalu ngwa ji ngwa je ukäcâ dijirâ de'te anaku ukäjäär nyi gu 'danggalanu.'

38 A Müjä nggwee gwuru gwujaar ngwüjü ngwe gītāny ngwuru dardan didi g'rr ganni gondacu Kenala gani Jinā na didi ngwügüörnā ngwege. Aar ātādā ngwuja'ri ngwee ngwudi midī ngwuje apa aar nje enggaci.

39 A be ngwügüörnā ngwege 'donya ndi 'dengenaci ngwuja'ri ngwudi Müjä aar je obe gora ge aar o're yigor ye yegen aar je gwā'rāji Mijir.

40 Aar ci Aruuning, 'Gi'tijī nje ngwaalinga aar nje üktini. A be a'ri nggwee gwani Müjä, gwuminje 'tüyā Mijir, gwa'ti ar gwe lingidi yorto ye ngwaalinga yiru ange yima mbuji.'

41 Kaji nggoo aar ga'riji gi'remna giru dab giru nono gindri aar ruji ngwaalu ngwegen aar rciji aar mi'rini nono aar āpiji gony y'i'rinyinā gige'taar ngwuy ngwe ngwegen.

42 A je be Ngwaalu gwürlāci lu'ra ngwuje gābicī aar ele ndi āpiji yurumu yobo yidi geralang anaku üllināar gu kitabanu gidi ngwijir ndi ari,

'Ngwüji ngwudi Yijirāyil, ngaa lircijiny ngaa mi'rini nono ngwüdlāyü küu'ri rom (40) gītānye?

43 Ngaa be ru manni lanni lüpinānā gā'tā gidi bayil gwani Malag na guurum gidi bayil gwani Raban.

Yi'remna yanni yige'ta je ngaa je āpiji yobo.

Yāy gu no nggwa je gābiciji güwānū galu ga je ape ngaa la ele ken gi'ter' gweere Babil.

44 Anni ju ngwügüörnā ngwege gītāny lapana Gā'tā gidi gekajidi gijaar ge.Gipādi Müjä ngwuru nono ganni gānggāding genggaca Ngwaalu.

45 Anni ma aar ape, a be aji a ngwügüörnā ngwege apana aar ge ila Kanaan a je Jājiwā ruya anni ma je Ngwaalu linynyiji ngwüjü ngwudi Kanaaning aar māātā geno. A gu Gā'tā ji Kanaan 'di a gaji ila ganni gima ge deleny dani Dāwüd ape yelenya.

46 A Dāwüd jayi Ngwaalinga ngwāy, ngwube utalu ndi ari aading odaci Ngwaalinga ngwudi Yagub ngwu'duna.

47 A be aji a Jiliman ru gwanni gwuma odaci ngwu'duna.

48 A be Ngwaalu ngwupa ngwati 'ti ju ngwu'dunanu ngwanni ngwodana ngwuy ngwe ngwudi dijī dümnā. Anaku aru gu dijir ndi ari Ngwaalu ngwari,

49 'Gere giru ngwaalu ngwudi didu'ri didi yeleny düny,

na diyāng diru ngwaalu ngwati nyi gu ge'te yoralu yüny.

A Deleny ari, Ngwu'dun ngwuru ange ngwanni gwadi nje odaci?

Na ngwaalu ngwuru ngwo ne ngwanni gwadi nyi gu jalu nyi obe düwā de?

50 Äny gwā'tüdi manni gwanni gwuge'ta ngwonyalu ngwee 'dare?'"

51 A je be Ijitanuj ci, "Ngaa gilee liru ngwüji ngwunyurtanu ngaa undi giyi'ra! Ngwügüörnā ngwalu ngwulingana je ngaa übini Ligī'rimalü lanni Liju'ru!

52 Dijir dere dindi ne da'ti ngwügüörnā ngwalu übinälü? Ngindenga li'rinyidu 'di aar 'rinye ngwijirā ngwükajāar je ngwondaju ngwuja'ri ngwe gweere gwani nginde gwanni Gwüdünälü gwadi ila. A gwenene, gwuma gwe gwurlanu gwuma aang 'rinye.

53 Nga nga liru ngwüji gwanni ngwapu yobo yātādärā je Ngwaalu y'i'rr ye, giyo be ya'ta je 'dengenaca."

Aar aci Ijitanujing yo'rr ye ngwayi

⁵⁴ Anni ma ngweleny ngwudi ngwämrä 'dingini ngwuja'ri ngwee, aar kanu gwulleny 'di aar iyini ngwad gündä.

⁵⁵ A be Ijitanuj 'di'riyi ngwäy ngwombajidi kerala, a Lig'i'rimä lanni Liju'ru onyadala. Ngwengga näjing gwudi Ngwaalu a Yicu dünäcälä kaama.

⁵⁶ Ngwari, "Äny gwänggädi gere g'g'itinä nyi engga Gijü gidi Dijü dümnä gidünäcä Ngwaalingalu kaama."

⁵⁷ A ngindenga 'dar gwü'rübäni ngwuy ngwäni ngwegen aar ürri dula gwulleny aar 'di'rädä Ijitanujing nono 'dar gwüpäng.

⁵⁸ Aar okta aar gwe 'tüdä poor kündär aar aci yo'rr ye. A ngwüji ngwanni ngwü'ridädi ngwuja'ri nono, aar gwalladani ngwuredalu ngwegen aar je gatanalu gito gito kur giru damal gani Jawul.

⁵⁹ Anni ma aar ji ndi aci Ijitanujing yo'rr ye gwani yi'rany, ngwänginini Ngwaalinga ngwari, "Gwani Deleny dani Yicu, mäti lig'i'rimä lüny guy ge gunga."

⁶⁰ Ngwube jürbälü yirku ye ngwurnidi dulu de gwulleny ngwari, "Gwani Deleny, aa'ti la je dü'räci keng nono nggwee." Anni mung gu ari no, ngwayi.

8

1 A Jawul ru gwanni gwämnä ndi ari aar 'rinye Ijitanujing.

A gi'doonga gidi Ngwaalu badalu

Komon nggoo aar übinälü gi'dongalu gidi Ngwaalu gwulleny Ürajälim a ngwikirijin ku badalu pad ngwaalu ngwani Yäwüdiyä na Jamra a be ngwoo'ra ngwükajäär je ru ngwuma jalu Ürajälim.

² A ngwüji ngwudi Ngwaalu ila aar ape Ijitanujing aar gatu aar rüniji gwulleny.

³ A be Jawul ru gwädinä ki'doonga gidi Ngwaalu ngwübinälü. Atिंग ele ngwu'dun ngwu'dun ngwokta ngwuralu na ngwaw ngwuje ürrä korkon.

A Bilipüj ele ngwaalu ngwani Jamra

⁴ A be lanni lima abri aar badalu ngwaalu mbüny mbüny aar ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu ngwaalu ngwanni ngwuma aar gu badalu.

⁵ A Bilipüj 'di'ri ngwüllü kündär ge'te gidi Jamrang, ngwondaci ngwüjü ngwuja'ri ngenone ngwani nginde gwanni Gwubrutaar yelenya.

⁶ Anni ma ngwüji 'dingini ngwuja'ri ngwudi Bilipüj aar engga yi'remna yidi yiima yanni yärrüng je, ngindenga 'dar aar geraji ngwäni mama ngwuja'ri ngwondajung je.

⁷ Gaji nggoo a ngwüji ngwonyadu ngwanni ngwätinä ngwü'rillä nono aar u'ri nono, a ngwü'rillä 'tü 'denggegenanu ngwonyadu dulu de dipa. A lonyadu lanni liru ngwurga a lanni layu ngwangina, aar ju'ri nono.

⁸ A jayanu ji gwupa kündär nggoo.

Dima de'te dani Jamaan

⁹ Gur ge'te giru dima kündär nggoo gani Jamaan gati ape yiima gaji golanu ating alliji ngwüjälü ndir ngwudi Jamrang ating iringini ngwari giru diji dojema.

¹⁰ A ngwüji 'dar, ngwanni ngwoko na ngwanni ngwupa geraci ngwäni aar ämnäci aar ari, "Diji ndee diru yiima na yüngün yiru yiima yanni yojemana."

11 A ngwüjji gwujani ndi ari ngwuma je yima yüngün yanni yiru yi'remnaalu 'ter üktini yima aar je engga gaji golanu.

12 A be anni ma aar änni ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuma je Bilipüj ondaci ngwani yeleny yidi Ngwaalu na ngwüriiny ngwe ngwudi Yicu Kirictu, aar änni Ngwaalu aar nyinyini ngwuru ngwur na ngwaw.

13 A Jamaan giligo'ro lüngün ngwänni Ngwaalu 'to a Bilipüj nyinyi. Ngwü'di'ri ating gwujani Bilipüjng ngwaalu ngwading gu ele, ati gwe ngwaalu elalu mung engga yi'ral na yiima yanni yati je Bilipüj ärrı yojema.

14 Anni ma ngwoo'ra ngwükajäär je 'dingina Üräjälim ndi ari ngwüjji ngwudi Jamrang ngwuma änni ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, aar je ükäcä Butrujing je Yuwana gwe.

15 Anni ma aar obana, aar otaci Ngwaalingalu gwani ngindenga ndi ari a je gu Ligi'rim lanni Liju'ru üllänü.

16 Ndi ari gaji nggoo, la'ti je gu na Ligi'rim lanni Liju'ru üllänü. Linyinyäär je 'dogo ngwüriiny ngwe ngwudi Deleny dani Yicu.

17 No, a je gu Butrujinga Yuwana gwe gatu ngwuyala a je gu Ligi'rim lanni Liju'ru üllänü.

18 Anni ma Jamaan engga ndi ari ngwüjji ngwanni ngwännä Ngwaalu ngwati je gu Ligi'rim lanni Liju'ru üllänü ma je gu ngwoo'ra ngwükajäär je gatu ngwuy nono. No ngwü'di'ri ngwape ngwü'rinyä ngwuje geraci Butrujing je Yuwana gwe ngwuje ci,

19 "Ätädiiny yiima giyee 'to, nunnu diji dere danni dinyi gu gatu guy nono, a gu Ligi'rimä lanni Liju'ru üllänü."

20 A be Butruj ci nu, "Indi ngwü'riny ngwe ngwunga giligä, anni ge'tanga ndi ari a gwadi ellang angidacing gwudi Ngwaalu ngwü'riny ngwe!

21 Nga gwa'ti äti gu'ru giyiiru giyee, ndi ari ligor lunga la'ti dünälü ngwäyanü Ngwaalu.

22 Jo'renyana giyi'ral yunga giyoo yiki nga otaci Delenyalu ndi ari aar ang düdänijänü ndi ge'taji gwudi ligor lunga nggwee gwuru gu no.

23 Ndi ari äny gwänggädängä gwu'ri giligoranu nga ji giyirna yidi yi'ral yanni yiki."

24 A Jamaan ci Butrujing na Yuwana, "Otarar Delenyalu gwani äny, ndi ari yanni yara ye aa'ti ya ji 'dünggüny."

25 Anni ma aar enggaca ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Deleny, a Butrujinga Yuwana gwe o'ra Üräjälim, aar eggacana ngwüjü kay ngwuja'ri ngwanni ngwujaw giyündär yonyadu yidi Jamrang.

Bilipüj na gur giru Diji'yüpiyä

26 A gi'rr gidi Deleny ci Bilipüjng nu, "'Di'rü nga elada kuyala gidi gaama kayalu gidi ülli Üräjälim ngwelada Gaja."

27 No, a Bilipüj ji mama ngwü'di'ri ngwele. Kay aar mbudi güül ge giru Diji'yüpiyä giru dujimid dimäti ngwü'rinyä ngwudi yeleny yidi deleny diru daw dani Kandaka didi Yijüpiyäng. Gur nggee giju kündär gani Üräjälim ndi otaca Ngwaalingalu.

28 Ngwube o'ra ngwuji ndi jalu ngwudu'rala ngwüdi je dimirta ngwuji ndi uli gitab ganni gullu dijiir dani Ajaya.

29 A Ligi'rim lanni Liju'ru ci Bilipüjng nu, "'Donggaca dimirta nga jici gito gito."

30 A Bilipüj gwalajanu ngwujici gito gito ngwu'dingini ndi uli ngwuja'ri ngwudi gitab gidi dijiir dani Ajaya. A Bilipüj otacalu ngwuci, "Nga nggwo gwülingidi ngwuja'ri ngwee ngwula je?"

³¹ Ngwuci, “Ngwaadi nje lenge awa ma aar nje 'ti diji enggacu.” Ngwube ci Bilipüjng ngwallu aar gwe jalu.

³² A be ngwuja'ri ngwanni ngwujung je ndi uli ngwuru ngwee, “Gwüktäär nono dangala dadi aar ele ndi ü'rü ngwulem na nono giranyu gigwogondacu diji danni diwädädi ngwolalu mbüny, no ngwu'ti igitü ngwulem ngwüngün.

³³ Gwa aar ärrü yinäda aar ärrü yirginä.
Yäru gwanni gwadi ondaji gilinge ge güngün?
Ndi ari gwuma aar düdiyiji ligo'ro lüngün ngene gidiyängälü.”

³⁴ A gur nggoo otaci Bilipüjngälü ngwuci nu, “Eggaciny ngwuja'ri ngwee ngwaru ngwe diji, ngwondijaja ndi yäru? Diji dondaja gwani ligo'ro lüngün gwalla gwani diji di'ter?”

³⁵ A Bilipüj aalu ngwuja'rala ngwoo ngwudi gitab ngwondaci ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw gwani Yicu.

³⁶ Anni ma aar ji ndi ele dimirta de, aar obani ngwaalu ngwätü yaw, a gur nggoo ci Bilipüjng nu, “Yaw yiru pa giyee, yiru ange yadi nyi üminici ndi nyinyini?”*

³⁸ Ngwugirinya aar dünäji dimirta. Aar ülli 'dün giyaanu a Bilipüj nyinyi.

³⁹ Anni ma aar 'tüdä giyaanu no, a Ligü'rim lidi Deleny ape Bilipüjng aa'ti gur änggädi ba be. A gur nggoo ele dilä düngün gijayanu.

⁴⁰ A be Bilipüj mbüjini kündär gani Äcidüd ngwü'di'ri ngwellalu ndi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwele 'di ngwombani kündär gani Gäyjäriyā.

9

A Bulij ämni ndi Yicu

(Yiiru 22.6-16; 26.12-18)

¹ A be Jawul gwuru gwuma ji ndi iye ngwikirijinä ngwudi Deleny yedenyo ngwari ngwuje 'rinye. Ngwü'di'ri ngwele gidir'dal danni diru gi'ra

² nunnu ngwülliji ngwuja'ri ngwe ele ngwämrä ngwudi gündär gidi Dimajiging, nunnu manari gwuma mbuji ngwüji ngwere ngwudi Gay gidi Deleny dani Yicu, ngwur na ngwaw, ngwuje umma ngwe o'ra Üräjälüm.

³ Anni ma Jawul ji ndi ele gidilä düngün ngwuji gito gito kündär gani Dimajig, a buri üllä kerala ngwo'rralu.

⁴ Ngwi'di gidiyängälü ngwu'dingini ngwuja'ri ngwudi diji dondaju ngwuci, “Jawul Jawul, nga gwarra miny übinälü?”

⁵ A Jawul ci, “Deleny, nga gwani yäru?”

Ngwuci, “Äny gwuru gwani Yicu, gwanni gwübinängälü.

⁶ Di'rälü nga ele nga äni kündär, la ang be eggaci ndi ari nga gwadi ärrü ange.”

⁷ Ngwüji ngwanni ngwändäär Jawulinga le aar dünälä aar 'ti ondaju ngwuja'ralu ngwere ndi ari ngwändi ngwe ngwaalalu, aar 'dingini ngwuja'ri aar 'ti be änggädi diji dere.

8:33 8.33 Ajaya 53.7-8 * **8:36 8.36** Yitab yoko gwodan yäti 37 A Bilipüj ci, “Yere ya'ti manari nga gwämnä Ngwaalu 'tu'tu giligoranu.” A gur nggoo ci, “Äny gwämnä ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubruaar yelenya gwuru Giji gidi Ngwaalu.”

⁸ A Jawul 'di'rälü gidiyängälü anni mung gatu ngwäyälü ngwüngün, ngwu'ti ombajidalu ndi engga gonyalu gere. Aar okta kuy aar gwe äni Dimajig.

⁹ Ngwujalu yomon tä'rül (3) gwürimü ngwäy, ngwu'ti iyü ngwu'ti iti gonyalu gere.

¹⁰ Ngenone Dimajig, doo'ra de'te diju gu dani Ananiya. A Deleny ondaci dilingidu ngwurnidi ngwuci, "Ananiya!"

Ngwangindi ngwuci, "Äny gwangindu gwani Deleny."

¹¹ A Deleny ci, "Ju mama nga 'di'ri nga ele kayalu ganni gicaar Gidünälü nga ele nga äni ngwu'dun ngwudi gur gani Yäwüdä nga utalu gur ge gindi Tarju gani Jawul ndi ari nggo ndi otaci Ngwaalingalu.

¹² Dilingidu gima engga guru gani Ananiya ngwändä ngwalliji ngwuy nono ngwüngün nunnu ngwu'ri ngwäy."

¹³ A Ananiya ci, "Gwani Deleny, nggwu'dingina ngwüjü ngwonyadu ngwondaja diji de ndee na yi'ral ye 'dar yanni yiki yärrung je ngwüjü ngwunga ngenone Üräjälim.

¹⁴ A nginde gwindi ngene yeleny ye ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny ndi ari ngwummi ngwüjü ngwanni ngwapu ngwüriny ngwunga."

¹⁵ A be Deleny ci Ananiyang nu, "Indi! Gur nggee gäbriny ngwuru gora ndi ape ngwüriny ngwüny ngwe ele ngwüjü ngwuru Garany na ngweleny ngwegen na ngwüji ngwudi Yijiräyil.

¹⁶ Gwunyi enggaci ndi ari nginde awa gwa mbuji yündä yipa gwuleny gwani ngwüriny ngwüny."

¹⁷ A be Ananiya ele ngwäni gidrü ngwu'dun, ngwalliji Jawuling ngwuy nono ngwüngün ngwuci, "Diweengga dani Jawul, Deleny dani Yicu gwanni gwü'täcängälü kayalu anni janga ndi ilada ngene, gwükäjäny nunnu nga ombajidalu mana ara gu Lig'i'rim lanni Liju'ru onyadala."

¹⁸ Puprang no, a ngwong ngwe'te ngwuru nono gwele ngwäki'ra ngwudi ngwuum mi'ra'tadalu ngwäy ngwudi Jawul, ngwu'ri ngwäy ngwombajidalu mana. Ngwü'di'rälü aar nyinyi,

¹⁹ anni ma aar ätäda ngweny, ngwudege'dani ngwangina ngwüngün.

A Jawul jalu yomon yoko ngwikirijiningä le Dimajig.

²⁰ Ngwü'di'ri ngwele ngwondaci ngwüjü ngwonyadu ngwämrä ndi ari Yicu gwuru Giji gidi Ngwaalu.

²¹ Ngwüji 'dar ngwanni ngwu'dingina, a je ngwe ngwaalu elalu aar utalu aar ari, "Gur gä'tüdi nggee ganni gänijä yedenyalu ngwübini ngwüjälü ngwanni ngwapu ngwüriny ngwee ngwani Yicu ngenone Üräjälimo? Nginde gwa'ti indädi ngene ndi ummi ngwüjü ngwe ele ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny?"

²² A be Jawul ojemani nono ngwondaji yiima ye ngwügäbici Ngwüyäwüd ngwanni ngwati ji ngenone Dimajig a ngwe ngwaalu elalu ngwuje enggaci aar lenge ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubrutar yelenya.

²³ Anni ma yomon ele aar onyadi, a Ngwüyäwüd änjijä yujimidalu gwadi aar 'riney,

²⁴ a gu be Jawul lenge. Giyomon reny lingen le na dilu de ati aar rbäci ngwängir ngwudi gündär nunnu aadi aar 'riney.

²⁵ A be ngwoo'ra ngwüngün ape aar ülliyi kundi'rala gidi gündär dilu de gi'ram ge aar 'tüyi ngwele.

²⁶ Anni ma Jawul obani Üräjälim, ating ari ladi acajidi ngwikirijin ngwe ngwudi Yicu a je be yedeny eny 'dünggüngün, aar 'ti ämna ndi ari nginde gwuma ru dikirijin 'didanu.

²⁷ A be Birnaba ape nggwe ele ngwoo'ra ngwükajäär je. Ngwuje enggaci ndi ari Jawul gwänggädi Delenya kay ginding gu Dimajig na ndi ari awa gwondacu Deleny na ndi ari awa ngenone Dimajig gwondaca ngwüjü gwa'ti yedeny itü ngwüriny ngwe ngwudi Yicu.

²⁸ No, aar le jalu ngwellalu gwügäti linginalu kündär gani Üräjälüm, ngwondaci ngwüjü 'dar gwu'ranu ngwüriny ngwe ngwudi Deleny.

²⁹ Ati aar ondaji aar garnati yomon reny Ngwüyäwüd ngwe ngwati ondaji Yigirigiyängä, aar be mini ndi 'rinye.

³⁰ Anni ma gu ngweengga lenge ngwuru ngwükirijün, aar ape aar gwe ülli Gäyijäriyā aar dinga ngwele Tarjuj.

³¹ A be gaji nggoo a adatalu ij yi'doonga yidi Ngwaalu ngwaalu 'dar Yäwüdiyā, Jälil na Jamra, jalu yadatalu. Aar äti yiima a je Lig'rim lanni Liju'ru ojemeye nono aar gendadi aar jalu yidinyädi Delenya.

Aniyaj na Tābījā

³² Ati be aji a Butruj 'di'ri ngwele ngwaalu 'dar. Gomom ge'te ngwele kündär gani Lüdä ndi ombaja ngwükirijünä ngenone.

³³ Ngenone ngwumbuji guru gani Aniyaj giru dirga gindru ngwümbür gäti ngwüdläyü 'dübā (8).

³⁴ A Butruj urnidi ngwuci, "Aniyaj, aar ang Yicu Kirictu u'riyi nono. 'Di'rälü nga apani gilälälü gunga." Puprang no, a Aniyaj 'di'rälü.

³⁵ A ngwüji 'dar ngwudi Lüdäng na ngwudi Jaruning engga yi'ral giyee, aar o'raca Delenya.

³⁶ Kündär gani Yapa, dikirijün didi Deleny diju gu dani Tābījā (ngwüriny ngwüngün ma aar je gwürlälü Yigirigiyängä, ngwani Dide), nginde gwati ape yiiru yanni yijaw yomon reny ngwugataji ngwüjü düwä ngwanni ngwunyangiralu.

³⁷ Gaji ge nggoo, ngwümi ngwayi aar uyi aar ape aar ndriyalu kimbanu alu nggwe.

³⁸ Gündär gani Lüdä ga'ti ola ngwaalinganu kündär gani Yapa. No anni ma ngwükirijün 'dingini ndi ari Butruj nggwo ngenone Lüdä, aar ükäji ngwüjü rom (2) 'dünggüngün aar päcälü aar ci, "Üllädä gwänü!"

³⁹ A Butruj 'di'ri aar le ele. Anni mung obani, aar ape aar gwe allu kimbanu alu nggwe a ngwedel 'dar o'radi nono aar dugi yal ye, aar enggaci yubana na ngwureda ngwonyadu ngwu'ter ngwanni ngwati je Tābījā ug'ri gaji ganni gati aar le ji gwa'tina ayu.

⁴⁰ A je Butruj 'tüyä 'dar poor, ngwülli ngwüjürbälü yirku ye ngwotaci Ngwaalingalu, 'di ngwube gwurlada ngwangina ngwudi Tābījā ngwari, "Tābījā, 'di'rälü." Ngwugata ngwäyälü ngwüngün änggädäng gu Butrujing, ngwü'di'rälü ngwujalu.

⁴¹ A Butruj geraci ngwümätä kuy ngwü'di'riyälü ngwüdünäjälä. Ngwube urnida ngwükirijünä na ngwedel ngwuje ätädä Tābījing gwumidu.

⁴² A ngwuja'ri ngwee linginni 'dar kündär gani Yapa a ngwüji ngwonyadu ämnü Gideleny.

⁴³ A Butruj jalu ngenone Yapa yomon yonyadu gur ge ge'te gani Jamaan gati 'raji ngwurna.

10

A Karnulij urnidi Butrujing

¹ Ngenone kündär gani Gäyijäriyā, gur ge'te giju gu gani Karnulij giru kumndan gidi gi'du gidi gwu'tulunga küü'ri tudini (100) gani Italiya.

2 Nginde gwuru diji didinyädi Ngwaalinga, ngwüji ngwe 'dar ngwudi ngwu'dun ngwüngün. Gwati gataji ngwuwaya düwä ligor le ating otaci Ngwaalingalu yomon reny.

3 Gomon ge'te lingen le ligwurlu kaji tä'räl (3) ngwengga dilingidu, gi'rrä gidi Ngwaalu ngwila ngwuci, "Karnulij."

4 A Karnulij ombaji yedenyo ngwutalu ngwari, "Yiru ange giyo gwani doorta düny?"

A gi'rr ci, "Otaci Ngwaalingalu gwunga na angidaji ngwuwaya gwunga gwuma obana ngwäyänü Ngwaalu ngwuma ang diwayina.

5 Gwenene ukäjä ngwüjü aar ele ngenone kündär gani Yapa aar gwä'rä guru gani Jamaan gwanni gwati aar ci Butruj.

6 Nginde gwüllädälü kur ganni gati 'raji ngwurna gani Jamaan gati ji ngwu'dun ngwe dibirta gäläni."

7 Anni ma gi'rr ele ganni gondacu, a Karnulij urnidi ngwinädä ngwüngün rom (2) na gwu'tulu gwe'te gwüngün gwati denya Ngwaalinga gwanni gwati arnga ngindeng.

8 Ngwuje enggaci yi'ral 'dar yanni yänggädäng je ngwuje be ukäjä aar ele ngenone Yapa.

A Butruj engga dilingidu

(Yiiru 11.5-14)

9 Bigänü nggwoo gilingen lidünälä anni ma aar ele 'di aar ji gito ndi obani Yapa, a Butruj allu ngwu'dun alu nggwe ndi otaci Ngwaalingalu.

10 A ngwamu enyanu ngwüminü ngwony ngwudi eny. Anni ma aar ji ndi manica, ngwayati giligor ngwengga dilingidu

11 a gere igitinä ngwengga gony giru nono direda dipa laranu dimätäär ngwiil ngwüngün kwo'rongo aar ülliyä gidiyängälü. 12 Däti ngwängä ngwonyadu yi'ranu ngwanni gwati elalu yora ye kwo'rongo na ngwanni gwati elalu ngwari ngwe gidiyängälü na yi'rä yidi generala.

13 A ngwuja'ri ondaja aar ci Butrujing no, "'Di'rü nga je dugi nga je eny ngwüdi."

14 A be Butruj ci, "Bäri gwani Deleny, äny gwa 'ti iti gony girngü giru gomom gere a'tur."

15 A ngwuja'ri ondaci mana aar ci, "Aa'ti aru ngwong ngwürngü ngwanni gwuma je Ngwaalu ju'riyi."

16 Ngwuja'ri ngwee aar gu ari yomonanu tä'räl (3) a be dired gwä'rini puprang kerala.

17 Anni ma Butruj ji ndi iriyi ngwäyälü ngwuja'ri ngwee ngwänggädäng je dilingidu, a ngwüji ngwanni ngwükäjä je Karnulij ila aar utalu ngwu'dun ngwe ngwudi Jamaan aar ele 'di aar düni gilängir.

18 Aar urnidi ngwüjü ngwudi ngwu'dun aar je otacalu ndi ari Jamaan gwani Butruj nggwo gwüllädälü ngeno.

19 Anni juna Butruj ndi iriyi ngwäyälü giyi'ral yanni yänggädäng je, a Ligä'rim lanni Liju'ru ci, "Ngwüji ngwo tä'räl (3) poor ngwutalu nga gwe.

20 'Di'rü nga üllü. Aa'ti yedeny ya ang eny ndi ang ngwe ele, äny gwuru gwükäjä je 'dunggunga."

21 A Butruj üllü ngwuci ngwüjü, "Äny gwuru nggwee gwanni gwüminängää. Giru ange ganni gindädä gu?"

22 A ngwüji ci, "Karnulij gwuru kumndan gidi gwu'tulunga küü'rü tudini (100) gwükäjä nje. Gwuru diji didünälü didinyädi Ngwaalinga a gwati Ngwüyävüd 'dar denya. A be gi'rr gidi Ngwaalu ondaci nunnu aar

ang urnida nga ele 'dunu 'dunggüngün nunnu ngwu'dingini ngwuja'ri ngwanni ngwätä je."

²³ A je be Butruj ape ngwuje üllälälü yirnü 'dunu.

A Butruj ele 'dunu ndi Karnulij

Bigänü nggwoo, a Butruj 'di'rī aar le ele a je ngweengga ngwoko ngwudi Yapang gwujani.

²⁴ Bigi nggwoo, aar obani Gäyijäriyā. Aar mbuji Karnulijing gwuju nding je dünici, gwujaralu ngwüji ngwe ngwüngün na ngwumaad ngwüngün ngwurniding je.

²⁵ Anni ma Butruj ji gito gwadi äni, a Karnulij ila ngwadacalu ngwukwucalu yirku ye gwani denya.

²⁶ A Butruj 'di'riyälü ngwuci, "'Di'rälü, äny gwuru diji dümnä 'dogo."

²⁷ Anni ma aar gwe ondaji a Butruj äni ngwumbuji ngwüjü ngwo'rajidalu gidrü ngwonyadu.

²⁸ Ngwuje ci, "Nga nga lilingidi ndi ari yiru drü giyobo gidiji diru Diyäwud ndi aar acajidi ngwaalu ngwe'te pu diji de diru Garany ngwelaci yirnü. A be Ngwaalu ngwuminy enggaci ndi ari aa'ti nggwa ci diju dere dirngü.

²⁹ No anni minyii gu ükajidä, äny gwuma ila ligor le lijaw. Nggwa je otacalu ndi ari yiru ange yükajidä gu 'dunggüny?"

³⁰ A Karnulij ci, "Yomon kwo'rongo (4) yanni yima ele äny gwuju 'dunu ndi otaci Ngwaalingalu gilingen ligwurlu liru tä'ril (3) kaji nggee no, a diji ila digenna ngwureda gwaru nggäm nggäm aar nyi dünäcälü.

³¹ Ngwari, 'Karnulij, Ngwaalu ngwuma 'dingini ngwuja'ri ngwunga ngwanni ngwati ang ngwe otacalu na gwuma enggada angidacing gwunga ngwüji ngwanni ngwunyangiralu.

³² Ükajidä kündär gani Yapa ngwu'dun ngwudi gur gani Jamaan gwanni gwati 'raji ngwurna nggwo ngwu'dun ngwe gidibirta gilanä. Gur nggo gu gani Jamaan gwanni gwati aar ci Butruj, gwüllädi gwalü yirnü.'

³³ No a gu be ükajidä puprang, a yijaw ndi ari nga gwuminy 'dengenaca nga gwuma ila. Gwenene änyängä 'dar gilo ngene ngwäyänü Ngwaalu, ladi 'dingini ngwuja'ri 'dar ngwanni ngwondacara je Deleny ndi nje enggaci."

A Butruj ondaji

³⁴ A Butruj aalu ngwuja'ri ngwe ngwondaji ngwari, "Äny gwuma lenge gweneno yi'ral ye yorto ye ngwaalinga ndi ari 'didanu Ngwaalu ngwati 'ti utanu.

³⁵ Ngwube änni ngwüjü gülü 'dar ngwanni ngwati denya ngindeng aar ärrī yi'ral yanni yidünälü.

³⁶ Nga nga lilingidi ngwuja'ri ngwanni ngwükäcä je Ngwaalu ngwüjü ngwudi Yijiräyil, ngwondaju ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw gwani adatalu Yicu Kirictu gwe, gwanni gwuru Deleny didi ngwüji 'dar.

³⁷ Nga nga lilingidi yi'ral yanni yiju ngwaalu 'dar Yäwüdiyä, 'tu'tu Jälil anni ondaja Yuwana ngwuja'ri ngwe gwani nyinyini.

³⁸ Nga nga lilingidi ngwuja'ri ngwanni ngwu'dingina ngwe ngwudi Yicu gwudi Najrang, ndi ari awa gwubrutu Ngwaalu Ligi'rim le lanni Liju'ru na yiima. Na ndi ari awa gwulandalu ngwärrī yi'ral yanni yijaw, ngwu'riyi ngwüjü nono 'dar ngwanni ngwätinä dijego ranu, yiima ye yidi Ngwaalu 'dunggüngün.

39 Änyängä liru länggädi yi'ral 'dar yanni yärrüng je ken gidi Ngwüyäwüd na kündär gani Üräjälim. Aar päda kü'ri ganni gimamindanu aar 'rine.

40 A be anni mung jalu yomon tä'ril (3), a Ngwaalu 'di'riyälü giyi'ranyanu aar gäbici ngwü'tädälü ngwenggani.

41 Gwa'ti ngwüji änggädi 'dar, ngwü'täcing jälü 'dogo ngwanni ngwänggädi ngwanni ngwäbrä je Ngwaalu gwerre. Änyängä lanni gwiti nyii le nyii le iyi gaji ganni giming ge 'di'rälü giyi'ranyanu.

42 Nginde gwondaci nje ndi ari nyii ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu nje enggaci ndi ari Yicu gwuru gwanni gwuge'ta Ngwaalu ndi picü ngwüjü yelenya ngwanni ngwumidu na ngwanni ngwayu.

43 Ngwüjir 'dar ngwondaju nginde gwe, ndi ari gwanni gwämnü 'dünggüngün gwa Ngwaalu düdänijänü ndi ke gwüngün ngwüri nyi ngwe ngwudi Yicu Kirictu."

A Ligirim lanni Liju'ru ülli ngwüjänü ngwuru Garany

44 Anni ma Butruj jina ndi ondaji, a Ligirim lanni Liju'ru ülli ngwüjänü 'dar ngwanni ngwu'dinginu ngwuja'ri ngwüngün.

45 A ngwikirijin ngwanni ngwü'ritänä ngwuru Ngwüyäwüd ngwanni ngwindaar Butrujinga le aar dibi, ndi ari Ngwaalu ngwuma angidaji ngwüjü ngwuru Garany Ligirim lanni Liju'ru 'to.

46 Ndi ari ngwu'dinginaar je ngwondaju aar orta Ngwaalinga ngwungla ngwe ngwu'ter.

A be Butruj ondaji ngwari,

47 "Ngwüji ngwee ngwuma gu Ligirim lanni Liju'ru üllänü nono alanga je 'to, yäru gwuru gwadi je ümünci ndi aar je nyinyi yaw ye?"

48 Ngwuje ondaci ndi ari aar nyinyini yaw ye ngwüri nyi ngwe ngwudi Yicu Kirictu. A ngwüji ci aar le jalu yomon cong.

11

A Butruj enggaci ngwüjü Üräjälim

1 A ngwoo'ra ngwükajäär je na ngweengga 'dar ngenone Yäwüdiyä 'dingini ndi ari ngwüji ngwanni ngwuru Garany ngwuma ämnü 'to ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

2 Anni ma Butruj o'ra Üräjälim, a ngweengga ngwanni ngwubupa ngwüjü aar ü'ritäni, aar garnati Butrujinga le aar ci,

3 "Nga gwarra nga be ele ngwu'dun ngwudi ngwüji ngwa'ti ü'ritänä ngaa ngwe eny."

4 A je Butruj ondaci ngwuja'ri 'dar anaku raar gu 'tu'tu gwerre ngwuje ci.

5 "Nggwuju kündär gani Yapa ndi otaci Ngwaalingalu nyi ayi giligor nyi engga dilingidu gony giru nono direda dipa laranu dülliyäär kerala dimätäär ngwiil kwo'rongo ngwüllälü 'di ngwobana 'dünggüny.

6 Anni minyi gu ombajidanu nyi gu mbuji ngwängänü ngwati elalu yora ye kwo'rongo ngwudi diyängälü, ngwudi pooring, ngwanni ngwati elalu ngwari ngwe na yi'ra yidi geralang.

7 Nyi be 'dingini aar nyi ngwuja'ri ci, "Di'rälü gwani Butruj a je dugi a je eny ngwüdi."

8 Nyi be ci, 'Bäri gwani Deleny! Gomom gere a'tur nggwa'ti ngilla gony gere girngü ngwulemanu ngwüny.'

⁹ A ngwuja'ri ondaja mana kerala aar nyi ca, 'Gong ganni gima ge Ngwaalu ari giju'ru, aa'ti ga ge ari girngü.'

¹⁰ A gu ngwuja'ri ngwe ari yomonanu tä'räl (3) aar be gwä'ri direda ngwo're kerala mana.

¹¹ Kaji nggoo, a ngwüji ngwanni ngwükäjä je Karnulij 'dünggüny ngwuru tä'räl (3) ngwändi ngwaalu ngwani Gäyijäriyä, aar obana gilängir lidi ngwu'dun ngwanni ngwuji nyi gu.

¹² Aar nyi Ligi'rim ondaci ndi ari aa'ti nggwa 'donya ndi nyii ngwe ele. Ngweengga ngwee ngwuru nyärläl (6) ngwuji nyii ngwe ngenone gwüpäng, nyii ngwe ele nyii äni ngwu'dun ngwudi Karnulij.

¹³ Aar nje ondaca ngwuja'ri anaku änggädäng gu gi'rrä ganni gi'täcälü 'dunu 'dünggüngün ngwuci, 'Ükäjädä kur gani Jamaan gwati aar ci Butruj nga urnida nggwo kündär gani Yapa.

¹⁴ Nginde gwa ang be enggaci ngwuja'ri ngwanni ngwada je gilängidiyi ngwüji ngwe ngwudi ngwu'dun ngwunga.'

¹⁵ Anni minyi ji ndi ondaci ngwüjü, a je gu Ligi'rim lanni Liju'ru üllänü anaku ülläng gu 'to 'dengganu gwerre.

¹⁶ No nyi diwayini ngwuja'ri ngwanni ngwucaar nje ngwe Deleny ndi ari, 'Yuwana gwünyinyü ngwüjü yaw ye a be nga nga la nyinyini Ligi'rim le lanni Liju'ru.'

¹⁷ Ma be ari langidaca je Ngwaalu Ligi'rimä anaku angidacaar nje gu 'to, lanni lämnä Gideleny dani Yicu Kirictu, nyi be ani yäru ndi ari nyüminici Ngwaalinga.'

¹⁸ Anni ma aar 'dingini ngwuja'ri ngwee no, aar 'ti äti ngwuja'ri ngwadi aar ngwe ari aar ortada Ngwaalinga, aar ari, "Yiru gu be no, Ngwaalu ngwuma ätäädä ngwüjü 'to ngwanni ngwuru Garany gay nunnu aar jo'renyana aar mbuji miding."

G'i'doonga gidi Ngwaalu Andakiya Jüriyä

¹⁹ Ngwikirijin ngwanni ngwuma 'di'ri aar badalu gwani übinälü anni ma aar 'rinye Ijtabanujing, aar ele ngwaalu ngwani Bunijiya na Gabruj na Andakiya gündär gidi Jüriyäng ati aar ondaci ngwüjü ngwuru Ngwüyäwüd 'dogo ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

²⁰ A be loko lanni liru ngwikirijin liru lidi Gabrujing na Giruwan anni ma aar ele Andakiya ati aar ondaci 'to ngwüjü ngwuru Garany ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwani Deleny dani Yicu.

²¹ A je gu Ngwaalu gi'tiji yiima yüngün a ngwüji ngwonyadu änni aar o'raci Deleny dani Yicu.

²² A ngwuja'ri ngwee ele 'di a je ngwikirijin 'dingini ngwudi Üräjäliming, aar ükäji Birnabang Andakiya.

²³ Anni mung obani ngenone, ngwumbuji yimi'rü yidi Ngwaalu yiju ngwüji, ngwujayanu gwuleny ngwuje or'temaji 'dar nunnu aar mätinälü 'di'didanu yigor ye yegen 'dar Gideleny dani Yicu.

²⁴ Birnaba ngwuru diji dijaw gwonyadu Ligi'rimälä lanni Liju'ru na ngwäti änning Ngwaalu. A ngwüji ngwonyadu gendada Gideleny.

²⁵ A Birnaba 'di'ri ngwele kündär gani Tarjuj ndi minä guru gani Jawul.

²⁶ Anni mung mbuja, ngwapa nggwe ila Andakiya. Aar gu jalu ngenone didläyü de'te pu ati aar jalu ngwikirijiningä le aar enggaci ngwüjü ngwonyadu ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu. Andakiya, ngwaalu ngwuru ngwanni ngwuma aar gu ätäädä ngwüjü ngwudi Ngwaalu ngwüriiny yirnu aar je ci ngwikirijin.

²⁷ Gaji nggoo a ngwǿjir ngwoko ngwüllü Üräjälim aar ila Andakiya.

²⁸ A de'te 'denggenanu dani Agabuj, ngwü'di'ri ngwüdünälä yüma ye yidi Ligi'rim lidi Ngwaalu ngwalliji yijirä ndi ari ngwamu ngwadi ji ngwupa ngwaalu 'dar ken. Aji a ngwamu ngwee ji 'didanu gididlä gaji gani gima ge deleny ape yelenya dani Kiludiyuj.

²⁹ A ngwoo'ra ngwudi Yicu mäjidü ngwü'rinyä ngwanni ngwa je diji mbuji nunnu aar je ükäci ngwengga ngwudi Yäwüdiyäng aar je ngwe gataji düwä.

³⁰ A ngindenga lima gu mäjidü 'didanu 'dar aar je ükäci mbumbung je Üräjälim angidacing gwegen aar je ätäda Birnabang je Jawul gwe aar je äpiji.

12

A Butruj 'tüdä korkon yüma yidi Ngwaalu

¹ Gaji nggoo a deleny dani Yirüdi^{*} 'di'ri ngwummi ngwükirijinä ngwudi gi'doonga gidi Ngwaalu ngwuje übinälü.

² Ngwümäätä Yagubing gwanni gwuru gwenggen gwudi Yuwananga ngwü'rinye galal ge.

³ Anni ma Yirüdi^{*} engga ndi ari yi'ral giyee yima jada Ngwüyäwüdänü, ngwü'di'ri ngwümäätä Butrujing 'to. Yi'ral giyee yiju gaji gidi Yi'rinyinä yidi Ligi'ra.

⁴ Anni mung määtä, ngwape ngwäniji korkon, ngwube ge'te ngwangida ki'du ki'du yi'ranu kwo'rongo ki'du ge'te pu ati aar gu düni aar angida. Nunnu ma Yi'rinyinä yidi Dambdani abralu, ngwube apada ngwelenyanu nunnu aar gu päda yelenya.

⁵ A Butruj ji korkon a be ngwükirijin jalu ngwäy ngwe aar otaci Ngwaalingalu ligor le 'di'didanu gwani nginde.

⁶ Dilu de gwa'tina Yirüdi^{*} äpädi ngwaalu ngwudi pi yelenya, a Butruj ji ndi ndri gwänü ngwangidanu rom (2) gwugekanalu yu'rung ye rom (2), a ngwangida dünälä aar angida längirü.

⁷ A 'dür no, a gi'rr ila gidi Deleny ngwüdünälä ngenone, a buri o'rralu ngwaalu ngwanni ngwuju gu Butruj, ngwümi'ri kimeranu ngwü'ritiya. Ngwuci, "Di'rälü puprang." A yu'rung yanni yigekaning yalu aar gwanna ngwuy aar i'di.

⁸ A gi'rr ci, "Di'rü nga rüjinänü dired de nga genne ngwüdänü." A Butruj 'di'ri ngwärrü yi'ral yanni yica ye gi'rr, ngwo're ngwuci, "Pänä direda nono didi gennala dunga nyi gwujana."

⁹ A Butruj 'di'rälü ngwugwujani aar gwe ele 'di aar 'tü poor, ngwu'ti be lingidi yiru ange giyo ngwüädigini ngwu'ti lingidi ndi ari ngwuja'ri ngwäti ngwäyänü ngwanni ngwärrü je gi'rr, ngwuji ndi ari gwänggädi yi'ral dilingidu.

¹⁰ Aar ge ila 'di aar gatana ngwangida ngwanni ngwudi gwerre gwerreng na gwudi gwodaning aar ila 'di aar obana gilängir liru laaba lidi 'tü kay gati elada kündär. A je längir igiti^{*} gwu'ren aar gu 'tü. Anni ma aar ü'rü gayanu ge'te, a gi'rr gatani ngwele.

¹¹ A Butruj 'rita ligor ngwari, "Nggwuma lenge 'didanu gweneno ümimänü gwa'ti ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwuju, ngwäti ngwäyänü ndi ari Deleny diru dükäju gi'rrä güngün nunnu ngwila aar nyi gwalla

* **12:1 12.1** Yirüdi^{*} nggwee, gwuru digüörnä didi deleny dani Yirüdi^{*} gwanni gwuru mbumbu gwondacaar gwe kitabanu gidi Luka 1.5.

Yirüdiŋing ngwomonanu ngwüngün na giyi'ralanu yere yanni yige'ta je Ngwüyawüd giyigoranu."

¹² Anni mung gu lenge yi'ral giyee no, ngwele 'dunu ndi Märiyäm gwuru nanni gwudi Yuwana gwani Murkuj ngenone ngwikiriŋin ngwo'radi gwalu ngwonyadu aar ji ndi otaci Ngwaalingalu.

¹³ A Butruj ila ngwüpida längirü poor a dinäd ila diru gera dani Räuüda ndi igiti dimbura.

¹⁴ Anni mung 'dingini ngwuja'ri ngwudi Butruj gwondaju poor, ngwujayanu 'di ngwo're kay ngwu'ti igiti dimbura. Ngwo're ngwondaci ngwüjü ndi ari Butruj nggwo gilangir.

¹⁵ A ngwüji ci gijü, "Nga gwari gi'ra milang." Anni mung 'donyalu 'tibüny ndi ari Butruj gwuru, aar ci, "Gi'rr ga ru güngün."

¹⁶ A Butruj jina ndi pi längirü gwur'tal, anni ma ngwüji igitädälü aar engga, a je ngwe ngwaalu elalu.

¹⁷ A je Butruj ci guy ge gwugwundar ngwuje enggaci ndi ari awa gwü'tiyä Delenya korkon. Ngwuje be ci, "Ondacar Yagubing je ngweengga ngwe ngwu'ter ngwuja'ri ngwee." Ngwü'tü ngwele ngwaalu ngwu'ter.

¹⁸ Dilu danu a'ti yigor pi ngwangidanu aar utalu ndi ari yiru ange yima ji ndi Butruj.

¹⁹ Anni ma Yirüdiŋ ükäji ngwuja'ri aar minä 'dar aar 'ti mbuju, ngwü'tiyä ngwuja'ri aar apa ngwangida ngwoo aar je otacalu aar je 'rinye.

Aar m'ri Yirüdiŋing dümdü de ngwayi

A be Yirüdiŋ 'di'ri ngwugatani ngwaalinga ngwani Yäwüdiyä ngwele kündär gani Gäyjarriyā ngwujalu ngenone gwooko.

²⁰ Gwapu güündä ngwüji ngwudi yündär yidi Jür na Jäyidä. Aar be o'rajidi gwüpäng aar bupi gweneno nding je 'dengenaci. Anni ma je dinäd didi Deleny dani Yirüdiŋ, dating gu gatada ngwäyanü dani Bilactuj gi'tüji gay, aar ci Delenya dani Yirüdiŋ linana ndi aar le o'rajidi aar jalu ladatalu. Ndi ari ngindenga lati je Delenya dani Yirüdiŋ äpijä yona.

²¹ A gomon ganni gige'taar, a Yirüdiŋ genne ngwureda ngwudi yeleny ngwujalu gididu'rala didi yeleny ngwube ondaci ngwüjü.

²² A ngwüji ortada aar ürri dula aar ari, "Diji dä'tüdi ndee danni dümnä dondaju ngwaalu gwuru ngwondaju."

²³ Kaji nggoo ge'te ge'te anni mung 'dingini ngwuja'ri no, ngwu'ti näjä Ngwaalinga, a gi'rr gidi Deleny agada dimdi nono ngwümi ngwondoma 'di ngwayi.

²⁴ A ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu gendadi aar badalu ngwaalu 'dar.

²⁵ Anni ma Birnabanga Jawul gwe medaja yiiru yegen Üräjälüm, aar o'ra aar apana Yuwanang gwanni gwati ani 'to Murkuj.

13

Aar ükäji Birnabang je Jawul gwe

¹ Ngenone ki'doonga gidi Andakiyang, ngwüjir na ngwoorta ngwee ngwujü gu, Birnaba, Jamaan gwani Nejer, Lukiyuj gwudi Giruwaning, Maniyan gwanni gwuraar Yirüdiŋ gwe gwuru deleny gimaad 'tu'tu yogo ye na Jawul.

² Anni ma aar ji ndi äpiji Ngwaalinga yiiru aar määtä ngwädä, a je Ligir'im lanni Liju'ru ci, "Äbriŋny Birnabang je Jawul gwe, aar ele ndi aar nyi äpiji yiiru yanni yornaci nje."

³ No a ngwikiriŋin otaci Ngwaalingalu aar määtä ngwädä aar je ätä guy aar je ge'te kay aar ele.

Ngenone Gabruj

⁴ No ngindenga rom (2), a je Lig'i'rīm lanni Liju'ru dinga aar ele aar obani kündär gani Jälükiyā, aar ü'rū yaanu ngenone aar ele ngwaalu giyaanu ngwani Gabruj.

⁵ Anni ma aar obani kündär gani Jalamaj, aar ondaci Ngwüyāwüd ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwämrä ngenone. Aar ji Yuwananga le gwanni gwati ani Murkuj, ngwuje gataji düwā.

⁶ Aar landalu 'dar kündär giyaanu gidi Gabrujing 'di aar obani kündär giyaanu gani Pabuj. Ngenone aar mbudi dimanga le diru Diyāwüd dati alliji yijirā yi'duru dani Bar Yicu,

⁷ dati mbüjini gideleny danni dimāti yelenya ngwaalu giyaanu dani Järgiyüj Bulij gwuru gur gibebera gwulley, ngwükājidi ndi Birnabanga Jawul gwe nunnu gwubupa ndi 'dingini ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu 'dengen.

⁸ A be Aliyimaj nggwoo gwuru dima (ngwüriny ngwüngün ngwani gu no Yigiriḡiyängä) ngwuje be jici kay ngwuje ü'ri'ti ngwäy ngwunani ndi üminici delenya ndoo ndi änni Ngwaalu.

⁹ A be Jawul, gwanni gwani 'to Bulij, gwonyadu Lig'i'rīmälä lanni Liju'ru ngwombaji Aliyimajing ngwäyanü 'ti'tog ngwuci,

¹⁰ "Nga ngwee gwudi dijego'rr, nga ru güwän gidi yi'ral 'dar yanni yijaw! Nga gwonyadu i'däjingänü nga onyadi miminäjänü. A'tur nga gwä'tüdi gwadi dünäji yi'rinya ngwuja'ri ngwanni ngwüdünälü ngwudi Delenye?"

¹¹ Gwene ara gwe Deleny ji guy ge nga gwa rimi ngwäy gwene nga jalu gaji gooko nga gwa 'ti gwengga buri gwudi lingen." Puprang no a dumbil na dirim gätini ngwäy, ngwakalu ngwuy ngwe ngwümini dijü ndi okta kuy.

¹² Anni ma gu deleny didi ngwaalu ngwoo engga yi'ral giyee yima ji, ngwänni Ngwaalu ndi ari gwindi gwe ngwaalalu ngwuja'ri ngwinggidaar ngwe ngwudi Deleny.

Andakiya gwudi Bijidiyäng

¹³ Ngenone Pabuj, a Bulij na ngwoo'ra ngwanni ngwändäär le, aar ü'rū yaanu aar ele kündär gani Berga ngwaalu ngwani Bämiliyā, a je gu be Yuwana gatani ngwo're Üräjälim.

¹⁴ Ngenone Berga, aar 'di'ri aar elada gweere 'di aar obani Andakiya gwudi Bijidiyäng. A gomon Kwo'ra tä'ril, aar äni ngwämrä aar jalu.

¹⁵ Anni ma aar uli Yobo yidi Müjä na Yijir yidi Ngwijir kitabanu, a je be ngweleny ngwudi ngwämrä ükäci ngwuja'ri aar je ci, "Ngweengga, manari ngaa läti ngwuja'ri ngwere ngwada je ondaji a ngwe or'temaji ngwüjü, ondajar je."

¹⁶ A Bulij 'di'rälü ngwüdünälä, ngwalliji gujala ngwari, "Nga nga liru ngwüji ngwudi Yijiräyil na nga nga ngwüji ngwuru Garany ngaa lanni lati orta Ngwaalinga, 'dinginiiny!"

¹⁷ Ngwaalu ngwudi Yijiräyil ngwäbrü ngwügürnä ngwege, ngwügäbici ngwüjü aar gendadi aar onyadi kaji ganni gijaar ge Mijir. Yiima ye yidi gu'ran güngün, ngwuje 'tüyā poor ken gidi Mijiring.

¹⁸ Ngwuje mätiji liguri ndi eelle gwegen, ngwuje arnga ngwüdläyü küü'ri rom (40) gitäny.

¹⁹ Ngwuje linyinyiji ngwüjü giyen kwo'ra tä'ril (7) ngwaalu ngwani Kanaan ngwuje apada diyängü degen ngwätädä ngwüjü ngwüngün ngwudi Yijiräyil yu'rina.

20 Yi'ral 'dar giyee yiju ngwüdläyü küü'ri tudini kwo'rongo na küü'ri rom na 'di (450).

Anni ma ngwüdlä medadi ngwee, a je Ngwaalu ätäädä ngwüjü aar pici yelenya 'di a gaji ila ganni gima ge djiir ila dani Jämüwül.

21 A be aji a ngwüjü 'di'ri aar ari ngwümünä delenya. A je Ngwaalu ätäädä delenya dani Jawul gwuru giji gidi Kij gilängir lidi Biniyämin ngwape yelenya ngwüdläyü küü'ri rom (40).

22 Anni ma Ngwaalu äbrü delenya dani Jawul, ngwuje äpijä Däwüding ngwuru deleny degen. A Ngwaalu ngwondaju ngwuja'ri ngwe ngwani nginde ngwari, 'Äny gwumbuju Däwüding gwuru giji gidi Yici gwuru dji dani diminä ligor lüny, nunnu aar nyi ärriji yi'ral 'dar yanni yimäni nje nding je ärrü.'

23 Yicu gwuru gwanni gwuru digüürnä didi Däwüd gwanni gwuma Ngwaalu ruji Gilang gwudi ngwüji ngwudi Yijiräyil, anaku arung gu.

24 Gaji ganni ga'ti ge na Yicu indä, Yuwana gwändi ngwondaci ngwüjü 'dar ngwudi Yijiräyil ngwuja'ri ngwani jo'renyani na nyinyini yaw ye.

25 Anni ma Yuwana ji gito ndi medaji yiiru yüngün, ngwutalu ngwari, 'Nga nga lanijiny yäru? Äny gwä'tüdi gwani nginde nggwä'di. Ng-gwä'tüdi, a be nginde nggwo gwändi gwodan, nggwa'ti mbutu ngwäyanü ndi nyi gwä'dädä ngwüdanälu ngwüngün.' "

26 Ngwuje ci, "Ngweengga, yiji yidi Äbräyim, na 'dar liru Garany lati denya Ngwaalinga, yiru ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwudi gilang ngwükäcäär nje.

27 Aa'ti be ngwüji ngwudi Üräjäliming na ngweleny ngwegen lingidi ndi ari Yicu gwuru Gilang aar 'ti lingidi ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe ngwüjir. Gwuma aar gwe obalu a gu ngwuja'ri ru ngwanni ngwari ngwe ngwüjir ngwati aar je uli yomonalu 'dar komon ganni giru Kwo'ra tä'ril.

28 A be ngindenga gwuma aar 'ti mbojaja yi'ral nono yere ndi aar gu 'rinyada, aar be ondaci Bilatijing ngwu'rinye.

29 Anni ma aar ärrü yi'ral 'dar anaku ondaja gu gitab gwerre gwani nginde, aar üllälälü kü'rälä ganni gimamindanu aar gwürici gidimomo.

30 A be gwuma Ngwaalu 'di'riyälü gidimomanu gwumidu.

31 A nginde ngwü'täcä ngwüjälü yomonanu yonyadu ngwanni ngwändäär ngwe ngwaalu ngwani Jälil aar ila Üräjälim. Ngindenga liru gwenene lanni gilo gwondajaar gwe ngwüjänü ngwege.

32 Londaca je ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuca ngwe Ngwaalu ngwügürnä ngwege

33 Ngwaalu ngwuminje gäbici ngwuja'ri ngwuma ji kaji nggee gege lanni liru yiji yegen, 'di'riyi gwe Yicungalu. Anaku üllinäär gu kitabanu gidi Mäjimür ki'raany ganni giru rom (2) ndi ari,

'Nga gwuru Giji güny,

gwene äny gwuma ru Mbumbu gwunga.'

34 Yiru gu giyee ndi ari gwü'di'riyä Ngwaalalu giyi'ranyanu gwumidu a gwa'ti gwayi mana a'tur yondaja ye ngwuja'ri ngwee ndi ari,

'Nggwa ang ju'riyi gwa ang onjaci 'didanu anaku ci nyi gu Däwüding.'

35 Yondaja gu no ngwaalu ngwu'ter ndi ari,

'Gwa'ti gwa ang gatani gwunga gwanni Gwuju'ru gwa 'dege'ralu gidimomanu.'

36 A be Däwüd anni mung medaji yiiru yidi Ngwaalu kimaad güngün gwuma ayi gwuma gwujani ngwügürnä gwuma aar gwürici gwuma 'digi'ri gidimomanu.

37 A be gwanni gwuma Ngwaalu 'di'riyälü giyi'ranyanu gwumidu gwuma 'ti digi'ru gidimomanu.

38 Yäy gu no, lani ngwänggäri, lingidär ndi ari yiru giyee yanni yigäbici nje ara je be ondaci ndi ari Yicu gwuru gwanni gwurnidaar gwe ndi düdäniji ngwüjänü ndi ke gwegen.

39 Ngwüji 'dar ngwa aar je düniyälü Yicu gwe giyi'ral 'dar yanni yiki ma aar änni Ngwaalu ndi ari düniyälü gwa'ti giyobo yidi Müjä.

40 Arnganar be ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe ngwüjir aa'ti ngwa je mbuji,

41 'Ombajar je be, lanni lati münä ngwuja'ranu, übidärälü ngwuja'ri ngwee 'di nga ayi, ndi ari äny gwadi ärrü yi'ral ye'te giyomon yalu ndi ari ya'ti ya gu änni a'tur, 'di manari a je düji dere ondaci.'"

42 Anni ma Bulijinga Birnaba gwe ji ndi 'tüdä ngwämrä, a je ngwüji ci kwodaralu komon Kwo'ra tä'ril nggä'di gidi gwodaning ngaa ondaji ngwuja'ri ngwe ngwee.

43 Anni ma ngwüji 'tü aar badi, a ngwüji ngwonyadu ngwanni ngwuru Ngwüyäwüd na ngwuru Garany ngwanni ngwändi giyobo yidi Ngwüyäwüd ngwüdinyädi Ngwaalinga 'di'ri aar gwujani Bulijing je Birnaba gwe, a je Bulijinga Birnaba gwe or'temaji nunnu aar matinalü 'di'däny giyimi'rü yidi Ngwaalu.

44 Anni ma aar o'ra komon Kwo'ra tä'ril nggoo gidi gwodaning aar ila 'dar anaku raar gu ndi aar dingini ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwadi je Bulijinga ondaji.

45 A be anni ma Ngwüyäwüd engga ngwüjü ngwuma ila ngwonyadu a je yigor enyanu aar 'di'ri aar garnati aar ke yi'rinya ngwuja'ri ngwudi Bulij aar lo.

46 Ngwuja'ri ngwee aar gäbici Bulijinga je Birnaba gwe aar ojeme nono aar 'ranu ndi ondaji aar ari, "Yädi gu ndi ara je ondaci nga nga gwerre gwerre ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu. A be anni ma je 'donya, ngaa lima obalu yigo'ro ye yalu ndi ari ngaa la'ti äwdi ndi äti miding gwudi gwur'taling la je be gatani lele ngwüji ngwuru Garany nje ondaci.

47 Ndi ari Deleny dondaciny ngwari,

'Äny gwurujanga buri gwudi ngwüji ngwuru Garany, nunnu nga ape gilanging a gwe ele ngwüji gididlä 'dar.'"

48 Anni ma ngwüji ngwuru Garany dingini ngwuja'ri ngwee, aar jayanu aar näji ngwuja'ri ngwudi Deleny na 'dar lanni lutaar janu nunnu aar mididi miding gwudi gwur'taling aar änni Ngwaalu.

49 A ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu badalu ngwaalu 'dar ngenone.

50 A be Ngwüyäwüd gwogaji ngwayu ngwanni ngwuru yi'ra ngwüdinyädi Ngwaalinga na ngwüji ngwanni ngwuru yi'ra kündär aar 'di'ri aar übini Bulijing jalu Birnaba gwe aar je linyni aar je 'tüyi poor ngwaalu ngwegen.

51 A je Bulij na Birnaba protada dibu'ra nono didi yora yegen dani 'donya gwegen aar 'di'ri aar ele kündär gani Ayikuniya.

52 A ngwoo'ra jayanu a je gu Ligü'rim lanni Liju'ru onyadala.

14

Bulijinga Birnaba gwe kündär gani Ayikuniya

¹ A Bulijinga Birnaba gwe 'di'ri ngenone Ayikuniya aar äni ngwämra ngwudi Ngwüyäwüd anaku äbräjäär gu. Ngenone aar ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu yiima ye 'di aar gäbici ngwüjü ngwonyadu aar änni Ngwaalu ngwuru Ngwüyäwüd na ngwuru Garany.

² A be Ngwüyäwüd ngwoko ngwanni ngwuma 'donya ndi änni, aar 'di'ri aar gwogaji ngwüjü ngwuru Garany aar je änici 'dimänänü aar je gwürlü ya'ranya aar gwurla ngwükirjina nono.

³ N a Bulijinga Birnaba gwe jalu ngenone gaji golanu aar ondaci ngwüjü li'ranu ngwuja'ri ngwani Deleny, a je Deleny gendaci yiima ngwuja'ri ngwudi yimi'ru yüngün ngwuje gäbici aar ärrü yi'remna yidi yiima na yidi allalu ndir.

⁴ A ngwüjü ngwudi gündär nggoo ü'ridinänü rom (2). Ngwüjü ngwoko aar ji Ngwüyäwüd ngwe na ngwoko aar ji ngwoo'ra ngwe ngwükäjäär je.

⁵ A ngwüjü ngwuru Ngwüyäwüd na ngwuru Garany aar ke yi'rinya aar rucidi ngwelenyinga le ngwegen ndi aar je ärrü yirginä aar je aci yo'rr ye.

⁶ A be anni ma aar gu lenge, aar 'di'ri aar abri aar ele giyündär yidi Lijitrang na Därbü yidi Layikuniyang na yündär 'dar yijicidaar ye.

⁷ Aar gu ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

Giyündär yidi Lijitrang na Därbü

⁸ Ngenone Lijitra, gur giju gu gijalu gayu yora giru dirga anaku lingitää gu gati 'ti indü.

⁹ Ngwugeraji ngwuja'ri läni ngwuji je Bulij ndi ondaji. A Bulij ombaji jicom ngwulenge ndi ari gäti ämning Ngwaalu ndi u'ri nono.

¹⁰ Ngwurnidi ngwuci, "Dünädälä yora ye yunga." Ngwuja'ri ngwe ngwee, a gur 'di'rälü prüd ngwugatu yora ngwele.

¹¹ Anni ma ngwüjü engga yi'ral giyee yima je Bulij ärrü, aar ürri dula lingla le legen lidi Layikuniyang aar ari, "Ngwaalu ngwuma rudini dji dümnä ngwuma üllä 'dengge."

¹² Aar ätäädä Birnabang ngwüriiny aar ci Jeyoj, na Bulij aar ci Armaj, ndi ari gwuru gi'ra ndi ondaji.

¹³ Gito gito kündär nggoo, gobo giju gu gidi bayil ngwani Jeyoj, a dir'dal didi gobo apa yindri aar 'räjänä yibobo ngwur'ta aar ngwe ila gilängiränü lidi gündär a dir'dal na ngwüjü ngwonyadu aar bupi ndi aar je rciji aar mi'rini nono.

¹⁴ A be anni ma ngwoo'ra ngwükäjäär je Bulijinga Birnaba gwe, 'dingini ngwuja'ri ngwee, aar dirita ngwuredanu aar 'tüdä aar abraada ngwüjü nono poor aar mi'ri dula aar je ci,

¹⁵ "Ngwüjü ngaa larra ma aang ärrü yi'ral giyee? Änyängä liru 'to ngwüjü ngwümnä nono nga nga. Läpijä je ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ar je ondaci nunnu ngaa gwurla giyi'ral giyee yiru 'tur ngaa o'raca Ngwaalinga ngwanni ngwumidu, ngwanni ngwuge'ta gere aar ge'te diyängü na yaw na ngwony 'dar ngwanni ngwo gu.

¹⁶ Gwerre, Ngwaalu ngwügäbicä ngwüjü aar elada giyigor yegen.

¹⁷ Aar 'ti be gäbicä ligo'ro lüngün ndi änalü nunnu aa'ti ngwüjü lingidi. Ngwube inggidi giyomon 'dar inäng gwüngün ndi ari ngwo. Ati ara je niyi giranyu kere ngaa kwoy yuula kaji gegen, ara je agaci ngwonyalu ngwonyadu ngaa eny ngaa pe ngaa jayanu."

¹⁸ Aa'ti ngwoo'ra ngwükajäär je burna ngwuja'ri ngwe ngwee ndi dünäji ngwüji ndi aar je rciji aar je gätjälü, a gu ngwoo'ra ngwükajäär je arri 'di aar je dünäji.

¹⁹ A be Ngwüyäwüd ngwoko ngwändi Andakiya na Ayikuniya aar gwä'räji ngwüji kuy gegen aar aci Bulijing yo'rr ye aar oktalü aar gwe 'tüdä aar gatü kundi'rr poor gidi gündär aar ji ndi ari gwuma ayi.

²⁰ A be ngwükirjijn o'rada nono, ngwüdi'rälü aar o're kündär. Bigänü ngindenga Birnaba gwe aar 'di'ri aar ele Därbü.

A Bulijinga Birnaba gwe o'ra Andakiya gwudi Jüriyäng

²¹ A Bulijinga Birnaba gwe ondaci ngwüjü ngwudi Därbing ngwuja'ri ngwanni ngwujaw a ngwüji ngwonyadu änni aar ru ngwükirjijn. Aar be kwodalü giyündär yani Lijitra na Ayikuniya na Andakiya.

²² Ndi o'ra gwegen aar or'temaja ngwükirjijnä aar je ojemeye nono ndi ari aar mätnälü 'di'danu ndi änni Ngwaalu. Aar ari, "Yündä yonyadu yinje mbuji nunnu ar äni giyelenyanu yidi Ngwaalu."

²³ A Bulijinga Birnaba gwe 'di'ri aar äbrü mbumbung je giyi'doonga yidi Ngwaalu 'dar aar je ge'te aar ru yi'ra yidi yi'doonga yidi Ngwaalu yegen, anni ma aar määtä ngwädä aar otaci Ngwaalingalu aar je gi'tiji Delenya kuyanü dänni dima aar gu ännädä.

²⁴ Anni ma aar ila Bijidiyä, aar gatana aar ila aar obana Bämblilyä.

²⁵ Anni ma aar ondaca ngwüjü ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw ngenone kündär gani Berga, aar ila aar üllä kündär gani Ataliya.

²⁶ Ngenone Ataliya, aar ü'rü yaanu aar o're Andakiya, kündär ganni gi'di'räär gu a je ngwükirjijn ükajä aar je ge'ta kuyanü gidi yimi'rü yidi Ngwaalu gwani yiiru giyoo yima aar je medaja ngenü.

²⁷ Anni ma aar obana Andakiya, aar gwä'räji ngwükirjijnälü gwüpäng aar je enggaci yi'ral 'dar yanni yima je Ngwaalu ärrü ngindeng je le, na awa ndi ari ngwuma igitiji ngwüjü ngwuru Garany gay aar änni Ngwaalu.

²⁸ Aar jalu ngenone ngwükirjijnängä le 'di a gaji olanu.

15

O'rajidalu gwanni gwuju Üräjälim

¹ A ngwüji ngwoko üllä Yäwüdiyä, aar üllädä Andakiya aar ji ndi enggaci ngwükirjijnä aar je ci, "Manari ngaa lima 'ti ü'ri'tänä anaku ari gu dimürä didi Müjä, ngaa la'ti la gilang."

² A ngwuja'ri ngwee gäbici Bulijing je Birnaba gwe aar büdi ngwäy 'ti'tir ndi aar le garnati. No a gi'doonga gidi Ngwaalu ge'te Bulijing je Birnaba gwe ngwükirjijnängä le ngwoko nunnu aar allu Üräjälim aar otaca ngwo'ralu ngwükajäär je na mbumbunga yi'ral ye giyee.

³ A je gi'doonga gidi Ngwaalu ge'te kay, anni ma aar ji ndi ele ngwaalu ngwudi Bunijiyang na Jamra, aar ondaci ngwüjü ndi ari awa ngwüji ngwanni ngwuru Garany ngwuma gwurli ngwuma ru ngwükirjijn. A ngwuja'ri ngwee gäbici ngweengga aar jayanu gwullenü.

⁴ Anni ma aar obani Üräjälim, a je gi'doonga gidi Ngwaalu na ngwoo'ra ngwükajäär je mbumbunga le ge'talu yirnü, a je Bulijinga Birnaba gwe enggaci yi'ral 'dar yanni yima je Ngwaalu ärrü ngindeng je le.

⁵ A be ngwükirjijn ngwoko ngwanni ngwuru Ngwübarrijji aar dünälä aar ari, "Ngwüji ngwuru Garany ngwa ü'ri'täni aar 'dengenaji Yobo yidi Müjä."

⁶ A be ngwoo'ra ngwükajäär je na mbumbunga jalu gwüpäng ndi otajidalu giyi'ral giyee.

⁷ Anni ma aar otajidalu 'di a gaji olanu, a Butruj 'di'rälü ngwuje ondaci, "Ngweengga, ngaa lilingidi ndi ari gaji gwerre gima ele, Ngwaalu ngwäbrī nyi nunnu a ngwüji ngwuru Garany 'dingini gilinglalu lüny ngwuja'ri ngwanni ngwujaw aar änni Ngwaalu.

⁸ Ngwaalu ngwanni ngwülingidi ligor lidi dijji, ngwinggidu ndi ari ngwuming je änni anni mung je ätäädä Lig'rimä lanni Liju'ru, nono ätäädär nje gu.

⁹ Ngwaalu ngwa'ti nje ge'taja gay ge'te ngindenga le ndi ari gwügä'ridi yigor yegen yanni yiki änni gwe gwegen gwanni gwuma aar gwe änni 'dunggüngün.

¹⁰ A be gweneno, ange gwuru ngaa be idäji Ngwaalinga üpi gwe ngwikirijinä ngwuru Garany yunggu giyigo'ro yanni ya'ti ar je burna na ngwüguurnängä ngwege ndi üpini.

¹¹ Bärī! Alanga lämnä ndi ari yimi'rü ye yidi Deleny dege dani Yicu a ligilängidinä, anaku gilängidinäär gu 'to."

¹² A ngwüji 'dar ki'doonga gwugwundi aar geraji Birnabang je Bulij gwe läni ndi ondaji gwani yi'remna yidi yiima na allalu ndir gwanni gwärrü Ngwaalu ngwüjanü ngwuru Garany ngindeng je le.

¹³ Anni ma aar medaji ngwuja'ri, a Yagub 'di'ri ngwüdünälä ngwondaji ngwari, "Gerajiny läni ngweengga.

¹⁴ Jamaan gwani Butruj gwondaci nje ndi ari awa Ngwaalu gwerre gwerre ngwinggida ligor lüngün uti gwe ngwüjü ngwüjanü ngwuru Garany ngwuje ge'taji 'dunggüngün.

¹⁵ Yijir yanni yallija je ngwüjir yädi ngwuja'ri ngwee anaku üllinäär gu ndi ari,

¹⁶ 'Ma aar ele giyee äny gwo'ra
nggwa gwä'räji yelenyalu yidi deleny dani Däwüd.

Yanni yima ke yinje oda mana,
a yinje gwä'rälälä mana yanni yipänälü,

¹⁷ ndi ari ngwüji ngwanni ngwuma i'dälü, aar mīni Delenya,
na ngwüji 'dar ngwanni ngwuru Garany ngwanni ngwapu ngwüriiny
ngwüny,

a gu Deleny ari danni dati ärrī yi'ral giyee'

¹⁸ yanni yima linginni 'dar 'tu'tu gwerre gidlä."

¹⁹ A Yagub ari, "Yäy gu no, ngwänggädi ndi ari aa'ti a la üpi ngwüjü ngwuru Garany ngwanni ngwo ndi o'raca Ngwaalinga yi'ral yini.

²⁰ Ar je be ükäci ngwuja'ri ar je ci aar gäbici enying ngwony ngwudi didülä na yijin aar gäbici enying ngwüdi ngwudi ngwony ngwugogornyana na yin.

²¹ Ndi ari Yobo yidi Müjä yündäjinä yomon 'dar 'tu'tu gwerre giyündär 'dar aar je uli ngwämrä giyomon 'dar yidi gomon Kwo'ra tä'ril."

Ngwuja'ri ngwüllijäär je ngwikirijinä ngwuru Garany

²² A ngwoo'ra ngwükäjäär je mbumbunga le na gi'doonga 'dar gidi Ngwaalu jalu aar gwalli ngwüjü rom (2) 'denggegenanu, Yäwüdä gwani Barjabaj na Jiliwanij, ndi ari liru yi'ra ngweengganu, aar je ükäj Birnabanga le na Bulij aar ele Andakiya.

²³ Aar je ätäädäni ngwuja'ri ngwee,

"Ngwuja'ri ngwee ngwindi 'dänggäri liru ngweengga ngwalu ngwuru ngwoo'ra ngwükäjäär je na mbumbunga.

Ngwükäcarä je liru ngwikirijinä ngwuru Garany kündär gidi Andakiyang, na ngwaalu ngwani Jüriyä na Kilikiyā.

Laganna je.

²⁴ Änyängä li'dingina ndi ari ngwüji ngwoko ngwindi 'dänggäri ngwa'ti nje ukäjä ngwuja'ri ngwe ngwere, ara je lagajanu ara je lagaci ya'ranyanu yalu ngwuja'ri ngwe ngwondajaar je.

²⁵ Nyii be jalu nyii gekajida ndi ari nyii gwalla ngwüjü ngwoko ara je ukäcä. Aar ıla Bulijinga le na Birnaba liru ngwumaad ngwäri

²⁶ lanni ligäti yigo'ro yegen mbüny gwani ngwüriny ngwudi Delenya dani Yicu Kirictu.

²⁷ Yäy gu no, lukäcä je Yäwüdäng je Jiliwanij gwe ndi ari ara je ondaci ngwulem ngwe ngwuja'ri ngwanni ngwüllijärä je nгене.

²⁸ Ndi ari yiru gu Giligi'rim lanni Liju'ru na 'dänggäri ndi ari aa'ti la üpiyi ning gwere ba be aar be ru giyee 'dogo nda je äri.

²⁹ Gäbicär enying ngwony ngwudi mi'rini nono ngwudi didülä na yin na ngwüdi ngwudi ngwong ngwugogornyana na yijin. Ngaa la eelle mama manari ngaa lima gäbici yi'ral giyee.

Jar balu."

³⁰ Aar 'di'ri aar ülli Andakiya, aar gwä'räji gi'dongalu gidi Ngwaalu gwüpäng aar je ätääd ngwuja'ri ngwoo ngwüllinä.

³¹ Anni ma ngwüji uli ngwuja'ri, a je ngwuja'ri or'temaji aar jayanu gwulley.

³² A Yäwüdängä Jiliwanij gwe lanni liru ngwüjir ondaci ngweengga aar je or'temaji aar je ojemeye nono ngwuja'ri ngwe ngwonyadu.

³³ Anni ma aar jalu ngenone Andakiya yomon yonyadu, a je ngweengga ge'ta kay onjaci gwe gwudi adatalu aar o'ra ngwüji ngwanni ngwükäjä je.*

³⁵ A be Bulijinga Birnaba gwe jalu ngwüjängä le ngwonyadu Andakiya, aar gu enggaci ngwüjü aar je ondaci ngwuja'ri ngwudi Deleny.

A Bulijinga Birnaba gwe badatanu

³⁶ Aji a gaji ele cong, a Bulij ci Birnabang no, "Nda 'di'ri nda kwoyalu ndi nda ombaja ngweengga giyündär 'dar yanni yondaja nda gu ngwuja'ri ngwudi Deleny nda je ombaja ndi ari gilo lindi awa."

³⁷ A be Birnaba nani ndi aar apani Yuwanang gwani Murkuj,

³⁸ a be Bulij engga ndi ari ya'ti gu jaw ndi aar apani ngindeng ndi ari ligataning je ngwo're kay ngwaalu ngwani Bämiliyā aar 'ti le ju giyiuru.

³⁹ Aar gu garnati gwur'tal 'di aar badatanu. A Birnaba apani Murkujing aar gwe ü'rü yaanu aar ele Gabruj.

⁴⁰ A be Bulij apani Jiliwanijing aar gwe 'tü aar ele. A je ngwükirijin ge'te kuyanü gidi yimi'rü yidi Deleny.

⁴¹ Ngwele Jüriyä na Kilikiyā, nggu ojemeye yi'donga nono yidi Ngwaalu.

16

A Timijawujinga ele Bulij gwe na Jiliwanij

¹ A Bulij 'di'ri ngwele Därbī ngwube aji ngwele Lijitra gwuju gu doo'ra de'te didi Yicu dani Timijawu, nanni gwüngün gwuru Diyäwüd gwuru dikirijin a be papa gwüngün ru Digirig.

² Ngweengga ngwudi Lijitrang na Ayikuniyang ngwati ondaji ndi ari Timijawuj gwati eelle dilä dijaw.

* 15:33 15.33 Yitab yoko yati ari, 34 A be Jiliwanij nani ndi jalu ngenone.

³ Anni ma Bulij ru gwadi apani Timijawujing gidilä dúngün, ngwü'ridä gwani Ngwüyäwüd ngwanni ngwati ji ngwaalu ngwoo ndi ari ngwülingidi 'dar ndi ari papa gwüngün gwuru Digirig.

⁴ Ndi ele dilä degen kündär kündär, aar ätäda ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe ngwoo'ra ngwükäjäär je mbumbunga le Üräjälim nunnu aar ngwe elele.

⁵ No, ati yi'doonga yidi Ngwaalu ojeme nono ndi ämni Ngwaalu aar gendani giyi'ra yomon reny.

A dilingid eny Bulijing ngwenggaci guru gidi Majiduniyang

⁶ A Bulijinga ngwoo'ra ngwe ngwanni ngwändäär ngwe, aar ele dilä ngwaalu 'dar ngwudi Birjijyang na Galatiya. A je Ligirim lanni Liju'ru etaci ndi ondaji ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu ngwaalu gwani Ajiya.

⁷ Anni ma aar obani ki'raany gidi ngwaalu gwani Majiya, aar nani ndi äni ngwaalu gwani Bijiniyā, a je be Ligirim lidi Yicu üminici.

⁸ No, aar ele aar millidi Majiya gwe aar ülli kündär gani Truwaj.

⁹ Ngenone dilu de, a dilingid eny Bulijing ngwengga dilingidu guru gidi Majiduniyang gidünädälä ngwugeraci guy ngwuci, "Dambida Majiduniya nje gataji düwä."

¹⁰ Anni ma Bulij engga yi'ral giyee dilingidu, nyii 'di'ri nyii ji mama puprang ladi ele ngwaalu gwani Majiduniya, nyii ge'te ndi ari Ngwaalu ngwüminä nje ndi ondaci ngwüjü ngenone ngwuja'ri ngwe ngwüngün ngwanni ngwujaw.

A Lidiyä ru dikirjün kündär gani Bilipi

¹¹ Ngenone Truwaj, nyii ji mama ladi ü'rü yaanu bälükä gwe nyii ada ngwaalinga gwani Jamutraja na bigänü nyii obani kündär gani Niyabulij.

¹² Ngenone nyii o're nyii 'di'ri nyii ele 'di nyii obani Bilipi ngwaalu ngwümäti gu ngweleny ngwudi Rumang yelenya kündär ge'te gipa gidi Majiduniyang. Nyii gu jalu ngenone yomon yoko.

¹³ Komon ganni giru Kwo'ra tä'räl, nyii 'tü poor kündär nyii ele gidibirta, nyii ge'taji ndi mbuji ngwaalinga ngwudi otaci Ngwaalingalu. Nyii jalu nyii ondaci ngwayu ngwanni ngwo'radalu ngenone.

¹⁴ A nje daw de'te 'dingini ngwawanu dani Lidiyä dati ji kündär gani Tiyatira dati ellang ngwureda ngwu'ri dati äpiji Ngwaalinga yobo. A Deleny igiti ligor lüngün ndi ämni ngwuja'ri ngwondaja je Bulij.

¹⁵ Anni ma aar nyinyini yaw ye ngwüji ngwe ngwudi ngwu'dun ngwüngün, aar nje urnidi giyirnü. Ngwari, "Manari ngaa lari äny gwuma ru dikirjün 'didanu Gideleny, ilar ngaa jalu 'dunu 'dünggüny." Ar nje päcälü 'di nyii ele.

A Bulijinga Jiliwanij gwe ji korkon

¹⁶ Gomon ge'te anni minyii ji ndi ele ngwaalu ngwudi otaci Ngwaalingalu, nyii mbudi geranga le giru dünäd gäti ngway ngwati ngwe engga yi'ral yanni yadi ji gweere. Ating mbüjiji ngworta ngwüngün ngwü'rinya ngwonyadu äti gwe ngway.

¹⁷ A gera nggee gwujani Bulijingalu na änyängä, ating äri dula ngwari, "Ngwüji ngwee ngwuru ngwinäd ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwupa ngwudi geralang, ngwondaca je aar je enggaci gay gidi gilang."

¹⁸ Ati aar nje gwoda no 'di ngwonje yomon. 'Di a ligor ape Bulijing ngwugwurlalu ngwugirinya di'rillä ngwuci, "Ngwüri nyi gwe Yicu Kirictu, 'tüdi 'dünggüngünänü!" Gaji nggoo ge'te ge'te a di'rillä gatalu.

19 Anni ma ngwoorta ngwüngün engga ndi ari gay gidi mbuji ngwü'rinyä gima längitini, aar määtä Bulijing je Jiliwanij gwe aar je ogtalu aar le ele ngweleny ngwaalu ngwudi ngwiliny.

20 Aar je apada ngweleny ngwudi gündär aar ari, "Ngwüji ngwee ngwuru Ngwüyäwüd ngwuma gatu ngwüjü ngwege kündär giyaränü

21 ngwondaja dimürä de diru drü 'dengge ndi ape liru Ngwuruman."

22 A ngwüji o'rajidi aar 'di'rä Bulijing je nono Jiliwanij gwe a ngweleny ngwudi gündär ari aar je gwalla ngwureda aar je pi.

23 Anni ma aar je pi gwuleny aar je ape aar je gatu korkon aar ci dangida diru gi'ra ngwuje arngaci mama.

24 Anni ma gu dangida 'dingini no, ngwuje ape ngwuje gatu gidrü gweere aar je gwü'ringgili yora.

25 Dilu de diligeny danu a Bulijinga Jiliwanij gwe ji ndi otaci Ngwaalin-galu aar elnge delnga didi Ngwaalu, a je ngwüji ngwujaar le korkon ji ndi geraji ngwäni.

26 No a ngwaalu lagadalu gwuleny 'tu'tu kor'dalu gidi gorkon. Puprang no, a ngwängir 'dar ngwudi gorkon gwallanalu aar igitini a yu'rung 'dar yigekana ye ngwüjälü ü'ri'tini.

27 A dangida 'rita. Anni mung engga ngwängirü ngwudi gorkon ngwujalu mbüny, ngwugwalli galala gwadi dügini ngwayi nunnu gwuju ndi ari ngwüji ngwuma 'tü korkon ngwuma abri.

28 A be Bulij aw dulu de gwuleny ngwuci, "Aa'ti a gwärrü ligo'ro lunga yi'ral yere, änyängä 'dar gilo ngene!"

29 A dangida utalu ndi aar ätä ligä ngwule äni puprang gidrü, ngwudidi'ri yedenyo ngwadaci Bulijingalu Jiliwanij gwe giyoranu.

30 Ngwuje be okta poor ngwuji otacalu, "Lani ngwoorta, äny gwadi ärrü ange nunnu nyi gilängidini?"

31 Aar ci, "Ämnä Gideleny dani Yicu, nga gwa be gilängidini, nga na ngwüji ngwunga."

32 Aar be ondaci ngwuja'ri ngwudi Deleny ngwüjängä le 'dar ngwüngün.

33 Kaji nggoo dilu de ndoo, a dangida ape Bulijing je Jiliwanij gwe ngwuje uyi ngwämä nono. No aar je nyinyi gomom nggoo ngwüji ngwe ngwüngün.

34 Ngwuje ape 'dunu ngwuje ätäda aar eny. A nginde jayanu gwuleny ndi ari nginde gwuma änni Ngwaalu ngwüji ngwe ngwüngün 'dar.

35 Anni ma ngwaalu u'ri, a ngweleny ngwudi gündär ükäjidä ngwoo'ra ngwengen gidangida aar ci, "Gäti ngwüjälü ngwoo."

36 A dangida ci Bulijing nu, "Ngweleny ngwari ara je gatalu nga nga Jiliwanij gwe. Gweno, ngaa la be ele. İndär be ladatalu."

37 A be Bulij ci ngwüjü ngwoo ngwükäjäär je nu, "Lipidi nje ngwäyanü ngwüji aar nje 'ti pidiyä yelenya gwerre nyii be ru Ngwuruman, aar nje gatu korkon. A be gweno aar be ru ladi nje linyinyi yu'rimi? Bäri! Aar ila ngindenga yigo'ro ye yegen aar nje 'tüyä poor aar nje ge'te kay."

38 A ngwüji ngwoo ngwükäjäär je o're aar ondaci ngwelenya, anni ma aar 'dingini ndi ari Bulijinga Jiliwanij gwe liru Ngwuruman, aar allalu mi'dung.

39 Aar ila aar ci juba, aar je 'tüyä korkon aar je päcälü ndi ari aar ele aar gatani gündärä.

40 Anni ma Bulijinga Jiliwanij gwe 'tüdä korkon, aar ele ngwu'dun ngwudi Lidiyä, ngenone aar gu mbudi ngwikirijiningä le aar je or'temaji aar be 'tü aar ele.

17

Bulijinga Jiliwanij gwe kündär gani Täjlänüki

¹ Anni ma Bulijinga Jiliwanij gwe 'tüdä giyündäränü yani Amibulij na Abuluniya, aar ila kündär gani Täjlänüki, ngenone ngwämrä ngwuju gu ngwudi Ngwüyäwüd.

² Anaku äbräjä gu Bulij, ngwele ngwäni ngwämrä, gomon Kwo'ra tä'ril, yomonanu tä'ril, aar ngwe ombaji kitabanu gidi Ngwaalu.

³ Ngwuje enggaci aar je engga ngwäy yanni yüllinä kitabanu ndi ari gwanni Gwubrutaar yelenya gwa yündä mbuji 'di gwayi gwa 'di'ra giyi ranyanu. Ngwuje ci, "Yicu nggwee gwondaca je gwe, gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya."

⁴ A Ngwüyäwüd ngwoko gatu yigoralu ngwuja'ri aar gwuji Bulijing je Jiliwanij gwe, na 'to lonyadu lanni liru Ngwügüriḡ lati denya Ngwaalinga ngwaw ngwanu ngwoko ngwulinginna ngwonyadu.

⁵ A be yigor eny Ngwüyäwüdänü, aar gwä'ränni ngwüjü nono ngwindi giyebedalu mbüny aar o'rajidi ki'du aar 'di'ri güündä ge kündär. Aar odena ngwu'dun ngwudi gur gani Yajun aar ji ndi ari Bulijinga Jiliwanij gwe gilo gu nunnu aar je 'tücä ngwüjü poor.

⁶ A be anni ma aar je 'ti mbuju, aar 'di'ri aar okta Yajuningalu ngwikiriḡningä le ngwoko aar le ila ngweleny ngwudi gündär aar ürri dula aar ci ngwelenya, "Ngwüjü ngwee ngwärrü yi'ral yanni yiki ngwaalu 'dar 'di aar obana ngene nunnu aar nje lagaci yi'ralanu 'to.

⁷ A je be Yajun ülläjälü 'dunu 'dünggüngün. Ngwügäti ngwuja'ri mbüny ngwudi Deleny didi ngwelenyinga Ruma dani Gayijar aar ari deleny de'te pu ndo di'ter dicaar Yicu."

⁸ Anni ma ngwüjü ngwonyadu na ngweleny ngwudi gündär 'dingini ngwuja'ri ngwee, a je güündä ape.

⁹ Aar gäbici Yajuning na ngwüjü ngwoko ge'te ngwü'rinyä aar je gatalu aar ele.

Aar dinga Bulijing je kündär gani Biriyä

¹⁰ Anni ma dilu de ru, a ngwikiriḡin ape Bulijing je Jiliwanij gwe aar je dinga aar ele kündär gani Biriyä. Anni ma aar obani ngenone, aar 'di'ri aar ele ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd.

¹¹ Ngwübiriya ngenone ngwujayana drü ngwüjü ngwudi Täjlänüking, ndi ari ngwämna ngwuja'ri puprang yigor ye yibüdänü ati aar ombaji ngwuja'ri kitabanu gidi Ngwaalu yomon reny ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwondaja je Bulij ngwuru gu 'didanu.

¹² A Ngwüyäwüd ngwonyadu änni na 'to ngwaw yi'ra yonyadu ngwulinginna ngwuru Ngwügüriḡ na ngwur ngwonyadu ngwuru Ngwügüriḡ.

¹³ Anni ma Ngwüyäwüd ngwudi Täjlänüking lenge ndi ari Bulij nggwo ndi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu ngenone Biriyä 'to, aar 'di'ri aar ele ngenone ndi gwogaji ngwüjü.

¹⁴ Puprang a ngwikiriḡin ape Bulijing aar dinga ngwele kımämü gidi yaw, a be Jiliwanijinga Timijawuj gwe jalu Biriyä.

¹⁵ A ngwüjü ngwanni ngwuma aar ele Bulijinga le, aar ape aar gwe obani Ätinä aar be o'ra aar apana ngwuja'ri ndi Bulij ndi ari a Jiliwanijinga Timijawuj gwe borna puprang aa'ti la jani.

Kündär gani Ätinä

¹⁶ Anni ma je Bulij ji ndi dünici kündär gani Ätinä, ngwuke nono anni mung engga gündärä gonyadu gu yi'remnanu.

17 Ngwü'di'ri aar jalu ngwämrä na ngwaalu ngwudi ngwiliny giy-omon giyomon aar ondaji Ngwüyäwüd ngwe na Ngwügirig ngwanni ngwüdinyädi Ngwaalinga na ngwüji ngwanni ngwati ila ngenone.

18 A ngwubalbaj 'di'ri ngwucaar je Ngwübikiri* na Ngwujoyeg† aar le garnati. A loko utalu aar ari, "Gwadi araa nggwee gwonyadu ngwuja'ranu?" A loko gatu ngwuja'ri aar ari, "Nggwo gwuru nono mung ondaji bayil gwe gwindi poor." Laru gu no ndi ari Bulij gwondaju ngwuja'ri ngwe ngwujaw ngwani Yicu na ngwani 'di'ri giyi'ranyanu.

19 Aar be ape aar gwe ele ngwaalu ngwudi o'rajidalu ngwani Ariyubaguj, aar gu ci nu, "Enggaci nje 'di ngwuja'ri ngwee ngwuyang gwuru ange gwondaji je nje lenge?"

20 Nga nggwo gwondaja ngwuja'ri ngwu'dingini nje yirnu ngwunani nje ndi nje lenge ngwuru ange."

21 (Ngwüji 'dar ngwudi Ätinäng na ngwüji 'dar ngwu'ter, ngwanni ngwati ji ngenone, ngwati 'ti ärrü yi'ral yere ngwati jalu 'dogo yomon reny ndi ondaji aar 'dingini ngwuja'ralu ngwere ngwanni ngwüdi girem ngwuru ngwuyang.)

22 A be Bulij 'di'rälü ngwüdünäci ngwüjälä ngwudi ngwämrä kündär gani Ariyubaguj ngwari, "Nga nga gilee lidi Ätinäng, nggwänggädä je ngwaalu 'dar ngaa liru ngwüji ngwudi yobo.

23 Ndi ari anni landiyalu nyi ombajidalu mama ngwong ngwudi yobo yalu, 'di nyi mbuji dagada düllinä ngwuja'ri ngwee ngwaru, NGWAALU NGWANNI NGWA'TI LINGINNA. Ngwaalu ngwanni ngwata je ortada ngaa je 'ti be lingidi, ngwuru ngwanni ngwada je ngwe ondaci gweneno."

24 Ngwuje ci, "Ngwaalu ngwanni ngwuge'ta didläyü aar ge'te ngwony 'dar ngwanni ngwo gididlä, ngwuru Deleny didi gere na diyäng, Ngwaalu ngwanni ngwati 'ti ju ngwu'dunanu ngwodana ngwuy ngwe ngwudi diji dümnä.

25 Ngwati 'ti irnidi gony ge gere ndi aar je gendaci guy, nono ma aar ni nyangiralu, ngwuru Ngwaalu ngwanni ngwätädä ngwüjü 'dar miding aar je ätädä lingina na yi'ral 'dar.

26 Diji de de'te pu dige'teng nggu 'tüyä yülü 'dar yidi ngwüji anaku rar gu, nunnu aar ji ngwaalu 'dar gididlä. Nginde gwuru gwanni gwati lenge gaji ganni gigi'tjing je ngwulenge ngwaalinga mama ngwanni ngwügi'tjing je nunnu aar gu ji.

27 Ngwaalu ngwärrü yi'ral giyee nunnu a ngwüji mini aar gwe utalu aar mbuji. Ngwaalu ngwa'ti ola ngwaalinganu ma ar je mini ngwujalu gito gito 'dengge 'dar.

28 Anaku aru gu diji de'te ndi ari, 'Nginde gwe a limidu ar gwe ele ar gwe ji.' Anaku aru gu ngwüjämbir ngwoko ngwalu ndi ari, 'A liru gilinge güngün 'to.'

29 Yäy gu no anni rar gilinge gidi Ngwaalu, aa'ti a la ge'te ndi ari Ngwaalu ngwanni ngwuru ligi'rim ngwuru nono yi'remna yiru dab aar ru buta na yo'rr, nono ma je diji dümnä ge'te aar je ja'rima ngwuy ngwe.

30 Gwerre ngwa'ti gi'tija yogonga giyee ngwäy a be gwenene gwondaca ngwüjü 'dar ngwaalu 'dar ndi ari aar jo'renyana.

31 Ndi ari ngwuma ge'te gomom ganni gading ge otaci ngwüjälü 'dar gididlä übidänü gwe diji de danni däbring ngwuge'te. Gwuma enggaci

* 17:18 17.18 Ngwubalbaj ngwucaar je Ngwübikiri ngwati ari yi'ral yanni yijaw ngene gididlä, yani jayanu. † 17:18 17.18 Ngwubalbaj ngwucaar je Ngwujoyeg ngwati ari jayi drü na dünälü na määtä lingina, yiru yanni yipa gu'ru gididlä.

ngwüjü 'dar yima aar je engga ngwäy ngwe ndi ari gwäbrüng ngwuge'te, anni ngwuming 'di'riyalü giyi'ranyanu."

³² Anni ma aar 'dingini ngwuja'ri ngwani 'di'ri giyi'ranyanu, a loko calu mireny, a be loko ari, "Änyängä linana ndi ar ang dingini ngwuja'ri ngwee mana."

³³ A gaji nggoo, a Bulij 'di'ri ngwugatani ngwämrä kündär.

³⁴ A be ngwüjü ngwoko änni aar gwuji Bulijing. 'Denggenanu gur gani Diyaniyuj ngwelenyanu ngwudi ngwaalu ngwani Ariyubaguj ngwudi o'rajidalu, na daw de'te 'to dani Damarij, a loko li'ter.

18

A Bulij ele kündär gani Küründüj

¹ Anni ma yi'ral medadi giyee, a Bulij gatani Ätinäng ngwü'di'ri ngwele Küründüj.

² Ngenone aar mbudi gur ge giru Diyäwüd gani Äkillä gilinginä ngwaalu ngwani Bunduj, gindär daw de düngün girem dani Bärjkillä ngwaalu ngwani Italiya aar ila Küründüj. Ndi ari deleny didi ngwelenyinga Ruma dani Kiludiyuj di'tüya ngwuja'ri ndi ari a Ngwüyäwüd 'dar gatani Rumang. A Bulij 'di'ri ngwele nding je ombaja.

³ Aar le jalu aar le ape yiiru ndi ari yiiru yüngün yiru ye'te ye'te nono yegen lati ug'ri ngwureda ngwudi yä'tä.

⁴ Ating be 'tü komon giru Kwo'ra tä'ril ngwele ngwämrä aar otajidalu, ngwüminä ndi gwä'ra Ngwüyäwüd na Ngwügirig.

⁵ Anni ma Jiliwanijinga Timijawuj gwe obana lindä ngwaalu ngwani Majiduniya, a Bulij ge'taji ligo'ro lüngün 'dar ndi ondaci Ngwüyäwüd ngwari Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya.

⁶ A be anni ma Ngwüyäwüd 'donya ngwuja'ri ngwondaja je Bulij, aar ondaji ngwuja'ri ngwa'ti jaw, a Bulij 'di'ri ngwuje düdirä ngwureda nono ngwüngün ngwuje ci, "Nggwuma gwalli ngwuy 'danggalu, yidi yigo'ro yalu yiru, 'tu'tu komon gidi gweneng, nggwele Karany."

⁷ A be Bulij 'di'ri ngwugatani ngwämrä ngwele ngwu'dun ngwudi gur gani Titij Yujituj gwuru Garany gwati orta Ngwaalinga, ngwu'dun ngwüngün ngwuju gito gito ngwu'dun ngwudi ngwämrä.

⁸ A gur gani Kirijibuj giru gi'ra gidi ngwämrä ngwoo aar änni ngwüjü ngwe ngwudi ngwu'dun ngwüngün Gideleny. Na ngwüjü ngwu'ter ngwonyadu ngwudi Küründüjing ngwanni ngwuma 'dingini aar änni Ngwaalu aar je nyinyi yaw ye.

⁹ Dilung de'te a Deleny dani Yicu ondaci Bulijing dilingidu ngwuci, "Aa'ti yedeny yang eny, or'temaja nga ondaji aa'ti nga gwa gwugwundi.

¹⁰ Nda gilo a diji dere da'ti dang akani nono, äny nggwo gwäti ngwüjü ngwonyadu kündär nggee."

¹¹ No, a Bulij jalu ngenone 'di ngwape didläyü na ngwüwäyü nyärläl, ndi enggaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

¹² Anni mäti deleny dani Galilu yelenya ngwaalu ngwani Akayiya, a Ngwüyäwüd ngwudi Küründüjing gekajidi 'dar gwüpäng aar odena Bulijing nono aar määtä aar gwe ila ngwaalu ngwudi pi yelenya.

¹³ Aar ü'ridä yi'ral nono aar ari, "Gur nggee gati gwä'ri ngwüjü aar äpiji Ngwaalinga yobo gay ge ga'ti aar indä yobo ye yege."

¹⁴ Anni ma Bulij yi gito gwadi ondaji, a deleny dani Galilu ci Ngwüyäwüd nu, "Adinari ngaa länggädädi guru nggee yi'ral nono yere yanni yiki gwullen, yaadi gu aw nda je 'dingini.

15 A be anni rar 'dogo ngwuja'ri, na ngwüriñy aar ru yani yobo yalu, ya je be ombaji yigo'ro ye yalu. Nggwa'ti gwa pi yelenya giyi'ral yiru gu no."

16 Ngwuje be linynya ngwaalu ngwudi pi yelenya aar 'tüdä poor.

17 A ngwüji ngwoo ngwonyadu gwurlada guru nono gani Jujitanuj giru gi'ra gidi ngwämrä aar pi gito gito ngwaalu ngwudi pi yelenya a je gu 'ti deleny dani Galilu ge'taja ngwäyanü.

A Bulij o're Andakiya

18 A Bulij jalu ngenone Küründüj gwooko, ngwube gatani ngwikirijinä ngwü'rü yaanu ngwele Jüriyä, aar ele Bärjikällä gwe na dur düngün dani Äkillä. A be gwerre gwerre nding ele, ngwüwädinä gi'ra kündär gani Kanggiriya gwani pi yi'rany ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe.

19 Aar obana Abijuj, a gu Bulij gatani Bärjikällängä je dur de düngün dani Äkillä ngwü'tü ngwele ngwämrä ndi aar ondaji Ngwüyäwüd ngwe.

20 Aar ci gwaadi aar le jalu ngenone yomon yonyadu ngwube 'donya.

21 A be anni mung 'di'ri ngwele, ngwuje be cani nu, "Manari Ngwaalu ngwuma änni äny gwa o'ra." Ngwü'di'ri ngwugatani gündärä gani Abijuj ngwele.

22 Anni mung ülli kündär gito kimämü gani Gäyijäriyä, ngwallu ngwaganna gi'donga gidi Ngwaalu Üräjälim, ngwube ülli Andakiya.

23 Anni mung jalu yomon cong ngenone Andakiya, ngwü'di'ri ngwele gyyündär mbüny mbüny ngwaalu ngwani Galatiya na Birijiyä, ating gu or'temaji ngwikirijinä.

Abuluj kündär gani Abijuj

24 Gaji nggoo a gur ge'te giru Diyäwüd gani Abuluj gidi gündär gani İjikändäriyä gubu kinene ngwulenge ngwuja'ri ngwudi gitab gidi Ngwaalu mama. Ngwube ila kündär gani Abijuj.

25 Nginde genggacaar ngwulenge ngwuja'ri 'dar ngwani gay gidi Deleny. Ngwondaji yiima ye gwulleny ngwenggaci ngwüjü ngwuja'ri ngwani Yicu mama. Ngwube lenge 'dogo nyinyining gwudi Yuwana.

26 Ngwü'di'ri gwu'ranu ngwondaji ngwämrä. Anni ma Bärjikällängä dur de düngün dani Äkillä 'dingini, aar 'di'ri aar urnidi aar le ele 'dunu 'denggen aar enggaci gay mama gidi ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

27 Anni ma Abuluj mini ndi ele Akayiya, a ngwikirijin or'temajani aar ülliji ngwikirijinä ngwudi ngenoneng nunnu aar üllälälü yirnü. Anni mung obani, ngwugataji ngwikirijinä düwä ngwanni ngwuma änni yimi'rü ye yidi Ngwaalu.

28 Ndi ari ati aar garnati Ngwüyäwüd ngwe ndi ondaji ngwäyanü ngwüji ating je dami ngwuja'ri ngwe ngwuje enggaci kitabanu ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubrutaar yelenya.

19

Bulij kündär gani Abijuj

1 Anni ma Abuluj ji kündär gani Küründüj, a Bulij 'di'ri ngwugatani ngwele gay ge ngwü'rü ngwaalinganu ngwobani kündär gani Abijuj. Ngenone, ngwumbuji ngwikirijinä ngwoko

2 ngwuje otacalu, "Anni ma aang ru ngwikirijin, ngaa lima ape Lig'i'rämä lanni Liju'ro?"

Aar ci, "Bäri, änyängä la'ti 'dingina ndi ari Lig'i'räm lanni Liju'ru gilo."

3 A je Bulij ci, "A mene nyinyini gwuru ange gwünyinyinä gwe?"

Aar ci, "Nyinyini gwudi Yuwana."

⁴ A je Bulij ci, "Nyinyini gwudi Yuwana gwuru gwudi jo'renyani giyi'ral yanni yiki. Gwondacu ngwüjü nunnu aar änni nginde gwanni gwaru ngwe nggwo gwindi gwani Yicu."

⁵ Anni ma aar dingini ngwuja'ri ngwee, aar je nyinyi ngwüriny ngwe ngwudi Yicu.

⁶ Anni ma je Bulij gatu gyy nono, a je gu Ligir'rim lanni Liju'ru üllänü, ngwuje ätä yiima aar ondaji ngwungla le ngwu'ter aar alliji yijira 'to.

⁷ Ngwüji ngwuru yi'ranu 'di na rom (12) ngwanni ngwuju ngenone.

⁸ A Bulij ele ngwäni ngwämrä ngenone aa'ti yedeny iti ngwondaji aar anati ngwüji ngwe nding je gwä'rajä giyelenyanu yidi Ngwaalu. Nggu jalu ngenone 'di ngwape ngwüwäyü tä'ril (3).

⁹ A be ngwüji ngwoko 'donya ngwuja'ri aar 'donya ndi änni aar 'di'ri aar ondaji aar ci Gayalu mireny nggee gidi Deleny dani Yicu. No, a Bulij 'di'ri ngwuje gatani ngwapani ngwikirijinä ati aar ngwe jalu yomon reny ngwu'dun ngwudi o'rajidalu ngwudi Tiyyiranuj ati aar gu otajidalu.

¹⁰ Agu yi'ral ele giyee 'di aar ape ngwüdläyü rom (2), ndi ari a Ngwüyawüd 'dar na Ngwügirig ngwanni ngwati ji ngwaalu ngwani Ajiya, aar 'dingini ngwuja'ri ngwudi Deleny.

¹¹ A Ngwaalu ätä Bulijing yiima ngwuge'te yiima yiralu 'ter.

¹² 'Di ati ngwüji ape ngwureda ngwudi brütini nono na ngwured ngwanni ngwating je gennala ngwudi yiiru ngwanni ngwa akani ngwangina nono ngwudi Bulij aar je äpiji ngwüjü ngwümä aar je gatu nono a je dümdi abri aar u'ri nono na ngwü'rillä 'tü 'denggenanu.

¹³ A Ngwüyawüd ngwoko 'di'ri aar landalu ndi 'tüyi ngwü'rillä aar gwurli aar ari ladi girinya ngwü'rillä ngwanni ngwätinä ngwüjü nono ngwüriny ngwe ngwudi Yicu. Ati aar je ci, "Ngwüriny ngwe ngwudi Yicu gwanni ngwati gwe Bulij ondaci ngwüjü, nggwucanga 'tüdä poor."

¹⁴ Ati gu yiji kwo'ra tä'ril (7) yidi dir'dal danni diru gi'ra didi Ngwüyawüd dani Jikapa arri yi'ral giyee.

¹⁵ A je be di'rillä ci, "Äny gwülingidi Yicung nyi lenge Bulijing gwani yäru a be nga nga lani yärüngä?"

¹⁶ A je gur nggo gätinä di'rillä nono, dami 'dar ngwuje mi'ri 'di aar 'tüdä poor aar abri ngwanguinu ngwanu liru yinä.

¹⁷ Agu Ngwüyawüd 'dar 'dingini yidi Abijujing na Ngwügirig. A je yedeny eny 'dar, a ngwüji denya ngwüriny ngwudi Deleny dani Yicu gwulleny.

¹⁸ A lonyadu lanni lima änni kaji nggoo, aar ila aar 'täji yi'ralalu yegen yanni yiki.

¹⁹ A ngwuma ngwonyadu ürrä yitab yegen yidi yiima aar je u'diyi ngwäyänü ngwüji. Anni ma aar i'ra ngwilinya ngwudi yitab giyee, aar je mbuji dinar diru ngwü'ri 'di tudini (50,000).*

²⁰ Gay ge nggee, a ngwuja'ri ngwudi Deleny gendadi aar badalu yiima ye yipa.

²¹ Anni ma yi'ral medadi giyee, a Bulij 'di'ri ngwari gwadi ele Üräjälüm, ngwumillidi ngwaalu ngwe ngwudi Majiduniyang na Akayiya. Ngwari, "Anni minyi ja ngenone, nggwele 'to kündär gani Ruma."

²² Ngwükäji ngwüjü ngwüngün rom (2) ngwanni ngwati gendaji gyy Timijawujinga Arictuj gwe aar ele Majiduniya ngwube jalu gwooko ngwaalu ngwani Ajiya.

* 19:19 19.19 Dinar de'te pu dati de diji ape yiiru gilingen.

Ürrī dula kündär gani Abijuj

²³ Kaji nggoo a ngwuja'ri ngwani Gay gidi Deleny dani Yicu apa yi'ral yikalu gikidang.

²⁴ Dijindala dani Dimitruj dati toy buta ngwuge'te yi'remna yidi bül gwudi bayil gwuru daw gwani Artimaj, ati gu ngwujindala mbojaji ngwü'rinyä ngwonyadu.

²⁵ Ngwurnida ngwujindala gwüpäng na 'dar li'ter lanni lati ape yiiru nono yegen, ngwuje ci, "Ngwo'ra, ngaa lilingidi ndi ari a lati bile ngwü'rinyä yiiru ye giyee.

²⁶ Ngaa gilo be lānggädi ngaa 'dingini ndi ari gur nggee gani Bulij gwuma gwä'ri ngwüjü ngwuming je dudiyi ngwonyadu ngwudi Abijujing ya'ti ani 'dogo ngwüjü ngene Abijuj aar be ani ngwaalu 'dar ngwudi Ajiyang. Ngwari yi'remna yidi bayil gwuge'ta ngwüjü ngwuy ngwe gwä'tüdi bayil a'tur.

²⁷ Yanni yikana ya'ti ani 'dogo ndi ari ngwüjü ngwa kiyi yiiru yege yi'rinya aar be ru 'to ndi ari gobo gidi bayil gwuru daw gwupa gwani Artimaj gwa'ta be ga ru gu'ru na 'to bayil giligo'ro lüngün gwanni nggwo ngwäpijä ngwüjü ngwudi Ajiyang na ngwüjü gididlä 'dar yobo, gwa'ta be gwa ngwüjü aniji yiima."

²⁸ Anni ma ngwüjü 'dingini Ngwuja'ri ngwee, a je güündä ape aar ürrī dula aar ari, "Artimaj gwuru gwanni gwupa gwudi Abijujing!"

²⁹ Puprang no, a ngwüjü 'dar kündär 'di'ri güündä. Aar määtä Gayujing na gur gani Arictakuj lidi Majiduniyang lindäär Bulijinga le aar le odena ngwaalu ngwudi o'rajidalu.

³⁰ A Bulij bupi ndi ü'rü ngwüjü ngwäy, a be ngwükirjün üminici.

³¹ Na 'to ngweleny ngwudi Ajiyang ngwuru ngwumaad ngwudi Bulij aar ükäci dijü de'te ngwuja'ri ngwe aar päcälü ndi ari aa'ti gwa gata gora ki'doongalu.

³² Aa'ti ngwüjü lingidi yi'ral ye yorto ngwaalinga, a ngwoko ürrī dula giyi'ral giyee, na ngwoko ürrī dula giyi'ral yi'ter. A ngwüjü ngwonyadana ngwu'ti lingidi ndi ari giru ange ganni gäpädi je ngenone.

³³ A Ngwüyäwüd dinga guru ki'ra gweere gani Älijikändär, a ngwüjü ngwoko ürrä dula nono aar ondaci gwadi araa. Ngwalliji guyala nunnu aar gwugwundi ngwuje enggaci yanni yadi ye ruci ligo'ro lüngün.

³⁴ A be anni ma ngwüjü lenge ndi ari giru Diyäwüd, aar ürrī dula 'dar 'di a lingen ele ngwuru rom (2) aar ari, "Artimaj gwuru gwupa, gwuru bayil gwudi Abijujing!"

³⁵ Gwodanalu, a je gur ganni gati ülliji delenya didi kündär burni ndi ondaci aar gwugwundi. Ngwuje ci, "Ngwüjü ngwudi Abijujing, ngwüjü gididlä ku ngwülingidi ndi ari gündär gidi Abijujing giru dangida didi gobo gidi bayil gwupa gwani Artimaj na ngwuru dangida didi gi'remna güngün ganni gi'dü kerala.

³⁶ Yi'ral giyee yilinginna üblätī gwere gwa'ti gu. A be yijaw ndi aang adatalu ngaa je 'ti büdäcä ngwäy ngaa je ärrī yanni yiki.

³⁷ Ngaa lima apa ngwüjü ngwee rom (20) a ngwe ila ngene ngwa'ti iti yu'rimi kobo aar 'ti aru ngwuja'ri ngwere ngwuki gibayil gwege.

³⁸ Manari Dimitruj na ngwujindala ngwüngün, läti yi'ral yere ngwüjü nono ngwee, ngwaalu ngwo ngwudi pi'yelenya a ngweleny ji, gäbicär je aar apada yi'ral yegen ngenone.

³⁹ Ma be ari yere giyo yätää je yi'ter, ya gu be ru ndi ari a ngweleny jalu aar je ombaci.

⁴⁰ Yi'ral giyee yärrinä gu no gwene, ya gäbici ngwelenya ngwunje üpäci yi'ral nono yani yärä. A la'ti läti ngwuja'ri ngwadi ar ngwe ari ndi o'rajidalu nggwee manari liminje otacalu."

⁴¹ Anni mung gu ari ngwuja'ri ngwee, ngwuje bädiyi aar ele.

20

Millidi Majiduniya na Akayiya

¹ Anni ma ngwüji adatalu a Bulij ükäjidi ngwikirjün ngwuje or'temaji, ngwuje ci jar balu ngwü'di'ri ngwele Majiduniya.

² Ngwele ngwulandalu ngwaalu ngwoo ngwor'temaji ngwüjü ngwuja'ri ngwe ngwonyadu. 'Di gwodanalü ngwobani ngwaalu ngwani Girig ngwucaar je 'to Akayiya.

³ Nggü jalu ngenone ngwüwäyü tä'r'il. Anni ma ngwuji kay gwadi ele ngwü'rü yaanu ngwele Jüriyä, a Ngwüyävüd inji ndi aar 'rinye ngwü'ridini ki'ra ngwukwoyalu gay ge gidi Majiduniyang.

⁴ Aar ele Jupatar gwe gwuru giji gidi gur gani Baruu kündär gani Biriyä, na Arictakuj na Jikanduj kündär gani Täjlänüki, na Gayuj kündär gani Därbü, a gu Timijawuj janu 'to. Na Tiyakuj na Trubimuj lidi ngwaalu ngwani Ajlya.

⁵ Ngwüji ngwee 'dar ngwumadinu aar nje dünicü kündär gani Truwaj.

⁶ Nyii be 'di'ri nyii ü'rü yaanu kündär gani Bilipi anni ma Yi'rinyinä yidi Ligi'ra medadi a anni ma yomon ru tudini, njee borna Truwaj nyii gu jalu ngenone yomon kwo'ra tä'r'il.

Aar 'di'riyi guralu gayu

⁷ Komon ganni giru gi'ra giyomon Kwo'ra tä'r'il, nyii o'rajidalu gwüpäng ndi acajidi ndi eny, a Bulij ondaci ngwüjü na ndi ari gwubupa ndi ele bigänü, ngwondaji 'di a diligeny danu ru.

⁸ Ngwu'dun ngwanni ngwo'radi nyii gwalu alu nggwe, ngwätü ngwamba ngwonyadu.

⁹ A damal de'te dani Yitayuj jadalü gibu'rinyar, a be anni ma Bulij ji ndi ondaji 'di a gaji olanu, ngwir'dätälä ngwundri yaranu 'di ngwumi'ra 'tu'tu ngwu'dun ngwuru yoranyanu rom (2) alu nggwe ngwaalu gidiyängälü aar apalu gayu.

¹⁰ A Bulij üllü, nggü gatu rumala ngwümätäni nono. Ngwuje ci, "A je 'ti yedeny iti, nggo gimidu!"

¹¹ Ngwube kwoyalu mana ngwallu ngwu'dun alu nggwe aar acajidi ndi eny. Anni mung ondaji 'di a ngwaalu u'ri ngwü'di'ri ngwele.

¹² A ngwüji ape damal ndoo 'dunu dimidu aar gu or'temaji gwulleny.

A ngwüjü ngwudi Abijujing ge'te Bulijing kay

¹³ Nyii ele nyii elada gweere gibälükä nyii ele giyaanu kündär gani Acuj, ganni gadi nyii gu ape Bulijing gibälükänü. Nginde gwuge'ta gu yi'ral giyee mama no ngenone ndi ari gwadi gu ele yora yalu.

¹⁴ Anni minyii le mbudi ngenone Acuj, nyii ape nyii alliji gibälükänü nyii ele elada Mitilin.

¹⁵ Bigänü nggwo nyii ele giyaanu ngenone nyii obani kündär giyaanu gani Keyoj. Bigi nggwo nyii dambu kündär giyaanu gani Jamuj, na bigänü nggwo nyii obani Milatuj.

¹⁶ Bulij gwümi'rinä ki'ra ndi ü'rü yaanu ngwugatani Abijujing ndi ari aa'ti gwa jana ngenone Ajiya. Ndi ari gwübüdädü ndi ari mung burni ngwobani Üräjälim gwerre gwerre ndi gomon i'di gidi Yi'rinyinä yidi Uni.

¹⁷ Ngenone Milatuj, a Bulij ükäjidi ndi mbumbunga lanni liru yi'ra ki'doonga gidi Ngwaalu gidi Abijujing.

¹⁸ Anni ma aar obani, ngwuje ci, "Nгаа lilingidi ndi ari äny gwelella awa gaji ganni gijar le anni indä nyi 'danggalu ngwaalu ngwani Ajiya.

¹⁹ Äny gwäpijä Ngwaalinga yiiru ligo'ro le lüllänü gwulleney 'di nyi ari, aar nyi gu 'to Ngwüyäwüd iditäji inji gwe gwupa.

²⁰ Nгаа lilingidi ndi ari äny gwa'ti gwagillalu nda je enggaci ngwuja'ri ngwere ngwanni ngwada je gataji düwä nga je be ondaci pooralu nyi ondaci ngwüji ngwu'dun ngwu'dun.

²¹ Äny gwuma enggaci Ngwüyäwüd nyi enggaci ngwüjü ngwuru Garany ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu nunnu aar jo'renyana aar o'raca Ngwaalinga aar änni Gideleny dege dani Yicu.

²² A be gweneno, Ligi'rim linyaci yiima ye ndi nyi ele Üräjälim, ya'ti nje lingidi yanni yiny mbuji ngenone.

²³ Yilingidi nje 'dogo ndi ari kündär gere, Ligi'rim lanni Liju'ru gilo ligirinyädi ndi ari yirna na yündä giyo yidünicin.

²⁴ A be ligor la'ti nyi picä ligo'ro lüny, aar nyi be picä yiiranu ndi ari nyi ye 'di'ri nje medaji yanni yätädäär nje Deleny dege dani Yicu. Yiru ndi ari nyi enggaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi yimi'rü yidi Ngwaalu.

²⁵ Gweneno nggwülingidi ndi ari gwere gwa'ti 'danggalanu lanni liminje ondaci yeleny ye yidi Ngwaalu lo're liny engga mana.

²⁶ Yäy gu no, gwene nggwa je ci, ndi ari nggwügwälli ligo'ro lüny giyin yidi ngwüji 'dar.

²⁷ Ndi ari äny gwa'ti gwagillalu nda je enggaci buping 'dar gwani Ngwaalu.

²⁸ Arnganar yigo'ro yalu nгаа arngani yi'donga yidi Ngwaalu 'dar yanni yima aar je Ligi'rim lanni Liju'ru gi'tiji nгаа ru ngwangida ngwegen. Rüdär ngwoo'ra ki'doonga gidi Ngwaalu ganni giming ü'rälü yin ye yüngün.

²⁹ Nggwülingidi ndi ari manari nggwuma ele, lila lanni liru ngwümüd ngwuki drü 'danggalanu ngwa giridini gi'donga ge gidi Ngwaalu. ³⁰ 'Di ki'danu galu ngwüji ngwa 'di'ra ngwanni ngwa gwürli ngwuja'ranu ngwanni ngwuru 'didanu nunnu a je ngwe ngwikirijin gwujani.

³¹ Yäy gu no, arnganar be! Diwayinar ndi ari ngwüdläyü tä'ril (3) nggwa'ti dünä a'tur nda je girinya nga nga 'dar dilu de na lingen le yal ye ngwäy.

³² Gweneno, nggwa je ge'te kuyanü gidi Ngwaalu na ngwuja'ranu ngwudi yimi'rü yüngün, ngwanni ngwa je giki 'di'däny aar je ätä yu'rina ngwüjingä le 'dar ngwudi Ngwaalu.

³³ Buta na dab yaa dired dijü dere da'ti nyi ämi'rädänü.

³⁴ Nгаа giyigo'ro yalu lingidi ndi ari ngwuy ngwe ngwüny ngwee, ngwape nyi ngwe yiiru nyi iye ligo'ro lüny na lanni lii nyii le.

³⁵ Giyi'ral 'dar yanni yärrä nje, nggwenggaca je ndi ari ar ape yiiru ar ye gataji ngwüjü düwä ngwanni ngwami'ratu. Diwayinar ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe Deleny dege dani Yicu ligo'ro le lüngün ndi ari, 'Onjaji gwati ji ndi ätä ndi ari ngwuji ndi ape.' "

³⁶ Anni mung ari ngwuja'ri ngwee, aar le jürbälü 'dar aar otaci Ngwaalingalu.

³⁷ Ngindenga 'dar aar ari aar mätäni Bulijing nono aar aganni aar ci indi be.

³⁸ Aar ümi giyigor gwece gwece anni arung gwa'ta be gwa aar engga ngwäyänü mana. Aar gwujani 'di aar le obani gibälükä.

21

A Bulij 'dä'ri ngwele Üräjälim

¹ Anni minyii 'tänü gweere nje gatani, nyii ülli nyii ele bälükä gwe giyaanu nyii ele kündär giyaanu gani Kwuj. Bigänü nyii ele kündär giyaanu gani Rüdij a ngenone, nyii ele kündär gani Patara.

² Nyii mbuji bälükä gwadi ü'rü yaanu ngwudambu ngwaalu ngwani Bunijya, nyii gu änänü nyii ele.

³ Anni minyii ombati Gabrujing ngwäyänü, nyii millida kuyala gidi gaama, nyii ele dilä giyaala nyii ele Jüriyä. Nyii üllälü kündär gani Jür gadi gu bälükä ngwo gwindi nyii gwe ülläji ngwonyalu ngwapaning je.

⁴ Nyii mbuji ngwikirijinä ngenone, nyii ngwe jalu yomon kwo'ra tä'ril (7). Ligir'rim le, aar ondaci Bulijing nunnu aa'ti gwele gwa allu Üräjälim.

⁵ A be anni ma gaji gäri ila, nyii 'dä'ri nyii ele gay ge gäri nyii elada gweere. A ngwikirijin 'dar ngwur na ngwaw ngwegen na yiji yegen aar nje gwujani nyii le 'tü kündär poor, ngenone kimämü nyii jürbälü yirku ye ndi otaci Ngwaalingalu.

⁶ Anni minyii 'dä'ri nyii agannajidi, nyii äni gibälükänü nyii ele a ngindenga kwoyalu 'dunu.

⁷ Nyii ele dilä nyii gatani gündärä gani Jür nyii üllälü kündär gani Bitilimiyaj, ngenone nyii gu aganni ngwikirijinä nyii ngwe jalu gomom ge'te pu.

⁸ Bigänü ngwoo nyii 'dä'ri nyii ele 'di nyii obani kündär gani Gäyijäriyä, nyii jalu ngwu'dun ngwudi Bilipüj gwanni gwati ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, gwuru diji ngwüjänü kwo'ra tä'ril 7) ngwanni ngwäbräar je ndi gendaji ngwuy giyiuru.

⁹ Gwätä yera kwo'rongo (4) yiru yu'taar, yati alliji yijirä.

¹⁰ Anni minyii ji ngenone yomon yi'ranu yoko, a dijir de'te dani Agabuj, ngwüllä Yäwüdiyä.

¹¹ Aar nje ilada nono, ngwape lägü lidi Bulij ngwule gekani ngwuyalu ngwüngün na yora ngwari, "Ligir'rim lanni Liju'ru laru nu, 'Anaku no Ngwüyäwüd ngwudi Üräjäliming ngwa giki diji didi lägü gilee no da ar ätäädä ngwüjü ngwuru Garany.' "

¹² Anni minyii 'dingini ngwuja'ri ngwe, änyängä na ngwüji ngwanni ngwuju ngenone nyii päci Bulijingalu ndi ari aa'ti gwele Üräjälim.

¹³ Ar nje Bulij ci, "Nga nga larra ngaa be runi ngaa gäbicä ligor lüny ngwujü jigü'rr? Äny gwüjädi ndi ari aa'ti liny giki 'dogo, gäbicär aar nyi 'rinye ngenone Üräjälim gwani ngwüri nyi ngwudi Deleny dani Yicu."

¹⁴ Anni mung 'ti ännä ngwuja'ri ngwäri, nyii gäbicä nyii ari, "Yanni yiminä je Ngwaalu aar gu ru."

¹⁵ Anni ma ngwuja'ri medadi ngwee, nyii 'dä'ri nyii ji mama nyii allu Üräjälim.

16 Ngwīkirījīn ngwoko ngwudi Gäyījäriyäng aar nje gwujani aar nje apa ngwu'dun ngwudi Manijun, ngwadi nyii gu ji. Nginde gwuru gwudi Gabrujing ngwuru dikirījīn ngwīkirījīnänü ngwanni ngwumadinana.

A Bulij obana Üräjälim

17 Anni minyii obana Üräjälim, aar nje ngwīkirījīn ge'te giyirnü yipa.

18 Biḡänü nggwoo a Bulij na änyängä 'dar nyii ele ndi ombaja Yagubing, na nyii mbuji mbumbung je 'dar lidi gi'doonga liju.

19 A je Bulij aganni ngwuje ütīci yi'ral yi'ra 'dar yanni yima je Ngwaalu ärrī ngwūjänü ngwuru Garany yiuru ye yüngün.

20 Anni ma aar 'dingini yi'ral giyee, aar ortada Ngwaalinga. Aar be ci Bulijing nu, "A gwänggädi gwani mengga, ndi ari awa Ngwüyäwüd ngwüü'ri ngwonyadu ngwanni ngwuma ämni, a ngindenga 'dar liti je yigoranu gwani yobo.

21 Licaar je ndi ari nga gwati enggaci Ngwüyäwüd 'dar ngwanni ngwo ngwūjänü ngwuru Garany ndi ari aar gatani Yobo yidi Müjä, nga je ci aar 'ti ü'ri'tädi yijü yegen aar 'ti elella dimürä de dege.

22 Aladi ärrī ange? Yiru gu ndi ari ladi gu 'dingini ndi ari nga gwuma ila,

23 no, ärrä je giyee yanni ya ar ang ye ci, ngwüji kwo'rongo (4) ngwo ngwujī nyii ngwe ngwanni ngwümi'ridi yi'rany.

24 Apa je a ngwe acajidi gidimürä a ngwe gä'rini nono ngaa je gi'tijī aar wädini. Nunnu a gu ngwüji lenge 'dar ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwu'dinginaar ngwe gwani nga ngwa'ti äti ngwäyänü ndi ari nga giligo'ro lunga nga nggwo gwümati yobo yindä ye.

25 A be gwani ngwüji ngwuru Garany ngwanni ngwuma ru ngwīkirījīn, liminje üllijī ngwuja'ri ngwäri ndi ari aar gäbici enying ngwony ngwudi mi'rini nono ngwudi didüla na yin na ngwüdi ngwudi ngwong ngwu-gogornyana aar gäbici yijinä."

26 Anni ma biḡänü ru, a Bulij 'di'ri ngwape ngwo'ra aar ngwe gä'rini. Ngwube 'tü ngwele kobo ndi inggida gomön ganni gadi ge yomon yidi gä'rini medadi na nunnu aar gatü gonyalu gidi mi'rini nono ngindenga 'dar.

Aar määtä Bulijing

27 Anni ma yomon kwo'ra tä'rīl ji gito yadi medadi, a Ngwüyäwüd ngwoko ngwīndi ngwaalu gwani Ajija aar enggada Bulijing kobo. Aar gwogaja ngwüjü ngwonyadu aar määtä.

28 Aar ürri dula aar ci ngwüjü, "Ngwüji ngwudi Yijiräyil gendaci nje guy! Gur giru nggee ganni gati enggaci ngwüjü ngwaalu 'dar aar inji ngwüji ngwege na gwani yobo na gobo nggee. Ngwube o're ngwapana ngwüjü ngwuru Garany ngwe ändä kobo lima rngiyi ngwaalinga ngwee ngwuju'ru."

29 Laru gu no ndi ari gwele länggädi Trubimujing gwudi Abijujing kündär liju Bulij gwe aar be ji ndi ari gwapana Bulij nggwe ändä kobo.

30 A gündär 'di'ri 'dar a ngwüji abraada ngwaalinga nono 'dar aar määtä Bulijing aar oktalü kobanu aar 'tüyä puprang no aar längiti längirü.

31 Gaji ganni gima aar ge ru gadi 'rinye, a ngwuja'ri obani kumndan gidi gwu'tulunga gwudi Rumang ndi ari gündär 'dar gidi Üräjäliming nggo gi'di'rü yära.

32 No, a kumndan apani ngwubengeḡa na gwu'tulunga aar ngwe ülli ngwüji. Anni ma ngwüji engga kumndaning nggoo na gwu'tulunga, aar düni ndi pi Bulijing.

³³ A kumndan nggoo määtä Bulijing ngwuci gwu'tulung je gikar yu'runganu rom (2). Ngwube utalu ndi ari nginde gwani yäru na yiru ange yanni yärrung je.

³⁴ A ngwüji ngwoko ari yi'ral giyee na loko ari yi'ral yi'ter, anni ma 'ti kumndan mbuju yi'ral yanni yäti ngwäyanü yi'di'räjä gu ngwüji yära, ngwari aar ape Bulijing aar gwe ele gidilagany.

³⁵ Anni ma Bulij ji kimle gito ladi allu gidilagany, a ngwüjü 'di'riyáni yära yikana aar äni Bulijinganu 'di a gwu'tulunga apala.

³⁶ Ngwüji ngwanni ngwuma je gwujani aar ürrä dula aar ari, "Rinyitär."

A Bulij ondaci ngwüjü

³⁷ Anni ma gwu'tulunga ru ladi ape Bulijing aar gwe äni gidilagany, ngwuci kumndaning, "Gäbicingy ngaa ondaci ngwuja'ri ngwe ngwoko?"

A gur ci, "Nga gwati ondaji Yigirigiyängä?"

³⁸ Nga gwä'tüdi Dimijir danni di'di'riyā yära ngwoktani ngwäärä ngwü'ri kwo'rongo (4,000) aar ngwe ele poor ngwa'ranu kaji ganni gima ele?"

³⁹ A Bulij ci, "Äny gwuru Diyäwüd, didi gündär gani Tarjuj ngwaalu ngwani Kilikiyā, gwudi gündär gä'tüdälü no. Gäbicingy nyi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwoko."

⁴⁰ Anni ma kumndan 'dengenaci, a Bulij 'di'rälü ngwüdünä kimlala ngwalijaci ngwüjü gujala nunnu aar gwugwundi. Ngwuje ondaci Yärmiyängä.

22

¹ A je Bulij ci, "Lani ngweengga na mbumbunga, geraciny ngwäni gweneno ngwuja'ri ngwuruciny ngwe ligo'ro lüny."

² Anni ma aar 'dingini ngwuje ondaci Yärmiyängä, aar adatalu jicom.

³ Ngwuje be ci, "Äny gwuru Diyäwüd nggwülinginä Tarjuj ngwaalu ngwani Kilikiyā, a be nggwü'di'rälü kündär nggee. A doorta ru düny dani Gämläyil gwanni gwenggaciny aar nyi ola mama yobo ye yidi ngwü'güürnä ngwege, na nyi ru diji di'ti ligoranu gwani Ngwaalu nono ngang je gweneno.

⁴ Äny gwuru gwanni gwübinä ngwüjälü ngwudi Gay nggee gidi Deleny dani Yicu gwuleny nje ruji yi'rany, ati nje ummi ngwur na ngwaw nje ürrä korkon

⁵ Dir'dal danni diru gi'ra na ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd 'dar ngwa inggidi ngwuja'ri ngwee 'to. 'Di nyi ape ngwuja'ri 'denggen nyi ngwe ele ngweengga ngwegen ngenone Dimajig, nyi ele ngenone nunnu nyi umma ngwüjü ngenone nje gika nyi ngwe ila Üräjälim nunnu aar je reraji."

A Bulij ondaji gwani gwurla gwüngün

(Yiiru 9.1-19; 26.12-18)

⁶ "Anni minyi ele 'di nyi jici Dimajiging gito, a 'dür kayanu lingen le lidünälä a buri gwubidu pupi'rul italu kerala aar nyi o'rralu.

⁷ Nyi i'di gidiyängälü, nyi 'dingini aar nyi urnidi ngwüriny ngwüny, 'Jawul Jawul! Nga gwarra miny übinälü?"

⁸ Nyi utalu nyi ci, 'Nga gwani yäru gwani Deleny?"

Aar nyi ca, 'Äny gwuru gwani Yicu gwudi Najrang gwanni gwübinängälü."

⁹ Ngwüji ngwanni ngwuji nyii ngwe, aar engga buri aar 'ti be lingidi yal yüngün gwanni gwuji nyi ndi ondaci.

¹⁰ Nyi be ci, 'Yiru ange yanni yadi nje ärrä gwani Deleny?"

Aar nyi be Deleny ci, "Di'rü nga ele Dimajig. Ngenone la ang be enggaci yi'ral 'dar yanni yigi'tinä ndi ari nga je ärrī."

11 Lanni lindi nyii le aar nyi okta kuy nyii ele Dimajig ndi ari enyanu gwudi buri gwuminy rimiyi ngwäy.

12 Gur ge'te ngenone gani Ananyiya gidinyädi Ngwaalinga ngwila ndi aar nyi ombaji gimäti yobo gidinyädi Ngwüyäwüd 'dar ngwanni ngwati ji ngenone.

13 Ngwila aar nyi dünäcälü aar nyi ci, 'Gwani mengga gwani Jawul ombajidalu!' Gaji ge nggoo ge'te ge'te nyi ombajidalu nyi engga.

14 Ngwube ari, 'Ngwaalu ngwudi ngwügiürnä ngwege ngwäbrängä nunnu nga lenge buping gwüngün na nga engga ngindeng gwüngün gwanni Gwüdünälü nga 'dingini ngwuja'ri ngwulemanu ngwüngün.

15 Nga ru gwanni gwadi inggidi ngwüji 'dar nga je ondaci gwani yi'ral yanni yima je engga nga je 'dingini.

16 A be gwenene giru ange gidünicängä? 'Di'rü aar ang nyinyi yaw ye nga oyaji kengalu mbüny nga urnidi ngwüri nyi ngwe ngwüngün.'

17 Anni minyi o'ra Üräjälim, nyi ji ndi otaci Ngwaalingalu kobanu nyi be äyini giligor

18 nyi engga Delenya aar nyi ondaci ngwari, "Di'rü puprang gwenene nga gatani Üräjäliming, ndi ari ngwüji ngwa'ti ngwa ang 'dengenaci ngwuja'ri ngwani äny.'

19 Nyi gwä'racänü nyi ci, 'Gwani Deleny, ngwüji ngwülingidi ndi ari äny nggwändi ngwämrä 'dar nyi pi ngwüjü nje ürrä korkon ngwanni ngwämnä 'dungguna.

20 Gaji ganni gima aar ge 'rinye Ijtabanujing gwanni gwondaja nga gwe, äny gwuju nyi änni ndi aar 'rinye lanni li'rinyiti ligätijäniny ngwuredalu nje ombaci.'

21 Aar nyi ci, 'Indi äny gwadi ang ükäji ngwaalu ngwolanu ngwüji ngwuru Garany.' "

22 A ngwüji geraci ngwäni 'di anni mung ari ngwuja'ri ngwoo. Aar ürrī dula aar ari, "Äbrär dijü ndee kayanu da'ti äwdi ndi midī!"

23 Aar ürrī dula aar gagitu ngwureda ngwegen mbüny aar gagitu diyängü kerala.

24 A kumndan ondaji ndi ari aar ape Bulijing aar gwe ele gidilagany. Ngwari aar pi lalal le aar otacalu aar ombaji ndi ari ngwüji ngwarra ma aar ürrädä dula nono no.

25 Anni ma aar gekajalu gwadi aar pi, a Bulij ci kumndan gidi gwu'tulunga küü'ri tudini (110), "Ii yädi gu 'danggalu ndi pi dijü diru Diruman da'ti aar na mbojaja yi'ral nono yere?"

26 Anni ma gu kumndan gidi gwu'tulunga küü'ri tudini (100) 'dingini no, ngwele kumndan gegen ganni gipana ngwuci, "Yiru ange yanni yada je ärrī? Gur nggee giru Diruman!"

27 A kumndan nggoo ele ndi Bulij ngwotacalu ngwuci, "Ondaciny nga gwuru Dirumane?"

Ngwuci, "Yäy."

28 A be kumndan ci, "Äny gwuge'ta ngwilinya ngwonyadu nunnu nyi ru Diruman."

A be Bulij ci, "A be nggwülinginä gu."

29 Gaji nggoo lanni licaar je aar otacalu aar o're kay a yedeny ape kumndan nggoo anni mung engga ndi ari gima änni Bulijing giyirna gwuru Diruman.

³⁰ Anni ma dilu danu ru, a kumndan nani yi'ral 'didanu yanni yüpäjä je Ngwüyawüd Bulijing nono, nggwallalu giyirna ngwükajidi ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na 'dar lidi ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd nunnu aar o'rajidalu. Ngwube apa Bulijing ngwuje dünäci ngwäyanü.

23

A Bulij ondaji ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd

¹ A Bulij ombaji ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd ngwäyanü ngwuje be ci, "Lani ngwänggäri, äny gwilijä Ngwaalinga ligor le lijanu 'di gomoni gidi gweneng."

² No a dir'dal danni diru gi'ra dani Ananiya, ondaci ngwüjü ngwüdünäcä Bulijingalu ndi aar mi'ri Bulijing ngwulemanu.

³ A be Bulij ci, "Ngwaalu ngwa ang mi'ri ngang nggwee gwuru nono gundu'ru gibi'rijüdaär gilü ge gibidu! Awa nga be jalu nga ari nga gwüpiciñy yelenya anaku aru gu yobo nga je be kiyi ligo'ro le lunga ndi ci ngwüjü aar nyi pi?"

⁴ A ngwüji ngwanni ngwüdünäcä Bulijingalu aar ci, "Nga gwarra nga be lo dir'dala danni diru gi'ra didi Ngwaalu?"

⁵ A je be Bulij ci, "Nggwa'ti gu lingidi lani ngweengga ndi ari dir'dal diru danni diru gi'ra, ndi ari yüllinä kitabanu yaru nu, 'Aa'ti nga gwondaji yi'ral yiki gideleny didi ngwüji ngwunga."

⁶ Anni ma Bulij lenge ndi ari ngwüji ngwülägädänü ngwoko ngwuru Ngwüjändügi na ngwoko ngwuru Ngwübärriji, gwondaji dula ngwämrä ngwudi Ngwüyawüd ngwari, "Lani ngwänggäri, äny gwuru Dibärriji giyi gidi Dibärriji. Äny gwüdünädälä ngene ndi aar nyi pidiyi yelenya ndi ari äny gwäti ge'tajing ndi ari lanni lima ayi la 'di'ri giyi'ranyanu limidu."

⁷ Anni mung ari ngwuja'ri ngwee, a Ngwübärrijingä garnati Ngwüjändügi ngwe, a ngwämrä ü'ridinänü rom (2), a Ngwübärriji ji 'ter na Ngwüjändügi ji 'ter.

⁸ (Ngwüjändügi ngwati ari ngwuja'ri ngwani 'di'ri giyi'ranyanu na ngwuja'ri ngwani yi'rr na ngwügi'rim ngwa'ti. A be Ngwübärriji änni ngwuja'ri ngwee ku.)

⁹ A ngwüji 'di'ri güündä a ngwoorta ngwoko ngwudi yobo ngwuru Ngwübärriji aar 'di'ri aar ondaji dula aar ari, "Gur nggee ga'ti nyii mbojaja yi'ral nono yere yiki. Nda manari ligi'rim na gi'rr giru gondaca?"

¹⁰ A ngwüji büdi ngwäy 'ti'tir ndi garnati, 'di a yedeny eny kumndaning ndi ari ngwüji ngwa okta Bulijinganu gwondaci gwu'tulung je ndi ari aar ele aar je apada yiima ye aar gwe ila gidilagany.

¹¹ Dilunga ndoo, a Deleny dani Yicu dünäci Bulijing gito gito gwondaci ngwor'temaji ngwuci, "Undu ngwäy! Anaku ma gu ondaci ngwüjü ngene Ürajälim gwani äny, nga gwondaci ngwüjü 'to gwani äny kündär gani Ruma."

A Ngwüyawüd iniji Bulijing gwadi aar 'rinye

¹² Dilu danu, a Ngwüyawüd änicidi ngwuja'ri giyigo'ro yegen aar pi yi'rany ndi ari la'ti la eny aar iji 'di aar engga ndi ari lima 'rinye Bulijing.

¹³ Lanni ländi ndi iniji nggwee lonyadana yi'ra küü'ri rom (40).

¹⁴ Aar 'di'ri aar elada ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na mbumbunga aar je ci, "Änyängä limi'ridi yi'rany ndi ari nyii la'ti la allini gony gere ngwulemanu 'di nyii 'rinye Bulijing.

15 Gwenene nga nga na ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd, päcär kumndaningalu nunnu ara je äpijä Bulijing ngaa ari gwadi aang otacalu ngwuja'ri ngwüngün mama. Nyii gilo liju mama ndi nyii 'rinye kay gwerre gwerre nding obana ngene."

16 A gu giji gidi gwenggen gwudi Bulij gwuru gera 'dingini injiing nggwee ngwele gidilagany ngwondaci Bulijing.

17 A Bulij urnidi kumndaning ge'te gidi gwu'tulunga küü'ri tudini (100) ngwuci, "Apa damal ndee nga de ele kumndan galu däti ngwuja'ri ngwadi ngwe ci."

18 Ngwape ngwude ele kumndan ngwuci, "Bulij korkon gwurnidi nyi gwari ngaa äpijä damal ndee däti ngwuja'ri ngwadi aar ang ngwe ci."

19 A kumndan määtä kuy ngwude 'tänu, ngwotacalu ngwuci, "Yiru ange yätä je ondaci nje?"

20 A damal ci, "Ngwüyäwüd ngwugekajidu ndi aar ang ükacä nunnu nga je äpiji Bulijing ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd bigänü ndi aar otacalu mama gwani ngwuja'ri ngwüngün.

21 Aa'ti be la je ämnäci ngwuja'ri ngwegen ndi ari gilo lonyadana yi'ra küü'ri rom (40) gwürbäcäär. Limi'ridi yi'rany lari la'ti la eny aar iyi 'di aar 'rinye. Gilo liju mama gwenene lidünicängä nga je ämnäci yi'ral giyee."

22 A kumndan dinga damal ngwele ngwugirinya ngwuci, "Aa'ti nga gwondaci diju dere ndi ari nga gwondaciny ngwuja'ri ngwee."

Aar dinga Bulijing Gäyjäriyā

23 A be kumndan änni yi'ra rom (2) yüngün yidi gwu'tulunga küü'ri tudini (100) ngwuje ci, "Ge'tar gwu'tulung je küü'ri tudini rom (200) mama na ngwongr ngwudi ngwumirta 'di kwo'ra tä'ril (70) na ngwongr küü'ri tudini rom (200) ngwugwodananu yiiri ye ndi aar ele Gäyjäriyā dilunga didi gweneng ma lingen ru tudini kwo'rongo (9).

24 Na 'to ngaa ombaci Bulijing ngwumirta ngwoko nggu allala nunnu ngwobani gwujaw nono gidartan dani Bilekej."

25 Ngwülliji ngwuja'ri ngwaru nu,

26 "Ngwuja'ri ngwee ngwändi 'dünggüny gwani Kiludiyuj Lajiyaj, ngwükacä je gwani dartan dani Bilekej, nggwagannanga.

27 Ngwüyäwüd ngwümäti guru nggee aar ji gito gadi aar 'rinye. Nje be bornada gwu'tulunga le lüny nje gätäjä, nyi lenge ndi ari giru Diruman.

28 Nyi bupi ndi lenge yiru ange yanni yimbojajaar je nono nje be äpijä ngwämrä ngwegen ngwudi Ngwüyäwüd.

29 Nyi be mbuji ndi ari gwü'ridädäär yi'ral nono yidi yobo yegen. A be yere ya'ti ndi ari aar gu 'rinyada na aar ge'te korkon.

30 A be anni ma aar nyi ondaci ndi ari gur nggee nggo ginijäär, nga be ükacä puprang. Liminje ondaca lanni lü'ridädi yi'ral nono ndi ari aar ila aar ang gätiji yi'ralalu yegen kur nggee."

31 A gwu'tulunga ärrü yi'ral giyee anaku ca je gu kumndan dilunga ndoo aar ape Bulijing aar gwe ele 'di aar obani kündär gani Andibatrij.

32 Bigänü aar dingada ngwongr ngwe ngwudi ngwumirta aar ape aar gwe ele Gäyjäriyā a be gwu'tulunga o'ra gidilagany.

33 Anni ma ngwongr ngwudi ngwumirta obani Bulij gwe Gäyjäriyā, aar ätäädä dartana dani Bilekej ngwuja'ri aar ätäädäni Bulijing.

34 A dartan uli ngwuja'ri ngwannü ngwükacäär je, ngwube utalu ndi ari Bulij ngwati ji ne. Ngwulenge ndi ari gwändi ngwaalu ngwani Kilikiyā.

³⁵ Ngwube ari, “Nggwa 'dingini ngwuja'ri ngwunga ma ji ma ngwüji ila ngwanni ngwü'ridädängä yi'ral nono.” Ngwube ci gwu'tulung je aar arnga Bulijing ngwu'dun ngwudi yeleny ngwudi Yirüdiij.

24

A Bilekej picî Bulijing yelenya

¹ Anni ma yomon ele aar ru tudini (5), a dir'dal danni diru gi'ra dani Ananiya aar ülli Gäyijäriyâ mbumbunga le loko na gur gati je ruci gani Tärtüllüj, aar ila yi'ral ye yegen yü'ridädäär je Bulijing nono aar je gätüji dartanalu.

² Anni ma aar urnida Bulijing ngwäni, a Tärtüllüj 'di'ri ngwondaji ngwügätüji dartana yi'ralalu yüngün dani Bilekej ngwari, “Gwani Bilekej, yeleny ye yunga, adatalu nggwo gwirälü na bebere gwunga gwuma ja'rima ngwüjü ngwudi ngwaalu ngwee.

³ Ngwaalu 'dar na giyi'ral 'dar, gwani dardan dani Bilekej, yämni nje ar ang ci yäy 'tu gwupa gwulleny.

⁴ A be nunnu aa'ti nggwa ji ndi ang ondaci ngwuja'ri ngwolanu, nyi be ari nggwa ang päcälü nje geraci läni jayi gwe liguri gwunga nga 'dingini ngwuja'ri ngwee ngwooko.

⁵ Änyängä limbuju guru nggee giru dirngaja gati gwogaji ngwüjü aar 'di'ri güündä ge ngwüjänü ngwuru Ngwüyäwüd giyen 'dar. Giru güktü ngwüjü ngwudi yobo yindi Najra.

⁶ 'Di ngwümini ndi ngiyi gobo gidi Ngwaalu nyii gu be mäta.*

⁸ Manari gima ang otacalu giligor lunga, nga gwa be lenge ndi ari ngwuja'ri ngwäri gwani nginde ngwuru 'didanu.”

⁹ A Ngwüyäwüd gekajidi ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwaraar ngwe ngwäti ngwäyanü.

¹⁰ Anni ma dardan gi'tüji Bulijing gay ndi ondaji, A Bulij ari, “Äny gwülingidi ndi ari nga gwäti ngwüdläyü ngwonyadu ngwanni ngwümaätä ngwe yelenya ngwüji ngwudi ngwaalu ngwe, yäy gu no äny gwa ruci ligo'ro lüny ligor le lijayanu.

¹¹ Ya je be ombaji giyee giligor lunga, ndi ari giyomon yanni yima ele yiru 'di na rom (12), äny gwändädi Üräjälüm ndi äpiji Ngwaalinga yobo.

¹² A be ngwüji ngwee ngwü'ridädinyi yi'ral nono ngwa'ti nyi mbuju ndi nyii garnati dji dere kobanu, nyi 'ti gwogaju ngwüjü ngwudi ngwämrä na ngwaalu ngwere kündär.

¹³ A be ngindenga gilee la'ti äti ngwuja'ralu ngwere ngwanni ngwadi aar je inggidi ndi ari äny gwärü yi'ral yere yiki.

¹⁴ A be ngwuja'ri ngwee ngwanni ngwaraar ngwe, äny 'to gwati äpiji Ngwaalinga yobo ngwanni ngwämnä gu ngwüguörnä ngwäri nyi gwüji Gay gidi Deleny dani Yicu garaar ge gä'tüdi yobo yijaw. Äny gwämnä ngwuja'ri 'dar ngwändär Yobo ye yidi Müjä na Yijir yidi Ngwüjir.

¹⁵ Ge'taji gwüny Ngwaalu gwuru gwe'te gwe'te nono gwegen, ndi ari ngwüji 'dar ngwanni ngwüdünälü na ngwanni ngwuki, ngwa ji ngwa 'di'ri giyi'ranyanu.

¹⁶ Äny gwati mini yomon 'dar ndi ari aa'ti äny gwäti ngwuja'ri ngwere nono ngwanni ngwuki ngwäyanü Ngwaalu na ngwäyanü ngwüji.

* **24:6 24:6** Yitab yoko yäti ngwuja'ranu ngwee. A be anni minyil ru ladi picî yelenya anaku aru gu yobo yäri. 7 A be kumndan gani Lajiyaj ila ar nje apada yiima ye. 8 Ngwuci ngwüjü ngwanni ngwü'ridädi yi'ral nono aar ila 'dungungu.

¹⁷ Äny gwätü ngwüdläyü ngwonyadu gwa'ti ju, nyi be kwodalu Üräjälim gwäpījä ngwüjü ngwüny ngwü'rinyä ngwadacaar je ngwüjü ngwanni ngwunyangiralu na nyi elada 'to ndi gätijī Ngwaalingalu.

¹⁸ Äny gwügä'rinä nono anni mbujaar nyi ngwämrä ngwudi gobo ndi ape yiiru giyee. Ngwüjī ngwonyadu ngwa'ti nyii le ju, na äny 'to gwa'ti ändi ngwuja'ri ngwere ngwani yärä.

¹⁹ A be 'dogo Ngwüyäwüd ngwuju ngwoko ngwudi ngwaalu ngwani Ajiya. Ngindenga 'to gäbīcä je aar ang ondaci manari yere giyo yärrī nje yiru gimra.

²⁰ Na ngindenga gilee ngene, aar ang enggaci ngwuja'ri ngwumne ngwanni ngwärrī nje ngwuki 'di aar nyi apa nyi dünälä ngwäyänü ngwudi ngwämrä ngwudi Ngwüyäwüd.

²¹ Manari yiru yanni yurnidinye ye dula ngwäyänü 'denggen ndi ari, 'Yiru yani 'di'ri giyi'ranyanu, yiru giyee yanni yidünäjäny ngwäyänü 'dungguna ndi nyi picī yelenya.' "

²² Dartan dani Bilekej, danni dilingidī Gay ge nggee gidi Deleny dani Yicu yorta ye ngwaalinga ngwüdünäjä ping yelenya ngwari, "Manari kumndan gani Lajiyaj gima ila, nyi be pi yelenya giyi'ral yunga."

²³ Ngwuci kumndaning gidi gwu'tulunga küü'ri tudini ngwarnga Bulijing aar gäbīcī ngwugatu linginalu gwoko a ngwumaad ngwüngün ila aar ombaji aar äpījī yiiru yere.

²⁴ A gwodanalü yomon cong, aji a dartan dani Bilekej daw de düngün dani Dürcillä diru Diyäwüd ila. Ngwükäjäidī ndi Bulij ndi 'dingini 'dünggüngün. A Bulij ondaci gwani änni ndi Yicu Kirictu.

²⁵ Anni ma Bulij ji ndi ondaji ngwuja'ri ngwani dünälü, na määtä lingina na obalu komon gidi gwodaning, a yedeny eny Bilekejing ngwuci, "Yo'ra gu be no gweneno. İndi be. Ma ji ma gaji ji nggwa ang be ükacä."

²⁶ Ating ge'taji ndi ari gwadi Bulij äniijī ngwuba'tanya nunnu ngwugatalu ngwele. No ating gu be ükäjäidī pid pid aar gwe ondaji.

²⁷ A ngwüdlä ele aar ru rom (2), a dartan di'ter allu giyeleny dani Birküyüj Bictuj ngwumandi ndi Bilekej. A Bilekej jada ndi jayī Ngwüyäwüd ngway, ngwugatani Bulijing korkon.

25

A Bictuj picī Bulijing yelenya

¹ Anni ma dartan dani Bictuj obani ngwaalu ngwani Yäwüdiyä ngwape yomon tä'rīl (3), ngwü'di'rī ngwugatani Gäyjäriyäng ngwallu Üräjälim.

² Ngenone a ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na ngweleny ngwudi Ngwüyäwüd ila yi'ral ye yegen aar je ondaji gwani Bulij.

³ A Ngwüyäwüd büdäjä yi'ral aar päcī Bictujingalu ndi ari ngwuje jayī ngwäy ndi ape Bulijing ngwudinga Üräjälim ndi ari ngindenga gwürbäcäär kay gwadi aar 'rinye kayala.

⁴ A je Bictuj ci nu, "Bulij nggwo korkon ngenone Gäyjäriyä, äny gwadi gu ele yomon yanu giyee.

⁵ A ngweleny ngwalu ila nyii ngwe ele aar ondaji yi'ral yanni ü'ridädäär je guru nono ngenone manari giyoo yärrüng je yere yanni yiki."

⁶ Anni ma Bictuj jalu yomon ya ru 'dübä (8) na ya ru 'dī (10) ngenone 'denggegen, ngwü'di'rä ngwüllä Gäyjäriyä. A bigänü nggwoo ngwujalu ngwämrä ngwudi pi yelenya ngwari aar äpījä Bulijing.

7 Anni ma Bulij obana, a Ngwüyäwüd ngwanni ngwüllü Üräjälim aar änanü, aar ondajaji ngwuja'ri nono ngwonyadu ngwuki, aar je 'ti burna ndi ätiyi ngwäyanü.

8 A be Bulij ruci ligo'ro lüngün ngwari, "Äny gwa'ti ärrä yi'ral yere yiki yani yobo yidi Ngwüyäwüd, na yani gobo na deleny didi Rumang dani Gayijar."

9 A be Bictuj bupi ndi jayi Ngwüyäwüd ngwäy, ngwube ci Bulijing nu, "A gwämnä nga allu Üräjälim a gu pic'i yelenya ngenone giyi'ral giyee yü'ridädärä je nono?"

10 A be Bulij ci, "Äny ngweneno ngwüdünädi ngwäyanü giyeleny yidi deleny didi ngwelenyinga Ruma dani Gayijar, aar nyi gu pic'i yelenya. Äny gwa'ti ärrjä Ngwüyäwüd yi'ral yere yiki, anaku lingidä gu ngwuja'ralu 'dar gwani Bictuj.

11 Manari äny gwukiya yobo yidi Ngwüyäwüd yi'ral ye yere ligo'ro le lüny yadi nyi gäbici aar nyi 'rinnye, äny gwa'ti 'donya yi'rany. A be ngwuja'ri ngwanni ngwondaja je Ngwüyäwüd ngwa'ti äti ngwäyanü, no diji dere da'ti diny ape aar nyi ätäda Ngwüyäwüd. Äny nggwelada gweere gideleny didi ngwelenyinga Ruma dani Gayijar."

12 Anni ma Bictujinga otajidalu ngwarta ngwe ngwüngün, ngwube ngwari, "Nga gwaru nga gwele gweere gideleny didi ngwelenyinga Ruma dani Gayijar, äny gwa ang ci 'indi."

13 Aar jalu yomon cong a deleny dani Agiribaj ila gwenggen gwe gwuru gera gwani Briniki aar obana Gäyjäriyä ndi aganni Bictujing.

14 Anni rar ladi jalu ngenone yomon yonyadu, a Bictujinga abingadi giyi'ral yidi Bulij Agiribaj gwe. Ngwuci, "Gur ge'te nggo ngene gigatana Bilekej korkon.

15 Anni minyi ele Üräjälim, a ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny na mbumbunga lidi Ngwüyäwüd apa yi'ral yüpädäär je nono aar ari aar gwe obalu.

16 Nje be ci nyängä liru Ngwuruman gidimürä däri lati 'ti gikaja diju yi'ral yere 'di aar dünäti ngwüjngä le ngwanni ngwü'ridädi yi'ral nono ngwumbuji gay ngwuruci ligo'ro lüngün giyi'ral yüpädäär je nono.

17 Anni ma aar ila ngene, nyi 'ti jana yi'ral ye giyee, bigänü nggwoo nyi jalu ngwämra ngwudi pi yelenya nyi ukäjidi ndi Bulij aar apa.

18 Anni ma ngwüji ngwoo ngwü'ridädi yi'ral nono ondaji, aar 'ti üpädi yi'ral nono yere yärrung je yiki yige'tajiny gu ndi ari yadi aar ye ari.

19 A be garnati ru gwani yobo yegen aar ani gur gayu gani Yicu garu ge Bulij nggo gimidu.

20 Nyi 'ti lingidi ndi ari awa nyi utalu yi'ral ye giyee. No nyi be ci Bulijing gwadi ele Üräjälim aar gu ombaci yi'ral giyee yüpädäär je nono ngenone.

21 Anni ma Bulij ari gwadi ele gweere gideleny didi Rumang ngwüpäcälü yi'ral ye giyee, nyi be ci gwu'tulung je aar ombaji 'di a gomom ila nyi dinga gideleny didi Rumang dani Gayijar."

22 A be Agiribaj ci Bictujing nu, "Äny gwüjädi ndi 'dingini ngwuja'ri ngwudi gur nggee."

A Bictuj ci, "Ga ang 'dingini bigänü."

23 A bigänü nggoo a Agiribajinga Briniki gwe a je ngwüji ruya yelenya yipa aar äni ngwu'dun ngwudi o'rajidalu ngwubegenga le ngwudi gwu'tulunga na ngweleny ngwudi gündär. A Bictuj ukäjidi aar apa Bulijing.

²⁴ Anni ma aar apa, a Bictuj ari, “Gwani deleny dani Agiribaj, na nga nga 'dar lanni gilo ngene, ngaa lānggādi guru nggee! Ngwüyāwūd 'dar ki'du gū'ridādāār yi'ral nono ngenone Ūrājālim na ngene Gāyījāriyā. Aar ūrri dula aar ari ga'ti āwdi nding jalu gimidu.

²⁵ A be āny ga'ti nyi mbojaja yi'ral nono yere nunnu aar 'rinye. Gima be ari gele yi'ral ye gweere gideleny didi Rumang. Nggwuma ari ginyi dinga gele Ruma.

²⁶ A be yi'ral yere ya'ti yilinginna yadi nje ūlliji delenya didi Rumang gwani ngwuja'ri ngwūngūn. Yāy gu no nggee gima je āpijā ngwāyānū 'dangalu 'dar na gwece gwece ngwāyānū 'dungguna gwani Agiribaj, nunnu manari yere yima ji yima mbūjini nje ulli.

²⁷ Ndi ari ya'ti ya ele kayalu ndi nyi dinga dijū digikinā giyirna aar 'ti be linginna yanni yūpādāār je nono.”

26

A Bulij ruci ligo'ro lūngūn ngwāyānū gideleny dani Agiribaj

¹ A deleny dani Agiribaj ci Bulijing nu, “Āny gwūgi'tjāngā gay nga ruci ligo'ro lunga.”

A Bulij alliji guyala gūngūn ngwondaji ngwuruci ligo'ro lūngūn ngwari,

² “Gwani deleny dani Agiribaj, āny gwānggādi ndi ari lalli nje kil ndi nyi dūnālā ngwāyānū 'dungguna gwene nyi ruci ligo'ro lūny gwani yi'ral 'dar yanni yū'ridādāār nje Ngwüyāwūd nono,

³ a gwece gwece ndi ari nga gwūlingīdi dīmūrā 'dar didi Ngwüyāwūd nga lenge garnating gwegen. Yāy gu no, āny gwa ang pācālū nyi geraci lāni nga 'dingini.

⁴ Ngwüyāwūd 'dar ngwūlingīdi elelleng gwūny gwanni gwelelleny anaku 'di'riny gwālū 'tu'tu yogo ye ken gūny, na 'to kūdār gani Ūrājālim.

⁵ Ngindenga lilingīdiny gaji golanu la gu ari ma aar mīni, ndi ari anaku aru gu gay gojema yi'ral gidi dīmūrā didi yobo yāri, āny gwelella gwuru Dibārriji.

⁶ Yiru giyee yanni yidūnājinyālā ngene aar nyi picī yelenya gwani ge'taji gwūny ngwuja'ri ngwanni ngwuca ngwe Ngwaalu ngwūgūrnā ngwari.

⁷ Ngwuja'ri ngwuru ngwanni ngwuca ngwe Ngwaalu gūlū gārī 'di na rom (12) ngwanni ngwujicaar jalu aar je gwuji aar gu āpiji Ngwaalinga yiiru yigor ye 'didanu dilu de na lingen le nunnu aar ila aar gu ru. Gwani deleny dani Agiribaj, yiru giyee yanni yigābicā Ngwüyāwūd aar nyi be ū'ridādā yi'ral nono.

⁸ Ngaa larra gilee ngaa 'ti be āmnā ndi ari Ngwaalu ngwāti yiima ndi 'di'riyi ngwūjālū ngwanni ngwayu?

⁹ Āny giligo'ro lūny gwerre gwūcīnānū nyi 'donya yiima ye yūny 'dar nyi etaci ngwūjū ngwūrinny ngwudi Yicu gwudi Najrang.

¹⁰ Yiru giyee yanni yārri nje ngenone Ūrājālim. Yeleny ye ngwur'dal ngwanni ngwuru ngweleny nyi ye ummi ngwūjū ngwudi Ngwaalu nje ge'te korkon, na ma aar ru ladi aar je 'rinye, nyi āmni ndi ari aar je 'rinye.

¹¹ Yomon yonyadu ati nyi ele ngwāmra ngwāmra nje reraji nje linyaci yiima ye ndi aar nyi'rini āmning Ngwaalu gwegen. Dirlele gwe gwūny ndi nje ūbinālū, nyi 'di'ri nyi ele giyūndār yidi ngwūji poor ndi nje ūbinālū.”

*A Bulij ondaji gwani gwurla gwūngūn
(Yiiru 9.1-19; 22.6-16)*

12 “Gomon ge'te nyi ji ndi ele kündär gidi Dimajiging yeleny ye na ngwuja'ri ngwe ngwur'dal ngwannı ngwuru ngweleny.

13 Anni minyi ji kay lingen le lidünälä gwani deleny, nyi engga buri gwüllü kerala gwitananu gilingen. Aar nyi o'rralu na ngwüji ngwindi nyii ngwe.

14 Nyii i'di 'dar gödiyängälü. Nyi be 'dingini yal aar nyi urnida aar nyi ondaca Yärmiyängä, 'Jawul Jawul, nga gwarra miny übinälü? Nga gwa'ti gwa burni ndi obe dajiliru gora ge.'

15 Nyi otacalu nyi ci, 'Nga gwani yärü doorta?'

Aar nyi ci, 'Äny gwuru gwani Yicu gwanni gwübinängälü.

16 'Di'rälü gweneno nga dünälä yora ye. Äny gwü'täcängälü nunnu nga ge'te nga ru dinädä dünny, nga ru gwanni gwadi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwannı ngwuma je engga gwenene 'dünggüny na mana ngwannı ngwada je enggaci.

17 Nggwa ang gätäji ngwüji ngwunga na ngwüji ngwuru Garany ngwannı ngwada gu ükäji.

18 Nga je igiti ngwäy nga je gwä'ra gidirimänü aar ila giburalu nga je 'tüyi kuyanü gidi dijejo'rr aar o'rada Ngwaalu nunnu a je Ngwaalu düdänjänü ndi ke gwegen aar ape yu'rına ngwüjüngä le ngwannı ngwüjü'rinä änni gwe gwegen 'dünggüny.'

19 Yäy gu no gwani deleny dani Agiribaj, nyi 'ti nyortaca yi'ralanu yänggädi nje dilingidu yüllü kerala.

20 Nyi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwe gwerre gwerre ngwudi Dimajiging, na ngwudi Üräjäliming na 'dar ngwudi Yäwüdiyä 'di a be ngwüji ngwuru Garany 'to. Nje ondaci ndi ari aar 'dingini ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu aar jo'renyana giyi'ral yegen yanni yiki. Aar inggidi jo'renyaning gwegen ape gwe yiiru yanni yijaw.

21 Yiru giyee yanni yigäbica Ngwüyäwüd aar nyi määtä gwämrä kobo aar nyi nani ndi 'rinye.

22 A be Ngwaalu ru ngwetadu 'dünggüny, 'di gomon gidi gweneng, yäy gu no äny gwüdünü ngene nje enggaci 'dar, dänni dipa na dänni dooko. Yere ya'ti nje ondaju yolana goralu giyobo yanni yondaja je Müjä na giyijir yanni yondaja je ngwijir ndi ari yaji ya ji.

23 Ndi ari gwanni Gwubrutar yelenya gwa yi'rendeny mbuji gwa ru gi'ra ndi 'di'ra giyi'ranyanu gwa ondaci ngwüjü ngwüngün na ngwüjü ngwuru Garany buri gwe."

24 No a Bictuj ü'rici Bulijing ngwuja'ranu ngwaw dulu de ngwuci, "Nga gwuma rläli ki'ranu mbüny gwani Bulij! Bebere gwunga gwonyadu gwuma ang ruji gi'ra milang."

25 A be Bulij ci, "Äny gwa'ti rlälü ki'ranu gwani darta dani Bictuj. Yanni yondaji nje yäti ngwäyanü aar ele kayalu.

26 Gwani deleny nga gwülingidi yi'ral ye giyee yorta ye ngwaalinga, äny gwügätinä linginalu nda je ondacalu tired. Nggwicinänü ndi ari yere ya'ti yima ang madinalu, ndi ari ya'ti ärrinä yu'rini."

27 A Bulij ci, "Gwani deleny dani Agiribaj, Nga gwämnä ngwuja'ri ngwudi ngwijire? Äny gwülingidi gu ndi ari nga gwämnä gu."

28 A be deleny dani Agiribaj ci Bulijing, "Nga gwuge'taja ndi ari gaji ge gooko no, nga gwuny gwä'ri nyi ruji dikrijine?"

29 A Bulij ci, "Äny gwtaca Ngwaalingalu ndi ari a gaji ru gooko ngwolanu, nga na ngwüji 'dar ngwannı ngwo ngwu'dinginiiny gweneno,

aar ru ngwīkirījin nono änying, 'dogo aa'ti be ngwa ji giyirna nono änying gweneno."

³⁰ A deleny dani Agiribaj 'di'rälü na dardan dani Bictuj na Briniki na ngwüji ngwanni ngwuji aar le.

³¹ Aar 'tüdä gidrü aar abingajidi aar ari, "Gur nggee ga'ti ärrü yi'ral yere ndi aar gu 'rinyada aar gu ge'te korkon."

³² A deleny dani Agiribaj ci dardana dani Bictuj, "Gur nggee gaadi gätinälü ngwele adinari gima 'ti aru ga pälü yi'ral ye giyee gideleny didi Rumang dani Gayijar."

27

A Bulij 'di'ri ngwele Ruma

¹ Anni ma aar ari nyii 'di'ri nyii ele giyaanu nyii ele Italiya, Bulij na ngwüji ngwoko ngwanni ngwugennaar ngwe giyirna aar je ätädä kumndaning gidi gwu'tulunga küü'ri tudini (100) gani Jüliyüj gidi gwu'tulunga ki'du gwudi deleny didi Rumang.

² Nyii 'di'ri bälükä gwe gwudi gündär gani Adramitiyum gidi Ajiyang, gwadi ele giyumu giyimämü yidi Ajiyang, nyii 'tü nyii ele giyaanu. Gur gani Arictakuj, gidi Majiduniya kündär gani Täjlänüki nyii le ji.

³ Bigänü nggwoo nyii üllälü kündär gani Jäyidä, a Bulij inä Jüliyüjng ngwügäbici ngwele ngwumaad ngwüngün nunnu manari gwuma mini ngwony ngwere aar je ätä.

⁴ Nyii 'di'ri ngenone mana nyii ele giyaanu, ndi ari nyii ligwümädi dirunanu, nyii gwurli nyii raji bälükä giri ge gidi Gabrujing ganni ga'ti gu dirun äradī.

⁵ Anni minyii ruyi bälükä nyii ele 'di nyii ü'rü yaanu yidi ngwaalu ngwani Kilikiyā na Bāmbiliyā, nyii üllälü kündär gani Mira ngwaalu ngwani Lijiyā.

⁶ Ngenone a kumndan gidi gwu'tulunga küü'ri tudini mbuji bälükä gwudi Ijīkändäriyäng gwīndi gwadi ele Italiya, aar nje gu änjänü.

⁷ Nyii 'di'ri nyii ele minyol yomon yonyadu 'di a yi'ral ojeme ndi nyii obani kündär gani Jinidüj. Anni ma aar nje 'ti dirun gäbici 'di nyii üllü gay ge gidi Jinidüjng nyii ruyi bälükä giri ge gidi Kiriding ganni ga'ti gu dirun äradī gwujacidaar ngwaalu ngwe ngwu'dumbala giyaanu ngwucaar je Jalmuni.

⁸ Anni minyii gu iräjä yiimalu 'dar 'di nje gatana nyii ele ngwaalu ngwati aar je ci Yumu Yanni Yijaw, ngwuju gito gito kündär gani Lajija.

⁹ Nyii ji ndi ele giyaanu 'di a gaji ele ngwolanu, a yi'ral ke ngwäyanü ndi ari nyii ü'rü yaanu. Ndi ari Gomon gidi Ja'rīma yigor gima madinalu.* No a Bulij arnga ngwüjü ngwuje ci,

¹⁰ "Ngwüji, äny nggwo gwänggädi ndi ari yi'ral yadi ele ndi ke ngwäyanü gidilä dege ndee ya geraji bälükälü na ngwong ngwüpining je na gwani gilang gwege nggwo ngwaalu ngwuki 'to."

¹¹ A be kumndan gidi gwu'tulunga küü'ri tudini obe ngwuja'ri gora ge gwudi Bulij ngwuje be ämni gwudi gur ganni giruya bälükä na gwudi gur gidi bälükä.

¹² Anni aa'ti gumu jaw diruna didi digo ngenone ndi gu bälükä üllädälü, a ngwüji onyadani ngwanni ngwuma ari nyii elada gweere nyii ge'taji ndi nyii obani kumu gani Bunikij ngwaalu giyaanu ngwani Kirid, nyii gu

* 27:9 27.9 Gaji ganni gati ge dirun ari ngwu'ti gäbica ngwüjü ndi ruyi bälükä giyaanu. Ngwullawi 16.1-34

üllädälü ngenone digo de. Gumu nggee gombataar ngwaalu ngwe kaama gi'ra ge aar ombati ngwaalu ngwe kangir gi'ra ge.

Dudu

13 Anni ma dirun dindi kaama araalu doko, a ngwoo'ra ngwudi bälükä ge'taji ndi ari yanni yibupaar je yima aar je mbuji. Aar gwallada yudu'ralu mbüny aar je alliji gibälükälä aar ruyi aar millidi gimämäng nono gito gito gidi Kiriding.

14 Aa'ti gaji olanu gwooko no, a dirun diru giwerr araalu ndüm ngwila ngwaalu giyaanu dicaar, "Gängir gitäny gwe."

15 Ngwape bälükä ngwu'ti äti yiima ndi obe dudanu. No nyii gwalli ngwuy nyii gäbiciji dudu aar nje apada.

16 Anni minyii millida giri ge gidi ngwaalu giyaanu ngwe'te ngwoko ngwani Kävüdä, nyii ji 'di'däny 'di nyii allija bälükä gwudi gätäji gibälükälä.

17 Anni ma aar allija bälükä gwudi gätäji gibälükälä, aar änjiji ngwaralu gilaranu lidi bälükä aar gekajidi nunnu aa'ti gwa badalu. Yedenyo ndi ari la je le bälükä obe dijicirä di'dumbala didi gimämü gidi Libiyäng, aar ülläji ngwuredalu ngwati ji dirun gägiri ngwudi bälükä aar gäbici a gwe dirun landalu.

18 A nje gu dudu ändänü dannu dikana 'di anni ma bigänü ru aar 'di'ri aar otada ngwony ngwoko giyaw ngwapanaar je bälükä gwe.

19 Anni ma gomom ru tä'ril (3), aar määtä ngwony ngwudi bälükä aar je gagitu ngwuy ngwe giyaw.

20 A yomon onyadi nyii 'ti änggädi lingenon na yuurrum a dudu ari gwur'tal dannu dikana 'di nyii gwalli ngwäy ndi gilang.

21 Anni ma ngwüji ngwanni ngwindi bälükä gwe onje yomon aar 'ti iti, a Bulij 'di'ri ngwüdüni gidiliganu ngwuje ci nu, "Lani ngwüji, adinari ngaa liminy ämnäci ngwuja'ri ngwüny gwele, ar 'ti gatana Kiriding, a laadi jayi nono na geradalu nggwee gwa'ti gwaadi ji.

22 A be gwenene ngwubupa je nga gatu yigoralu gwa'ti gwere 'danggalanu gwa dudi 'digo bälükä gwuru gwanni gwa ke.

23 Gwele dilu de, gi'rr gidi Ngwaalu ngwüny ngwanni ngwati nje äpiji yobo, gidünäciny aar nyi ondaci

24 ngwari, 'Aa'ti yedenyo ya ang eny gwani Bulij, nga gwa düni ngwäyänü ngwudi deleny didi Rumang dani Gayijar, gilang gwudi ngwüji ngwee 'dar ngwinda ngwe, yimi'rü ye yidi Ngwaalu ngwätädäärä je.'

25 Ngwüji, ojemar nono ndi ari nggwämnä Ngwaalu ndi ari yanni yarung ye yadi ele ndi äti ngwäyänü.

26 A be alanga la obalu ngwaalu ngwe'te ngwuru diyäng giyaanu."

27 Gidilunga dannu dima ru 'di na kwo'rongo (14), aar nje gu dudu jina ndi ape no giyaanu yidi Ädiriyäng, diligeny danu a ngwoo'ra ngwudi bälükä cinänü ndi ari lima ji diyängü gito.

28 Aar ülläji gar aar didimi yaw aar je mbuja yolanu yiru yoranu küü'ri nyärläl (120). Aar jalu gwooko o're aar je didimi aar je mbuja yima ru yoranu 'di tudini kwo'rongo (90).

29 A nje yedenyo eny ndi ari bälükä gwunje gwe obalu giyo'rr, aar gatu yudu'ru kwo'rongo gwodan gibälükä nyii dünicü ngwaalinga aar u'ri.

30 A be ngwoo'ra ngwudi bälükä mini ndi abri aar gatani bälükä, aar 'di'ri aar ape bälükä gwudi gätäji aar ülläji giyaw aar arri nono ladi ülläji yudu'ru ki'ra gidi bälükä.

³¹ A be Bulij ondaci kumndaning gidi gwu'tulunga küü'ri tudini na gwu'tulunga ngwuje ci, "Manari ngwüji ngwee ngwuma 'ti jalu gibälükänü, diji dere da'ti da gilang."

³² No a gwu'tulunga ü'ri'ti ngwaranu ngwanni ngwati määtädä bälükälü gwudi gätäji aar gäbici a yaw ape.

³³ Gwerre gwerre ndi ngwaalu u'ri, a je Bulij abingaci ku ndi ari aar eny. Ngwuje ci, "Gwene yomon yima ru 'di na kwo'rongo (14) ngaa lidünicä yi'ral yomon giyee 'dar ngaa 'ti iti gonyalu gere.

³⁴ Nggwa je päcälü ndi ari, itär ngwony ngwoko ara je gwodaji ngaa gilang gwere gwa'ti 'danggalanu gwa dudi lä'ru lüngün ki'ra."

³⁵ Anni mung ari ngwuja'ri ngwee, ngwape gona ngwuci Ngwaalinga yäy 'tu ngwäyänü 'denggen 'dar. Ngwube ü'ränü ngweny.

³⁶ A ngwüji 'dar aar gatu yiguralu aar eny 'to.

³⁷ Ngwüji 'dar ngwanni ngwuju gibälükänü gwuru küü'ri tudini rom na 'di kwo'ra tä'ril na nyärläl (276).

³⁸ Anni ma aar eny aar pe aar gagitu yona ngwäy giyaw nunnu a bälükä angränü.

³⁹ Anni ma ngwaalu u'ranu, aar 'ti lingidi diyäng de yorta ye ngwaalinga. Aar be engga ngwaalinga ngwurmitu gu gi'ra gidi yaw ngwäti yimämäng yiru dijicir aar ari la gu raji bälükä ma aar äti yiima.

⁴⁰ Aar ü'ri'tä ngwaralu mbüny gwudi yudu'ru aar je gäbici aar ülli giyaw. A 'to aar gwalla ngwaralu mbüny ngwanni ngwati gekaji ngwalamalu ngwati aar ngwe ruyi bälükä, aar allijaji diredala didi dirun ki'ra gweere a je dirun dinga aar elada kimämü.

⁴¹ A be bälükä abri ngwobalu gidijicir di'dumbala ngwäniji gi'ra gidiyäng ngwümätinälü. A gwe dudu pälü gwodan ngwukiya ngwubadalu.

⁴² A be gwu'tulunga ru ladi 'rinye ngwüji ngwugena giyirna nunnu aa'ti ngwa pi yaw ngwa 'tü kimämü ngwabri.

⁴³ A be kumndan gidi gwu'tulunga küü'ri tudini bupi nda Bulij midi ngwuje etaci ndi ärrü yi'ral giyoo. Ngwuje ci lanni lingidi ping yaw, aar aw yaw gwerre gwerre aar 'tü kimämü.

⁴⁴ Aar je be gwujani loko yü'ri ye yidi bälükä. Gay ge nggee, nyii 'tü 'dar gidiyängälü lijaw nono.

28

Kimämü gidi Maltang

¹ Anni minyii obani lijaw nono, nyii lenge ndi ari ngwüriny gwudi ngwaalu giyaanu ngwoo ngwani Malta.

² A nje ngwüji gwudi Maltang gi'tiji yirnu yipa. Aar nje müjji ligä nyii gu ji aar nje üllälälü ndi ari gere ginu a ngwaalu jili.

³ A Bulij uta yüü'ralü ngwuje gatu giligä a lägüriny liju giyü'ränü a ligä büdiyä nono ngwü'tüdä ngwümi'räni kuy güngün.

⁴ Anni ma ngwüji gwudi ngwaalu giyaanu ngwo engga düngäyü guy nono güngün, aar abingadi aar ari, "Gur nggee ya gi'rinyidu, ngwune ari gima gwannada yaw a be ga'ti ga yi'ral yanni yüdünälü gäbici ndi midi."

⁵ A Bulij düdirä düngäyü giligä aa'ti yi'ral yere akana nono.

⁶ A ngwüji ji ndi ge'taji ndi ari gwallalu na gwa yiya mananu gwü'di 'tir gwa ayi. Anni ma aar dünici gaji golanu aa'ti yi'ral yere ju 'dünggüngün, aar gwurli aar ari gwuru ngwaalu.

7 Gito gito ngwaalu ngenone giruny giju gu gidi dantan didi ngwaalu giyaanu dani Bupiliyuj. Aar nje ape nyii jalu 'dunu 'dünggüngün 'di nyii ape yomon tä'r'il (3) aar nje ge'te giyirñü.

8 Nyii mbuji papang gwüngün gwundru ngwümbür gwübüdü nono a yindi määtä. A Bulij ändädä anni mung otaci Ngwaalingalu ngwalliji guy nono ngwu'ri nono.

9 Anni ma yi'ral ji giyee, ngwüji 'dar ngwanni ngwümä ngwaalu giyaanu, aar ila aar je u'riyi nono.

10 A ngwüji ngwudi ngwaalu giyaanu aar nje ge'te giyirñü yipa yonyadanu na anni minyii ji mama ladi ele giyaanu, aar nje gendaci ngwony ngwudi eny na ngwong ngwanni ngwümini nje.

A Bulij ele Ruma

11 Anni ma ngwüwä ele aar ru tä'r'il (3) nyii 'di'r'i nyii ele bälükä gwe ngwanni gwändi kündär gani İjikändäriyä gwädinä digo de ngwaalu giyaanu gwü'tädäär gi'remna ki'ra gidi ngwaalu ngwuru ngwänggil ngwegen ngwucaar je Jactur na Bullukj.

12 Nyii ele 'di nyii obani kündär gani Jayirakuj ngwaalu giyaanu ngwani İjili nyii gu jalu yomon tä'r'il (3).

13 Nyii 'di'rä ngenone nyii ele kündär gani Rägüyüm kumu gidi Italiyang. A bigänü nggwoo, a dirun anda kuyala gidi gaama ngwudinga bälükä nyii gu elanu, na bigi nggwoo nyii obani kündär gani Batiyuli.

14 Ngenone nyii mbuji ngwükirjinä ngwanni ngwuminje urnidi yirñü nyii le jalu yomon kwo'ra tä'r'il (7). Ngenone nyii gwoda gay nyii ele Ruma.

15 A ngwükirjin ngenone, ngwu'dingina ndi ari änyängä gilo lindü, aar 'di'rä 'tu'tu Ruma 'di aar obana ngwaalu ngwudi ngwili nyi ngwani Burum gwudi Abijujing na Ngwu'dun Tä'r'il (3) ngwudi Yirñü aar ila ndi nyii le mbudi. Anni ma je Bulij engga no, ngwuci Ngwaalinga yäy 'tu ngwojeme nono.

16 Anni minyii obani Ruma, aar gäbici Bulijing ngwuji jücü a gwu'tulu arnga.

A Bulij ondaci ngwüjü Ruma

17 Yomon tä'r'il gwodanalü, ngwurnida ngwelenya ngwudi Ngwüyäwüd gwüpäng. Anni ma aar o'rajidalu, a je Bulij ci, "Lani ngweengga, nggwa'ti ärrijä ngwüjü ngwege na dimürä didi ngwügüürnä ngwege yi'ral yere yanni yiki, aar nyi be määtä Üräjalim aar nyi gika aar nyi ätääd Ngwuruman.

18 Aar ombaji ngwuja'ri ngwüny aar nyi ru ladi gatalu, ndi ari nggwa'ti mbüjinä yi'ral nono yere adi aar nyi gu 'rinyada.

19 A be anni ma Ngwüyäwüd 'donya, 'di a nyi ligor ape nyi ari nggwäpäci delenyalu didi Rumang dani Gayijar, ya'ti ani ndi ari nggwäti yi'ral yere yadi nje ü'ridä ngwüjü nono ngwüny.

20 Yiru giyee yanni yigäbüciny nga je gu be utalu nunnu nga je engga ar ondaji. Yiru yani dünicü gwudi ngwüji ngwüny ngwani Yijiräyil gwanni gwätäär nyi be genne giyirna giyee."

21 Aar be ci, "Änyängä la'ti mbuja ngwuja'ri ngwändi Yäwüdiyä ngwani nga, a diweengga dere da'ti dindi ngenone ngwondaji ngwuja'ri ngwere ngwuki ngwani nga.

22 A be änyängä libupa ndi 'dingini yiru ange yunga, ndi ari lilingidi nunnu ngwüji ngwaalu mbüny mbüny ngwondaja ngwuja'ri ngwübina gayalu nggee."

²³ Aar je ge'te ndi aar mbuji Bulijing gomom ge'te, aar ila 'to lonyadana aar o'rajidalu kilanggu ngwu'dun ngwanni ngwuju gu Bulij. 'Tu'tu dilu danu 'di a ngwaalu ru degera, ngwuje enggaci yi'ral yidi yeleny yidi Ngwaalu ngwunani nding je gwä'rä aar lenge ndi ari Yobo yidi Müjä na Yijir yidi Ngwüjir yondaja gwani Yicu.

²⁴ A loko a je yi'ral i'dänü yari ye Bulij a loko 'donya ndi ämnä.

²⁵ A ngwüji ü'ri'tidänü. Aar 'tü aar ele anni ma je Bulij ci ngwuja'ri ngwee, "Ligi'rim lanni Liju'ru lätiyä ngwuja'ri ngwäyänü anni ondacing je gwani ngwügüurnä ngwaalu lingla le lidi dijir dani Ajaya.

²⁶ Ngwari,

'İndi ngwüji ang ari,

Ngaa la 'dingini 'dogo a be ngaa la'ti la lenge a'tur,

ngaa la engga ngaa be ru nono ma aang 'ti änggädi.

²⁷ Ndi ari ngwüji ngwee yigor yegen yima ru yidingol,

ngwäni ngwegen ngwuma rimi ndi 'dingini,

na ngwuma rimi ngwäy ndi engga.

Adinari aar engga ngwäy ngwe ngwegen,

aar 'dingini ngwäni ngwe ngwegen,

aar lenge yigor ye yegen

na aar jo'renyana, a laadi nje u'riyi nono.'

²⁸ Yäy gu no, nggwubupa je ndi lenge ndi ari gilang gwudi Ngwaalu gwuma aar ükäci ngwüjü ngwuru Garany, na ngwa 'dingini!'"*

³⁰ A Bulij jalu ngwu'dun ngwüngün ngwuge'teng gu ngwiliny ngwape ngwüdläyü rom (2) ati gu ngwüji ilijä yirmü.

³¹ A Bulij 'ranu aa'ti yi'ral yere üminicä ndi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwe ngwudi yeleny yidi Ngwaalu ngwuje enggaci ngwuja'ri ngwani Deleny dani Yicu Kirictu.

28:27 28.27 Ajaya 6.9-10 * **28:28 28.28** Yitab yoko yati ari, Anni ma Bulij ari ngwuja'ri ngwee, a Ngwüyäwüd 'rati ngwäy cicir ndi garnati.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Küründüj gi'ra rom Äni kitabanu

Bulij gwullu ngwuja'ri ngwee ngwuje üllijä ngwikirijinä kündär gani Küründüj, giru gündär gipa ken gidi Ngwügirig anni jung kay gwadi ele 'denggen. Nginde gwuru gwanni gwü'di'rü yiru ye a gi'doonga gidi Ngwaalu ji ngenone ngwuje be or'temaji ating je iliji ndi ombaja ating je ükäji ngwuja'ri ngwullinä. A be kajidi ji 'denggenanu gwonyadu. No ngwulli ngwuja'ri ngwee ngwuje ngwe enggaci gay gidi ge'te yi'ral aar ele kayalu 'denggenanu gwerre nding obani.

Yi'ral yiru nono ngwikirijän ngwoko Küründüj ngwüpäjä Bulijing yi'ral nono ndi ari gwa'ti ligor le'te pu ngwaalu ngwudi ngwü'riny ngwudi gi'doonga na ndi ari gwä'tüdi doo'ra dükäjäär 'didanu. No ngwube ulli ngwuja'ri ngwuja'ranu ngwee ngwonyadu ngwani ligo'ro lüngün na ngwani yiru yidi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi Yicu ngwanni ngwornaca je Ngwaalu. Nginde 'to gwenggaca ngwikirijinä ojeme gwe gwudi ape yiru yidi ngwü'riny aar ngwe gataji ngwüjü düwä ngwudi Ngwaalu na yiru yidi Ngwaalu ngwaalu ngwoko ngwu'ter (yi'raany 9-10).

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Bulij gwica Ngwaalinga yäy 'tu (1.1-11)
2. Bulij na gi'doonga gidi Küründüj (1.11—7.16)
3. Gataji ngwikirijinä düwä ngwudi Yäwüdiyäng (8.1—9.15)
4. Bulij gwuruca yelenya yüngün gwuru doo'ra dükäjäär (10.1—13.16)
5. Aganni gwudi mi'rä (13.11-13)

Aganni na or'temaji

¹ Ngwuja'ri ngwee ngwändi 'dünggüny äny gwani Bulij gwubupa Ngwaalu ngwuru doo'ra dükäjäär didi Yicu Kirictu, na gidiweengga dege dani Timijawuj.

Ngwükäci nje gi'donga gidi Ngwaalu kündär gani Küründüj, ngwüjüngä le 'dar ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwuju'ru ngwanni ngwati ji ngwaalu 'dar ngwani Akayiya.

² Ara je gu yimi'rü ji ara je adatalu ji gwudi Papa gwege gwuru Ngwaalu na Deleny dege dani Yicu Kirictu.

³ Ar ortada Ngwaalinga na Papang gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu, Papa gwanni gwuru dinä ngwuru Ngwaalu ngwudi or'temaji 'dar.

⁴ Ngwaalu ngwanni gwati nje or'temaji gidirbänü dege 'dar nunnu 'to ar or'temaji ngwüjü ngwanni ngwa ji gidirbänü dere, ar je or'temaji anaku or'temajar nje gu Ngwaalu.

⁵ Ndi ari anaku ma aar nje gu yi'rendeny yidi Kirictu 'dünggüngün aw nono ndi eelle gwege, yiru gu 'to ndi ari nginde gwe gwani Kirictu, aar nje or'temaji gwüngün aw nono.

⁶ Manari nyii gilo liyü dirbä, yiru gu gwani nga nga nunnu nga obe düwä de nga mbuji gilang. Manari nyii gilo lübidü düwä de, dübidüiny de gwani or'temaji gwalu gwanni gwata je gäbici ngaa määtä yiguri giyi'rendenyanu ye'te ye'te yanni yimbuji nje.

7 Na ge'taji gwäri gwani nga nga, nggwo gwümätinälü ndi ari nyii lilingidi ndi ari anaku acajida gu giyi'rendenyanu yäri, no 'to ngaa la acajidi ndi or'temaji gwäri.

8 Nyii la'ti bupa ndi aang 'ti lingidi gwani ngweengga ndi ari yüündä yäri yanni yimbuji nje ngwaalu ngwani Ajiya. Nyii liju gidirbanü dacaji njalu dipana giyiima yäri ndi nyii üpini 'di nyii gätiji miding ngwäy.

9 'Didanu giyigoranu yäri nyii licinänü ndi ari lübidi nje gwälü lani yi'rany. A be yi'ral giyee yimbuji nje nunnu aa'ti nyii la gatada ngwäy giyigo'ro yäri, nje be gatada Ngwaalu ngwanni ngwati 'di'riyi ngwujälü giyi'ranyanu.

10 Nginde gwuminje gilängidiyä giyi'rany giyee yiki gwulleny a gwunje gilängidiyi. Gwumiiny gu ge'taji ndi ari gwa ji gwunje gilängidiyi,

11 anaku gataji nje gu düwä otaci gwe Ngwaalingalu gwalu gwani änyängä. Ya be gäbici ngwüjü ngwonyadu ngwunje ciji Ngwaalinga yäy 'tu gwani gataji düwä gwanni gwuma aar nje gi'tiji 'dingini gwe otacingalu gwudi ngwüji ngwonyadu.

Bulij gwarra mung 'ti o'ra Küründüj?

12 İringini gwäri gwuru be nggwee gwenene ndi ari yigor yäri yicinüny yänü ndi ari eelle gwudi yigo'ro yäri gididlä na 'danggalu, gwuru eelle gwanni gwuju'ru ngwuru 'didanu gwanni gwindi Ngwaalu. Nyii larru gu no ya'ti nje arru bebere gwe gwudi didlä, aar be ärrini yimirü ye yidi Ngwaalu.

13 Ndi ari la'ta je üllijä ngwuja'ri ngwere ngwanni ngwa'ti linginna nda je uli ngaa je lenge. Äny gwuge'taja ndi ari,

14 anni minje lengeda nono yoko, ya ji ya je lenge ku nunnu ara je gäbiciji nje iringini anaku nyängä je la ji la je iringini komon nggä'di gidi Deleny dani Yicu.

15 Yiru giyee yanni yigäbiciiny nyi be icinänü nyi ge'taji ndi ari nyi ila 'danggalu gwerre gwerre nunnu ngaa jayanu yomon rom.

16 Nyi ge'te ndi millida 'danggalu kay ndi ele ngwaalu ngwani Majiduniya na 'to minyi ele minyi kwodalü Majiduniya. Nunnu nyii ge'te kay nyi o're Yäwüdiyä.

17 Anni gege'tiny gu no, yigege'te nje 'ti'tire? Na äny gwati gege'te nono ngwüji ngwudi didlä? Ngwuja'ri ngwüny ru ngwe'te ngwe'te ndi ari nyi ari, "Yäy, yäy" na, "Bäri, bäre?"

18 A be 'didanu anaku ru gu Ngwaalu ligor le'te pu, ngwuja'ri gwäri 'danggalu ngwa'ti ani "Yäy" na "Bäri."

19 Ndi ari Giji gidi Ngwaalu Yicu Kirictu, gwanni gwondacara je gwe äny na Jiliwanij na Timijawuj, gwa'ti ani "Yäy" na "Bäri," aar be ru ndi ari 'dünggüngün yiru gu giyomonalu 'dar ndi ari yani "Yäy."

20 Yere ya'ti ngwuja'ri 'dar ngwonyadu ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwaru ngwe, ngwani "Yäy" ndi Kirictu. Na no nginde gwe, ngwuja'ri ngwani "Yiru gu" ngwati ar ngwe ari ar ngwe näji Ngwaalinga.

21 Gwenene Ngwaalu ngwuru ngwanni gwadi nje gäbici alanga gwüpäng ar mätinälü 'di'däny ndi Kirictu. Gwanni gwäbräji nje,

22 aar nje ngidä ar ru lüngün ngwuge'te Ligirimä lüngün giyigoranu yege lani änjälü ngwudi yi'ral yanni yadi ele ndi ji.

23 Ngwaalu ngwuru ngwanni ngwänggädiny ndi ari, ngaa linädiny ngaa je 'ti be o'raca kündär gani Küründüj nunnu aa'ti ngaa la ji giyüündä.

24 Aa'ti ngaa la ari nunnu nyii linyaca je yiima ye ndi änni Ngwaalu gwalu, aar be ru ndi ari a lapajidu yiiru gwani jayanu gwalu, ndi ari änni gwe Ngwaalu gwalu, ngaa limätinälü.

2

1 Äny gwuma dinga kay ndi ari nggwa 'ta be gwa je ilijä manari ila gwüny gwadi ru gwada je gäbici ngaa runi.

2 Ma be ari äny gwuma je gäbici ngaa runi, amne yärü gwuru gwanni gwadiny gäbici nyi jayanu nga nga lä'tüde lanni liminje runiye?

3 No äny gwüllijä je ngwuja'ri ngwanni ngwullu nje, ndi ari ma ji manari äny gwuma ila, aa'ti ngaa liny kiyi liguri ngaa lanni laadiny gäbici nyi jayanu. A äny gwicinä je gwänü 'dar, ndi ari jayanu gwüny gwalu gwuru 'to 'dar.

4 Ndi ari nggwüllijä je ngwuja'ri ngwanni ngwullu nje gwerre, runi gwe gwupa gwulleny, ligor le lümä, yal ye ngwäy, aa'ti nunnu nga je runiyi, aar be ru ndi ari nga je enggaci ngaa lenge ämning gwanni gwämnä je gwe 'tu'tu giligoranu lüny.

Düdänijä dĵänü danni diki

5 Manari dĵi dere ndo dima ge'te runing, da'ti nyi runiya gwulleny nono runiyara je gu 'dar, yiru gu maani a be ya'ti yinje gendajani.

6 Reraji gwanni gwuma gwe reraji lonyadana, gwumbutu nono.

7 Gwenene yiru gu ndi ari gwadi aang manni düdänijänü aang or'temaji, ndi ari aa'ti gwa runi anaji ligoralu.

8 Yäy gu no, nggwa je päcälü ndi ari ännär mana.

9 Yanni yigäbicinny ngaa je be üllijä ngwuja'ri, yiru ndi ari nyi engga ngaa gilo limätinälü 'di'däny ndi idäji ngaa 'dengenaji yi'ral 'dar.

10 Manari ngaa lima düdänijä dĵänü dere, diny düdänijä 'to. Na manari gwanni gwuminy düdänijänü giyi'ral yere, manari yiju yere ndinje düdänijänü, gwuminy düdänijänü ngwäyanü ngwudi Kirictu gwani nga nga.

11 Nunnu aa'ti dijego'rr dinje gu mbojaji. Ndi ari a la'ti i'dädänü gay ge gidi dijego'rr.

Ligor lipidi Buljanu Trawuj

12 Gwenene anni miny obani kündär gani Trawuj ndi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw gwani Kirictu, nyi mbuji ndi ari Ngwaalu ngwuminy igitĵi gay ndi ape yiiru.

13 Nyi 'tina ädiyä liguralu ndi ari äny gwa'ti mbuju diwengga dani Titüj, nyi ele nyi aganni ngwikirĵinä nyi be 'di'ri nyi ele Majiduniya.

Ndi dami gwudi Kirictu

14 Nyi be ci Ngwaalinga yäy 'tu, ngwanni ngwati nje üktini yomon 'dar ndi dami gwudi Kirictu. A bebere gwe gwege gwani nginde aar gwe ape ngwaalinganu 'tuur nono düwä dami nunnu ngwulinginni ngwüjänü 'dar.

15 Ndi ari Ngwaalu, a liru gi're'reny gami düwä didi Kirictu ngwüjänü ngwanni gwadi gilängidini na ngwanni gwadi ayi.

16 Ngwüji ngwoko ngwanni gwadi ayi, a liru düwä diki didi yi'rany na ngwüji ngwoko ngwanni gilängidini, ar ru düwä dami didi midi. Na yärü gwuru gwanni gwubidaranu yiiru ye yiru gu nö?

17 A lä'tüdi nono ngindeng je lonyadu ndi ari a lapu yiiru ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu ar gu bila. Aar be ru manni ndi ari ndi Kirictu, a

londaja ngwäyänü Ngwaalu yigor ye 'didanu ar ru nono ngwüji ngwükäjä je Ngwaalu.

3

A liru ngwinäd ngwudi gekajidi gwanni gwuyang

¹ A la o're mana ndi aalu ndi orta yigo'ro yege? Na a gilo länggädi ndi ari a liminä ngwuja'ri ngwudi ola nono ngwüji ngwoko ngwu'ter aar ila 'danggalu nje inggidi ngwüji ngwu'tere?

² Nga nga yigo'ro yalu, ngaa liru ngwuja'ri ngwäri ngwanni ngwüllinä giyigoranu yäri aar linginni a je ngwüji 'dar uli.

³ Nga nga linggida ndi ari nga nga liru ngwuja'ri ngwanni ngwändi ndi Kirictu, ngwani yiuru yäri 'danggalanu. Ngwuja'ri ngwee ngwa'ti üllinä yebo ye aar be üllinä Lig'i'rim le lidi Ngwaalu ngwanni ngwumidu. Ngwa'ti üllinä kimindi giru gü'ri aar be üllinä kimindi giru ligor lidi diji dümnä.

⁴ İcinänü gwanni gwuru gu no, gwege gwuru gwändi ndi Kirictu ngwäyänü Ngwaalu.

⁵ Ya'ti ani nunnu alanga yigo'ro ye yege a läti yiima ndi ari yi'ral yere, aar be ani ndi ari yiima yege 'dar yändi Ngwaalu.

⁶ Nginde gwätädi nje yiima liru ngwinäd ngwapu yiuru yidi gekajidi gwanni gwuyang, gwä'tüdi gwudi ngwuja'ri ngwüllinä, ngwube ru gwudi Lig'i'rim. Ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwüllinä ngwati 'rinyidi a be ngwuja'ri ngwani Lig'i'rim gwati midiyi.

⁷ A be gwenene manari yiuru yanni yati 'rinyidi yanni yüllinä kimindi, yäti näjng gwuru gu no, 'di a ngwüji ngwudi Yijiräyil ami'rati ndi ombaji Müjäng ngwäyänü aar 'ti burnu ndi ombaji gwani näji gwudi buri gwanni gwaju ngwäyänü ngwube aji ngwü'räti,

⁸ yiuru ya be ru'tani awa yidi Lig'i'rim lanni läti näjng gwupana?

⁹ Manari yiuru yanni yati obalu diji de yinäjinä gu no, a be yiuru yanni yati düniyi dijälü ya be ru'tani awa!

¹⁰ Ndi ari yeke yäti näjng gwerre, ya'ti ba be äti näjng gwenene ma aar je idiyi näji gwe gwanni gwupana.

¹¹ Na manari yiuru yanni yati ü'räti yändi näji gwe no, gwa be ru'tani awa gwanni gwati 'ti medadu!

¹² Yäy gu no, anni ätar ge'tajng nggwee gwuru gu no, a la be 'ranu.

¹³ Alanga la'ti la ru nono Müjäng gwanni gwügwü'rübänä direda ngwäy nunnu aa'ti ngwüji ngwudi Yijiräyil ngwombaji näjng anni ma buri ji ndi ele gwadi ü'räti ngwabralu ngwäyänü ngwängün.

¹⁴ A be ngindenga lir'imidü ya'ranya ndi ari 'di komon gidi gweneneng, lima je dired ndee de'te de'te danni düllälü ngwäyänü ngwudi Müjä ndo düllälü ngwuje rimiyi ngwäy ma ji ma aar uli ngwuja'ri ngwudi gekajidi gwudi gwerreng. Dima 'ti äbrinä kay ndi ari dadi äbrini kay 'dogo ndi Kirictu.

¹⁵ 'Di komon gidi gweneng, dired ndee ndona dimilliding je ngwäy ngwudi yigor yegen manari lima uli gitab gidi Ngwaalu ganni gullu Müjä.

¹⁶ A be manari diji dere dima gwürlü ligor lüngün ngwo'raci Delenya, dired ndee da äbrini ngwäyänü.

¹⁷ Gwenene, Deleny diru dani Lig'i'rim, a ngwaalu ngwanni ngwati gu Lig'i'rim lidi Deleny ji, gätini linginalu gwati ji.

¹⁸ Na alanga lanni la'ti gwü'rübänä direda ngwäy a lombaja näjng nggwo nono kalandranu. Nunnu aar nje näji gwürlädä 'dünggüngün ar

linganni ngindeng näji gwe gwanni nggwo gwugendadu gwindi Gideleny danni diru Lig'rim.

4

Yu'rin giyimo yiru gil

¹ Yäy gu no, anni ape nyii yiiru giyee inä gwe gwudi Ngwaalu, nyii la'ti la muli nono.

² Nyii lima be manni gäbici ehelleng yu'rimi gwanni gwuru yaaru nyii 'ti i'däjä ngwüjänü nyii 'ti gwürlü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu. Nje be ge'talu gilingenalu yanni yiru 'didanu nyii olada yigo'ro yäri giyigoranu yidi ngwüji 'dar ngwänyänü Ngwaalu.

³ Na manari ngwuja'ri ngwäri gwanni ngwujaw ngwülibinä ngwüji ngwülibinä ngwüji gwanni ngwayu.

⁴ Lanni la'ti äti ämning Ngwaalu, lima je ngwaalu ngwudi didlä ndee rimiyi ya'ranya nunnu aa'ti la engga buri gwudi Ngwuja'ri gwanni ngwujaw ngwudi näji gwudi Kirictu, gwanni gwuru gi'remna gidi Ngwaalu.

⁵ Ndi ari nyii la'ti ondaja gwani yigo'ro yäri, aar be ani Yicu Kirictu gwuru Deleny na gwani yigo'ro yäri liru ngwinäd ngwalu läpijä je yiiru gwani Yicu.

⁶ Ndi ari Ngwaalu gwanni ngwaru, "A buri o'rralu gidirimänü," ngwuru gwanni ngwadi gäbici buri ngwo'rralu giyigoranu yege aar nje o'rracalu ndi bebere gwudi näji gwudi Ngwaalu ngwäyanü ngwudi Kirictu.

⁷ A be änyängä liru 'dogo yimo yiru gil yapaar gu yu'rina giyee ndi inggidi ndi ari yiima giyee yipa yindi Ngwaalu ya'ti indi 'dänggäri.

⁸ Därbä dimbuji nje ngwaalu 'dar aar nje be 'ti i'diyü nyi anadalü, aar nje gwe ngwaalu elalu gidärbänü däri nyi 'ti be mulu nono nyii gwalli ngwäy.

⁹ A nje ngwüji übinälü, a nje 'ti be Ngwaalu dodanu. Aar nje pi nyii 'ti be geradalu.

¹⁰ Yomon reny lüpinä yi'rany yidi Yicu ngwanginu ngwäri, nunnu a midu gwüngün 'tädinälü 'to ngwanginu ngwäri.

¹¹ Ndi ari nyängä limidu, aar nje be yi'rany gwagilli ngwäy yomon 'dar gwani Yicu nunnu a midu gwudi Yicu 'tädälü ngwanginu ngwäri gwanni ngwati ayi.

¹² Yäy gu no, yi'rany yapu yiiru 'dänggäränü, a be midu ape yiiru 'danggalanu.

Or'temajar ndi ape Yiiru

¹³ Yüllinä ndi ari, "Äny gwämnä Ngwaalu, yäy gu no nyi gwuma be ondaji." Giliqi'rim gilee le'te le'te lidi ämni Ngwaalu, a lima ämni 'to na yäy gu no ar be ondaji,

¹⁴ ndi ari a lilingidi ndi ari diji danni di'di'riyä Yicungalu giyi'ranyanu nginde gwunje 'di'riyälü 'to aar nje dünäjalü ngwäyanü ngwüngün nga nga le.

¹⁵ Giyee 'dar yani mbuji gwalu gwanni gwujaw, nunnu a yimi'rü yanni giyo ndi olati ngwüji 'dar mana na mana, aar gäbici yäying 'tu ngwirälü gwudi näji Ngwaalinga.

¹⁶ Yäy gu no, aa'ti a la mi'ri yigor! Anni adi ngwanginu ngwege poor 'digi'ri, a be nginä'dänü 'dengge, a la gwürlinänü yomon 'dar liyang.

¹⁷ Ndi ari därbä dege ndee dängränü gwenene dooko na da'ti olanu, diru dadi nje gäbici ar mbuji gu'ru ganni gipa gani näji gwudi gwur'taling

18 ar äbrî ngwäy ndi ombaji ngwony ngwanni ngwo ngwenggana ar ombaji ngwony ngwanni ngwo ngwa'ti enggana ndi ari ngwong ngwanni ngwo ngwenggana ngwadi medadi a be ngwong ngwanni ngwo ngwa'ti enggana, ngwudi gwur'taling ngwuru.

5

Midi gwege gwudi gerala

¹ A lilingidi ndi ari manari lingeno lege lidi diyängälü mung medadi lanni lijar gwanu gwenene, a läti ngwu'duna Ngwaalu, ngwu'dun ngwudi gwur'taling kerala, ngwanni ngwa'ti odana ngwuy ngwe ngwudi diji dümnä.

² A be gwenene, a gilo lärnü ar jada gwulleny ndi aar nje giki lingina lanni liyang liru ngwu'dun ngwege ngwudi gerala.

³ Ndi ari manari lima ar genne, a la'ti la mbüjini lijalu ngwanginu ngwanu.

⁴ No, alanga lanni gilona gilingeno gilee, a lärnä ar üpini gwüni ndi ari a la'ti minä ndi aar nje gwallalu mbüny ar be mini ndi ar nje gika ngwu'dunala ngwudi gerala nunnu a midi gwü'rübäji ngwanginalu ngwanni ngwati ayi denggenanu.

⁵ Ngwaalu ngwuru ngwanni ngwuge'te nje gwani yi'ral giyee aar nje be ätäädä Ligi'rimä lani änjälü 'to nunnu aar nje gi'tiji yi'ralalu yanni yarung ye.

⁶ Yäy gu no, ar gu icinädä ar gu lenge giyomon 'dar ndi ari anni jarna gilingeno, alanga gilona ngwaalu ngwolanu Gideleny.

⁷ Ndi ari alanga lindi änni gwe Ngwaalu, alanga la'ti indi ngwong ngwängädär je ngwäy ngwe ngwudi ngwanginu.

⁸ Alanga licinädi gwänü, nyi gwaru no, nyi jada ndi erne ndi ji gilingeno ndi nyii ji 'dunu Deleny de.

⁹ No ar je be ge'te aar ru bupi ndi jaiyi ngindenganu manari alanga gilo gilingeno na manari alanga gilo ngwaalu ngwolanu gilingeno.

¹⁰ Ndi ari alanga 'dar, a la dünäci didu'ralu didi pi yelenya didi Kirictu, yi'ral ya 'täädälü 'dar. Ndi ari alanga 'dar ati diji ape gu'ru gani yiuru yüngün yanni yijung ji ndi ape gwele gilingeno. Manari yapung je yanni yijaw na manari yapung je yanni yiki.

O'rajidar Ngwaalinga le

¹¹ A lilingidi ndi ari yiru ange yani denya Kirictung yiru yanni yati nje gäbici ar gwä'rä ngwüjü ngwuja'ri ngwe gwani nginde. Ngwaalu ngwulingidi yigor yäri gilingenalu na äny gwüjädä gu 'to ndi ari yigor yäri yinginni gilingenalu 'danggalu.

¹² Änyängä la'ti ba be ndi orta yigo'ro yäri 'danggalu, ara je be gi'tiji gay nunnu nje le iringini ara je gäbici aang äti ngwuja'ri ngwadi ngwe ondaci ngwüjü ngwanni ngwati iringini gilingeno aar be erne giliganu.

¹³ Manari änyängä gilo lirlälü giyi'ranu, lirlälädi kay gidi Ngwaalu. Na manari änyängä lu'ru giyi'ranu, yiju'ru nje gwani nga nga!

¹⁴ Änni gwudi Kirictu gwuru gwümätä nje nyii lenge ndi ari gwe'te pu gwayu gwani ngwüjü 'dar yäy gu no, ngwüjü 'dar ngwayu.

¹⁵ Na yanni yigäbici ngwayi gwani ngwüjü 'dar, yiru ndi ari a ngwüjü 'dar ngwanni ngwo, aar midi, aa 'ti ngwa midi gwani yigo'ro yegen mana, aar be midi gwani nginde gwanni gwayu ngwü'di'rä gwumidu gwani ngindenga.

16 Yäy gu no, 'tu'tu gwenene, engga gwäri gwanni nggwo gwänggädiiny gwe ngwüjü, ngwa'ti nje änggädi ngwäy ngwe ngwudi diji dümnä. Na manari nyii länggädi gu Kirictung no gwele gwerre, a be gwenene, gwa'ti nyii ba be änggädi ngwäy ngwe ngwudi diji dümnä.

17 Yiru ndi ari manari diji dere ndo ndi Kirictu, dima ru diji diyang. Yele yiru yu'rin, yima ele, yima ila yanni yiyang.

18 Giyee 'dar, Ngwaalu ngwuru ngwärrä je gwanni ngwo'rajidiyi nje ngindenga le Kirictu gwe, aar nje ätädäni yiiru yidi o'rajidiyi ngwüjü Ngwaalinga le.

19 Äny gwadi ari Ngwaalu ngwo'rajidaar ngwüjüngä le Kirictu gwe ngwuje 'ti gi'tiji keng gwegen aar nje be aw ngwuja'ri ngwe nunnu ar gwe o'rajidiyi ngwüjü Ngwaalinga le.

20 Yäy gu no, nyii liru ngwartan ngwudi Kirictu ngwükäjäär je, nono ma Ngwaalu giligo'ro lüngün ngwata je päcälü änyängä le. Gwani Kirictu, lipäcä jälü ndi ari, o'rajidar Ngwaalinga le.

21 Ndi ari Kirictu gwanni gwa'ti ki, gwuge'ta Ngwaalu ar le acajidi ndi ke gwege nunnu 'dünggüngün ar le dünlälü ar ru lidi Ngwaalu.

6

1 Anaku apajidar gu yiiru gwüpäng yidi Ngwaalu, Nggwa je päcälü ndi ari aa'ti ngaa la ape yimi'ra giyee yidi Ngwaalu 'tur.

2 Ndi ari nginde gwaru,
"Kaji gidi jayi ngwäy gwüny, nggwu'dinginanga
na komon gidi gälängidini nggwugatajanga düwä."

Nggwa je ci gweneno gaji giru gidi jayi ngwäy gwudi Ngwaalu, gweneno, gomom giru gidi gälängidini.

Yüündä yidi Bulij

3 Ellele gwäri gwä'tüdi gimle kay nda gu diji dere obalu nunnu aa'ti yiiru yäri yäti yi'ral nono yere.

4 Nyii be manni ru ngwinäd ngwudi Ngwaalu nyii ola yigo'ro ngwaalu 'dar, ndi or'temaji gwupa, gidirbanü, giyüündänü, giyijülänü,

5 ndi pinä, giyirna ngwüjänü ngwü'di'rü gündä ndi ape yiiru yini yar ye dilu de, na ngwamu ngwe,

6 ndi ju'ri na ndi lenge ndi or'temaji na ndi jayi liguri. Giligi'rim lanni Liju'ru na ndi ämni gwanni gwuru 'didanu,

7 ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyänü na giyiima yidi Ngwaalu. Ngwäbländi ngwe ngwudi dünlälü kuy gidi gaama na kuy gidi gängir,

8 näji gwe na yiriqinä ye, ondaji gwe gwanni gwujaw na gwanni gwuki larru 'didanu, aar nje be engga lidudiyu ngwüjü.

9 Lilinginna, aar nje be engga la'ti linginna. Nyii ru nono minyii ayi, nyii be ele limidu, lipinä, aar nje 'ti be 'riinyiti.

10 Lirunu gwulleny nyii be jayanu. Liru ngwayi nje be gäbici lonyadu aar nänü. Nyii 'ti äti gonyalu gere, nyii be äti ngwonyalu 'dar.

11 Ligätijä je yigoralu ara je ondaci nga liru ngwüji ngwudi Küründüjüng ara je igätiji ngwulem gwäri 'didanu.

12 La'ti gwä'rinä ämning gwäri 'danggalu nga be ru ligwä'rä ämning gwalu 'dänggäri,

13 A be ndi ari ara je gu gwä'räcänü, a nggwa je ondaci nono yijü, gäbici nje yigor yalu 'to aar ongranu.

Ngaa liru gobo gidi Ngwaalu ngwumidu

¹⁴ Aa'ti nga la gikajidi giyunggu ngwüjngä le ngwä'tüdi ngwükirijin. Ndi ari dünälü na ke lati amatano? Buri na dirim lati gekajide?

¹⁵ Yiru ange yidi Kirictu yätär je dijegor de? Ya'ti a'tur. Yäy gu no, dikirijin da'ti da aar acajidi dijü dä'tüdi dikirijin,

¹⁶ Na gobo giru ngwu'dun ngwudi Ngwaalu ga'ti aar äti yi'remna ye yidi didüla. Ndi ari a liru ngwu'dun ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwumidu. Anaku ma gu Ngwaalu ari,

“Äny gwa ji 'denggenanu
nyii elelle gidiliganu degen nyi ru Ngwaalu ngwegen
aar ru ngwüji ngwüny.”

A Deleny ari,

¹⁷ “Yäy gu no, 'tüdär gwänü
ngaa ngedana,

Ngaa 'ti akana ngwony nono ngwanni ngwürngü,
äny gwa je be ape.”

A Deleny diru yiima ari,

¹⁸ “Nyi gwa ru Papa 'danggalu,
na ngaa la ru yiji yüny yanni yiru ngwur na yera.”

7

¹ Anni ätär gu ngwuja'ri ngwee ngwaru ngwe Ngwaalu lani ngwumaad ngwüny, ar be ju'riyi yigo'ro yege ar 'tänü giyi'ralanu 'dar yanni yati rngiyi ngwangina na ligi'rimä, ar mbütüyi ju'ring gwani denya Ngwaalinga.

Bulij gwujayanu gwani jo'renyani

² Gi'tüji nje ngwaalinga giyigoranu yalu. Nyii la'ti ärrijä dijü dere yi'ral yanni yiki, nyii la'ti 'digü'ridi dijü dere, nyii la'ti mbojaja gidijü dere.

³ Äny gwa'ti ondaja ngwuja'ri ngwee nunnu a je gwe obalu, nggwondaca je gu gwerre ndi ari nyii lige'ta je giyigoranu yäri ndi ari ma aar ani midu ar midu ma aar ani ayi ar ayi.

⁴ Äny gwicinä je gwänü gwulleny ngaa je le iringini. Äny gwuma ojeme nono gwulleny, gidirbä däri 'dar, jayanu gwüny 'dar gwa'ti ngwaalinga.

⁵ Ndi ari anni minyü ila nyii obana Majiduniya, nyii la'ti übidü düwä de a'tur giligeno läri gilee, aar nje be yi'ral mbuji yonyadu, na oktajidanu ji ngwaalu 'dar poor ngwügäbici yedenyo aar nje gu änanü.

⁶ A be Ngwaalu ngwanni ngwati nje ätäda yiima yidi or'temaji ngwüjü ngwanni ngwuralu 'tur, ngwuminje or'temaji ükacä gwe Titüjüng.

⁷ Na ya'ti yani ila gwüngün 'dogo, aar be ani 'to or'temaji gwanni gwumbujiny 'danggalu. Nginde gwondaci nje ngwuja'ri ngwani ndi ari ngaa lijädi ndi nyi engga, runi gwalu gwulleny ara je yigor enyanu gwani äny, 'di aar nyi gäbici nyi jayiyanu gwulleny.

⁸ Manari ngwuja'ri ngwuma je ümiyi yigor ngwanni ngwükäji nje, nggwa'ti gu gwä'rinä ngwäyanü minyi ni gwä'rini ngwäy gwooko ngwänggädi ndi ari ngwuja'ri ngwuma je gwü'ra kaji gooko.

⁹ A be gwenene jayanu gwüny gwa'ti ani nunnu ngaa likanu, aar be ru ndi ari runi gwalu gwuma je gäbici ngaa lima jo'renyana. Ndi ari ngaa lima runi anaku bupa gu Ngwaalu ndi ari yima je 'ti mbuja yere yanni yiki gwani änyängä.

¹⁰ Ndi ari runi gwanni gwändi Ngwaalu, gwati apa jo'renyaning ngwügäbici ngwüji aar gilängidini. Gwa'ti äti gwä'rining ngwäyänü. A be runi gwudi didlä, gwati apa yi'rany.

¹¹ Ombajar be runing gwanni gwändi Ngwaalu gwuma ärrü ange 'danggalanu. Gwuma je gäbici ngaa lima undi ngwäy gwuma je iye yigoranu. Ngaa lima gwalli ngwuy giyi'ral yanni yiju yiki. Ara je güündä ape ngaa kanu, yima je be 'täjalü ndi ari ngaa lämniny ngaa ru löny. No yiru yima je gäbici ngaa lima obalu diji de danni dapu gwuki. Yi'ral ye giyee 'dar ngaa lima gwallini yigo'ro yalu ndi ari ngaa lijaw nono giyi'ral giyee.

¹² No 'di ngwuja'ri ngwanni ngwükäcä je ya'ti ani diji ndoo danni darräär yi'ral yanni yiki, aar be ru ndi ari äny gwubupa nda je enggaci ngwäyänü Ngwaalu aang engga yigo'ro ye yalu ndi ari ngaa lige'te nje gu ngwäyänü 'didanu.

¹³ Yiru giyee 'dar yanni yiminje gäbici nyii or'temaji or'temaji gwe gwalu.

A be yoko mana ndi or'temaji gwäri, gwece gwece lijayananu ndi engga awa Titüj gwujayanu. Ndi ari nga nga 'dar lima gataji Titüng lig'rimä lüngün düwä.

¹⁴ Nggwiringinä je gwe ndi Titüj na nga nga la'tiny apiyu yaaru gwani ngwuja'ri ngwee. Na 'to yi'ral 'dar yanni yicar je ye yiru 'didanu na gwenene yima enggani ndi ari iringini gwäri 'danggalu ndi Titü gwuru 'to 'didanu.

¹⁵ Na änni gwüngün 'danggalu gwojemana mung diwayini ndi ari awa nga nga 'dar, gwu'dengenacanga ngaa gwä'ri yirnü yigor ye yijaw nga denya.

¹⁶ Äny gwujayanu ndi ari nggwicinä je gwänü nda je gu gatada ngwäyänü giyi'ral 'dar.

8

Ätä ligor le

¹ Gwenene lani ngweengga, nyii linana je ndi ar je enggaci ngaa lenge yimi'ra yanni yätädi je Ngwaalu yi'donga yidi Majiduniyang.

² Ngindenga limiminnäär je nono aar ji gidirbänü dipa, aar be jayanu gwulleny giyiwayi yegen yiki aar gäbici aar ge'te yigor ye 'didanu aar 'ti rüdi ngwu'rid ndi ätä.

³ Äny gwuru gwänggädi nje ndi ari yimäjidäär je yanni yätäär je aar pani giyima yegen. Yige'taar je 'dar yigo'ro ye yegen gwu'ren,

⁴ aar nje päcälü gwulleny ndi ari yipa gu'ru 'denggen ndi emadi giyiuranu giyee ndi gataji ngwüjü düwä ngwanni ngwuju'ru ngwudi Ngwaalu.

⁵ Ya'ti aar je gu ärrü anaku ge'taji nyii gu ndi aar je ärrü aar be ätädi Delenya yigo'ro yegen gwerre gwerre, aar nje be ätädi anaku bupa gu Ngwaalu.

⁶ No nyii be päci Titüjinalü, ndi ari ngwumedaji yiiru giyee yidi yimi'rü 'to 'danggalu yanni yiming ye 'di'ri gwele gwerre.

⁷ A be anaku gendadu gu giyi'ral 'dar ngwaalu ngwani änni Ngwaalu na ngwaalu ngwani ondaji, na ngwaalu ngwani bebere, na ngwaalu ngwani undi ngwäy giyi'ral 'dar, na ngwaalu ngwani änni gwalu 'dänggäri, ombajar be ndi ari ngaa gilo 'to ligendanu giyiuru giyee yiru yimi'rü yani ndi ätä.

⁸ Äny gwa'ta je linyaca ngwuja'ri ngwee yiima ye, nyi be bupi ndi idäji 'didanung gwudi änni gwalu ngwüjü ngwu'ter ngwanni ngwiti je yigoranu.

⁹ Ndi ari ngaa lilingidi yimi'ra yidi Deleny dege dani Yicu Kirictu, ndi ari nginde gwünänü, a be gwani nga nga, ngwube ru diwayi, nunnu aar be niyanü.

¹⁰ Na ngene äny gwa je ola ngwuja'ri ngwe ngwüny ndi ari yiru ange yanni yijayana 'danggalu giyi'ral giyee, nga nga lanni liru yi'ra gwerre gwerre ätädä gwe 'tu'tu didläyü duubu, ya'ti ani ndi aang ätädä 'dogo, aar be ani 'to ndi ari ngaa gu jada no.

¹¹ Gwenene medajar yiiru giyee, nunnu a jada gwanni gwüminängä ngwuru gwanni gwadi aar elati yiiru ye yalu a je medaji.

¹² Manari bupi gwuma ji ngenone, angidaji gwa aar änni anaku äti gu diji, ya'ti ya ru nono anaku aa'ting gu äti.

¹³ Giyee ya'ti ani ndi ari ngaa onjani loko a be loko am'ratani aar be ani ndi ari ngaa ubidanu.

¹⁴ A be gwenene onje gwalu gwa gendaci ngindeng je lanni la'ti äti gwegen, nunnu aji a onje gwegen gendaci ngwüjü ngwanni ngwa'ti äti, nunnu a ubidanu ji.

¹⁵ Anaku üllinäär gu ndi ari, "Gwanni gwati gwü'räji gi'du gwonyadu gwullen y gwati 'ti äti gwonyadu gwullen na gwanni gwati gwü'räji gi'du gwoko gwullen y gwati 'ti äti gwoko gwullen y."

Titüj gwükäjäär ngwele Küründüj

¹⁶ A be nggwuca Ngwaalinga yäy 'tu ngwanni ngwätädi Titüjng ligor gilee liru nono ligor lüny gwani nga nga.

¹⁷ Ndi ari nginde gwa'ti nje 'dengenaca päcingälü gwäri 'dogo, nggwo be gwadi je elaca ligor le lüngün gwiti ligoranu gwullen y.

¹⁸ Nggwo gwükäjüny diweengga de danni dati yi'doonga 'dar ortada, gwani yiiru yüngün yidi ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwu jaw.

¹⁹ Yanni yigendana ndi ari nginde gwäbrä gi'doonga gidi Ngwaalu ndi ari nyii le ru gimaad nyii le ape ngwony ngwanni ngwätädäär nje ndi inggidi enyanu gwudi yigor yalu ndi gataji ngwüjü düwä nunnu a Ngwaalu näjini.

²⁰ Nyii larngana ndi ari aa'ti diji dere dinje gatada ngwuja'ri nono gwani äpini gwudi angidaji nggwee gwudi gätini yigoralu.

²¹ Ndi ari nyii lapu yi'rendenya ndi ärrä yi'ral yanni yindi kayalu, ya'ti ani nunnu ngwäyanü gwudi Deleny 'dogo, aar be ani 'to ngwäyanü ngwüji.

²² Äny gwa je ci 'to nunnu gwuminyii ükäjä aar ila diweengga de danni gwällinä 'dengge yiiru yonyadanu ndi ari nginde gwati ligor enyanu, na gwenene gwitana ligoranu gwullen y gwani icinänu gwüngün 'danggalu.

²³ Na gwani Titüj, gwuru gimaad güny giyiiru yanni yati nje ape yani nga nga. Na gwani ngweengga ngwege ngwuru ngwanni yi'ra yidi yi'donga yidi Ngwaalu na denya gwudi Kirictu.

²⁴ Yäy gu no, inggidar be änning gwalu gwani ngindenga 're'dr nunnu a ngwükirüjin engga ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwuca je ngwe, ngwäti ngwäyanü na iringini gwäri gwuru ange 'danggalu.

9

Olada ngwüjü ndi imäjädi

¹ Ya'ti yere yanni yada je üllijä gwani äpiji ngwüjü gwudi Ngwaalu ngwanni ngwuja'ru yiiru.

² Ndi ari äny gwüling'idi ngaa libüdü yigoranu ndi ge'tajidi ngwuy, äny gwiringinã y'i'ral ye giyee ngwüjänü ngwudi Majiduniyang, nje ci ndi ari 'tu'tu didläyü duubu nga nga ngwaalu ngwani Akayiya liju mama ndi ge'tajidi ngwuy ndi ari enyanu gwudi yigor yalu gwuma 'ritiya ngwüjü ngwonyadu gwani yiuru yidi ätä.

³ A be äny nggwo gwükäcä je ngweengga nunnu aa'ti irringini gwäri 'danggalu giyi'ral giyee gwa ru 'tur ngaa be ji mama, anaku ci nje gu ngaa ladi gu ru.

⁴ Ndi ari manari gwere gwudi Majiduniyang gwuminyii le ila ar je mbuji la'ti ju mama, yaaru nje be ape. A be yaaru ya je apani, gwani icinä gwanni gwiçinädiiñy gu 'danggalu.

⁵ No nyi be ari yiru gu'ru ndi päci ngwenggalu aar madina aar ila 'danggalu, ndi ari aar gege'ta y'i'ral mama aar mbuji 'to angidacing yigor ye yalu 'didanu gwanni gwara gwe. Na ndi ari angidaci nggwee ji mama ligor le 'didanu aa'ti gwa ru ligor le lini!

Kwoy ligor le 'didanu

⁶ Diwayinar ngwuja'ri ngwee, ndi ari nginde gwanni gwati kwoy gwooko gwati mbuji 'to gwooko na gwanni gwati kwoy gwonyadu gwati mbuji 'to gwonyadu.

⁷ Ati diji ge'te anaku ca gu ligor lüngün, aa'ti da ge'te ligor le limänü yaa yiima ye, ndi ari Ngwaalu ngwati änni dijü danni dati ge'te ligor le lijayanu.

⁸ Na Ngwaalu ngwätü yiima ndi aar je onjaci yimi'rã yüngün 'dar aar ji 'danggalu, nunnu ngaa mätinälü giyiuru yanni yijaw giyi'ral 'dar na kaji 'dar ngaa je mbuji 'dar yanni yiminã je.

⁹ Anaku üllinäär gu ndi ari,
 "Nginde gwuma ge'te angidajing gwüngün gwuma badalu
 ngwüji ngwonyadu gwanni ngwuru ngwuwayi,
 jayi gwüngün gwujalu gwur'tal!"

¹⁰ Gwenene nginde gwanni gwati ätä dijü yuula ngwuje kwoy ngwätä dijü yona ngweny, gwa je monaci 'to gwa je onjaci yuula giyilü gwa je üngriji girunyanu gidi jayi gwalu.

¹¹ La je niyänü giyi'ral 'dar nunnu ngaa ätä ligor le lijayanu giyomon 'dar na ätä gwe gwudi ligor lalu lijayanu, ngwuja'ri ngwee ngwägibici ngwüjü ngwa ci Ngwaalinga yäy 'tu gwani alanga.

¹² Yiuru giyee yanni yati a je ärrü ya'ti monaca ngwüjü ngwudi Ngwaalu 'dogo, yati irälü ngwuja'ri 'dar ndi ondaji gwudi ci Ngwaalinga yäy 'tu.

¹³ Ndi ari yiuru yanni yima ye inggidi yigo'ro yalu, ngwüji ngwa ortada Ngwaalu 'dengenaci gwe gwanni gwati gwujana inggiding gwalu gwani ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi Kirictu na gwani ätä ligor le lijayanu ndi a le acajidi na ndi acajidi gwalu ngwüjingä le ngwu'ter.

¹⁴ Ngindenga ndi otaci Ngwaalingalu gwegen gwani bupi gwalu, yigor yegen ya ji 'danggalu nunnu gwani yimi'rü yidi Ngwaalu yanni yima irälü 'danggalu.

¹⁵ Yäy 'tu gwani Ngwaalu ndi angidaji gwüngün gwanni gwati 'ti gwa ar gwe burni ndi ondaji!

10

Bulij gwuruca yiuru yüngün

1 Üllänü gwe jilänü gwe gwudi Kirictu, äny gwa je pácälü äny gwani Bulij gwanni gwati gwe ari gwuru dideny ma le ji, mung be ji ngwaalu ngwolanu ngwube 'ranu.

2 Äny gwada je ci nyii 'ti gäbücä ndi nyi 'ranu ma ar ji, ndi ari äny gwubupa ndi 'ranu ndi ondaci ngwüjü ngwanni ngwati ari nyii lelella yi'ral ye yidi didlä ndee.

3 Anni raar gu ndi ari alanga gilo gödödlä ndee a be la'ti dugidu yärä anaku ati gu ngwüjü dugidi yärä ngwudi didlä.

4 Ngwäbländi ngwanni ngwudugidar ngwe, ngwä'tüdi ngwudi lingeno lidi didlä, aar be ru manni ngwäbländi ngwanni ngwuru yiima yidi ligi'rim ngwäti yiima ndi pä yundi'ralu yanni yojema nono,

5 alanga läti yiima ndi dami garnating gwuru 'tur gwanni gwadi alliji ligo'rala ndi bebere gwudi Ngwaalu ar määtä yi'ralalu yere 'dar ar je gekajalu ar je gäbücä aar 'dengenaci Kirictung.

6 Na ma ji ma 'dengenaci gwalu mbuti, nyii la be ji mama ndi reraji nyurtanu gwe gwere gwanni gwa ji.

7 Nga nga lati ombaji ngwony nono poor 'dogo. Ma diji dere dicinänü ndi ari diru didi Kirictu, gäbücär ngwengga mana ndi ari nyii lidi Kirictu liru 'to nono rung gu nginde.

8 'Di manari äny gwuma iringini ngwaalu ngwere gwügätinä linginalu yeleny ye yanni yigi'tijäär nje Ngwaalu nunnu ara je ye allijala ndi ari ara je ye i'diyi gidiyängälü, ya 'ti yiny apiyi yaaru.

9 Äny gwa'ti gu aru no, ngaa je iye yedenyo ngwuja'ri ngwe ngwüny ngwee ngwulli nje.

10 Loko 'danggalanu lati ari, "Ngwuja'ri ngwüngün ngwüni aar ojeme, ma ar le be ji ngwäyälü, ngwube o'ralu ngwuru gu'ru gooko a ngwuja'ri ngwüngün ru 'tur."

11 Ngwüjü ngwanni ngwati gu ari no, aar lenge ndi ari nyii liru ngwuja'ri minyi erne, minyii be ji ngwäyälü, nyii la be ru yiiru.

12 Nyii la'ti jädi ndi übidi yigo'ranu yäri ngwüjü ngwe ngwoko ngwanni ngwati näji yiima yegen. Ma aar idi yigo'ranu yegen yigo'ro ye yegen na aar übidi yigo'ranu yegen yigo'ro ye yegen, ngindenga la'ti bebera.

13 A be nyii la'ti la iringini giyiuru yanni yätädäär nje Ngwaalu gwelleny nyii dambdani garci, a be nyii gwä'rini iringining gwäri giyiuru yanni yigi'tijäär nje Ngwaalu yiuru yima ele 'di yima obana 'danggalu.

14 Nyii la'ti la dambdani gweere ndi iringini gwäri anaku aadi aar gu ru adinari nyii lima 'ti indi 'danggalu, ndi ari lima je le ele gweere ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw gwudi Kirictu.

15 Na nyii la'ti la dambdani garci gäri nyii iringini giyiuru yape je ngwüjü ngwu'ter. Ge'taji gwäri gwuru ndi ari anaku gendadu gu änni Ngwaalu gwalu ndi 'tänü, ngwaalu ngwudi yiuru yäri 'danggalanu ya gendadi ya ongranu,

16 nunnu nyii ondaji ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw ngwaalu gweere 'danggalu. Ndi ari nyii la'ti bupa ndi iringini yiuru ye yäpinä ngwaalu ngwudi diji di'ter.

17 A be, "Gäbücär gwanni gwadi iringini, ngwiringini Gideleny."

18 Ndi ari nginde gwä'tüdi gwanni gwati gwällini ligo'ro lüngün gwati aar änni, ngwube ru nginde gwanni gwati Deleny gwällini.

11

Bulij na ngwoo'ra ngwükajäär je ngwuru ngwu'duru.

1 Nggwe'taja ndi ari ngaa geraji läni gwoko giye'rr yüny. A be nggwulingidi gu ndi ari ngaa lima gu ru.

2 Ligor litinyänü gwulleny gwani nga nga, ligor le lidi Ngwaalu äny gwüminjä je gaga gidur de'te pu dani Kirictu, nunnu ngaa je gi'tüji ngindeng kay nono gu'taara giju'ru.

3 A be yedeny giyo yitiny ndi ari anaku i'däjä gu düüngä Awang kaci gwe yi'rinya, ndi ari aa'ti nga la gäbici dijü dere ndi gwürli yigor yalu ndi änni gwanni gwuru 'didanu na änni Ngwaalu ngwanni ngwuju'ru ndi Kirictu.

4 Ndi ari manari diji dere dima ila ara je ondaci Yicu gwe gwu'ter gwä'tüdi gwanni gwondacara je gwe gwerre, na manari ngaa lima ape ligi'rimä li'ter lä'tüdi lanni lapanga gwerre na ngaa änni ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwu'ter Ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwanni ngwämnä je gwerre, yata je ape puprang.

5 A be äny gwa'ti änggädi ndi ari nggwokana gu'ru ngindenga licaar je "ngwoo'ra ngwükajäär je ngwupa."

6 Manari nggwa'ti ubu kinene ndi ondaji, a be nggwa'ti ami'ratu bebereng. Yenggacara je giyee gilingenalu kaji 'dar.

7 Yärrü nje yanni yiki anni minyi ülläji ligo'ralu lüny nunnu nga je allijala nga je ondaci ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi Ngwaalu nga je 'ti minädi gony nono gere?

8 Nggwügiridinä yi'doonga ye yi'ter aar nyi ätädi gwani nga nga nunnu nga je äpiji yiuru.

9 Na gaji ganni gijar ge nyi bupi gony gere nggwa'ti äbinginä dijänü dere 'danggalanu kong gere. Ndi ari ngweengga ngwanni ngwüdi Majiduniya, yätädär nje yanni yibupi nje. Nggwetaca ligo'ro lüny nda je äbinginäni yi'ral ye yere, a nggwa'ti gwa je gu äbinginä a'tur.

10 Anaku 'didanung gwudi Kirictu 'dünggüny, diji dere da'ti ngwaalu 'dar ngwani Akayiya, diny dünäji ndi iringini nggwee gwüny.

11 Ange gwuru? Ndi ari nggwa'ta je ämma? Ngwaalu ngwuru 'dogo ngwe'te pu ngwülingidi ndi ari nggwämnä je.

12 Nggwadi gwuji yiuru giyee yape nje gweneno nje ärrü nunnu aa'ti nggwa ge'te gay a gu ngwüji mbojaji aar 'tädalü ndi ari ngwubidiiny ngwanu giyi'ralanu yanni yati aar gu iringini.

13 Ndi ari ngwüji ngwanni ngwuru gu no, ngwä'tüdi ngwoo'ra ngwükajäär je 'didanu, ngwuru ngwüji ngwapa yiuru aar ye i'däji ngwüjänü, ngindenga lati arri nono ma aar ru ngwoo'ra ngwükajäär je ngwudi Kirictu.

14 Aa'ti ya je allijalu ndir ndi ari dijego'rr giligo'ro lüngün dati arri nono mung ru gi'rr gidi buri.

15 Yäy gu no, ya'ti ya ru yirnü ndi ari ngwinäd ngwüngün arri nono ma aar ru ngwinäd ngwujaw. A be ndi mü'ra gwegen gwadi ru nono yiuru yegen.

Bulij gwiringinä gid'rbänü düngün

16 Nggwo're nggwari mana aa'ti diji dere da ji ndi ari äny gwuru de'rr. A manari ngaa lari äny gwuru de'rr, ännäciny be nono de'rra nunnu nyi iringini gwoko.

¹⁷ Yanni yaru nyi ye gweneno, ya'ti indī ndi Kirictu a be yondaji nje nono dijū diru de'rr di'ranu ndi irīngini.

¹⁸ Ndi ari lonyadu lanni lati irīngini yigo'ro ye yegen nono ngwūji ngwudi didlä a mine nggwarra nyi 'ti be irīngini 'to.

¹⁹ Ndi ari yiru gu 'danggalu liru ngwūji ngwāti bebereng ata be geraci ngwe'rra läni ngaa jayanu.

²⁰ 'Didanu ngaa lati geraci dijū läni ma ara je ärrī yinädä, ma ara je raji 'ter, ma ara je gu mbojaji, ma ara je gu allija ligo'rala, ma ara je mi'ri dirke de ngwäyanü.

²¹ Yaaru yapeny ndi nyi ari nyii lami'rati ndi ara je gu ärrī no! A be anni runy nono dijū dondaja ye'rra, amni 'dar yanni yibupa je ngwūji ngwee ndi ari ye irīngini, yiny ye irīngini 'to.

²² Manari laru liru Ngwibrü, äny gwuru Dibrü 'to. Manari laru liru ngwūji ngwudi Yijiräyil, äny gwuru diji didi Yijiräyil 'to. Manari laru liru yiji yidi Äbräyim, äny gwuru gu 'to.

²³ Ngindinga laru liru ngwinäd ngwudi Kiricto? Äny gwondaja nono miny rlälē ki'ranu, äny gwujayana 'denggegen! Äny gwupana yiiru 'denggegen, nyi ji korkon yomon yonyadu, aar nyi pidäni gwulleny, nyi ru gwadi ayi yomonanu yonyadu.

²⁴ Yomonanu tudini (5) a nyi Ngwüyawüd pi lalal le yomonanu küü'ri rom (40) ngwäbrini ge'te.

²⁵ Aar nyi pi guura ge yomonanu tä'räl (3). Aar nyi aci yo'rr ye gomon ge'te. Nyi ke bälükä gwänü yomonanu tä'räl (3), nyi ji gidiliganu giyaanu gangin gangin na ngwülü ngwülü 'di a ngwaalu u'ri.

²⁶ Nggwati ji gidilä giyomon 'dar, a nyi yi'ral yiki mbuji ngwubirta ngwudi yaw, ngwu'ram, ngwūji ngwuru Ngwüyawüd, ngwūji ngwuru Garany, giyündäränü, giyündär poor, giyaanu na ngweengga ngwanni ngwuru ngwu'duru,

²⁷ Nyi gwapu yiiru gwundu ngwäy, nyi jalu ngwäy ngwe dilu de, nyi jalu ngwamu ngwe, nyi jalu ngwäädä ngwe, nyi erne enying, a nyi dirun eny, nyi erne ngwureda.

²⁸ 'Dar giyee, nyi be o're ati nyi ligor päci yi'donganu yidi ngwikirijin yomon 'dar ndi nje ombaji.

²⁹ Gwändi ne gwa muli nono nyii gwe 'ti be mulu nono, gwändi ne gwa i'di giyi'ralanu yiki, aar nyi 'ti be u'diyanu nyi rüniji.

³⁰ Manari aar ani irīngini, nggwa be irīngini yi'ral ye yanni yinggidiny gwami'ratu.

³¹ Ngwaalu ngwuru Papa gwudi Deleny dege dani Yicu gwanni ngwor-tana gwur'tal, ngwuru gwülingidi ndi ari nggwa'ti ondaju yi'duru.

³² Dartan didi gündär gidi Dimajiging danni dimāti yeleny ye yidi Deleny dani Arataj, dirädiny kundär gani Dimajig nunnu aar nyi määtä.

³³ Aar nyi be ngweengga 'tüyā aar nyi ülliyä gi'ram ge kubu'ru kundi'rr, nyi gwannada aar nyi 'ti mäti.

12

Yanni yānggädi je Bulij dilingidu

¹ Äny gwāti ndi irīngini. Äny gwülingidi gu ndi ari yä'tüdi gu'ru, a be nggwada je ondaci gwenene ngwuja'ri ngwudi Kirictu ngwenggacar nje dilingidu na ngwanni ngwü'tajing jälü.

² Äny gwülingidî guru ge'te ndi Kirictu ngwüdlä ngwe 'di na kwo'rongo ngwanni ngwuma ele, gimätäär aar ge ele kerala. Ga'tiny ge lingidî yi'ral ndi ari gîndi ngenone ngwanginu ngwe yaa ngwa'ti ngwe îndi, ya'ti nje lingidî Ngwaalu ngwuru ngwülingidî je.

³ Na äny gwülingidî ndi ari diji ndee ngwanginu na 'ter ngwanginu, ya'ti nje lingidî, a be Ngwaalu ru ngwülingidî

⁴ gimätäär aar ge allu bruduj ngwu'dingini yi'ral ye yiru 'ter ya'ti ya ye diji dümnä ondajalu.

⁵ Äny gwa îringinî diji de danni diru gu no, äny gwa'ti gwa îringinî ligo'ro le lüny nyi be îringinî 'dogo ami'rati gwe gwüny.

⁶ Na manari äny gwätî ndi îringinî, äny gwa'ti gwa ru de'rr, ndi ari äny gwadi ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu. Yinje be gäbîcî nunnu aa'ti diji dere diny engga ndi ari äny gwurana gu'ru giyi'ral yanni yänggädîng je ngwuje 'dingini 'dunggüny.

⁷ A be nunnu aa'ti äny gwa îringinî gwani 'täälü nggwee gwupa gwätädäär nyi, aar nyi be gi'tiji dügi ngwanginu ngwüny dindî gidijego'rr nunnu aar nyi de gwü'ra nunnu aa'ti äny gwa îringinî.

⁸ Nyi be päci Delenyalu yomonanu tä'rîl (3) ndi ari aar nyi apada,

⁹ aar nyi be Deleny ci nu, "Yimî'rü yüny yimbutu 'dungguna, ndi ari yüma yüny ya ang mbuti ndi ami'rati gwunga." Yäy gu no, äny gwa be jayananu ndi îringinî ndi ami'rati gwüny, nunnu a yüma yidi Kirictu ji 'dunggüny.

¹⁰ Yiru yanni yigäbîcîny gwani Kirictu, nyi jayanu ndi ari äny gwami'ratu, nyi ami'rati ndi aar nyi lo, nyi ami'rati giyüündänü, aar nyi übinälü na giyi'rendenyanu. Ndi ari ndi ami'rati gwüny, äny gwojema nono.

Awa doo'ra dükajäär dati linginni

¹¹ Äny gwarru nono de'rr. Nga nga liru ligäbîcîny nyi gu be ru no, nga nga liru ladi nyi ortada ndi ari äny gwa'ti okana gu'ru "Ngwoo'ra ngwükajäär je ngwupa," 'di minyi ni ru 'tur.

¹² Yi'ral yanni yati inggidi do'ra dükajäär, yi'remna, allijalu ndir na yüma yärrinä 'danggalanu or'temaji gwe gwupa.

¹³ Nga nga lokana gu'ru awa giyi'doonga yi'ter, 'dogo ndi ari äny gwa'ta je äbinginänü yi'ral ye yere a'ture? Düdänjinyänü manari yima je ärrîji yanni yiki!

¹⁴ Äny nggwo gweneno gwuju mama ndi ila 'danggalu komonanu tä'rîl (3). Äny gwa'ti gwa je äbinginänü yi'ral ye yere, ndi ari äny gwubupa je 'dogo, äny gwa'ti bupa ngwony ngwalu. A be 'to yiji yä'tüdi yadi gikîji papanga je, a be papanga ru ladi gikîji yîjü.

¹⁵ No äny gwa jayanu nda je gi'tiji yi'ralalu 'dar yäti nje 'di gwa je gi'tiji ligo'ro lüny 'to. Manari äny gwamnänä je, ii nyii be ämnäni gwooko?

¹⁶ Aar gu be ru manari yiru gu ndi ari äny gwa'ta je äbinginü yi'ral ye yere. Nyi be ru diji dägädäjänü no, nga je gu mami'ranu 'ti'tir!

¹⁷ Äny gwumbojaja je gony nono gere ngwüji ngwanni ngwükäcä je?

¹⁸ Äny gwüpäcä Titüjingälü ndi ari ngwila 'danggalu, nje ükajä diweengga de dege. Titüj gwa'ta je gu mbojaja. Gwumbojaja je gu? Ya'ti nje ärrü ligi'rim le'te le'te nyi gwuji gay ge'te po?

¹⁹ Ngaa liju ndi ge'taji kaji 'dar gwele ndi ari, änyängä liruca yigo'ro yäri 'danggalu? Bärî, nyii londaja ngwäyänü Ngwaalu liru ngwüji ngwamnä ndi Kirictu. Na bupi gwäri lani ngwumaad, gwuru ndi ari ara je oda gîligi'rim.

²⁰ Yedeny giyo yitiny ndi ari minyi ila 'danggalu, äny gwa je mbuji giyi'ral ya'ti nje minü na ngaa liny mbuji yi'ral ye ya'ta je minü. Yedeny giyo yitiny ndi ari minyi ila äny gwa je mbuji likadu, nggwa je mbuji giyü'düny, nggwa je mbuji güündä gapa je, nggwa je mbuji ngaa lü'r'i'tidänü, laru ngwulem, nggwa je mbuji läñjä ngwüjü nono, lipiya yigo'ro, nggwa je mbuji ngaa li'digwü'ridi.

²¹ Yedeny yitiny manari nggwuma ila 'danggalu mana, Ngwaalu ngwüny ngwuny okeye ngwäyänü ngwalu äny gwa be arada ngwüjü ngwoko ngwonyadu ngwanni ngwapu gwuki gwerre aar 'ti be jo'renyana ndi rngi, giyijin na giyidigany yegen yanni yärrü je.

13

Ola gwudi m'i'ri ndi arngani

¹ Yiru ndi ari gomom nggee gadi ru tä'r'il (3) ndi ila 'danggalu anni lingidär ndi ari gitab garu nu, "Yi'ral yere 'dar a ngwüjü ji rom (2) na ji tä'r'il (3) aar je 'dingini gilingla legen yanni yänggädär je."

² Nggwärngädä je gwerre anni jar gomom nggoo giru gi'ra rom na gwenene nggwa'ti gito 'danggalu, nggwo're nggwa je arnga mana yi'ral ye ye'te ye'te. Nga je ci manari äny gwuma ila, lele lanni lapu gwuki gomom nggoo na gwere gwu'ter ngwüjänü, la'ta be liny inä mana.

³ Anni buwangaa yiima aar inggidi ndi ari Kirictu gwondaji nyi gwe. Nginde gwa'ti ami'ratu 'danggalanu ngwube äti yiima yipa 'danggalanu!

⁴ Ndi ari 'didanu nginde gwüpädäär kü'ri gwami'ratu, a be nggwo gwumidu yiima ye yidi Ngwaalu. Yiru gu ye'te ye'te ndi ari nyii gilo 'to lami'ratu a be yiima ye yidi Ngwaalu, nyii gilo limidu ndi ara je äpiji yiru.

⁵ Didimär yigo'ro yalu ngaa engga ndi ari ngaa gilo lämnä Ngwaalu, miminnär yigo'ro yalu. Ngaa la'ti gu lingidi ndi ari Yicu Kirictu nggwo 'danggalanu, manari ya'ti gu rüdi, ngaa lima be ru ngwüjü ngwuma je didimi nggwee gwanna.

⁶ Nyii licinänü ndi ari ngaa la gu lenge ndi ari didimi nggwee ngwa'ti nje gwännädi.

⁷ Nyii otaca Ngwaalingalu aa'ti ngaa la ape yi'ral yanni yiki. Nunnu aa'ti ngwüjü ngwengga ndi ari nyii ligwällinä ndi didimi, aar be ru ndi ari ngaa je ärrü yanni yiru 'didanu, manari nyii lima ru nono lima 'ti icä ndi didimi.

⁸ Ndi ari nyii la'ti la burni ndi ape yi'ral yere yanni yä'tüdi 'didanu a be 'didanu ru gwärrüny.

⁹ Nyii lati jayanu manari nyii lami'ratu ngwaalu ngwere, ngaa be ojeme nono. Nyii be otaci Ngwaalingalu ndi ari ngaa ru ngwüjü ngwumbutu.

¹⁰ Na yanni yigäbiciny nga je be üllijä ngwuja'ri ngwee nggwa'ti gito 'danggalu, yiru ndi ari aa'ti nggwa je gu linyaci yiima minyi ila, yiru gu no yeleny ye yanni yätädäär nje Kirictu nga je ye odada aa'ti ya je ye gatü gidiyängälü.

Aganni gwudi m'i'rä

¹¹ Gwodanalu, lani ngweengga, jayaranu. Indädär gweere ngaa olati, 'dengenacar päcingälü gwüny 'danggalu. Ngaa ru yigor ye'te pu. Jaralu ladatalu. Na Ngwaalu ngwüdi ämni na adatalu, ngwa ji 'danggalu.

¹² Agannajidar giyinenanu agannajiding gwanni gwuju'ru.

¹³ Ngwükirijin 'dar ngwudi ngeng, ngwaganna je.

¹⁴ Ara je gu yimi'rü ji yidi Deleny dege dani Yicu Kirictu, ara je gu ämni ji gwudi Ngwaalu, ara je gu acajidi ji 'dar gwudi Ligi'r'im lanni Liju'ru.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Galatiya Äni kitabanu

Bulij na Birnaba londaca ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu gÿündär ngwaalu ngwani Galatiya ndi 'di'ri gwe gwudi yiuru yegen yirnü a Ngwüyawüd na ngwüjü ngwanni ngwä'tüdi Ngwüyawüd änni ndi Yicu Kirictu (Yiuru 13.13—14.28). Galatiya gwüjädi ngwaalu ngwucaar je gweneno Türkiyä.

Anni ondaca Bulij ngwüjü ngwuja'ri ngwämrä kündär gani Ayikuniya, a ngwüjü ngwonyadu ru ngwikirijin aar be ji lonyadu lanni li'donya ngwuja'ri ngwudi Bulij. Bulij gwondaca 'to ngwüjü kündär gani Lijitra na gündär gani Därbä, yündär giyee yiru yidi ngwüjü ngwuru Garany lati äpiji ngwaalinga gwudi Rumang yobo (Yiuru 14). Gaji gidi 'di'ri yiuru ye yidi gwodaning yidi Bulij, ngwo're mana ngwele gÿündär giyee Galatiya (Yiuru 16.1–4).

A ngwüjü ngwoko ila ngwaalu ngwani Galatiya aar iniji ngwuja'ri ngwanni ngwondaja je Bulij. Aar ari Ngwikirijin ngwanni ngwä'tüdi Ngwüyawüd aar ü'ri'täni aar gwuji yobo yidi Ngwüyawüd nunnu aar ru ngwikirijin. Bulij gwullu ngwuja'ri ngwee nunnu ngwügwä'räjä ngwikirijinä ngwuja'ri ngwanni ngwondacung je, ndi ari Kirictu gwati gilängidiyi ngwüjü ma aar änni Ngwaalu ngwuje ätäda yiima aar apajidi yiuru aar ännäjidi.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Bulij gwuru 'didanu doo'ra dükäjäär je a ngwuja'ri ru 'didanu ngwükäjäär ngwe (1.1–10)
2. Ngwaalu ngwäbrä Bulijing ngwuru doo'ra dükäjäär (1.11–24)
3. Bulij gwurucida ngwuja'ri ngwüngün (2.1–21)
4. Änni Ngwaalu gwuru gay 'dogo jücü ndi gilängidini (3.1—4.31)
5. Üktini Lig'i'rim le na änni gwe (5.1—6.10)
6. Ola gwudi mi'ra (6.11–18)

Aganni gi'donga gidi Galatiyang

¹ Ngwuja'ri ngwee ngwändi 'dünggüny gwani Bulij gwuru doo'ra dükäjäär, diji dere da'tiny ükäjü nyi 'ti ükäjinä yeleny ye yere yidi diji dümnä. A be Yicu Kirictu ru na Ngwaalu ngwuru Papa ngwükäjinä. Ngwanni ngwü'di'riyā Yicungalu giyi'ranyanu.

² Änyängä ngweengga ngwe 'dar ngwanni ngwämnä Ngwaalu ngwujiiny ngwe ngene.

Lükäcä je ngwuja'ri ngwee lanni lämnä Ngwaalu liru gi'doonga gidi Galatiyang.

³ Ara je gu yimi'rü na adatalu ji gwudi Papa gwuru Ngwaalu na Deleny dege dani Yicu Kirictu.

⁴ Gwanni gwülingidä gu ndi ari gwududiya ligo'ro lüngün gwani ke gwege nunnu aar nje ü'rälü gididlanü ndee dannu diki anaku bupa gu Papa gwege gwuru Ngwaalu.

⁵ Ngwa ar je näji yomonalu pipi'ri'ti. Yiru gu.

Mätinälü ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu

⁶ Dilä dalu ndoo didibiyiny ndi ari ngaa lima gatani Ngwaalingalu kiriny ngwanni gwurnida je yimi'ru ye yidi Kirictu. Ngaa lima gwurla ndi gwuji ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuru 'ter.

⁷ 'Di'danu ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwu'ter ngwa'ti. A be yilinginna ndi ari ngwüji ngwo ngwanni ngwata je gwagilli ngwäy ngwuja'ri ngwe ngwegen, ngwuru ngwanni ngwüminü ndi üpiyi ngwuja'ranu ngwudi Kirictu.

⁸ A be manari änyängä lima ru gwalla yi'rr yidi gerala, liru lima je ondaci ngwuja'ri ngwere ngwu'ter ngwuja'ri ngwanni ngwondacara je gwele, gäbücär aar gu 'täji ngwünyü bupud!

⁹ Anaku aru nyi gu gwele no, nggwo're nggwa gu ari mana manari diji dere dima je ondaci ngwuja'ri ngwuru 'ter ngwa'tüdi nono ngwuja'ri ngwanni ngwondacara je ngwe ngaa je määtä, gäbücär aar gu 'täji ngwünyü!

¹⁰ Yi'ral gweneno yiru nono ndi ari äny gwüminä ndi aar nyi gwe ngwüji gwällini na aar nyi gwe Ngwaalu gwälline? Na äny gwüminä ndi gäbici ngwüjü aar jayanu? Adinari nyi jina ndi ari nyi gäbici ngwüjü aar jayanu, nggwa'ti gwadi ru dinäd didi Kirictu.

Kirictu gwuru gwurnida Bulijing

¹¹ Äny gwüminä ndi ang lenge, lani ngweengga ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwondaca je ngwe ngwa'tüdi yi'ral yige'ta je diji dümnä.

¹² Ngwa'ti nje apu gidiji dere na aar nje 'ti diji dere enggacu. Aar be ru 'täälü gwudi Yicu Kirictu.

¹³ Nga nga li'dingina eelle gwe gwüny gwele gwerre gaji ganni gijiny ge ndi gwuji yobo yidi Ngwüyawüd. Ndi ari awa ngwübüdiyä gi'donga nono gidi Ngwaalu 'ti'tir nyi übinälü nunnu nyi dudiyi ngwugeradalu.

¹⁴ Äny gwuju nyi ru gi'ra gidi yobo yidi Ngwüyawüd kimaad güny ati nyi 'ri ligor gwulleny gidimüränü didi mbumbunga lüny.

¹⁵ A be anni ma Ngwaalu ämni ndi aar nyi ätä ngwuja'ri ngwee, anaku ge'taar nyi gu 'tu'tu gilaranu ndi nanni gwüny, aar nyi urnida yimi'ru ye yüngün,

¹⁶ ngwujada ndi 'täjä gijälü güngün 'dünggüny ndi ari nyi äti yiima ndi ondaci ngwüjü ngwanni ngwuru Garany, ngwuja'ri ngwanni ngwujaw. Nyi 'di'ri nyi 'ti otaca dijälü dere,

¹⁷ nyi 'ti ändi Üräjälüm ngwoo'ra ngwükäjär je gwerre gwerre 'dünggüny. Nyi be manni 'di'ri puprang nyi ele ngwaalu ngwani Arabiya. Nyi be aji nyi 'di'ri ngenone nyi o're kündär gani Dimajig.

¹⁸ A be anni minyi ape ngwüdläyü tä'räl (3), nyi 'di'ri nyi allu Üräjälüm ndi nyii lingidida Butruj gwe nyi gwe jalu yomon 'di na tudini (15).

¹⁹ Nyi 'ti mbuju ngwo'ra ngwükäjäär je ngwere, nyi be mbuji 'dogo Yagubing gwe'te pu gwanni gwuru gwenggen gwudi Deleny dani Yicu.

²⁰ Di'didanu nggwa je ci Ngwaalu ngwuru ngwülingidi ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwüllijä je, ngwuru ngwanni ngwuru 'didanu ngwa'tüdi yi'duru.

²¹ Nyi be aji nyi ila giyen yicaar je Jüriyä na Kilikiyä.

²² Äny giligo'ro lüny gwa'ti linginna giyi'doonga ndi Kirictu yidi Yäwüdiyäng.

²³ Ngindenga li'dingina 'dogo yi'ral ndi ari, "Gur ganni gübinä jälü gwele gwerre, nggo gwenene ndi ondaci ngwüjü ämni gwe Ngwaalu gwanni gwübiningälü gwele ngwubupi nding gerajalu."

²⁴ A je yi'ral giyee gäbici aar ortada Ngwaalinga gwani äny.

2

A ngwoo'ra ngwükajäär je ämnäcī Bulijing yiuru

¹ Anni ma ngwüdlä ru 'di na kwo'rongo (4), nyii 'di'ri Birnaba gwe nyii allu Üräjälim nyii apani Titüjüng 'to.

² Nggwü'di'rü nyi allu Üräjälim gwani 'täälü gwudi ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu. Liminje gi'tiji ngwuja'ralu ngwäyänü nje enggaci ngwanni ngwujaw ngwati nje ondaci ngwüjü ngwuru Garany. Anni jiny ngenone, nyii le jalu jücü giloo li'ter 'dar lanni laru liru yi'ra ndi ari yedeny yitiny ndi ari nggwa'ti minä yiuru giyee yanni yape nje gwerre na gweneno aar ru 'tur.

³ Na Titüj 'to gwanni gwändiiny gwe, aar 'ti aru gwa aar ü'rüdä yiima ye anaku aa'ting gu rüdi Diyäwüd gwuru Digirig.

⁴ (Yi'ral yani ü'rüdäni) yi'tiyä je ngweengga ngwanni ngwuru ngwu'duru ngwubojaja ndi gätini linginalu gwäri liru ngwikirijin ndi Yicu Kirictu, aar be änalü ngwikirijinanü, aar mini ndi aar nje gwä'räji giyinäd yidi yobo yidi Ngwüywüd ndi ari a Titü ü'rüdäni.

⁵ A be anaku lingidiny gu ndi ari nunnu ngaa mätinälü 'di'didanu ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, nje 'ti ätädi gay 'di gooko.

⁶ Yäy a be giloo laru liru yi'ra yidi gi'doonga gidi ngwikirijin Üräjälim, la'ti gendana yi'ral nono yere 'dünggüny giyi'ral yidi Ngwaalu yanni yati nje enggaci ngwüjü. Ndi ari ngindenga aar ru yi'ra aar 'ti rüdi yi'ra, ya'tiny ädi ngwäy. Ngwäyänü Ngwaalu, ngwüji ngwubidanu.

⁷ Länggädi manni ndi ari Ngwaalu ngwätädiny yiuru ndi enggaci ngwüjü ngwanni ngwuru Garany* ngwuja'ri ngwanni ngwujaw nono ätäding gu Butrujing yiuru ngwüji ngwudi Ngwüyäwüd nding je enggaci ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

⁸ Ndi ari yiima ye yidi Ngwaalu yanni yiju giyiuru yidi Butruj ngwuru doo'ra dükäjäär ndi ondaci Ngwüyäwüd ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, yiru 'to yanni yiju 'dünggüny nyi ru doo'ra dükäjäär ndi ondaci ngwüjü ngwuru Garany ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

⁹ Yagubinga Butruj gwe na Yuwana lanni laru liru yi'ra, lämnä ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwätädiny yiuru giyee yiru yimi'rü, a no nyii le ätäjidi ngwuy na Birnaba ndi inggidi ndi ari nyängä 'dar liru gimaad lubidanu giyiuru yidi Ngwaalu. Nyängä lämnä ndi ari Birnaba na äny, ati nyii ape yiuru yidi Ngwaalu ngwüjänü ngwuru Garany, aar be ape yiuru ngwüjänü ngwuru Ngwüyäwüd.

¹⁰ 'Dar yanni yaraar ye 'dogo, laru ati nyii diwayini ngwengga ngwanni ngwuru ngwuwayi ki'doonganu gegen. Ye'te ye'te yanni yige'te nje giligoranu lüny ndi nje ärrü.

A Bulij rimalu Butruj gwe Andakiya

¹¹ A be anni ma Butruj anda Andakiya, nyi girinya ngwüjänü anaku arrung gu yi'ral ya'ti indi kayalu.

¹² Gwerre gwerre gaji ga'ti ge na ngwoo'ra ngwanni ngwükajä je Yagub obana, Butruj gwati aar emadi ngweengga ngwe ngwuru Garany kiny ge'te pu. A be anni ma ngwoo'ra obana, a yedeny eny Butrujing ngwüji ngwanni ngwüminä ngwüjü ngwuru Garany aar ü'rütäni. Ngwu'donya ndi aar le emadi.

¹³ A ngweengga ngwoko ngwu'ter ngwuru Ngwüyäwüd arri yimur'tunya nono Butrujing, 'di diweengga 'to dani Birnaba ngwuje ädini giyi'ral yegen yidi yimur'tuny.

* 2:7 2.7 Ngwüji ngwanni ngwa'ti ü'rütänä.

14 Anni miny gu engga no, ndi ari ngindenga la'ti indī 'di'didanu gwe gwudi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, nyi ondaci Butrujing ngwāyānū ngwūji 'dar nyi ci, "Nga gwuru Diyāwūd, nga mine gwurli nga eelle nono ma ang 'ti rūdī Diyāwūd, awa nga be ari a gwa ruji ngwūjū yiima ye ngwuru Garany aar eelle nono ma aar ru Ngwūyāwūd?"

Ngwūji 'dar ngwa gīlāngīdīni āmni gwe Ngwaalu 'dogo

15 Nyi je ci, "Alanga liru Ngwūyāwūd lilinginā a lā'tūdī ngwūji ngwuru Garany ngwanni ngwuki anaku ati aar je gu ci.

16 A lilingīdī ndi ari dīji dati 'ti Ngwaalu dūniyālū ngwuge'taji kuyala gūngūn ape gwe gwūngūn gwudi dīmūrā daru de yobo. Ngwube dūniyālū 'dogo āmni gwe gwūngūn ndi Yicu Kirictu. Alanga 'to lāmnā ndi Yicu Kirictu, nunnu aar nje Ngwaalu dūniyālū āmni gwe gwege 'dūnggūngūn. Ya'ti gu rūdī a'tur ape gwe gwege gwudi dīmūrā didi yobo. Ndi ari dīji dere da'ti da aar dūniyālū ape gwe dīmūrā de yobo."

17 Ngwari, "Ma be ari, a gilo ndi mīni gay ndi ari awa aar dūnālū ndi Kirictu, ya be ru nono alanga yigo'ro yege liru ngwūji ngwuki, utalu gwa be ji ndi ari Kirictu gwātādī kengo gu'ro? A be ya'ti gu rūdī a'tur!

18 Manari nggwā'rājā yī'ralalu yele yigatani nje mbūny, nggwadi inggidi ndi ari āny gwuru dīji dīnyūrtījā yobanu.

19 Yobo ye āny gwayu giligeno giyobo nunnu nyi mīdīji Ngwaalinga.

20 Ānyāngā lima pānī kūrī Kirictu gwe, āny gwa'ti ba be ani ligo'ro lūny, a be Kirictu ru nggwo 'dūnggūny. Eelle gwūny giligeno, gwelelleny āmni gwe Kīji gidi Ngwaalu ganni gāmnīny gwayi gwani āny.

21 Āny gwa'ti ge'taja yimī'rū yidi Ngwaalu gay ge'te. (Nggwa'ti ruja yimī'rū yidi Ngwaalu 'tur). Ndi ari adinari a dūnālū gwadi mbūjīni ape gwe dīmūrā didi yobo, yī'rany yidi Kirictu yaadi be ru 'tur!"

3

1 Ngaa gilee liru ngwīkirījīn ngwudi Galatiyang liru kīrām, gu'riny giru ange gima je gwūrli yigor yalu ngaa be ru lanni lilingīdī anaku enggaca je gu gilingenalū ndi ari Yicu Kirictu gwayu kūrālā gwani nga nga!

2 Āny gwūmīnā ndi lenge gony ge'te pu 'dogo 'danggalu. Ngwaalu ngwātādā je līgī'rīmā nunnu ngaa lati ape dīmūrā didi yobo yidi Ngwūyāwūd, gwalla nunnu ngaa lāmnā ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwanni ngwuma je 'dingini?

3 Nga nga liru gu kīrām no? Ngaa lādāālū yī'ral ye yanni yijaw yidi gay gidi gwūji Līgī'rīmā lidi Ngwaalu. A be gweneno, yima je be mīni ndi olātiyi yiima ye yalo?

4 Manari yiru gu no, yī'rendeny yalu ya'ti be ya ru 'tur yanni yimbūja je gwani gwūji gwalu gay gidi yīkirījīne? Āny gwaru 'didanu yī'rendeny yalu giyee yā'tūdī 'tur.

5 Anaku ātādār nje gu Ngwaalu Līgī'rīmā lūngūn ngwārri yiima gidiliganu 'danggalu yārrūng je nunnu ngaa lati ape dīmūrā didi yobo? Nyi be ari nunnu yārrūng je gwani āmni gwalu ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwu'dingina je?

6 Irājār ngwāyālū ndi Ābrāyīm anaku aru gu gitab ndi ari, "Gwāmnā Ngwaalu, a gu be Ngwaalu i'rāci ngwuru dīji didūnālū."

7 Līngīdār be ndi ari yīji yidi Ābrāyīm yanni yiru 'didanu, yiru ngwūji ngwanni ngwāmnā Ngwaalu nono Ābrāyīmīng.

8 Yūdājīnā kitaban gwerre ndi ari Ngwaalu ngwaru ngwa ji ngwa dūniyī ngwūjālū ngwanni ngwuru Garany āmni gwe Ngwaalu gwegen.

Yi'ral ye giyee, nginde gwuma mädiniyā ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ndi Äbräyīm ngwuci, "Ngwüji 'dar ngwa je Ngwaalu onjaci nga gwe."

⁹ No lanni la ämni Ngwaalu, la je Ngwaalu onjaci Äbräyīmngä le gwanni gwuru diji dāmnä Ngwaalu.

¹⁰ Ndi ari 'dar lanni ligätädi lingina legen ndi gatada giyobo ngwäyänü, gilo li'täjäär je gu ngwünyü. Ndi ari yüllinä yaru nu, "Gwü'täjär gu ngwünyü gwere gwanni gwa'ti mätinälü ndi ärrī yiiru 'dar yanni yüllinä kitabanu gidi Yobo!"

¹¹ Yilinginna ndi ari diji dere da'ti didünälü dimürä de didi yobo ngwäyänü Ngwaalu. Ndi ari yüllinä yaru nu, "Gwanni gwüdünälü gwa midī ämni gwe Ngwaalu."

¹² A be yobo ya'tüdi gidingo ndi ämni Ngwaalu. Aar be manni ru ndi ari, "Diji dannī dati ape dimürä ndee, ding de midī."

¹³ A be Kirictu gwü'rädinjälü ndi 'täji ngwünyü gwudi yobo anni ma aar gu 'täji ngwünyü ngindeng gwuma ru ngwanni gwuma mandi ngwaalu ngwege. Anaku üllinäär gu ndi ari, "Gwü'täjär gu ngwünyü gwere gwanni gwa päni kü'rälä."

¹⁴ Kirictu gwü'rädinjälü nunnu onjaci gwanni gwuju gwele ndi Äbräyīm, a ngwüji gwuru Garany mbuji Yicu Kirictu gwe, nunnu ämni gwe Ngwaalu, aar nje ätädi Ligirimä lanni larung le.

¹⁵ Ngwänggäri, dünär nga je mi'rici ngwuja'ri ngwudi ngwüji ngwümnä gididlä, nono gwele manari gekajidi gwuma ji, diji dere da'ti da äbräji ngwuja'ralu na ngwuje gu äniiji ngwere ngwu'ter. Yiru gu no 'to ngwuja'ri ngwee.

¹⁶ Ngwaalu ngwätädi Äbräyīmngä na gilinge güngün ngwuja'ri. Gitab ga'ti aru, "Na yilinge." Yani ngwüji ngwonyadu ngwube ari, "Na gilinge gunga." Gani diji de'te pu, gwani Kirictu.

¹⁷ Ngwuja'ri ngwadi nyi ngwe ari gwuru ngwee ndi ari, yobo yanni yigi'tinälü gwodan ngwüdlä ngwüdi be 'di aar ru küü'ri tudini kwo'rongo na 'dī tä'ril (430), ya'ti ya pi gekajidinganu gwanni ngwuge'ta Ngwaalu gwerre ngwugatu ngwuja'ri mbüny ngwuca ngwe Ngwaalu Äbräyīmngä.

¹⁸ Ndi ari adinari a yu'rin ru yadi äpini gatada gwe ngwäyänü giyobo, ngwuja'ri ngwa'ta be ngwadi ji ngwaru ngwe Ngwaalu. A je be Ngwaalu ru yätädng je Äbräyīmngä yimi'rü ye yüngün ngwuja'ri ngwe ngwaru ngwe.

Bupi gwudi yobo

¹⁹ Ma be ari yiru gu no, bupi gwudi yobo gwuru be ange? Yige'taar je yani nyurtanu gwudi ngwüji nunnu aar ji 'di a "Gilinge" ganni garaar ge ila, yi'rr yapu yiiru yidi yobo dir'dal de.

²⁰ A be dir'dal dati 'ti ju gidiliganu ngwuja gidiji de'te pu a be Ngwaalu ru gwuru jücü.

²¹ A be ya gu ru ndi ari yobo yinjä ngwuja'ri ngwaru ngwe Ngwalo? Bäri a'tur. Ndi ari adinari a yobo yanni yiju aar äti yilima ndi midiyi ngwüjü, a laadi gu be ari ndi ari yadi gäbici ngwüjü aar dünälü.

²² A be gitab gondaja garu ngwüji 'dar ngwugenna giyu'rung yidi ke nunnu yanni yaru ye gitab ya äpini ämni gwe ndi Yicu Kirictu, aar ji ngwüji ngwanni ngwa ämni.

²³ Gwerre gwerre ndi ämni Ngwaalu nggwe ji, A liru ngwüji ngwugekaja je yobalu, aar nje längitäji nunnu 'di ämni Ngwaalu 'tädlü.

²⁴ No yobo yige'taar je aar nje ruyi aar nje ye remalu aar nje oktada ndi Kirictu nunnu aji a nje Ngwaalu düniyalü änni gwe.

²⁵ Gweneno, änni gwe Ngwaalu gwanni gwuma ji, a la'ta be rüdi ngwinäd ngwudi yobo ndi aar nje ruyi.

²⁶ Nga nga 'dar gweneno, liru yiji yidi Ngwaalu änni gwe ndi Yicu Kirictu.

²⁷ Ndi ari nga nga 'dar lanni linyinyinä Yicu gwe, ngaa lima genne Kirictung giyigo'ro yalu.

²⁸ Yere ya'ta be yani nggwee gwuru Diyäwüd na nggwee gwuru Digirig, nggwee gwuru dinäd na nggwee gwä'tüdi dinäd, nggwee gwuru dur na nggwee gwuru daw, ndi ari nga nga 'dar liru le'te pu ndi Yicu Kirictu.

²⁹ Manari ngaa lima ru lidi Kirictu, ngaa lima be ru gilinge gidi Äbräyim. Na ngaa la ape yu'rina anaku aru gu ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

4

A la ape yu'rina yidi Ngwaalu

¹ Äny gwüminä ndi ari, ma giji runa gooko, gubidaar dinäd de ga'ti ga ape yu'rina anni yu'rin ru yüngün ku.

² Gati dedere 'dimini ngwola 'di a gaji ila ganni gigi'tija papa gwüngün ndi ari ngwumätiji yu'rina ngwuru dur.

³ Yiru gu no 'to 'dengge ndi ari Yobo ye, A liru ngwinäd, a lindi yobo ye yidi didlä.

⁴ A be anni ma gaji ila ganni garu ge Ngwaalu ngwumbuti, a be Ngwaalu ukäjä Giju güngün ngwulingini gidaw nono dijü dümnä giyobanu

⁵ ngwü'ra ngwüjalü ngwanni ngwü'diminä je yobo ngwüjü'räci nunnu aar ape gu'ru gidi yiji gimbutu.

⁶ Ndi ari ngaa liru yiji yidi Ngwaalu, ngwuma ukäjä Ligi'rimä lidi Giji güngün giyigoranu yege, Ligi'rim lanni lurnidu, "Abba gwuru Papa."

⁷ No, nga gwa'ta be rüdi dinäd, nga gwuma be ru giji. A anni ranga giji, Ngwaalu ngwum ang ruji du'rin 'to.

Ligor lipicä Bulijing gi'donganu gidi Galatiyang

⁸ Gwerre anni aa'ti aang lingidi Ngwaalinga, ngaa liru ngwinäd ngwudi ngwong drü de ngwä'tüdi ngwaalu.

⁹ A be gweneno ndi ari ngaa lima lenge Ngwaalinga na ndi ari ngaa lima linginni Ngwaalu, giru be ange ndi o'raci drü dam'ratu diru yiwayi? Ngaa liminä ndi o'raci yinädä ngaa ru ngwinäd mana?

¹⁰ Äny gwu'dingina ndi ari ngaa lati ge'te yomon dimürä, ngaa ge'te ngwüwäyü dimürä na dimürä didi ngwüdlä.

¹¹ Yedeny giyo yijiny ngang je! Ndi ari yiuru yüny 'danggalanu, yiru nono yima geradalu.

¹² Ngwänggäri, nggwa je päcälü, rüdär nono nyänying. Nyäny gwuma ru nono ngange je. Ngaa la'tiny ärrä yi'ral yere yiki.

¹³ Ngaa lingidi ndi ari gaji ganni gondaca je ge ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, nggwa'ti mbuja lingina.

¹⁴ Anni ari ami'rati gwe gwüny gilingeno gwü'rigädä je kaji nggoo, ngaa liminy 'ti 'donyu, nyii be ge'te nono minyi ru gi'rr güllü Ngwaalu. A lige'teny nono miny ani Yicu Kirictu.

¹⁵ Yiru ange yima ji ndi jayanu 'dar gwalu gwele! Nggwada je ci ndi ari, adinari yadi gu no, ngaa ladiny gwällijä ngwäy ngwalu nje ätääd.

16 Äny gwuma be ru gweneno güwän galu ndi ari gwondaca a je ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyänö?

17 Ngwüji ngwoo ngwiti je yigoranu ndi ara je apada kuy gegen, a be ngwuja'ri ngwegen ngwa'ti äti ngwäyänü. Ngwüminä ndi ara je 'tüyänü 'dänggäri

18 nунnu aar je yigor iyiji ngindeng je. Yijaw ndi ligor eny dijänü aar be ru gwani büpini gwanni gwujaw na ndi gu ru giyomon 'dar aa'ti nunnu 'dogo ma ji ma ar ji.

19 Lani yiji yüny, yanni yima o're yiminy iye yajimanu 'di a yi'remna yidi Kirictu ji 'danggalu.

20 Nggwüjädä gu gwuleny adinar ar ji gweneno aadiny gwürli ondajing ngwuja'ri ngwee gwondaca je. Ndi ari ngwaalu ngwo ngwindingy ngwälu giyi'ral giyee yalu.

Mi'ri ngwuja'ri gwani Ajar na Jarra

21 Ondaciny 'di ngaa lanni liminä ndi o're giyoranu yidi yobo, ngaa la'ti lingidi ngwuja'ri ngwaru ngwe yobo?

22 Ndi ari yüllinä yaru nu, Äbräyim gwäti yiju rom, ge'te gidaw danni diru dinäd a ge'te gidaw didi 'dunung.

23 Giji güngün gidaw ndoo diru dinäd gilingitäär a'tur a be giji güngün nggoo gidaw ndoo didi 'dunung, gilingitäär ngwuja'ri ngwe ngwuca ngwe Ngwaalu Äbräyiming.

24 Yi'ral giyee ya gigi'tini no, ngwaw ngwee rom ngwuru nono gekajiding rom. Didi gwerreng dani Gen gani Jinä ngwulengeta yiju aar ru ngwinäd, Ajar gwuru.

25 Ajar ngwüriny ngwuru ngwani Gen gani Jinä ngwaalu ngwani Arabiya gwuru gwanijaar gündär gweneno gani Üräjälim ndi ari nggo giyinädänü yiji ye yüngün gwani gekajidi gwanni gwu'rin.

26 A be Üräjälim gwanni nggwo kerala gwä'tüdi dinäd a gwuru nanni gwege.

27 Ndi ari yüllinä yaru nu,

“Jayanu a gwanni gwuru gurrum, a gwanni gwa'ti lingiti, mi'ridi dula gwuleny ang ari a gwanni gwa'ti yajima itänü.

Ndi ari daw danni dü'dünyidarälü, yiji yüngün yonyadana giyiji yidi daw danni däti duru!”

28 Lani ngwänggäri ngaa gweneno, liru nono Ijaaging, ngaa ru yiji ngwuja'ri ngwaru ngwe Ngwaalu.

29 Kaji nggone gwerre, giji ganni gilingitäär a'tur gübinä gijälü ganni gilinginä yüma ye yidi ligi'rim. Giyo yindi gu no gweneno.

30 A be gitab garaa? Garu nu, “linynya dayu ndoo diru dinäd giji ge güngün, ndi ari giji gidaw ndoo diru dinäd, ga'ti ga aar emadi giji ge gidi daw ndo didi 'dunung giyu'rinanu a'tur.”

31 Yäy gu no lani ngwänggäri, a lä'tüdi yiji yidi nanni gwudi yinäd, ar be ru yiji yidi nanni gwudi 'dunung.

5

Kirictu gwuminje gwä'dälü

1 Kirictu gwuminje gwä'dälü giyinädänü ndi ari aar gätini linginalu. Mätinar balü 'di'däny aa'ti ngaa la äniyi yigo'ro yalu mana giyunggu yidi yinäd.

² Äny gwuru nggwee gwani Bulij, ge'tar ngwuja'ri ngwee ngwäy nono ngwondaca je ndi ari manari ngaa lima ci yigo'ro yalu ngaa ü'ridäni, ngaa la'ti läti gu'ru gere a'tur giyi'ral yanni yärrä je Kirictu.

³ Nggwa je ci mana ndi ari, dji danni da gäbici ligo'ro lüngün ngwü'ridäni gilingeno, dämjü giligo'ro lüngün ndi 'dengenaci dimürä didi yobalu pipi'ri'ti.

⁴ Ngaa lanni liminä ndi aang dünälü yobo ye, ngaa lima 'tüyü yigo'ro yalu ndi Kirictu kulu poor. Ngaa lima o're yimi'rü yüngün kay.

⁵ Nggwadi ari änni gwe gwege Ngwaalu, alanga ligi'rüm le gilo lidünicä düningälü gwanni gwuge'tajar gu yigor ye yiti nje.

⁶ Ndi Yicu Kirictu, nga ü'ridäni nga 'ti ü'ridänä, gu'ru gere ga'ti. A be änni Ngwaalu ru gwapu yiru ännäjädi gwe.

⁷ Ngaa liju ndi dokati dokating gwanni gwujaw gwuru be ange gwuma je millici kay ara je ünnici ndi aang 'dengenaci ngwuja'ri ngwanni gwuru 'didanu?

⁸ Dudi gwuru nggwee, gwa'ti indä nginde gwanni ngwurnida je!

⁹ Ngwuja'ri ngwaru, "Ngwü'rüd ngwooko ngwülänü, ngwati gwürli ngwülälü 'dar aar uuli" (yi'ral yoko, yati bäli ngwüjü).

¹⁰ Nyi be icinänü giloranu Gideleny ndi ari ngaa la'ti la gwurla ngwuja'ri ngwu'ter. Nginge gwanni gwänjä je ngwuja'ranu ngwee, gwa ngwuja'ri mbuji, gwuru dji dipa gwalla gwuru dijji doko.

¹¹ Ngwänggäri, manari yäti ngwäyänü ndi ari äny nggwona ndi urnidi ngwüjü aar ü'ri'täni, aar nyi mine inji gwedang. Ya'ti be yadi äbrini kay yanni yiru obalu 'denggen gwani Yicu kü'räla?

¹² A be lanni gilo länjä je ngwuja'ranu ngwee, nggwäjädi adinari aar je olatiyi aar ü'ri'tä ngwanginalu ngwegen!

¹³ Ngwänggäri, lurnida je ndi gätini linginalu a be aa'ti ngaa la gu rtadanu ngaa eelle yi'ral le yidi drü danni diki. Ngaa be ru ladi ännäjädi ngaa gatajidi düwä giyiuru.

¹⁴ Yobo 'dar yäti ngwuja'ranu ngwe'te pu ndi ari, "Nga änni gwanggalu nono ata gu änni ligo'ro lunga."

¹⁵ Ma be ari ngaa gilo ndi iyidi aang arri nono ngwängä, arnganar be ndi ari aa'ti ngaa la gu arri 'di ngaa la girradi!

Ligi'rüm na lingenö

¹⁶ Nyi be ari, elellar Ligi'rüm le ngaa la'ta be la ärrü yi'ral yani ami'ra gwudi drü danni diki.

¹⁷ Ndi ari drü danni diki, dati yi'ral ami'ranu yanni yubinä ligi'rümälü a ligi'rüm lati bupi yi'ral yanni yubinä drälü danni diki a giyee 'dün yati kwudi 'di aji nga je ärrü yanni ya'ti je minä ndi ärrü.

¹⁸ Ma be ari Ligi'rüm gilo lüktä je, ngaa la'ti ba be giyobo.

¹⁹ A lilingidi apegeng gwudi drü danni diki gwulinginna gilingenalu gwani yjin, rngi, acidi gwudi yidigany na

²⁰ yobo yidi didülä yani yu'rinyi yani kajidi ngwäy, yani kadi, yani iyini giligor, güündä, gwallini giyur, ü'ri'tidinänü, apada giyur,

²¹ yani yü'düny, yani rläli, yani yütä na yere yi'ter yanni yiru gu no. Nggwa je ci anaku ca gu gwerre arnganar ndi ari lanni lati ärrü yi'ral yanni yiru gu no, la'ti la mbuji yu'rina yidi yeleny yidi Ngwaalu.

²² A be yuula yidi Ligi'rüm yiru yani, änni, jayanu, adatalu, määtä liguri, jayi liguri, jayi, ru ligor le'te pu,

²³ jilänü na määtä lingina. Yobo yere ya'ti yati etaci yi'ral yanni yiru gu no.

²⁴ A be lanni lima ru ngwüji ngwudi Yicu Kirictu, lima pä drü degen danni diki kù'rälä yamil yanu na ami'ra gwanu.

²⁵ Manari a gilo limidu Ligì'rìm le, ar be elelle 'to Ligì'rìm le.

²⁶ Aa'ti a la piyi yigo'ro yege gwani näji gwuru 'tur, ar gwogajidi ar apajidi yù'dünyü!

6

Apajidar gwüpäng

¹ Lani ngwänggäri, manari gwere 'danggalanu gwuma i'di giyi'ralanu yanni yiki, nga nga lanni liru ngwüji ngwudi ligì'rìm, gwä'rär kayalu gidi düñälü yi'ral ye yidi ligì'rìm na jili gwe liguri. A be arngani yigo'ro yalu 'to ndi ari ya je idäji.

² Gatajidar düwä gwüpäng ndi üpini gwalu gwanni gwüni. A gu no, ngaa la 'dengenaji Kirictung ngwuja'ri ngwüngün.

³ Manari gwere nggwo gwupiya ligo'ro lüngün ngwuci gwani yäru nggwu'ti be rüdi, gwuru di 'duru giligo'ro lüngün.

⁴ Ati diji de'te de'te ombaji ligo'ro lüngün ndi ari nggwo gwapupu awa. Ya be ji yanni yading ye iringini ligo'ro lüngün jücü. Ya'ti ya ang ye irngini yidi diji di'ter.

⁵ Ndi ari diji de'te de'te diru dadi üpini üpining gwudi ligo'ro lüngün.

⁶ Lanni lati aar je enggaci ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, aar emadi ngdenga le lanni lati je enggaci giyi'ral 'dar yanni yijaw.

⁷ A'ti ngaa lidäji yigo'ranu yalu. Lingädär ndi ari Ngwaalu ngwati 'ti ärrinä yidäpängä. Yanni yati je diji ärrì, yating je mbuji 'to.

⁸ Nginde gwanni gwati arrada gidrü danni diki, yanni yiki ya gerajalu. A be nginde gwanni gwati arrada giligi'rìm, giligi'rìm gwa mbuji miding gwudi gwur'taling.

⁹ Aa'ti a la muli nono ndi ärrì yi'ral yanni yijaw, ndi ari gomom ga ji gila ganni gige'ta Ngwaalu, ya je mbuji yanni yijaw manari a lima 'ti mulu nono.

¹⁰ Yäy gu no, anni jina gomom, ar je be ärriji ngwüjü 'dar yanni yijaw. Ar je gu ärriji gwece gwece lanni liru ngwikirijin.

Aganni na arnga

¹¹ Änggädär yuuli giyee par gu ngwäyanü yanni yüllijä je ye guy ge güny!

¹² Yiru gu ndi ari lanni liminä ndi aar jayi ngwüjü ngwäy, liru limbupa je ndi aang ü'ritäni yiima ye. Yanni yigäbicä ngindeng je aru gu be arri no, yiru ndi ari aa'ti la aar je übinälü gwani gü'ri gimamindanu gidi Kirictu.

¹³ Ndi ari 'di lanni laru lü'ritänä, ngindenga yigo'ro yegen lati 'ti 'dengenaca yobo, ara je be bupi ngang je ndi aang ü'ri'täni nunnu ara je gu iringinäädä.

¹⁴ A be Äny gwa'ti iringinäädä kong gere a'tur 'dogo kü'ri gimamindanu gidi Deleny dege dani Yicu Kirictu, ndi ari nginde gwe ngwänggädi didläyü 'düngüny dipänä kü'ri a nyi päni kü'ri ngwäyanü ngwudi didlä.

¹⁵ Ngaa ü'ridäni ngaa 'ti ü'ridänä, yä'tüdi gu'ru, yanni yiru gu'ru, yani gi'tini gwanni gwuyang.

¹⁶ A adatalu na inä ji ngwüji 'dar ngwanni ngwelella dimürä de ndee, 'di 'to Yijiräyil yidi Ngwaalu.

¹⁷ Ndi m'irä, nggwaru nggwa'ta be minä diju dere ndi aar nyi äbinginänü mana dirbä de, ndi ari ngwanginu ngwüny ngwo ngwäti yubu'ru nono yani Yicu.

¹⁸ Ngwänggäri, a yimi'rü yidi Deleny dege dani Yicu Kirictu ji gili'rim lala.
Yiru gu.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Abijuj Äni kitabanu

Bulij gwükäcä ngwikirijinä kündär gani Abijuj ngwaalu ngwucaar je gweneno Türkiyä. Gündär gani Abijuj giru ngwaalu ngwati aar gu äpiji gi' remna yobo gicaar ngwaalu ngwani Artimaj (Diyana). Anni indä Bulij yirnu ngenone Abijuj, ngwele ngwani ngwämrä ndi otajidalu Ngwüyawud ngwe (Yiuru 18.19–21). Ele gwüngün gwudi gwodaning ngenone, ngwaju Abijuj gaji golanu a Ngwüyawud na ngwüji ngwuru garany ämni ndi Yicu (Yiuru 19). Nid mirä gwüngün ngwo're Üräjälim, ngwabingaci mbumbung je lidi gi'doonga Abijuj ndi aar le mbudi ngwaalu ngwani Milituj ngwuj gu ge'te kyanu gidi Ngwaalu ngwuje ci jarbalu (20.18–38).

Bulij gwullu ngwuja'ri ngwee gaji ganni gijung ge korkon Ruma (Abijuj 3.1). Gwullu ndi ari nu, gaji gidi mirä gidi yi'ralalu 'dar gadi ji yeleny ye yidi Kirictu. Manari ngwüji ngwuma gwujani Yicung, ngwugekajidu ndi Kirictu na ngwuma ru ngwüji ngwe'te pu. Bulij gwüpäcä ngwanni ngwadi uli ngwuja'ri ngwe ngwüngün ndi aar ämnäjiidi aar ülläcidälü. Garatani gay gidi eelle gwegen gidi yi'duru nayidigany gidi gwerreng. Aar be manni ru nono ngwaa'ri ngwu'ri'ru aar jayi yiguri aar dädänijidanü.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni (1.1–2)
2. Kirictu gwati ätä onjacing gwudi ligi'rim (1.3–3.21)
3. Midi gwanni gwuyang ndi gekajidi ndi Kirictu (4.1–6.20)
4. Aganni gwudi mirä (6.21–24)

Aganni gwudi Bulij

¹ Äny gwuru gwani Bulij, gwuru doo'ra dükäjäär didi Yicu Kirictu anaku bupa gu Ngwaalu. Nggwuru gwükäjä ngwuja'ri ngwee. Ngwükäcä je ngwüji ngwanni ngwuju'ru ngwudi gi'doonga gidi Ngwaalu kündär gidi Abijujing lanni lämnä ndi Yicu Kirictu.

² Ara je Ngwaalu ngwani ngwuru Papa gwege na Deleny dani Yicu Kirictu, ätä yimi'ra ara je ätä adatingalu.

Onjaci ngwudi Lig'i'rim

³ Ar näji Ngwaalinga ngwanni ngwuru Papa gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu, gwanni gwuminje onjaci giyi'ralalu 'dar yidi ligi'rim lidi yeleny yidi gerala, ji gwe gwege ndi Kirictu.

⁴ Ndi ari nginde gwäbrü nje ar nje gilängidiyi Kirictu gwe 'tu'tu gwerre anni aa'ting na ge'te didläyü nunnun aar nje ju'riyi ar jayi nono ngwäyanü ngwüngün. Ämni gwe gwüngün,

⁵ nginde gwügi'tini nje ndi ari aar nje aniji yiiji yüngün Yicu Kirictu gwe. Jada gwe na bupi gwe gwüngün.

⁶ Ndi ari ar ortada näji gwe giyimi'ru yüngün, yanni yätädäär nje a'tur ndi Yicu gwanni gwänning.

⁷ Nginde gwü'rädi njälü yin ye yüngün, yi'rany ye yüngün ndi ari aar nje Ngwaalu dädänijänü ndi ke gwege irälü gwe gwudi yimi'ru yüngün.

⁸ Yanni yibäljäär nje nono bebere gwe 'dar na lenge.

⁹ A nginde gwuru Ngwaalu gwuminje 'täci yujimidalu yidi bupi gwüngün anaku ge'teng gu gwerre ndi bupi gwüngün gwanni gwujaw ndi Kirictu.

¹⁰ Nunu aar gi'tüni giyiuru ma gaji ila ganni gege'ta Ngwaalu ngwumedadi ndi ari ganni gading ge gwägi'ri'tä ngwony 'dar kerala na gidüyangälü Gideleny de'te pu dani Kirictu.

¹¹ Nginde gwe, alanga lanni liru Ngwüyävüüd liru ngwükirjün, a lima ape gu ru 'dünggüngün 'to anni ma aar nje äbrü anaku gege'teng gu yi'ral, gwanni gwati ge'te yi'ral 'dar anaku buping gwüngün gwanni gwümining.

¹² Ndi ari nunu alanga lanni limadinana ar äti dünicing ndi Kirictu ndi ari ar ru lanni ladi ortada näjing gwüngün.

¹³ Na nga nga 'to lanni liru Garany, lima ru ngwüji gwudi Ngwaalu kaji ganni gima ge 'dingini ngwuja'ri ngwanni gwuru 'didanu. Ngwuja'ri ngwanni ngwujaw gwudi gilang gwalu. Anni ma aang ämni ndi Yicu, lima je ngidä 'dünggüngün dilge de diru ligi'rüm lanni liju'ru laru le Ngwaalu

¹⁴ ligi'rüm gilee lani änjälü gwüngün 'dengge gwudi yu'rin yege yanni yadi ar je mbuji komon ganni gadi ge Ngwaalu u'ra ngwüjälü ngwüngün pupud aar ortada näjing gwüngün.

Yäy 'tu na otacalu

¹⁵ Yäy gu nu 'to nggwu'dingina ngwüji ämni gwe gwalu Gideleny dani Yicu na ämni gwe gwalu ngwüjü 'dar ngwanni ngwuju'ru gwudi Ngwaalu.

¹⁶ Yiru giyee yanni yigäbiciny ati nyi 'ti dünädi ndi ci Ngwaalinga yäy 'tu gwani nga nga, nda je angidani ndi otaci Ngwaalingalu gwüny.

¹⁷ Äny gwati otaci Ngwaalingalu gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu, papa gwanni gwäti näjing, ara je ätäda ligi'rümä lidi bebere na lidi 'täälü, nunu nga lengedani ngindeng.

¹⁸ Äny gwtaca Ngwaalingalu 'to ndi ari ara je or'raci ngwäy gwudi yigor yalu nunu nga lenge ge'tajing gwanni gwornacara je, irälü gwudi näji gwudi yu'rin yüngün ngwüji ngwanni ngwuju'ru gwudi Ngwaalu.

¹⁹ A yiima yüngün yanni yipana, ya'ti äti gu'ranu 'dengge lanni lämnä 'dünggün.

²⁰ Yiima giyee yiru nono yiima yüngün yanni yapu yiuru yani ojeme nono yanni yige'teng je ndi Yicu Kirictu anni mung 'di'riyä giyi'ranyanu ngwuge'talu kaama güngün giyelenyanu yidi generala.

²¹ Yipana giyartan 'dar na giyeleny 'dar giyiima 'dar na giyur'tu na ngwüriiny gwudi yeleny yere 'dar, aa'ti nu gididlä 'dogo, a be 'to gididlä ndä'di dadi o'ra.

²² A Ngwaalu ngwuma ge'te yi'ral 'dar giyoranu yüngün ngwümäti yelenya nunu gwuru gi'ra gidi yi'ral 'dar yidi gi'doonga gidi Ngwaalu

²³ ganni giru ngwanginu ngwüngün mbuti gwüngün, nginde gwanni gwati onjaji yi'ral 'dar ngway ngwe 'dar.

2

Ngaa layu gwerre gweneno ngaa limidu

¹ A be nga nga gwele gwerre, ngaa liru ngwüji ngwayu gilig'i'rüm gwani nyurtanu gwalu a gwani yi'ral yalu yanni yiki.

² Yanni yata gu eleanoru gaji ganni gija ge ndi gwuji gay gidi ngwüji gwudi didlä. Ngaa gwuji dijego'ro dannu diru deleny didi ngwu'rillä

ngwudi dirun. Ligì'rim lanni gilo ndi ape yelenya ngwüjänü ngwanni ngwunyurtanu.

³ 'Didanu alanga 'dar lelella gu giyi'ralanu yanni yiki. Gaji gjar ge ndi gwuji drü danni diki. Ati ar gwüjini ami'rang gwudi lingenö a bupi gwudi yigor yege. Nono ngwüjü ngwudi didlä lingenö le, a liru ngwüjü ngwi'dädi je güündä nono gidi Ngwaalu.

⁴⁻⁵ A be anaku inädär gu Ngwaalinga gwuleny na ndi ari inä gwüngün 'denge gwirälü na ndi ari änni gwanni gwämnäär nje gwe gwuleny, gwuminje midiyi Kirictung le a lanni liru ngwüjü ngwayu gwele giligi'rim gwani nyurtanu gwege. Yimi'rü ye yidi Ngwaalu, ngaa lima gilängidini.

⁶ A Ngwaalu ngwuminje 'di'riyi Kirictunga le gwuma aar nje le ge'talu kerala ndi Yicu Kirictu.

⁷ Nunu ngwinggidi ngwüdlä 'dar ngwanni ngwüdü, irälü gwudi yimi'rü yüngün yanni yiralu 'ter yipana. Yanni yinggiding je giyimi'rü yüngün 'denge ndi Yicu Kirictu.

⁸ Ndi ari yiru yimi'rü ye yidi Ngwaalu, ngaa lima gilängidini änni gwe gwalu ndi Yicu. A ya'ti ani yigo'ro ye yalu, aar be ani angidaji gwudi Ngwaalu.

⁹ Ya'ti ani yiuru nunnu aa'ti diji dere da iringini.

¹⁰ Ndi ari alanga, Ngwaalu gwuru ngwuge'te nje gey ge ndi Yicu Kirictu. Nunu ar ärrü yiuru yanni yijaw, yanni yigi'tjäär nje Ngwaalu 'tu'tu gwerre nunnu ar je ärrü.

A liru le'te pu ndi Kirictu

¹¹ Diwayinar be ndi ari gwele gwerre, nga nga gilee liru Garany lica je Ngwüyävüd la'ti ü'ri'tänä, Ngwüyävüd ngwanni ngwati ci yigo'ro yegen lü'ri'tänä ndi inggidi ndi ari ngwäbrä je Ngwaalu. A be nggwadi ari, ü'ri'täni ngwee, gwäpinä ngwanginu gey ge gidi diji dümnä.

¹² Diwayinar ndi ari kaji nggone, ngaa lü'ridänü Kirictunga le ngaa ru Garany ngwüjänü ngwudi 'dunung gwani Yijiräyil. Ngaa ru ngwüdü ndi gekajidi* gwudi Ngwaalu ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwucu ngwe ngwügürnä ngwudi Ngwüyävüd ngaa 'ti äti ge'tajingalu gwere. Ngaa 'ti äti Ngwaalinga gididlä.

¹³ A be gweneno ndi Yicu Kirictu, ngaa lanni li'tüdänü gwele Ngwaalu, lima je gwä'rä gito gito Ngwaalu yin ye yidi Yicu Kirictu.

¹⁴ Ndi ari nginde gwani Kirictu, gwuru adatalu gwege. Gwanni liming je gäbici lele rom lima ru le'te pu. Gwanni gwuma äbrü dirgaka kay danni dü'ridäjänü dani kajidi ngwäy,

¹⁵ yi'rany ye yüngün. Nginge gwuma äbrü yobo ngwuja'ri ngwanu ngwüngün na dimürä na drü yin ye yüngün nunnu ngwuje 'tüyi gilee rom giligo'ro lüngün aar ru le'te pu liyang ngwuge'te yi'ral aar adatalu.

¹⁶ A nunnu ngwuje gwä'räjidi gilee rom ngwanginu ngwe'te pu Ngwaalinga le yi'rany ye yüngün kü'rälä yani kajidi ngwäy gwegen, gilee 'dün liru Ngwüyävüd na lani liru Garany.

¹⁷ Yicu gwüdü ndi ara je ondaci ngwuja'ri ngwanni ngwujaw gwani adajidalu 'danggalu lele li'tüdänü gwuleny Ngwaalu na gwani adajidalu ngindenga lele liju gito gito 'dünggüngün.

¹⁸ Yiru ndi ari Yicu gwe, alanga gwüpäng lanni liru Ngwüyävüd na lanni liru Garany, a la burni ndi 'dongga ndi papa ligi'rim le le'te pu.

* **2:12 2:12** Ngwaalu ngwugekajidar Äbräyim gwe na Ijaag na Yagub ngwuji ü'rici ngwuja'ri na yiji yegen.

¹⁹ Yäy gu no, ngaa la'ta be rüdi Garany ngaa ru ngwörnü, ngaa be ru ngwüji ngwudi 'dunung ngwüjingä le ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwuju'ru lidi längir lidi ngwu'dun ngwudi Ngwaalu ngwe'te pu

²⁰ ngwodana kidingala ganni gege'ta ngwoo'ra ngwükäjäär je na ngwüjir a Yicu Kirictu ru go'rr ganni giru gidingo ganni giru gi'ra güngün.

²¹ Nginde, gwümätinä gu ngwu'dun ku gwüpäng 'dar aar odani aar 'tänu aar ru gobo ganni giju'ru Gideleny.

²² Acajidi gwe gwalu ndi Yicu 'to, lima je gekajidi gwüpäng ngaa lima ru nono ngwu'dun ngwanni gwati gu Ngwaalu ji ligi'rim le lüngün.

3

Bulij gwondaca ngwüjü ngwuru Garany

¹ Yiru giyee yanni yigäbiciny nyi be genne giyirna gwani Bulij ondaji gwe ngwüri'ny ngwudi Yicu Kirictu gwanni nga nga liru Garany.

² Anaku 'dingina gu yiiru ye yidi yimi'rü yidi Ngwaalu yanni yätädäär nje yani nga nga.

³ Ndi ari yiru yujimid yanggacaar nje 'täälü gwe anaku ca je gu gwerre gwoko ngwuja'ri ngwanni ngwuminje ulli.

⁴ Ma aang uli ngwuja'ri ngwee, nga la be burni ndi lenge lengeng gwüny gwani yujimid yidi Kirictu.

⁵ Yanni ya'ti je Ngwaalu enggaca ngwüjü ngwudi gimaad ganni gimadinana anaku mung je gu enggaci lüngün gweneno lanni liru ngwoo'ra ngwükäjäär je na ngwüjir ngwüngün ligi'rim le lüngün lanni Liju'ru.

⁶ Yujimid giyee yiru ndi ari ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw, lanni liru Garany gwele lima be emadi ngwüji ngwe ngwudi Yijiräyil gwüpäng giyu'rinanu, lima ru ngwüji ngwudi ngwanginu ngwe'te pu lima äti acajiding gwüpäng giyi'ralanu yanni yaru ye Ngwaalu yani gilang ndi Yicu Kirictu ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw.

⁷ Ngwuru ngwanni ngwuruci nje dinäd yimi'rü ye yidi Ngwaalu yanni yangidacaar nje yiiru ye yidi yiima yüngün.

⁸ Äny gwanni gwuru gu'ru gooko ngwüjänü 'dar ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwuju'ru. Yimi'rü giyee yätädär nje Ngwaalu ndi ari nyi ondaci ngwüjü ngwanni ngwuru Garany ngwuja'ri ngwudi Kirictu gwanni irälü gwudi yeleny yüngün yanni ya'ti ami'ratu.

⁹ A ndi enggaci ngwüjälü gilingenalu 'dar ndi ari, gege'te gwudi yujimid giyee yanni ya'ti je Ngwaalu ngwanni ngwuge'ta ngwony 'dar, 'täälü ngwüdlä ngwe 'dar ngwee ngwuma ele.

¹⁰ Ngwaalu ngwüminä ndi ari gweneno gi'doonga ge güngün, a bebere gwani Ngwaalu giyi'ral giyirel a je ngweleny na yiima yidi gerala lenge

¹¹ anaku buping gwüngün gwudi gwur'taling gwanni gwuming ge'te ndi Deleny dege dani Yicu Kirictu.

¹² Ndi ari nginde gwe a ämni gwe 'dünggüngün, a la gätini linginalu, yedeny ya'ti yinje eny aar 'ranu ndi 'dongga Ngwaalu.

¹³ No, a je be otacalu ndi ari aa'ti ngaa la muli nono la gwalli ngwäy gwani dirbä düny. Yiru yani näji gwalu.

Bulij gwotaca Ngwaalingalu gwani gi'doonga gidi Abijujing

¹⁴ Yiru giyee yanni yigäbiciny nyi be kwuci Papangalu yirku ye.

¹⁵ Gwanni gwuru Papa gwudi ngwüji 'dar kerala na gidiyängälü.

¹⁶ Nggwotaca Ngwaalingalu ndi näji gwüngün gwanni gwirälü, ara je ojemeye nono yiima ye yidi ligi'rim lüngün giyigoranu yalu.

¹⁷ Nunnu a Kirictu ji giyigoranu yalu ämni gwe gwalu 'dünggüngün. A nggwotaca Ngwaalingalu ndi ari ngaa dirninälü ngaa mätnälü ndi ämnäjidi

¹⁸ ngaa mbuji yiima gwüpäng ngwüjängä le 'dar ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwuju'ru. Ngaa lenge ndi ari ämni gwudi Yicu gwongranu, ngwolalu, ngwolala na ngwolanu.

¹⁹ A ngaa lenge ndi ari ämni nggwee gwudi Kirictu, gwuru gwanni gwitana bebereng gwudi ngwüji 'dar nunnu ngaa mbuti giyi'ral 'dar ndi mbütiyi gwudi Ngwaalu.

²⁰ Gwenene 'dünggüngün, gwanni gwäti yiima ndi ärrü yi'ral yanni yipana gu'ru giyi'ral yanni yati ar ye otacalu ar gu jada. Yiima ye yüngün yanni giyo yapu yiiru 'dengganu.

²¹ A Ngwaalu näjini ki'doonga güngün ndi Yicu Kirictu kimaad 'dar yomonalu pipi'ri'ti! Yiru gu.

4

Acajidi gwe'te pu ngwangina ngwudi Kirictu

¹ Yäy gu no, nggwa je päcälü äny gwani Bulij gwanni nggwo gwugenna giyirna yani äpiji Yicu Kirictung yiiru, elellar elelleng gwanni gwädi ndi urnidi gwanni gwurnacaara je Ngwaalu.

² Ülläränü ngaa ru looko giyomonalu 'dar ngaa ru ngwumulu, ngaa määtä yiguri ngaa or'temajidi ämnäjidi gwe.

³ Jar 'di'däny ndi määtädä gekajiding gwudi Lig'i'rüm gekajidi gwe gwudi adatalu.

⁴ Ngaa ru ngwüji ngwanginu ngwe'te pu na gilig'i'rüm le'te pu anaku urnidara je gu ndi ge'taji gwe'te pu.

⁵ A läti Deleny de'te pu, a ämni Ngwaalu gwe'te pu a ndi nyinyini gwe'te pu.

⁶ Ar äti Ngwaalinga ngwe'te pu ngwuru Papa gwudi ngwüji 'dar. Gwanni gwüllädälü 'dar, ngwape yiiru giyi'ral 'dar ngwuji giyi'ralanu 'dar ngwuji 'dengganu 'dar.

⁷ A be alanga 'dar liminje adaci yimi'rä. A diji de'te de'te dapu gu'ru güngün anaku minä gu Kirictu.

⁸ Yiru giyee yanni yaru ye gitab ganni gu'rin gidi Ngwaalu ndi ari, "Anni mung 'di'ri ngwallu kerala gwudamu, gwuma oktani ngwüjü ngwanni ngwuju giyirna, (gwerre) ngwangidaci ngwüjü yiiru."*

⁹ Yiru ange yani, "Anni mung 'di'ri ngwallu." Yani ndi ari nginde 'to gwuru gwanni gwüllü kerala gwerre gwerre ngwüllädä gidiyängälü gali ge.

¹⁰ No nginde gwanni gwüllü, gwuru gwe'te gwe'te gwanni gwuma 'di'ri ngwallu ngwandadala giyerala 'dar nunnu ngwümbüti ngwaalingalu 'dar ji gwe gwüngün.

¹¹ Nginde gwuru gwanni gwati je adaci loko aar ru ngwoo'ra ngwükäjäär je a loko aar ru ngwüjir a loko aar ru lanni lati ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, a loko aar ru ngwoo'ra na ngwoorta

¹² ndi ari aar ja'rimada ngwüjü ngwudi Ngwaalu ndi ape yiiru, nunnu a ngwanginu ngwudi ngwikirijin gwanni ngwuru ngwanginu ngwudi Kirictu odanalu ndom

* **4:8 4:8** Yicu ngwuja'ri ngwe gwuru nono deleny dannu do'ra giyarä didamu ngwapana ngwüjü ngwonganu giyarä ngwadaci ngwüjü ngwony. Mäjimür 68.18

13 'di alanga 'dar ar ru le'te pu ndi gekajidi ngwaalu ngwani ämni Ngwaalu a ngwaalu ngwani bebere gwani Giji gidi Ngwaalu ar ru ngwüji ngwupa gwani bebere. Ar ru ngwüji ngwumbutu ar mbuti kay 'dar ar ru nono Kirictung.

14 A la'ta be larri yogonga nono yiji yanni yooko. Yanni yiru nono yanya na ngwu'rakar ngwadi je dirun ape aar je gatada gweere ya gwodan aar je icäjänü ngwuja'ri ngwe ngwudi ngwüji ngwanni ngwuru 'tur aar je dudiyi.

15 Ma be ari a limätinälü ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu, ämnäjidi gwe, a la be pe ngwuja'ri 'dar 'di a la ru nono Kirictung gwanni gwuru gi'ra.

16 'Düggüngün gwanni mätinädi gu ngwanginu 'dar gwüpäng. Ndi ari aar dege'dajidi gwüpäng 'dar aar apajidi yiiru. Nunu a ngwanginu odani aar pe ämnäjidi gwe.

Ellele nono yiji yidi buri

17 Äny gwa je ondaci ngwuja'ri ngwee ngwäyanü nga je päcälü Gideleny ndi ari aa'ti ngaa la ji ndi ellele nono ngwüjü ngwuru Garany ndi ari ngindenga lati iräji ngwäyälü giyi'ral yanni ya'ti äti ngwäyanü.

18 Ngindenga gilo gidirimänü lima je dirim rimiyi yigor ndi aar lenge ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyanü. Ngindenga lima ru ngwu'dunggal ngwuja'ri ngwudi midu gwudi Ngwaalu aar 'ti lingidi elelleng gwani Ngwaalu gwani undi giyi'ra yegen.

19 Ngwüji ngwee ngwati je 'ti ba be yaaru apu ndi ari ngwuma gu äbräji ndi elalu mbüny giyi'ral yanni yiki lima ätäda lingina legen gay ndi ärrü yidiganya 'dar aar je übijänü.

20 A be nga nga, yä'tüdi giyee yindäda gu ndi lenge Kirictung ndi ari nga je ärrü.

21 Äny gwülingidi gu ndi ari yäti ngwäyanü anni ma aang 'dingina nginde gwe na anni ma ara je gu enggaci ndi ari yiru ange yiru 'didanu yani Yicu.

22 Yiru giyee yanni yenggacara je ndi ari gatanar elelleng gwudi lingeno gwudi gwerreng gwani lingeno lanni lu'rin, gwani ami'ra gwudi ligo'ro lüngün gwanni gwuru 'tur.

23 Lenggaca je ndi ari ara je Lig'i'rim lanni Liju'ru icäjänü iriyi gwe ngwäyälü ngwanni ngwuyang.

24 Ngaa genne lingina lanni liyang lanni ligi'tinä ndi ru nono lidi Ngwaalu ngwuru 'didanu ndi dünälü na ndi ju'ri.

25 Yäy gu no, gatanar be yi'duru ngaa abingajidi yengga yi'ral yanni yäti ngwäyanü ndi ari alanga 'dar liru le'te le'te lidi ngwanginu ngwe'te pu.

26 Manari güündä gima ji, aa'ti be ya je ärrü yanni yiki, aa'ti güündä ga ji 'di a lingen ülli.

27 Aa'ti ngaa lätäda dijego'ro gay ndi ara je oktada ndi ärrü yi'ral yanni yiki.

28 A diji danni diru du'ram gwele gwerre, aa'ti ba be da ru du'ram mana, ngwube manni ru danni dadi ape yiiru yere yijaw ngwuy ngwe ngwüngün, ndi ari ngwäti aar gu emadi ngindenga le lanni la'ti äti.

29 Aa'ti ngaa la 'tüyü ngwuja'ri ngwere ngwuki ngwulemanu, ngaa be ondaji 'dogo ngwuja'ri ngwujaw ngwani bupi gwegen nunu ngwüji ngwanni ngwadi je 'dingini, aar je mbuji ngwuru yimi'ra 'deggen.

³⁰ Aa'ti ngaa la gäbici Ligi'rämä lidi Ngwaalu lanni Liju'ru ndi runi, Ligi'räm lanni liringidäjä je ndi ari 'di a gomon ila gada je ge Ngwaalu ü'rälü.

³¹ Gätär ngwuja'ri mbüny ngwani 'rati ngwäy, iyidanu, güündä, acidi dulu de, ari ngwulem ngwuja'ri ngwanu 'dar ngwanni ngwati apa yi'ral yanni yiki.

³² Jayidar ngwäy ngaa inäjidi gwüpäng, düdänjidaränü giyi'ral yanni yiki anaku düdänjäjä je gu Ngwaalanu ndi Yicu Kirictu.

5

Ellele gwudi ngwikirjin

¹ Yäy ärinär be Ngwaalinganu ngaa ru nono yiji yanni yämnäär je.

² Ngaa ellele ellelleng gwudi ämnäjidi anaku ämnäär nje gu 'to Yicu Kirictu 'di ngwayi gwani alanga. Ayi gwüngün gwuru m'ring nono gwuru de'reny dami düwä Ngwaalu.

³ A be aa'ti ondaji gwere gwa ji 'danggalanu gwani yijin na rngi gwere na ubanu gwere gwa ji 'danggalanu. Ndi ari yi'ral yanni yiru gu no, ya'ti jaw ndi ji ngwüjänü ngwanni ngwuju'ru ngwudi Ngwaalu.

⁴ Aa'ti ngaa la ari ngwulem nga ondajalu yämbärä na ngwu'dera ngwanni gwa'ti ädi. Ngaa be manni ortada Ngwaalinga giyigoranu ngaa je ci yäy 'tu.

⁵ Ndi ari nunnu no, ngaa la lenge 'didanu ndi ari gwere gwanni gwuru dijün, na gwanni gwuru didigany na gwanni gwubanu, ndi ari gwanni gwubanu, gwuru diji dati äpiji didülä yobo gwa'ti äti ndi ape yu'rina yere giyelenyanu yidi Kirictu na Ngwaalu.

⁶ Aa'ti ngaa la gäbici dijü dere ndi ara je idäjänü ngwuja'ri ngwe ngwuru 'tur, ndi ari nunnu ngwuja'ri ngwanni ngwuru gu no, ngwati gäbici a güündä ji gidi Ngwaalu 'di ngwi'dädä ngwüjü nono ngwanni ngwati nyurtanu.

⁷ O'rar kora nggoo gidi ngwüji ngwanni ngwuru gu no.

⁸ Ngaa liru nono ngwüjü ngwuju gidirimänü gwele a be anni ma aang ru yiji yidi Ngwaalu, ngaa lima ji giburalu gwani Deleny. Elellar ellelleng gwudi yiji yanni yindi giburalu

⁹ ndi ari yuula yidi buri yiru giyee 'dar yani jayi, dünälü na 'didanu.

¹⁰ Iräjär ngwäy giyi'ral yanni yati gäbici Delenya dani Yicu Kirictu ngwujayanu.

¹¹ O'raral giyi'ral yanni yati je ngwüji ärrü ngwudi dirim yanni yiru 'tur, ngaa je be manni 'täjalü.

¹² Yiki ngwulemanu ndi ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwati je ngwüji ngwanni ngwunyurtanu ape yu'rimi.

¹³ A be yi'ral 'dar yanni yati je buri o'rralu, yati enggani aar linginni gi'ra.

¹⁴ Ndi ari buri gwuru gwati enyalu ngwügäbici ngwony 'dar aar enggani. Ngaa lanni liru ngwikirjin, liru gu no ngwüji ngwanni ngwati ärrü yi'ral yanni yiki. Yiru giyee yanni gäbicä ngwüjü aar be elnge ari, "Ritu nga nggwee gwundru, 'di'rälü nggwee gwayu ara gu buri gwudi Kirictu o'rra."*

¹⁵ Arnganar be ndi ari ngaa gilo lelella awa aa'ti ngaa lelelle liru ngwu'dunggal (nono ngwu'der) ngaa be ru lanni libebera.

* 5:14 5:14 Ngwuja'ri ngwe ngwe'te ngwe'te ndi Ajaya 26.19 na Ajaya 60.1, ngwüji ngwonyadu ngwaru deelnga diru.

¹⁶ Nga bornanar linginayu ndi ärri yi'ral yanni yijaw ndi ari giyo yima ke yomon yanu giyee.

¹⁷ No, aa'ti ngaa li'dädänü, ngaa be lenge ndi ari yiru ange yiminä je Deleny.

¹⁸ Aa'ti ngaa la rläli di'rica de ara je gäbici ngaa arralu kräm. Ngaa be manni onjadi Ligi'rimälä lanni Liju'ru.

¹⁹ Ati aang ondajidi ngwuja'ri ngwudi Mäjimür, ngaa elnge delnga didi orta na didi ligi'rim. Elngar ngaa jäyiji Delenyanu giyigoranu.

²⁰ Yomon 'dar ati aang ci Ngwaalinga ngwuru Papa yäy 'tu giyi'ralalu 'dar, ngwüriny ngwe ngwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu.

Bulij gwülädi ngwuru na ngwaw

²¹ 'Dengenajidar 'dar gwüpäng ndi Yicu Kirictu.

²² Lani ngwaw, 'dengenajar ngwuru ngwalu gwani Deleny.

²³ Ndi ari dur diru gi'ra gidi daw nono anaku ru gu Kirictu gi'ra gidi gi'doonga ganni giru ngwanginu ngwüngün gwanni ngwurucing je gilang.

²⁴ Yäy no, nono anaku ati gu gi'doonga gidi Ngwaalu 'dengenaci Kirictung, ati ngwaw 'dengenaci ngwuru ngwegen giyi'ral 'dar.

²⁵ Lani ngwur, ämnär ngwayu ngwalu nono anaku ämnä gu Kirictu gi'donga güngün 'di ngwududiyi ligo'ro lüngün gwani gi'doonga.

²⁶ Ndi ari ngwuju'riyi nono na ngwuga'ru nono uyi gwe nono yaw ye yani 'dingini gwe ngwuja'ri ngwüngün.

²⁷ Ngwügi'tiji ligo'ro lüngün ngwuru gi'doonga gari nono 'rir ga 'ti äti yaaru nono yere ngwu'ti judu nono ngwu'ti äti yi'ral nono yere ngwube ju'ri ngwujayi nono.

²⁸ Yiru gu ye'te ye'te ndi ari a ngwur änni ngwayu ngwegen anaku ati aar gu änni ngwangina ngwegen. Gwanni gwati änni dayu düngün, gwati änni ligo'ro lüngün.

²⁹ Na mine yärü gwanni gwati ngwanginu ngwüngün ke ngwäy. Ngwati ar je pa iye ar je arngani, anaku ati gu Kirictu ärri gi'donga güngün.

³⁰ Ndi ari a liru ngwüji ngwudi ngwanginu ngwüngün.

³¹ Yiru giyee yaru ye gitab, "Yiru yanni yati gäbici duru ngwube gatani papang gwüngün na nanning gwüngün aar acidi daw de düngün, a ngindenga rom aar ru ngwangina ngwe'te pu."

³² Yi'ral giyee yiru yujimid yojema a be yondajiny ye yani Kirictu na gi'doonga güngün.

³³ A be gäbicär ndi ari ati dur de'te de'te 'danggalanu, änni dayu düngün anaku ating gu änni ligo'ro lüngün na daw denya duru düngün.

6

Yiji na mbumbunga

¹ Lani yiji, 'dengenajar papang na nanni anaku bupa gu Deleny dani Yicu Kirictu ndi ari yädi gu no.

² Yüllinä kitabanu gidi Ngwaalu ganni gu'rin ndi ari, "Dinyädär papang na nanni." Ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwanni ngwuru gi'ra ngwuja'ranu 'di (10) ngwanni ngwäti ngwuja'ri ngwaru ngwe Ngwaalu,

³ "Nunnu a ngwaalu jayanu ara je Ngwaalu gendaci yomon ndi midi ngaa midi gididlä."

⁴ A nga nga lani papanga, aa'ti ngaa la kiya yijänü yalu ngaa je be manni 'rüniyi ngaa je enggaci ngwuja'ri na gay gidi Deleny.

Ngwīnād na Ngweleny

⁵ Lani ngwīnād, 'dengenajar ngwelenya ngwalu gīdīdlā yedeny ye lididi'ru na yigor ye yanni yiru 'didanu, nono ma aang je ärrīji Kirictung.

⁶ 'Dengenacar je aa'ti nunnu nono gwele ma ara je ge'te ngwāy nono nunnu ngaa je gābici ara je jāyijänü, ngaa je be ärrī yigor ye 'didanu ndi ari ngaa liru ngwīnād ngwudi Kirictu ngaa lapu buping gwudi Ngwaalu yigor ye.

⁷ Ngaa je ape yigor ye 'dar ndi ari yiuru yalu yāpījä je Delenya ya'ta je äpījä dijū dūmnā.

⁸ Ngaa diwayini ndi ari Deleny da je ätādā gu'ru gani ape yiuru yalu 'dar yere yanni yijaw ngaa lanni liru ngwīnād na ngaa lanni lä'tüdi ngwīnād.

⁹ A lani ngweleny, ärrār ngwīnādā ngwalu yi'ral giyee yijaw. Aa'ti ngwa je iye yedenyo anaku līngidā gu gweneno ndi ari gwātāngā gwe'te pu 'dogo gwanni gwuru Deleny dalu ngindenga le kerala gwanni gwati 'ti utanu.

Gwomajidānu dijego'rr nga le

¹⁰ Yanni yadiny ye aralu gwodan lani ngwānggārī yiru ndi ari, ojemar nono Gideleny na giyiima yūngūn yanni yojema.

¹¹ Gwodanaranu ngwāblāndī ngwe ngwudi Ngwaalu 'dar ngwātādārā je nunnu ngaa ji 'dāny ngaa gwoma yi'ralanu yidi dijego'rr.

¹² Ndi ari yāārā yege ya'ti ani gwomajidānu dijīngā le dūmnā, aar be ani gwomajidānu ngwur'tunga le, gwomajidānu ngwelenyīngā le, gwomajidānu ngwumanga le ngwudi dirim didi didlā, gwomajidānu yīmanga le yidi ngwūgī'rim ngwudi gere.

¹³ No, gwodanar banu ngwāblāndī ngwe ngwudi Ngwaalu nunnu ngaa ji 'dāny ngaa dugidi komon gidi yijego'rr. A ma je be ape giyee 'dar, ngaa mbūjīni lidūnālā yuru.

¹⁴ Dirnār bālū 'dī'dāny ngaa rūjīnānū 'didanu ngwe ngwuru nono gennenalu jāgīlim gwe gidiriny, ngaa ūllāni dūningālū gwalu ngwuru etadi ngwambang ngwalu

¹⁵ Ngaa genne ngwūdānū giyora yalu ngwani ji mama gwalu ndi ape ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi adatalu ngaa je ondaci ngwūjū.

¹⁶ Ngaa gendani giyi'ralanu giyee, lārā lani āmnī Ngwaalu gwalu ngaa le gerani gwu'rijal gwuru ligā lidi dijego'rr.

¹⁷ Ngaa ūllāni gilanging ngwuru nono gibumbu gidi etadi ki'ra aang ape ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu aar ru nono galala gidi ligī'rim.

¹⁸ Na otacar Ngwaalingalu giligī'rim giyomon 'dar ngaa utalu otaci gwalu 'dar yi'ral yi'ranu 'dar a bupi, yi'ral ye giyee giligoranu, nga arngani ati aang mātinālū ndi otaci ngaa pācālū Ngwaalingalu ngwūjī 'dar ngwanni ngwuju'ru ngwudi Ngwaalu.

¹⁹ Ati aang otaci Ngwaalingalu 'to gwani āny nunnu manari āny gwuma igiti ngwulem ndi ondaji, aar nyi Ngwaalu ātā ngwuja'ri nyi 'ranu ndi enggaci ngwūjū yujimida yidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

²⁰ Ngwanni ngwuruci nje dijī dūkājāār yanni yīgābicīny nyi genne giyirna. Otacar Ngwaalingalu gwani āny ndi ari nyi 'ranu nje ondaji anaku bupinār gu.

Aganni gwudi Mī'rā

²¹ Diweengga dāmnrā dani Tiyakuj gwanni gwuru dīnād gwuru ligor le'te pu Gideleny, gwa je ondaci yi'ralalu 'dar, nunnu ngaa lenge ndi ari āny nggwo gwuru 'taa na āny nggwo ndi ärrī ange.

²² Yiru giyee yanni yigäbicinny nyi be ukäjä 'danggalu nunnu ngaa lenge ndi ari änyängä gilo liru 'taa na ara je ojemeye nono.

²³ A adatalu ji ngweengga na ämnäjidi, änni gwe Ngwaalu gwanni gwändi Ngwaalu ngwuru Papa na Deleny dani Yicu Kirictu.

²⁴ A yimi'rü ji ngwüji 'dar ngwanni ngwati änni Delenya dege dani Yicu Kirictu änning gwanni gwati 'ti medadu.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Bilipi Äni kitabanu

Bulij ondaca ngwüjü ngwudi Biliping ngwuja'ri ngwanni ngwujaw kündär ngwaalu ngwani Majiduniya a ngwüji ämni ndi Yicu (Yiuru 16.11-40). A be aji aar ge'te Bulijing korkon gwani ondaji ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, no ngwube ülliji ngwüjü Bilipi ngwuja'ri ngwee. Gwullu ngwuja'ri ngwee ngwe or'temaji ngwikirijina ngwuje ci yäy 'tu gwani angidaci gwanni gwangidacaar je na otaci gwe Ngwaalingalu gwani nginde. Ya'ti linginna ndi ari Bulij gwuju korkon Ruma gwalla gwuju kündär gi'ter, anni ullung ngwuja'ri ngwee. Nginge gwuge'taja ndi ari yomon ya'ti olanu gwa aar gwä'dädälü korkon nunnu ngwugwuji yiuru yidi ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw. Ngwube lenge 'to ndi ari yaa gwa aar 'rinye.

Gwondaca ngwikirijina ngwudi Biliping ndi ari ngindenga 'to la je yi'rendeny mbuji anaku mbujaar gu Kirictung. Ma be ari lima je yi'rendeny mbuji, aar be jayanu Ngwaalu. Ngwuje ci ndi ari a ya'rany yegen ru nono yidi Yicu Kirictu ndi ari aar üllänü aa'ti la piyi yigo'ro yegen. Ngwuje diwayiniyi ndi ari ngindenga lapu miding gwanni gwuyang ndi Kirictu ämni gwe 'dünggüngün. Gwa'ti aar apu gwuji gwe dimüra düllina giyobo yidi Müjä.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni na otaci Ngwaalingalu (1.1-11)
2. Elelle gwudi Bulij (1.12-26)
3. Elelle ndi Kirictu (1.27-2.18)
4. Ngwuja'ri ndi Timijawuj na Äbibrüditiyüj (2.19-30)
5. Ämni ngwäyanü Ngwaalu (3.1-4.9)
6. Bulij gwuca ngwüjü ngwudi Biliping yäy 'tu (4.10-20)
7. Aganni gwudi mi'ra (4.21-23)

Aganni gi'donga gidi Biliping

¹ Ngwuja'ri ngwee ngwinda 'dänggäri, äny gwani Bulij na diweengga dani Timijawuj liru ngwinäd ngwudi Yicu Kirictu. Ngwükäci nje ngwüjü 'dar ngwudi Ngwaalu ndi Yicu Kirictu kündär gani Bilipi ngwangidanga le na lanni lati gendaji guy giyiuru.

² Ara je gu yimi'rü ji aar je gu adatalu ji gwudi Ngwaalu ngwuru Papa gwege na Deleny dani Yicu Kirictu.

Yäy 'tu na otaci Ngwaalingalu

³ Nggwati ci Ngwaalinga ngwüny yäy 'tu gwani nga nga kaji 'dar ma je diwayini.

⁴ Ndi otaci Ngwaalingalu gwüny 'dar gwani nga nga ligor le lijayanu yomon 'dar

⁵ gwani acajidi gwanni gwacidar gu giyiiranu yidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw 'tu'tu gomom gidi gwerreng 'di gomom gidi gweneng.

⁶ Nggwicinanü giyi'ral giyee ndi ari Ngwaalu ngwanni ngwädälü yiuru ye yanni yijaw 'danggalanu, ying je ape ying je mbüti 'di gomom gadi ge Yicu Kirictu o'ra.

⁷ Yädi gu 'dünggüny ndi icinanü no 'danggalanu 'dar ndi ari nga nga lati ji giligoranu lüny yomon 'dar. A lacajidu 'dar giyimi'ranü yidi Ngwaalu

ya gu ru gweneno äny nggwo giyu'rung yaa ya gu ru minyi ji ndi rucidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, nyi je inggidi ndi ari ngwuru 'didanu.

⁸ Ngwaalu ngwuru ngwänggädiny ndi ari awa nggwüjädi ndi a je engga 'dar ndi ari nggwämnä je anaku ämnära je gu Yicu Kirictu.

⁹ Nggwotaca Ngwaalingalu nunnu ara je gendacani ämning ngwongranu ara je ätädäni bebereng gwanni gwuru 'didanu ara je ätädä lengeng gwanni gwändi kayalu.

¹⁰ Nunnu ngaa gwe burni ndi äbrä yi'ral yanni yijayana ngaa ju'ri ngaa jayi nono 'di a gomom gadi ge Kirictu o'ra.

¹¹ Aar je gu yiuru onyadi yanni yijaw Yicu Kirictu gwe gwani näji na orta gwudi Ngwaalu.

Gikini gwudi Bulij gwügäbicä ngwuja'ri Ngwujaw aar elada gweere

¹² A gweneno, nggwüminä je ngwänggäri ngaa lenge ndi ari yanni yiminy mbuji, 'didanu yima gäbici ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuma badalu.

¹³ Di ngwangida ngwudi ngwu'dun ngwudi yeleny na ngwüji 'dar ngene, ngwülingidi ndi ari nggwukennalu yu'rung ye gwani Kirictu.

¹⁴ Ndi ari giyu'rung yüny giyee, yima gäbici ngwikirjina ngwonyadana ndi Kirictu ngwuma ojeme nono aar 'ranu ndi ondaji ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu la'ti yedeny itä.

¹⁵ Yiru gu 'didanu ndi ari loko gilo londaju Kirictu gwe yigor ye yiru yi'düny aar enati, a be loko, gwondajaar gwe yigor ye yijayanu.

¹⁶ Ngindenga gilee lidi gwodaning gwondajaar gwe no, ämni gwe aar lenge ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwuge'teny ngene nunnu nyi rucidi gwani ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

¹⁷ A be giloo lidi gwerre gwerreng, londaja Kirictu gwe yigor ye yegen yä'tüdi 'didanu aar ge'te ndi ari la gwogajidi 'dünggüny aar nyi gendaci dirbä gwuju giyu'rung.

¹⁸ A be yojema 'dünggüny giyee? Bärä. Yanni yojema yiru ndi ari ngwüriny ngwudi Kirictu, ngwo gwondajaar ngwe ngway ngwe 'dar ya gu ru yimur'tuny ye ya gu ru 'didanu gwe no, äny gwujayanu yi'ral ye giyee na nggwa o're gwa jayanu mana.

¹⁹ Ndi ari nggwülingidi ndi ari otaci gwe Ngwaalingalu gwalu na gendaci gwe gwudi Ligi'rim lidi Yicu Kirictu, yanni yima ji 'dünggüny ya gwurli yani gä'dänälü gwüny.

²⁰ Yanni yimini nje aar nyi gu ligor iyada, yiru ndi ari aa'ti nggwa muli nono giyi'ral yere, nyi be 'ranu gwulleniy giyomon 'dar gwece gwece gweneno, nunnu nyi näji Kirictung ligo'ro le lüny, ma aar ani midiy gwüny na ma aar ani yi'rany yüny.

²¹ Ndi ari midiy gwüny, Kirictu gwuru na yi'rany yüny, yani bile.

²² Manari yani nunnu nyi midiy gilingeno, yiru 'dünggüny ndi ari nyi ape yiuru aar lengadi. A be ya'ti nje lingidi yindi ne yanni yadi nje ape?

²³ Giyo yü'ridinyänü rom, nggwüjädi ndi gatani didläyü ndee nyii ji Kirictu gwe, yijayana gu giyee gwulleniy.

²⁴ A be gwani nga nga, yojemana gwulleniy nyi jalu gilingeno.

²⁵ Yicininy yänü giyee, yäy gu no nggwülingidi ndi ari nggwa jalu ar ji 'dar nunnu ngaa ongranu ngaa elada gweere ngaa jayanu ndi ämni Ngwaalu.

²⁶ Miny ila 'danggalu mana, jayanu gwalu ndi Yicu Kirictu, gwa gendaci gwirälü gwani äny.

²⁷ Yanni yojema yiru ndi ari, eellar elelleng gwanni gwädi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi Kirictu. Manari nggwuma ila nga je engga na nga je gwe 'dingini nggwa'ti gito 'danggalu, nggwa lenge ndi ari ngaa limätinälü gilig'i'rim le'te pu ngaa undi ngway gwüpäng yigor ye ye'te pu gwani ämni ngwuja'ri ngwanni ngwujaw.

²⁸ Ara je 'ti yedeny itü küwän galu a'tur. Yi'ral giyee ya ru gi'remna 'denggen ndi ari ngindenga la girradi ngaa la be gilängidini Ngwaalu ngwe.

²⁹ Ndi ari Kirictu gwe, lätädä je miding, gwa'ti ani 'dogo nunnu ngaa ämni 'dünggüngün, ngwube ani 'to ara je yi'rendeny eny nono gwani nginde.

³⁰ Nga nga gilo lidugudu giyääränü ye'te ye'te yanni yänggädiiny gu nggwudugudu gu gwerre na giyona yi'dingina ye äny nggwona gwudugudu gu.

2

Üllänü gwudi Kirictu na olala gwüngün

¹ Midi gwalu ndi Kirictu nggwo gwor'temaja je? Ämni gwüngün 'danggalu nggwo gwojemeya je nono? Ngaa gilo lacajidu gilig'i'rimo? Ngaa gilo lijaw yiguri ngaa inäjide?

² Manari giyo giyee, gäbücär be jayanganu gwüny ngwumbuti ndi ari ngaa gekajidi ngaa ru ya'ranya ye'te pu ngaa äti ämnäjiding gwe'te pu ngaa ji gilig'i'rim na ndi bupi gwe'te pu.

³ Aa'ti ngaa läti yigor yani ü'ri'tidänü ngaa ir'ingini gilingeno gwuru 'tur ngaa be ülliyyi yigo'ranu yalu ngaa engga ngwüjü ngwu'ter ndi ari ngwujayana 'danggalu.

⁴ Diji de'te de'te aa'ti da ombani ligo'ro lüngün, ngwube ombaji yi'ral yani gwenggen gwu'ter.

⁵ Gäbücär ngwuja'ri ngwudi yigor yalu aar ru nono ngwudi ligor lidi Yicu Kirictu.

⁶ Ndi ari nginde gwuru drü didi Ngwaalu ngwu'ti be ge'ta ligo'ro lüngün ndi ari aar ubidanu Ngwaalu ngwe giyi'ral yere ngwuje ape.

⁷ Ngwube ge'te ligo'ro lüngün ngwuru dinäd ngwuru nono dijü dümnä.

⁸ A nginde gwuma ru nono dijü dümnä gwuma ülläji ligo'ralu lüngün ngwämni ndi ari ngwayi kü'rälä yi'rany yidi ngwüji ngwuru ngwu'ram.

⁹ Yäy gu no, gwuma Ngwaalu allijala aar ge'te ngwaalu ngwudi yeleny yanni yipa aar ätädä ngwüriny ngwanni ngwupana gu'ru ngwürinyälü 'dar anaku raar gu.

¹⁰ Nunnu a ngwüji 'dar anaku rar gu kwuci Yicungalu yirku ye giyoranu yüngün, kerala na gidiyängälü na gidiyängänü.

¹¹ Na ndi ari ngwüji 'dar anaku rar gu ngwungla ngwe ngwegen, ngwa 'täjalü ndi ari, Yicu Kirictu gwuru Deleny, ndi näji gwudi Ngwaalu ngwuru Papa.

¹² Yäy gu no, ngwumaad ngwüny, anaku 'dengenajiny gu gwerre yomon 'dar yanni yijar ye a be gweneno ya rani gu'ru ndi nyi 'dengenaji äy gwa'ti gito. Undar ngwäy ngaa olati ndi gilang arngana gwe na denya gwe gwalu.

¹³ Ndi ari Ngwaalu giligo'ro lüngün ngwuru ngwapu yiuru 'danggalanu nunnu ara je gäbici ngaa mini ngaa äti yiima ndi ärrü buping gwüngün gwanni gwujaw.

¹⁴ 'Di'rär yiuru ye yalu 'dar aa'ti ngaa la 'rüllü giyigoranu yaa ngaa garnati.

¹⁵ Nunnu ngaa jayi nono ngaa ju'ri ngaa ru yiji yidi Ngwaalu ngaa dünälü kimadanu gidi didlä ndee girlänü giki. Ngaa enyanu 'denggenanu nono buri gwudi yuurrum yitänü kerala.

¹⁶ Ndi ari ngwati a je enggaci ngwuja'ri ngwudi midi. Yiru giyee yanni ya ji yiny ye iringini komon gadi ge Kirictu o'ra, nyi engga ndi ari undi ngwäy na dirbä düny giyiuru dima 'ti geradalu a'tur.

¹⁷ 'Di manari yin yüny yima irädälü nono di'rica dibäläjärälü ndi ari gwani mī'rini nono na yiuru yidi ämni Ngwaalu gwalu, nggwujayanu ar jayanu 'dar.

¹⁸ No nga nga 'to, jayaranu nyii gäbici ar jayanu.

Timijawujinga Äbibrüditiyüj gwe

¹⁹ Nggwuge'taja bupi gwe gwudi Deleny dege dani Yicu nga je ükacä diwengga dani Timijawuj yomon yanu giyee, nunnu nyi jayanu miny 'dingini ngwuja'ri ngwüdi 'danggalu.

²⁰ Nggwa'ti a be äti dijälü dere ngene dannu diru ligor 'didanu gwani nga nga nono ngindeng.

²¹ Ngwüjü 'dar ngwo ngwugwuju yi'ral yidi yigor yegen ya'ti ani yi'ral yidi Yicu Kirictu.

²² A be nginde gwani Timijawuj, gwülingidängä yiuru yüngün gwapiiny gwe yiuru yidi ngwuja'ri gwanni ngwujaw nono giingä papa gwe.

²³ Yäy gu no, nggwuge'taja nga je ükacä manari gwuma lengeda yi'ral yorto ye ngwaalinga yüny ndi ari yadi ru'taa.

²⁴ Nggwicinänü ndi Kirictu ndi ari äny giligo'ro lüny nggwa ila 'danggalu yomon yanu giyee.

²⁵ A be nggwaru yiru gu nga je gwä'räcä diwengga dani Äbibrüditiyüj gwanni gwükacüny aar nyi gendaci guy, gwapiiny gwe yiuru nyii gwe düni yongra. Nyi be ari yiru gu'ru nga je ükacä gwenene.

²⁶ Nginde gwüjädi ndi ara je engga 'dar. Nginde gwa'ti ädiyä ligo'ralu ndi ari gwu'dingina gwe gwüma.

²⁷ 'Didanu nginde gwüma gwani yi'rany, gwuma be inädä Ngwaalinga, nginde gwä'tüdi jücü, äny gwuma inädä Ngwaalinga 'to ndi ari aa'ti nggwo're nggwa runi mana.

²⁸ Yäy gu no, yiru giyee ndi ari nga je ükacä nunnu ma aang engga mana, ngaa la jayanu nyi gäbici 'to aa'ti ligor liny pänü gwulleney.

²⁹ Ge'taralu yirnü yigor ye yijayanu 'dar nono diwengga ndi Kirictu. Ge'tar ngwüjü giyirnü ngwanni ngwuru gu no.

³⁰ Ndi ari nginde gwaju yi'rany gito gwani yiuru yidi Kirictu ngwuru gwadi dudiyi ligo'ro lüngün nunnu aar nyi gendaci guy giyi'ral yanni yima gu ami'rati ndi nje gendaci.

1 Ngwänggäri, yanni yadi nyi ye aralu gwodan, yiru ndi ari jayaranu Gideleny! Ya'tiny 'rigädü ndi o're nga je üllijä ngwuja'ri ngwee ngwe'te ngwe'te mana. Nggwetada je gu.

2 Arnganar yinyeno giyoo, ngwüji ngwoo ngwanni ngwärrü yi'ral yiki ngwondaja ü'ridänä gwe ngwanginu.

3 Ndi ari alanga liru ngwüji ngwanni ngwü'ridänä ü'ridäning gwanni gwuru 'didanu, ndi ari alanga läpijä Ngwaalinga yiuru Ligi'rim le lidi Ngwaalu, ar iringini ndi Yicu Kirictu. A la'ti gätädi ngwäy giyi'ral yiru gu'ru gilingeno.

4 Nggwäti gu aadi nyi gu gatada ngwäyanü. Manari diji dere ndo dänggädi ndi ari däti gu ndi gatada ngwäyanü giyi'ral yidi lingenö, äny gwätänä gu.

5 Ndi ari äny gwü'ridänä nggwuru gwooko komon ganni giru 'dübä. Nggwuru Dijiräyl g'ilängir lidi Biniyämin. Nggwuru Dibrü giyi'ral gidi Dibrü. Na gwani yobo, nyi ru Dibärriji.

6 A nyi ligor enyanu nyi übini gi'dongalu gidi Kirictu. Na yani dünälü giyobo, äny gwuru diji dijaw nono.

7 A be gweneno yüny 'dar ye yätädi nje gu'ru, yiminje engga yiru 'tur, yiminje gatu mbüny gwani Kirictu.

8 Yiru ange yanni giyo mana, yänggädi nje 'dar yiru 'tur yinje gatu mbüny yidinjänü ya'ti aar ubidanu bebere gwe gwuru gu'ru gwani Deleny düny dani Yicu Kirictu. Gwanni gwuminy gäbici yiminje gatu mbüny 'dar ye yäti nje. Yänggädi nje yiru nono girüräny 'dünggüny nunnu nyi bile Kirictung

9 nyi ru gwüngün a nyi Ngwaalu engga ndi ari äny gwüdünälü ndi ämnü Ngwaalu ya'ti ani dünälü gwüny ndi ari äny gwapu dimürä didi yobo, aar be ani ämnü gwüny ndi Kirictu.

10 Äny gwüminä ndi lenge Kirictung nyi icinänü yiima ye yidi 'di'ri gwüngün nyii gwe acajidi giyi'rendenyau yüngün, nunnu nyi ru nono ngündeng giyi'rany yüngün,

11 nunnu nyi aji nyi 'di'rälü giyi'ranyau nyi midu.

Gwuja yi'ral nga je obaji

12 Äny gwa'ti aru äny gwuma obaji giyi'ral giyee 'dar, nyi ari äny gwuma olati, a be äny nggwo gu ndi pä yiima 'dar nje määtä yanni yimäätädäär nyi gu Yicu Kirictu.

13 Ngwänggäri, nggwa'ti änggädi ligo'ro lüny ndi ari yiminje määtä, a be ye'te pu yape nje, ndi ari, nje dodani yanni giyo gwodani nyi pä yiima nje gwoda yanni giyo gweere.

14 Nggwüpädi yiima nunnu nyi obaji aar nyi ätädi gu'ru ganni gornacaar nyi Ngwaalu urnidi gwüngün gwudi geralang ndi Yicu Kirictu.

15 Alanga 'dar lanni libebera ngwuja'ri ngwani ligi'rim ar gu iriyi ngwäyälü no. Ma be ari gwere nggwo ngwaalu ngwere gwa'ti indi ngwuja'ri ngwe ngwee ngwänggädi je 'ter, ngwa ara je Ngwaalu 'täcälü.

16 Yiru 'dого ndi ari gäbicär ar gwuji elelleng ar gwuji 'didaning ngwaalu ngwanni ngwuma ar gu obani.

17 Nga nga 'dar gwujar gora güny ngwänggäri, ngaa ge'te ngwüjü ngwäy nono ngwanni ngwändi gay ge ganni gätädärä je.

18 Nggwondaca je gu gwerre ngwuja'ri ngwee na gweneno nggwo're nggwa je ondaci yal ye ngwäy, ndi ari gilo lonyadu ndi eelle gwegen liru güwän kü'ri gimamindanu gidi Kirictu.

¹⁹ Gay gegen gani dudi, ngwaalu ngwegen ngwani iyada gilaranu legen aar ye iringini yanni yiru yaaru, ya'rany yegen 'dar yani ngwong ngene diyängälü.

²⁰ A be ngwu'dun ngwege ngwo kerala. Na a lidünicä gu Gilanging ngenone yigor ye yiti njänü, gwuru Deleny dege dani Yicu Kirictu.

²¹ Ndi ari yiima ye yüngün gwa gwürlü ngwangina ngwege ngwanni ngwami'ratu ngwuje ruji nono ngwangina ngwüngün ngwanni ngwünajina. Yiima ye yüngün yanni ying ye gwä'ri yi'ral 'dar aar 'dengenaci.

4

Jayaranu yomon 'dar Gideleny

¹ Ngwänggäri ngwanni ngwämni nje, nggwüjädü ndi a je engga, ngaa liru jayanu gwüny ngaa ru gi'riba gidi yeleny gidi gi'ra güny matinärälü 'di'däny Gideleny lani ngwumaad ngwüny.

² Nggwa päci Äpüdiyängälü Jitinggi gwe aar ätäjidi ngwuja'ri ngwe'te pu Gideleny liru ngwikirjin.

³ Yäy na nggwüpäcängälü gwani gimaad güny giru ligor le'te pu, gendaci ngwayu ngwee rom guy ndi ari ngwundu nyii ngwe ngwäy ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngindenga Kilemeninga le na ngwüji ngwoko ngwu'ter mana ngwanni ngwapu nyii ngwe yirru ngwuma aar je ulli ngwüriiny ngwegen kitabanu gidi midü.

⁴ Jayaranu yomon 'dar Gideleny. Nyi o're nyi ari mana, Jayaranu!

⁵ A jlänü gwalu linginni ngwüjü 'dar. Deleny ndo gito.

⁶ Aa'ti yigor ya je pänü giyi'ral yere ngaa be otaci Ngwaalingalu ngaa je päcälü yi'ral ye 'dar yigor ye yari yäy 'tü.

⁷ Na adatalu gwudi Ngwaalu gwanni gwolanala ndi bebere 'dar, gwa etadi giyigor yalu na giya'rany yalu ndi Yicu Kirictu.

⁸ Gwodanalü, nggwa je ci ngwänggäri, iriyär ngwäyälü giyi'ral 'dar yanni yiru 'didanu, yanni yiju'ru, na 'dar yanni yijaw, yere yanni yigä'rinä, yere yanni yämninä, yere yanni yani jadanu, manari yi'ral yere yanni yiru jayani yädi gu ndi aar je näji, iriyär ngwäyälü giyi'ral yanni yiru gu no.

⁹ Indär ngwuja'ri ngwe 'dar anaku ma je gu enggaci ngaa je gu ondaci ngwuma je 'dingini 'dunggüny ngaa je engga 'dunggüny ngwape nje. Ngwaalu ngwanni ngwati ge'te adatingalu, aar ji 'danggalu.

Yäy 'tu gwani angidaji gwegen

¹⁰ Deleny diminy gäbici nggwuma jayanu gwulleny ndi ari ngaa gweneno kaji nggee 'dar gima ele gima olanu, ngaa gilo linggidu ndi ari ngaa lima gwä'rajälü ndi nyi gu ge'taji ngwäyänü. Ngaa la'tiny dodana ngaa la'ti mbuju 'dogo gay ndi a je ärrü.

¹¹ Äny gwa'ti gu aru ngwuja'ri ngwee nunnu äny gwüminä gony gere, ndi ari nggwuma lenge ndi äbräji giyi'ral yere 'dar yanni yadi nje mbuji.

¹² Äny gwülingidi ndi ari yiru 'taa ndi jalu ngwuy ngwanu nyii lenge ndi ari yiru 'taa ndi äti gwirälü. Äny gwuma lenge yujimida yani awa ndi äbräji giyi'ral 'dar yere na ngwaalu 'dar ya gu ru ndi ari nggwiti nggwupi ya äny nggwo ngwamu ngwe, ya gu ru ndi ari äny nggwati gwirälü, yaa nggwuru diwayi.

¹³ Äny gwa burni ndi ärrü yi'ral 'dar Kirictu gwe gwanni gwatiny ätäda yiima.

14 A be yijayi gu gwulleney 'danggalu ndi ari a lacajidu gwüpäng g'idirbänü düny.

15 Nga nga lidi Bilipäng, lilingidi ndi ari anni 'tüdiny nyi gatana Majiduniyang giyomon yidi gwerre gwerreng anni ädinyälü yiuru ye yidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw yirnü 'danggalanu, nga nga liru gi'doonga jücü ganni gemadiiny ge giyi'ral yani ätä na ape.

16 'Di anni jiny 'to ngwaalu ngwani Täjlänüki, ngaa lükäciny ngwony yomonanu yonyadu.

17 Ya'ti ani ndi ari äny gwümänä ndiiny angidaci, nyi be mini yi'ral yanni yada je gäbici ara je Ngwaalu dü'räci gwonyadu gwani yigo'ro yalu.

18 Nggwuma mbuji gwonyadana. Yanni yangidaci nje yima aar nje Äbibrüditiyüj äpijä yiru 'dünggüny nono de'reny dami düwä d'imi'rinäär de nono ngwujada Ngwaalinganu.

19 A Ngwaalu ngwüny ngwa je ätäädä gwonyadu gwani bupi gwalu gwani nänü gwanni gwupa ndi Yicu Kirictu.

20 A näji ru gwudi Ngwaalu ngwege ngwuru Papa yomon 'dar. Yiru gu.

Aganni gwudi Mi'ra

21 Agannar ngwikirijinä 'dar ndi Yicu Kirictu. Ngweengga ngwanni ngwo nyii ngwe ngene, ngwaganna je.

22 Ngwikirijin 'dar ngene na gwece gwece ngwudi ngwu'dun ngwudi Deleny dani Gayijar didi Rumang, ngwaganna je.

23 A yimi'rü yidi Deleny dege dani Yicu Kirictu ji giligi'r'im lalu. Yiru gu.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Külüji Äni kitabanu

Külüji gwuru gündär ngwaalu ngwucaar je gweneno Türkiyä. Gündär nggee gijädi gitäny gwe kündär gani abijuj. Bulij gwuru nono mung millidi külüji ngwu'ti be jalu ngenone. Ngwüji ngwudi Külüjing ngwu'dingina ngwuja'ri ngwudi ngwaalu ngwanni ngwujaw kur gani Ababraj gwanni gwati ji Külüji gwujaar Bulij gwe korkon gaji ganni gullu ge Bulij ngwuja'ri ngwee.

Ngwoorta ngwuju ngwanni ngwuru ngwu'duru ngwikirijinanü Külüji ngwanni gwati ari nunnu aar lenge Ngwaalinga, a diji äpiji yiiru yobo na yiima yi'ter. A loko ji lanni linana ngwikirijinä ndi gwuji dimürä didi Ngwüyäwüd. Anni ma Bulij 'dingini ngwoorta ngwe ngwee ngwuru ngwu'duru, ngwullu ngwuja'ri ngwuje diwayiniyi ndi ari Kirictu gwuru Deleny didi Yiima gididlä na ndi aar äpiji Kirictung yobo jücü.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni (1.1–2)
2. Otaci Ngwaalingalu gwani yäy 'tu (1.3–8)
3. Drü na yiiru yidi Kirictu (1.9–2.19)
4. Midi gwanni gwuyang ndi Kirictu (2.20–4.6)
5. Aganni gwudi mi'rä (4.7–18)

Bulij gwaganna gi'donga gidi Külüjing

¹ Äny gwuru gwani Bulij, gwuru doo'ra dükäjäär didi Yicu Kirictu anaku bupa gu Ngwaalu na diweengga dani Timijawuj.

² Lükäjä ngwuja'ri ngwee, ngwükäcärä je lanni liru ngwüji ngwuju'ru ngwudi gi'doonga gidi Ngwaalu kündär gidi Külüjing lanni lämnä ndi Kirictu.

Ara je gu yimi'rü ji ara je gu adatalu ji gwudi Papa gwuru Ngwaalu gwege.

Otaci Ngwaalingalu na yäy 'tu gwani gi'doonga gidi Külüjing

³ Nyii lati ci Ngwaalinga yäy 'tu ngwanni ngwuru Papa gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu yomon reny minyii otaci Ngwaalingalu gwani nga

⁴ ndi ari nyii li'dingina änni gwe gwalu ndi Yicu Kirictu a nyii 'dingini änni gwe gwalu ngwüjü ngwanni ngwuju'ru ngwudi Ngwaalu.

⁵ Änni Ngwaalu na ännäjidä ngwanni gwü'tüdi ndi ge'taji gwanni gwügi'tijärä je Ngwaalu kerala ngwanni gwu'dingina gwe gwerre ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuru 'didanu

⁶ ngwanni ngwuma obana 'danggalanu. Ngwaalu 'dar gididlä, ngwüji ngwonyadu ngwuma änni ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwuma gwürli yigo'ralu yegen aar jada Ngwaalinganu. Ngwuja'ri ngwanni ngwapu yiiru aar 'tänü nono apar gu yiiru 'danggalanu 'to 'tu'tu gomom ganni gima je ge 'dingini aang leneg yimi'rä yidi Ngwaalu 'didanu gwe 'dar.

⁷ Yimi'rü yidi Ngwaalu yanni ma aar je diweengga dämniny dani Ababraj enggaci gwanni gwuru nyii le ngwinäd ngwuru doo'ra däpijä Kirictung yiiru ligor le le'te pu ngwumandi 'dänggäri gwani nga nga.

⁸ Nginde gwuru gwanni gwondaci nje 'to änni gwe gwalu giligi'rüm.

⁹ Yäy gu no, yiru giyee yanni yigäbici nje anni ma ara je le 'dingini, nyii 'ti dünädi ndi otaci Ngwaalingalu gwani nga nga. Nyii otaci Ngwaalingalu nunnu ara je onjalala bebere gwe gwani bupi gwüngün bebere gwe na lenge gwe 'dar gwudi ligi'rim lungün.

¹⁰ A lotaca Ngwaalingalu ngwuja'ri ngwe ngwee nunnu ngaa eellele eelleng gwudi ngwüji ngwädi Gideleny ngaa jadanu giyi'ral 'dar. Nyii otacalu 'to ndi ari ngaa ape yiuru yanni yäti ngwäyanü giyi'ral 'dar yanni yijaw ngaa pe ndi lenge ngwuja'ri ngwani Ngwaalu.

¹¹ Nyii otacalu 'to ndi ari ara je ojemeye nono yiima ye 'dar yiima yidi näji gwüngün. Nunnu ngaa burni ndi määtä yigor yalu ngaa or'temaji gidirbanü dalu 'dar ngaa jayanu.

¹² Ngaa ci Ngwaalinga yäy 'tu ngwuru Papa ngwanni ngwuma je ja'rima ara je acajidiyi giyu'rinanu yidi ngwüji ngwanni ngwuju'ru giyelenyanu yidi gerala.

Kirictu gwupana gu'ru

¹³ Nginde gwanni gwuminje ü'rälü giyiima yidi dörim aar nje äbrä aar nje apada giyelenyanu yidi Giji güngün ganni gänning.

¹⁴ Ü'rälü gwe gwudi yin yüngün, Ngwaalu ngwuminje äbräji keng gwege.

¹⁵ Nginde gwuru di'rimbil didi Ngwaalu ngwanni ngwa'ti enggana ngwuru gi'ra gidi yi'ral 'dar yanni yige'ta je Ngwaalu.

¹⁶ Ndi ari nginde gwe, yi'ral 'dar yigi'tinä kerala aar gi'tüni gidiyängälü. Yanni yenggana na yanni ya'ti enggana. Ya gu ru yani ngwudu'ri, yiima, ngweleney na yeleny. 'Dar yigi'tinä nginde gwe ndi ari aar näji ngindeng.

¹⁷ Nginde gwuru gwuju gwerre gwerre giyi'ral 'dar.

¹⁸ A nginde gwe a gu yi'ral mäti'ni 'dar. Nginde gwuru gi'ra gidi ngwanginu gwudi gi'doonga. Nginde gwuru gwanni gwädaälü ngwuru gi'ra gidi 'di'ri gwudi ngwüji nunnu ngwuru gwanni gwuru gi'ra giyi'ral 'dar.

¹⁹ Ndi ari nginde gwe, Ngwaalu ngwüjädü gu ndi ari ngwuge'te drü düngün 'dar ngwuji ndi Kirictu.

²⁰ Ndi ari Giji ge güngün, Ngwaalu ngwuma gu gwä'räjidi yi'ralalu 'dar 'dünggüngün gidiyängälü na kerala, ge'te gwe adatingalu ngwuji yin ye yüngün yanni yirädälü kü'rälä ganni gimamindanu.

²¹ Nga nga gwele gwerre liru ngwirnü li'tüdänü ngaa ru güwän Ngwaalu gwani ya'rany na eellele gwalu gwanni gwuki.

²² Ngwaalu ngwuma je be gwä'räjidi gweneno ngindenga le ngwanginu ngwe ngwudi Kirictu yin ye yidi yi'rany yüngün. Nunnu ara je Kirictu inggidi liju'ru ngwäyanü ngwüngün lijaw nono la'ti äti yi'ral nono yere.

²³ Manari ngaa limätinälü 'didanu ndi ämni Ngwaalu gwalu ngaa odanalu ndom, ngaa 'ti gatana ge'tajing gwudi Ngwuja'ri ngwanni ngwu-jaw. Ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwanni ngwu'dingina je ngwondacara je ngwüju 'dar gididlä gidiyängälü, ngwanni ngwurucu nje äny gwani Bulij dinäd.

Bulij undi ngwäy giyiuru

²⁴ Äny gweneno, gwujayanu gidirbanü danni dijiny gwanu gwani nga nga ndi ari yi'rendeny ngwanginu ngwüny aar medaji yündä yidi Kirictu yanni yi'dälü ki'doonga güngün ganni giru ngwanginu ngwüngün.

²⁵ Ganni giminy ruci dinäd gege'te gwe gwudi Ngwaalu giyiuru yanni yätädäär nje gwani nga nga nunnu ngaa je enggaci ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu aar mbuti 'dar

²⁶ ngwanni ngwuru yujimid yanni yändälü ngwüdlä a kimaad ganni gima ele. A be gweneno, yiming je be 'täcä ngwüjälü ngwanni ngwuju'ru.

²⁷ Ngwüji ngwüngün 'dar, Ngwaalu ngwuge'ta ndi ngwe inggidi yujimida yüngün. Ngwubuping je 'dar ndi aar lenge ndi ari yujimid yüngün yojema gu'ru ngwuye gataji ngwüjü düwä ngwuru Garany. Yujimid yüngün giyee yiru ndi ari a Kirictu ji 'danggalanu 'to nga nga lanni liru Garany, yäy gu no, ngaa icinänü ndi ari ngaa la mbuji näjing gwudi Ngwaalu gwanni gwaru ngwee.

²⁸ A londaca ngwüjü 'dar ngwuja'ri ngwe ndi Kirictu. Aar girinya ngwüjü 'dar ndi aar 'dengenaci Kirictung, aar je enggaci 'dar bebere gwe 'dar ngwanni gwätäär. A lärrä yi'ral giyee 'dar nunnu a ngwüji 'dar ngwanni ngwugekajidu ndi Kirictu, aji aar mbuti kaji ganni gadi aar je ge inggidi Ngwaalu.

²⁹ Yiru giyee yanni yigäbäciny nyi ündiji ngwäy yiima ye 'dar yüngün yanni giyo yapu yiiru 'dünggünyänü.

2

¹ Nyi be mīni ndi aang lenge ndi ari nggwundu ngwäy nunnu ngaa je gataji düwä na ngindenga lidi gündär gidi Lädükiyang na ngwüji 'dar ngwanni ngwa'tiny ngwe lingididu ngwäyänü gilingeno.

² Nggwundu ngwäy nunnu ngaa or'temaji giyigoranu ar gikajidi ndi ämnäjidī. Äny gwüminä je aang äti onjacing gwanni gwujaw gwanni gwati ji manari ngaa lenge ngwuja'ri 'di'didanu ngwudi Ngwaalu ngaa gu icinädä 'didanu. Nggwüminä je ngaa icinänü 'di'danu ngwuja'ri ngwee nunnu ngaa lenge ge'teng gwudi Ngwaalu gwanni gwa'ting 'täcä ngwüjälü gwerre a ge'te nggwee, gwuru gwani Kirictu.

³ Gwanni gwülibädi gu yu'rinalu yidi bebere na lenge 'dar.

⁴ Äny gwaru gu no nunnu aa'ti gwere gwa je i'däjänü ara je 'du'di ngwuja'ri ngwe ara je dudiyi.

⁵ Minyi ni ari a la'ti gilingeno, a gilo gwüpäng gilig'i'rīm nggwujayanu ndi engga ndi ari ngaa gilo lizekajidu ngaa mätinälü 'di'däny ndi änni ndi Kirictu.

Ellele gwanni gwumbutu ndi Kirictu

⁶ A nono anaku ma gu änni ndi Yicu Kirictu gwuru Deleny, elellar gu be.

⁷ Lidirninä gu ngaa gu odanalu ndom limätinälü ndi änni Ngwaalu gwalu anaku enggacara je gu a ci Ngwaalinga yäy 'tu ji 'danggalu gwirälü.

⁸ Arnganar ndi ari aa'ti gwere gwa je ruji ngwinäd ara je gatu mbüny bebere gwe gwudi didlä na iringini gwe gwuru 'tur gwani yobo yidi ngwüji na dimürä didi didlä, yä'tüdi dimürä dindi kayalu didi Kirictu.

⁹ Ndi ari nginde gwani Kiricu, drü 'dar didi Ngwaalu ndo gu.

¹⁰ Na ngaa lima je gu mbutiyi. Nginde gwuru gwanni gwuru gi'ra gidi yeleny 'dar na gidi yiima 'dar.

¹¹ A nginde gwe 'to, lima je ü'ridä ü'ridäng gwa'ti äpinä ngwuy ngwe ngwudi dji. Äbri gwe kayanu drü dalu danni diki, ü'ridäni nggwee gwäpinä Kirictu gwe.

¹² (Ndi ari) gwuma le gätini nyinyini gwe gwani yi'rany yüngün ngaa le 'di'ri änni gwe gwalu giyiima yidi Ngwaalu ngwanni ngwu'di'riyalü giyi'ranyanu.

¹³ Gwele gwerre, ngaa layu yi'rany yani ke gwalu, ngaa la'ti ü'ridänä gïdrü danni diki, Ngwaalu ngwuma je be midiyi Kirictunga le. Ngwuminje düdänijänü 'dar gwege gwanni gwuki

¹⁴ anni mung brotada yobalu mbüny yanni yüllinä dïmürä dänü düngün danni diniji nje, ngwuje äbri kayanu aar päni kü'ri.

¹⁵ Anni mung je apada yiima na yelenya, liming je 'täci yaaralu yegen ngwuje ro'talu ngwuje dami yi'rany ye yüngün kü'ri.

¹⁶ Yäy gu no, aa'ti ba be ngaa la gäbici dijü dere ndi ara je üpäci yi'ral nono yere yani dïmürä ndi eny a ndi iyî na yani yobo yidi yi'rinyinä, yijibe'rr yidi Düüwä Diyang a yani gomom Kwo'ra tä'ril.

¹⁷ Yi'ral giyee yiru ngwü'rïmbil ngwudi yi'ral yanni yadi ji. A be yanni yiru 'didanu, yiru yadi mbüjini ndi Kirictu.

¹⁸ Aa'ti nga la gäbici yigo'ro yalu ndi ara je dijî ci ngaa ru ngwumulu 'ti'tir ngaa äpiji yi'rrä yobo. Giyee ya je gäbici ngaa la'ti la ape gu'ru ganni gicara je ge Ngwaalu. Dijî danni dati gu enggaci ngwüjü no, yi'ral yüngün yärrinä yeleny ye yidi yi'ral yanni yarung ye yänggäding je ngwäy ngwe ngwüngün. Nginge diringinä yi'ral ye yidi ya'rany yüngün yanni yi'tüyung je a be yere yätïng je nding gu iringinä.

¹⁹ Da'ti mätinälü ki'ra ndi Kirictu gidi ngwanguin ku ngwanni ngwati gu dige'dani a gu ngwiri na yirjeny mätidänü gwüpäng a je Ngwaalu ge'te aar 'tänu aar pe.

Midi Kirictunga le

²⁰ Yäy gu no, anni ma aang ayi Kirictunga le, gwani eelle gwudi yobo yidi didlä, ange gwuru mana ndi ari ngaa ji ndi eelle yobo ye yidi didlä. Ngaa üpiyi yigo'ro yalu dïmürä danni dati ari,

²¹ "Aa'ti a gwa määtä gony! Aa'ti a gwa ngille gony! Aa'ti a gwa akani gony nono?"

²² Yi'ral giyee 'dar yiru dïmürä didi ngwong ngwati äpini aar medadi. Ndi ari yigi'tinä yiru yobo aar ru 'dogo dïmürä didi dijî dümnä.

²³ Yobo giyee yiru nono ma aar ru 'di'danu yidi bebere yidi äpäji Ngwal-ing yobo üliyi gwe yigo'ranu 'ti'tir aar jo'renya ngwanguin ngwegen, aar 'ti be äti gu'ranu gere ndi määtä lingenö lidi dijî.

3

Eelle gwudi dikirijin

¹ Ngaa lima 'di'ri Kirictunga le, gäbicär be ngaa bupi yi'ral yanni giyo kerala ngwaalu ngwanni ngwo gu Kirictu kaama gidi Ngwaalu gani yeleny.

² Ara je yigor päci yi'ralanu yidi gerala yani ligi'rïm ngaa gu mätinädä aa'ti yani yi'ral yidi lingenö gidiyängälü.

³ Ndi ari ngaa lima ayi a midi gwalu gwanni gwuyang nggwo gwändälü Ngwaalu Kirictunga le.

⁴ Ma be aji ma Kirictu gwanni gwuru midi gwege 'tädlü, ngaa la be 'tädinälü 'to ngindenga le ndi näji gwüngün.

⁵ A be no, 'rinyitär be yi'ral yidi lingenö lalu lidi didlä yani yijin, rngi gwudi lingenö, ami'ra gwudi lingenö, bupi gwanni gwuki na ubanu gwani yobo yidi didülä yidi didlä.

⁶ Yi'ral giyee yiru yanni yati gäbici Ngwaalinga a güündä ji.

⁷ Ngaa lelella gu gwele gwerre ja gu gididlä.

⁸ A be gweneno, äbrär je be ngaa je gatu mbüny giyee yiki 'dar yani, güündä, 're ngwäy, yü'düny, kiyi ngwüjänü, lo, ondaji yidiganya.

⁹ Aa'ti ngaa lü'ri'täjidi yi'duru nono ndi ari ngaa lima gwallini lingina mbüny lanni lu'rin a apepe gwüngün gwanni gwuki

¹⁰ a ngaa lima genne lingina lanni liyang, gilo li'tüdi liyang ndi lenge gwani gi remna gidi Ngwaalu ngwanni ngwuge'ta.

¹¹ 'Dünggüngün, ya'ti yere giyee ndi ari nggwee gwuru Digi'rig, na nggwee gwuru Diyawüd. Nggwee gwü'ridänä na nggwee gwa'ti ü'ridänä. Nggwee gwuru Garany a nggwee gwa'ti bebera. Nggwee gwuru dinäd na nggwee gwä'tüdi dinäd, a be Kirictu ru 'dar ngwaalu 'dar.

¹² Yäy gu no, anni ranga ngwüji ngwuju'ru ngwäbrä je Ngwaalu ngwämning je, rüdar be giyomon reny ngwüji ngwäti inäng, jaying liguri, okeye ligo'ro, yimulu na or'temaji.

¹³ Ngaa apajidi gwüpäng ngaa düdänijidänü gwüpäng giyi'ral yere 'dar yanni yiki anaku ma ara je gu Deleny düdänijänü.

¹⁴ Giyee 'dar yijaw, ngaa gendani ämnäjiding, gwanni gwati gekajidi ngwüju 'dar gwüpäng ngwuje mbüti kürtü ge'te pu.

¹⁵ A adatalu gwudi Kirictu ruyi yigor yalu anaku ra gu ngwüji ngwudi ngwanginu ngwe'te pu, lurnida je ndi aang jalu ladatalu. Ngaa ci Ngwaalinga yäy 'tu!

¹⁶ A ngwuja'ri ngwudi Kirictu ji 'danggalanu ara je niyänü ngaa enggacidi ngaa olajidi bebere gwe 'dar gwüpäng, ngaa elnge mäjimür, na deelnga didi ortada didi ligi rim ngaa ci Ngwaalinga yäy 'tu yigor ye yalu yijayanu.

¹⁷ 'Dar yere yanni yada je ärrä yanni ondaji gwalu na apepe gwalu, ärrär je 'dar ngwüri'ny ngwe ngwudi Deleny dani Yicu, ngaa ci Ngwaalinga ngwuru Papa yäy 'tu nginde ngwe.

Ola gwudi gubu gidi ngwükirijän

¹⁸ Lani ngwaw, 'dengenacar ngwuru ngwalu anaku minä gu Ngwaalu.

¹⁹ Lani ngwur, ämnär ngwayu ngwalu aa'ti ngwa je ärrälü ti'tü'däng.

²⁰ Lani yiji, 'dengenacar papanga je lalu giyi'ral 'dar, ndi ari no yati jada Ngwaalinganu.

²¹ Lani papanga, aa'ti ngaa la kiyi yijänü yalu nunnu aa'ti ya muli nono.

²² Lani ngwinäd, 'dengenacar ngwelenya ngwalu ngwudi didlä giyi'ral 'dar, ärrär je gu nunnu aa'ti nono gwele ma ara je ge'te ngwäy nono, a ndi ari ngaa je gäbici ara je ämnä, a je be ärrä yigor ye 'di'didanu yanni denya Ngwaalinga.

²³ Yere yanni ya je ärrä, ärrär je yigor ye ku lundu ngwäy nono ma je ärräji Delenya, ya'ti ani ngwüji ngwümnä.

²⁴ Ndi ari ngaa lilingidi ndi ari nga la mbuji yu'rina Gideleny yanni gu'ru galu. Ngaa liru ngwinäd ngwäpüjä Delenya dani Kirictu yiiru.

²⁵ A gwere gwanni gwapu gwanni gwuki, gwa mbuji keng gwani gu'ru güngün na utanu gwa'ti.

4

¹ Nga nga lanni liru ngwoorta, ärrär ngwinädä ngwalu yi'ral yijaw a yanni yidünälü ndi ari ngaa lilingidi 'to ngaa läti Doorta dalu kerala.

Otaci Ngwaalingalu gwani Bulij gwani ondaci ngwüjü

² Gwujar ndi otaci Ngwaalingalu ngaa jalu ngwäy ngwe nda je ci yäy 'tu.

³ Ngaa otaci Ngwaalingalu gwani nyängä ndi ari aar nje igitiji gay nyii ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ndi ari yäy nyii mbuji gay ndi ondaci ngwüjü yujimida yanni Kirictu yanni yigäbiciny nyi be genne giyirna

4 nunnu nje ondajalu gilingenalu anaku büpınär gu 'dünggüny ndi nje ondaji.

5 Beberar ndi eellele gwalu ngwüji ngwe ngwa'ti aang ngwe rüdi gi'donga ge'te pu, ngaa burnani gaji ndi ärrı yi'ral yanni yijaw.

6 Gäbicär ondacing gwalu ngwüji ngwe ngwonyadi yimi'ränü ngwuru nono enying gwami ngwümündä nunnu ngaa lenge ndi ari awa ma ara je diji otacalu, ngaa gwä räcänü.

'Dingini na aganni

7 Diweengga dämnr dani Tiyakuj da je enggaci ngwuja'ri 'dar ngwani änyängä. Gwuru doo'ra diru ligor le'te pu nyii le ru ngwinäd nyii ru gimaad Gideleny.

8 Gwükäciny 'danggalu ndi ara je abingaci gwani bupi nggwee ndi ari ngaa lenge änyängä gilo liru 'taa a nunnu ara je ojemeye yigor nono yalu.

9 Nggwo gwındär Onejemo gwe gwuru diweengga dege diru ligor le'te pu dämnr gwanni gwacajida le ki'doonga ge'te pu. La je ondaci ngwuja'ri 'dar ngwanni ngwo ngwärrinä ngene.

10 Gur giru gimaad güny gigenniiny ge gani Arictakuj, gaganna je a 'to Murkuj gwuru digrü ndi Birnaba (lima je ükacä ngwuja'ri ngwani nginde. Mung ıla, ülläjärälü gora gijaw.)

11 Yicu gwani Yujtuj, gwaganna je 'to. Liru gilee 'dogo lanni liru Ngwüyäwud ngwüjänü ngwüny gwanni ngwuru nyii ngwe gimaad giyiuru yidi yeleny yidi Ngwaalu liru lundiyiny ngwäy aar nyi or'temaji gwulleny.

12 Ababraj, gwanni gwütüdi ki'doonga galu gwuru dinäd didi Yicu Kirictu, gwaganna je. Gwata je jicalu no ngwäy ngwe yomon reny ndi otaci Ngwaalingalu gwani nga nga ndi ari ngaa mätinälü 'di'däny ndi bupi 'dar gwudi Ngwaalu ämni gwe gwanni gwumbutu ngaa gu ojemada ngaa gu icinädä mama.

13 Gwa je gwe ci ndi ari nginde nggwo gwündijä je ngwäy gwulleny ngwuje ündiji ngwäy 'to gwulleny lidi gi'doonga gidi Lädüküyäng na lidi Arabulijing.

14 Dimaad dege diru akim dani Luka, a diweengga dani Dimaj, laganna je.

15 Agannar ngwengga ngwudi Lädüküyäng a gera giru diweengga gani Nimbaj na 'to gi'doonga gidi ngwikirijin gwanni ngwati acajidi ngwu'dun ngwüngün.

16 Ma ara je üliji ngwuja'ri ngwee ngwükacä je, ngaa je be dinga 'to aar je üliji ngwükirjinä ki'doonga gidi Lädüküyäng, ngaa je apa gwanni ngwo 'dengen ngaa je uli 'to 'danggalu.

17 Car Arikipujing nu, "Arngana yiuru nga je medaji yanni yima je ape Gideleny."

18 Äny gwuru gwani Bulij gwullu aganning nggwee guy ge güny. Diwayiniiny giyirna yüny. Ara je gu yimi rü ji.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Tājlanūki gi'ra ge'te Äni kitabanu

Bulijinga Jiliwanij gwe li'di'rū aar ele kündär gani Tājlanūki gījādi kängir ngwaalu ngwani Girig. Bulij gwondaca gu ngwūjū ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwani Yicu ngwāmra ngwudi Ngwüyāwūd komon Kwo'ra tā'rīl yomonanu tā'rīl. A Ngwüyāwūd ngwoko ämni ngwuja'ri ngwanni ngwujaw, a 'to lonyadu liru Garany ngwāpījā Ngwaalinga yobo na ngwaw ngwonyadu ngwulinginna aar ru ngwikirījin ngwudi Kirictu (Yiuru 17.1-4). A ngwikirījin ngwee ngwuyang ndi Kirictu, bādīyi ngwuja'ralu ngwani Yicu mbüny mbüny ngwaalu ngwoo (1.8).

Ngwūjū ngwoko ngwudi Tājlanūki ngwīnjā Bulijing, no a je Bulij gatani ngwele kündär gani Ätinä. Ngwube aji ngwele kündär gani Küründüj (Yiuru 17.5-15; 18.1). A nginde bupi ndi lenge manari ngwikirījin Ngwudi Tājlanūking ngwo ngwūmätinälü 'di'dāny ndi ämni Ngwaalu gwegen, no ngwube ukāji dimaada dūngūn diru damal dani Timijawuj ngwo're Tājlanūki (3.1-5). Anni ma Timijawuj o'ra ndi Bulij, ngwūtījī yi'ral 'dar yijaw ndi ämni Ngwaalu gwegen na ämni gwegen (3.6-10). Anni ma Bulij 'dingini yi'ral giyee ndi Timijawuj, ngwube üllījī ngwikirījinā ngwuja'ri ngwee Tājlanūki. Ngwuja'ri ngwee ngwa ru ngwanni ngwullu je Bulij gwerre gwerre.

Ngwikirījin ngwoko ngwūdünü ndi ape yiuru, aar ge'te ndi ari Deleny dadī o'ra puprang (4.11-12). A ngwoko a je yigor pānū gwani ngwūjū ngwegen na ngwumaad ngwegen ngwanni ngwuma ayi gwerre gwerre ndi Kirictu o'ra. No, a je be Bulij enggaci aar lengedani mama yiru ange yanni yadi ji ma Deleny o'ra (4.13-15) na ndi ari awa aar ellelle 'di a Deleny o'ra (5.1-11).

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni (1.1-3)
2. Ämni Ngwaalu na dilä didi gi'donga gidi Tājlanūking (1.4-3.13)
3. Ellelle gwanni gwūjādi Ngwaalinganu (4.1-12)
4. Yiru ange yanni yadi ji ma Deleny o'ra (4.13-5.11)
5. Enggaci gwudi mi'rā na aganni (5.12-28)

¹ Ngwuja'ri ngwee ngwindi 'dānggārī äny gwani Bulij na ngweengga ngwani Jiliwanij na Timijawuj, ngwūkāci nje gi'donga gidi Tājlanūking gidi Ngwaalu ngwuru Papa gwege na Deleny dani Yicu Kirictu. Ara je gu yimī'rū na adatalu ji.

Yāy 'tu gwani gi'doonga gidi Tājlanūking

² Yomon reny nyii lati ci Ngwaalinga yāy 'tu gwani nga nga ara je diwayini ndi otaci Ngwaalingalu gwārī.

³ Nyii lati diwayini yiuru yalu giyomonalu 'dar ngwāyānū Ngwaalu ngwege ngwuru Papa yanni yima je āti ämni gwe Ngwaalu. Nyii diwayini yiuru yanni yunda gu ngwāy ämni gwe, nyii diwayini or'temajing gwalu gwanni gwuge'tajangaa Gideleny dege dani Yicu Kirictu.

⁴ Nunnū a lilingīdi lani ngweengga ngwāmna je Ngwaalu ndi ari nginde gwuma je äbri,

⁵ ndi ari ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwondacara je, ngwa'ti ara je ondacu ngwulem ngwe 'dogo, ara je be ondaci 'to yiima ye Ligī'rim le

lanni Liju'ru ngaa gu iċinādānū 'didanu. Ngaa lilingīdī ndi ari awa nyii lelella 'danggalanu gwani nga nga.

⁶ Ngaa liminje ārnānū ndi eelle gwārī ngaa ārnī eelleng gwudi Deleny, ngaa ji gīdīrbānū dipa. Ngaa li'dingina ngwuja'ri ngwātādārā je yigor ye yījayanu ngwīndī Giligī'rim lanni Liju'ru.

⁷ A gu no, ngaa lima ru gora gidi ngwīkirījīn 'dar Majiduniya na Akayiya.

⁸ Ngwuja'ri ngwudi Deleny 'danggalanu ngwuma 'tū ngwuma badalu Majiduniya na Akayiya āmnī Ngwaalu gwalu gwuma linginni ngwaalu 'dar. Yāy gu no, yere ya'ti yadi nyii ye ari gwani āmnī Ngwaalu gwalu.

⁹ Ndi ari ngindenga yigo'ro yegen londaja ndi ari awa ngaa lāpījī nje yiiru na awa ngaa lima o'raca Ngwaalinga kay gidi āpījī yī'remna yobo ngaa āpījī Ngwaalinga yiiru ngwanni ngwumidu ngwuru 'didanu.

¹⁰ Ngaa jīcī Gijālū gūngūn gani Yicu ganni gī'dī'rīyīngālū giyī'ranyanu ndi ūllā kerala gwanni gwati nje gātājī gūndā ganni nggo gīndī.

2

Yiuru yidi Bulij Tājlanūki

¹ Ngaa lilingīdī lani ngweengga ndi ari ila gwārī 'danggalu gwā'tūdī 'tur.

² Anaku lingīdā gu gwerre ndi ari nyii liju gīdīrbānū dipa aar nje ngwūjī ngwudi Bilīping loda, aar nje gu be Ngwaalu ji nyii ādinī ndi ara je ondaci ngwuja'ri ngwūngūn ngwanni ngwujaw ngwanni ngwūbināār jālū gwulleny.*

³ Ndi ari pācālū gwārī gwa'ti āpinā ngwuja'ri ngwe ngwudi dudi na yigor ye yīrngū, ara je 'ti mīmīnājānū.

⁴ Aar be manni ru ndi ari londaca je liru ngwūjī ngwūgwāllīnā ngwe Ngwaalu ndi ari ngwundu ngwāy ngwuje ātādā ngwuja'ri ngwūngūn ngwanni ngwujaw. Nyii la'ti bupa ndi jada ngwūjānū, libupa ndi jada Ngwaalinganu ngwanni ngwūdidīmā yigor yārī.

⁵ Ngaa lilingīdī ndi ari la'ta je mami'ranu ngwuja'ri ngwe, la'ti ānījā yigo'ralu yārī nyii gu arri 'tī'tīr gwani ubanu, Ngwaalu ngwuru ngwānggādī nje.

⁶ La'ti bupa ngwūjū, ara je 'ti bupa na ngwūjī ngwu'ter ndi nje ortada.

⁷ Anaku ru nyii gu ngwoo'ra ngwūkājāār je ngwudi Kirictu, laada je ābīngīnānū. Nyii be ji 'danggalu lījīlānū nono nanning gwarngana yījū yūngūn yanni yooko.

⁸ Lāmnā je gwulleny 'di nyii 'ti jādī ndi ar acajidi ngwuja'ri ngwanni ngwujaw 'dogo, nyii be jada 'to ndi ar acajidi ndi eelle gwārī ndi ari lāmnā je gwulleny.

⁹ 'Didanu ngaa lidiwayina lani ngweengga yiiru na dīrbā dārī, nyii lapu yiiru dilu de nje ape lingen le nunnu aa'ti nyii lābīngīnī dījānū dere gajī ganni gīju nyii ge ndi ara je ondaci ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwujaw ngwudi Ngwaalu.

¹⁰ Ngaa lānggādī a Ngwaalu engga 'to ndi ari awa nyii liju'ru, nyii dūnālū, nyii jayī nono, awa nyii liju 'danggalanu lanni lāmnā Ngwaalu.

¹¹ Ndi ari ngaa lilingīdī lārrā je 'dar nono gwele ati gu papa ārrī yījū yūngūn,

¹² ara je ojemeye nono ara je or'temajī ara je pācālū ndi aang eelle eelleng gwanni gwādī Ngwaalu ngwanni ngwurnida je giyelenyanu yūngūn na ndi nājī gwūngūn.

* 2:2 2.2 Bulij na Jiliwanij kūdār gani Bilīpī (Yiuru 16.12–40). Bulij na Jiliwanij kūdār gani Tājlanūki (Yiuru 17.1–9).

¹³ Änyängä lica Ngwaalinga yäy 'tu 'to gwur'tal ndi ari, anni ma aang ape ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwu'dingina je 'dänggäri, ngwa'ta je apu nono ma aar ru ngwuja'ri ngwudi ngwüji ngwümnä, aar be ru 'didanu aar ru ngwuja'ri ngwanni ngwo ngwapu yiuru 'danggalanu lanni lämnä Ngwaalu.

¹⁴ Ndi ari nga nga lani ngweengga, lo'rana yi'donga yidi Ngwaalu Yäwüdiyä yanni giyo ndi Yicu Kirictu. Ngwüji ngwalu ngwicä je dirbä de'te de'te danni dicä Ngwüyäwüüd yi'donga Yäwüdiyä gwerre,

¹⁵ ngwanni ngwü'rinyiti Delenya dani Yicu aar 'rinye ngwüjirä 'to aar nje linyinya poor. Ngwa'ti je Ngwaalu jädänü aar inji ngwüjü 'dar

¹⁶ yiima ye yegen aar nje etaci ndi ondaci ngwüjü ngwuru Garany nunnu aa'ti ngwa mbuji gilanging. Gay ge nggee, lati maa keng gwegen ngwuje mbuti nono. Güündä gidi Ngwaalu gima je i'dädä nono gwodanalü.

A Bulij jada ndi engga Ngwäjlanüki

¹⁷ A be lani ngweengga, anni ma ar badatanu gaji gooko gilingeno a la'ti badatanu giyigoranu, jada gwe gwäri gwullen gwani nga nga, nyii bupi yiima ye yäri 'dar ndi o'ra ara je engga.

¹⁸ Ndi ari nyii libupa ndi ila 'danggalu, 'didanu gwece gwece äny gwani Bulij nggwubupa gu nyi o're nyi gu bupi, a nje be dijego'rr jici kay.

¹⁹ Ndi ari ge'taji gwäri gwani yäru, jayanu gwäri gwani yäru, na gi'riba gidi yeleny ganni gadi nyii ge iringini ngwäyanü Gideleny dege dani Yicu ma ji mung ila, gani yäru? Nga nga lä'tude?

²⁰ 'Didanu, nga nga liru lani näji gwäri ngaa ru jayanu gwäri.

3

¹ Gwodanalü, anni minyii 'ti burna ndi geraji läni gwani badatanu gilingeno, nyii iriyi ngwäyälü ndi ari yijayana aar nje gatanalu jücü nyii jalu Ätinä.

² Nyii ukäjä diwengga dege dani Timijawuj, gwanni gwuru nyii le gimaad ndi ape yiuru Ngwaalinga le yidi bädiyü ngwuja'ralu ngwanni ngwujaw ngwudi Kirictu, ndi ara je or'temaji ara je ojemeye nono ndi änni Ngwaalu gwalu,

³ nunnu aa'ti gwere gwa ji gwa'ti mätinälü ndi miminä nono nggwee. Ngaa lilingidi mama ndi ari alanga liru ngwikirijin gay gege giru ndi mbuji dirbä no.

⁴ Yiru gu ndi ari anni jar, lata je ondaci yomon 'dar ndi ari ngwüji ngwunje übinälü. A yima gu ru no anaku lingidä gu mama.

⁵ Ndi ari yiru giyee yanni yigäbici nyi minyii 'ti burna ndi geraji läni, nyi ukäjidä ndi nyi lenge änni gwe Ngwaalu gwalu yorta ye ngwaalinga. Yedeny yitiny ndi ari ngwaalu ngwere rigüm, dijego'rr dima je idäji na undi ngwäy gwäri ngwaalu ngwere gwuma ru 'tur.

A Timijawuj äpijä Bulijing ngwuja'ri

⁶ A be anni ma Timijawuj o'ra 'danggalu gweneno, gwuminje äpijä ngwuja'ri ngwujaw gwuminje 'dingini gwani änni Ngwaalu gwalu na änni gwalu. Aar nje ondaci ndi ari ngaa lati nje diwayini giyomonalu 'dar diwayining gwujaw ndi ari ngaa liminä ndi nje engga, nono raar gu 'to 'dänggäri ndi ari lijädi ndi ara je engga.

⁷ Yäy gu no, lani ngweengga, gidirbä däri 'dar na ndi übinälü gwanni gwübinaär nje gwe ngwüjälü, nyii lor'temaja gwani änni Ngwaalu gwalu.

⁸ A gweneno 'di'danu nyii lijalu limidu, anni määtināngälü 'di'dāny Gideleny.

⁹ Awa nyii ci Ngwaalinga yäy 'tu gwonyadu gwani nga nga lanni liminje gäbici lima jayanu ngwäyänü Ngwaalu ngwege?

¹⁰ Dilu de na lingen le lati otaci Ngwaalingalu gwonyadu yigor ye 'dar ndi ari a gay ji ara je engga mana ara je gu gendaci yanni yami'rata gu ndi änni Ngwaalu gwalu.

¹¹ Gwenene gäbicär a Ngwaalu ngwege ngwuru Papa ligo'ro le lüngün na Deleny dege dani Yicu, ja'rima gay ndi ari nyii ila 'danggalu.

¹² Ara je Ngwaalu gendaci ämnäng gwalu ngwörälü 'danggalu na ngwüji ngwu'ter 'to anaku ru gu änni gwäri 'danggalu.

¹³ Ara je ojemeye yigor nono yalu nunnu ngaa ji nga jayi nono ngaa ju'ri ngwäyänü Ngwaalu ngwuru Papa gwege ma ji ma Deleny dege dani Yicu o'ra ngwüji ngwe ngwüngün 'dar ngwanni ngwuju'ru. Yiru gu.

4

Ellele ngwanni gwüjädi Ngwaalinganu

¹ Gwodanalü lani ngweengga, lenggaca je awa ndi aang ellele nunnu ngaa jada Ngwaalinganu, 'didanu ngaa gilo lelella gu. La je otacalu gweneno ara je päcälü ngwüriny ngwe ngwudi Deleny dani Yicu nda je ärräni giyee mama.

² Ndi ari ngaa lilingidi enggacing gwanni gwenggacara je yeleny ye yidi Deleny dani Yicu.

³ Bupi gwuru gwudi Ngwaalu ndi ari ngaa ju'rini ngaa gäbici yijinä.

⁴ A diji de'te de'te lenge ndi määtä ngwangina ngwüngün* gay ge ganni giju'ru giru denya,

⁵ aa'ti icinänü gwa ru gwudi 'du'di gwudi lingenonono ngwüji ngwudi didlä ngwanni ngwa'ti lingidi Ngwaalinga.

⁶ Na yi'ral ye giyee no, aa'ti gwere gwa äpiji gwenggen yi'ral yanni yiki nggwe rtadanu ngwärräji ngwiya goralu. Deleny daji da reraji ngwüjü gwani yi'ral 'dar yanni yiki yiru gu no, anaku abingacara je gu gwerre ara je gu girnya.

⁷ Ndi ari Ngwaalu ngwa'ti nje ornaca yirledo ngwornaci nje elelleng gwanni gwuju'ru.

⁸ Yäy gu no, gwanni gwa obe ngwuja'ri ngwee gora ge, gwa'ti übidi diji dümnä gora ge a be Ngwaalu ru ngwübing je gora ge ngwanni ngwati je ätäda Lig'i rimä lüngün lanni Liju'ru.

⁹ Gweneno gwani ämnäjidi yengga, nyii la'ti jädi ndi ara je üllijä ndi ari nga nga yigo'ro yalu Ngwaalu ngwuma je enggaci ndi ämnäjidi.

¹⁰ Na 'didanu, ngaa lati änni ngwengga 'dar ngwudi Majiduniyang. Ara je be päcälü lani ngweengga nunnu ngaa gu gendadani.

¹¹ Ge'tar je giyee aar ru yigor yalu ndi ari ngaa ellele elelleng gwanni gwadatalu, ngaa ombaji yiiru yidi yigo'ro yalu ngaa ape yiiru ngwuy ngwe ngwalu anaku ondacara je gu,

¹² nunnu a ngwüji poor denya elelleng gwalu nunnu aa'ti ngaa la ru ngwami'ri ndi äbingini ngwüjänü.

Gomon gadi ge Deleny o'ra

* 4:4 4.4 Ngwuja'ri ngwee gwani 'to, a diji de'te de'te lenge awa ndi aar acidi daw de düngün.

¹³ Lani ngweengga, la'ta je nana ndi aang 'ti lüngidi yiru ange yani ngwikirijin ngwanni ngwuma ayi, na aa'ti ngaa la runi nono ngwüjü ngwu'ter ngwanni ngwa'ti äti ge'tajing gwere.

¹⁴ A lämnä Ngwaalu ndi ari Yicu gwayu ngwü'di'ra mana, no a lämnä Ngwaalu ndi ari Ngwaalu ngwa ji ngwa 'di'riyā ngwüjalü ngwanni ngwuma ayi ngwämnä ndi Yicu anaku 'di'riyüng Yicungalu.

¹⁵ Anaku aru gu Deleny ngwulem ngwe ngwüngün, la je ci ndi ari alanga lanni gilona limidu, lanni gilo lijalu limidu 'di ma Deleny o'ra, 'didanu a la'ti la madina ngwüjü ngwanni ngwuma ayi.

¹⁶ Ndi ari Deleny ligo'ro le lüngün da üllä kerala dulu de dipa na urnidi dula gwudi deleny didi yi'rr na urnidi gwe gwudi gibo'reny gidi Ngwaalu, lanni layu ndi Kirictu la 'di'rälü gwerre gwerre.

¹⁷ A be gwodanalü, alanga lanni gilona limidu lijalu, la aar nje le uti gäyibä'rälä ar mbudi Delenynga le gidurnala. A no, a la ji Delenynga le bupud.

¹⁸ Yäy gu no, or'temajidar ngwuja'ri ngwe ngwee.

5

¹ Gweneno lani ngweengga, ngwuja'ri ngwani gaji na yomon nyii la'ti jädi ndi ara je üllijä,

² ndi ari nga nga lilingidi mama ndi ari gomon ganni gadi ge Deleny o'ra, giru nono gwele ilang gwudi du'ram dilu de.

³ Gaji ma ngwüji ji ndi ari, "Yi'ral 'dar giyo yadatalu yere ya'ti," a je be dudi dibajalu nono gwele ati gu yajima dibaji dayalu diju lari le. Na la'ti la mbuji gay gidi abri.

⁴ A be nga nga, lani ngweengga, nga nga la'ti gidirimänü nunnu aadi ara je gomon nggä'di dibajalu nono du'ramu.

⁵ Nga nga 'dar liru yi'ji yidi buri ngaa ru yi'ji yidi lingen. Lä'tüdi yi'ji yidi dilung na dirim.

⁶ Yäy gu no aa'ti a la ndri nono ngwüjü ngwu'ter, ar be jalu ngwäy ngwe ar arngani ar määtä yigo'ro yege.

⁷ Lanni lati ndri, lati ndri dilu de, na lanni lati rläli, lati rläli dilu de.

⁸ A be alanga liru ngwüji ngwudi lingen, ar be määtä yigo'ro yege, ar gwodananu änni gwe Ngwaalu ar äti änning ngwuru nono lärü ar le ä'rinyini ngwambanga, ar äti ge'tajing ndi gilang ngwuru nono gibumbu ar ge ä'rinyini yi'ra. ⁹ Ndi ari Ngwaalu ngwa'ti nje utanu nunnu aar nje yi'rendeny eny nono yidi güündä güngün, aar be ru ndi ari ar mbuji gilangng Gideleny dege dani Yicu Kirictu.

¹⁰ Ndi ari Kirictu gwayu gwani alanga nunnu ar le midi gwüpäng mung o'ra aar nje mbuji gilona lijalu limidu yaa aar nje mbuji a lima ayi.

¹¹ Yäy gu no, or'temajidar ngaa olajidi giyigo'ro yalu gwüpäng, nono anaku 'didanu giyo yapa je gu.

Ola gwudi gwodaningalu

¹² Lotaca jalu gweneno, lani ngweengga, ndi ari dinyädär je lanni gilo lapu yiiru 'danggalanu lanni liru yi'ra yalu na ngwoorta ngwalu ndi eelle gwalu Gideleny aar je ola.

¹³ Dinyädär je denyang gwupa ngaa je änni gwani yiiru yegen yanni yati aar je ape. Jaralu ladajidalu.

14 La je pācālū lani ngweengga ndi ari, ülādār ngwami'ri, or'temajar ngwudenyō, gatajar je dūwā lanni lami'ratu, mātār yigor gwani ngwūjī 'dar.

15 Arnganar ndi ari aa'ti dījī da gwā'rācī dījānū giyi'ral yūngūn yanni yiki yi'ral ye yanni yiki, ngaa be jayidi ngwāy giyomon 'dar na ngwūjī 'dar ngwu'ter.

16 Jayaranu giyomon 'dar,

17 otacar Ngwaalingalu giyomon 'dar,

18 car Ngwaalinga yāy 'tu giyi'ralalu 'dar. Ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwubupa gu no ndi Yicu Kirictu.

19 Aa'ti ngaa la 'rinye ligā lidi yiuru yidi Ligī'rīm 'danggalanu.

20 Aa'ti ngaa la ci yījīrālū mireny,

21 ngaa be irīyī yi'ral ngwāy nono 'dar. Apar je yanni yijaw.

22 Abrar je yere 'dar yanni yiki.

23 Ara je Ngwaalu ngwanni ngwuru adatalu giligo'ro lūngūn ju'riyi 'dar. Ngwurime ligī'rīmā lalu, ngwurime lingina lalu ngwurime ngwangina ngwalu nunnu aar jayi nono komon gadi ge Deleny dani Yicu Kirictu o'ra.

24 Gwanni gwurnida je gwuru ligor le'te pu ying je ārri.

25 Lani ngweengga, otacar Ngwaalingalu gwani ānyāngā.

26 Agannar ngwengga 'dar giyenenanu aganni gwanni gwuju'ru.

27 Nggwa je pācālū ngwāyānū ngwudi Deleny ndi ari ngaa ūlījī ngwengga ngwuja'ri ngwee 'dar ngwūllijā je.

28 Ara je gu yīmī'rū ji ku yidi Deleny dani Yicu Kirictu.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Bulij Bilimün Äni kitabanu

Doo'ra dükajäär dani Bulij diju korkon anni üllijing dimaada düngün dani Bilimün ngwuja'ri ngwee. Gur gani Bilimün ginänü. Ngwu'dun ngwüngün gwati gu ngwükirjün o'rajidalu. Dinäd didi Bilimün dabru dorta düngün dani Bilimün. Gaji ganni giju ge Bulij korkon aar mbudi Onejemo gwe gwanni gwuma ru doo'ra didi Yicu.

A Bulij gwä'rä Onejemong gidoorta düngün ngwuja'ri ngwe ngwükacüng je Bilimüning ndi aar o'rajidi Onejemo gwe ngwämni ngwügwä'ri nono diwengga ndi Kirictu.

Vajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni Bilimüning (1.1-3)
2. Bulij gwuca Ngwaalinga yäy 'tu gwani Bilimün (1.4-7)
3. Bulij gwondaca Bilimüning ngwämni Onejemong ngwügwä'ri (1.8-22)
4. Aganni gwudi mī'rä na otaci Ngwaalingalu (1.23-25)

Ngwuja'ri ngwanni ngwüllijä je Bulij Bilimüning

¹ Äny gwuru gwani Bulij gwanni nggwo giyirna gwani ondaci ngwüjü ngwuja'ri gwani Yicu Kirictu. Diweengga dege dani Timijawuj daganna je.

Ngwuja'ri ngwee ngwükäci nje dimaada dani Bilimün dannu diru nyi de gimaad ndi apajidi yiru yidi Yicu Kirictu.

² Nyi aganni diwengga dege dani Apibiya na diweengga dani Arikibiyuj gwanni gwati nyii le ape yiru yidi Yicu Kirictu yongra na nyi aganni gi'donga gidi Ngwaalu ganni gati acajidi ngwu'dun ngwunga.

³ Ara je gu yimi'rü na adatalu ji gwudi Ngwaalu ngwanni ngwuru Papa gwege na Deleny dani Yicu Kirictu!

Bulij gwati ci Ngwaalinga yäy 'tu gwani ämni gwudi Bilimün

⁴ Äny gwati ci Ngwaalinga yäy 'tu giyomon 'dar gwani nga minje otacalu.

⁵ Anaku ati nyi gu 'dingini ngwüji yikirijün ye yunga Gideleny dani Yicu na ämni gwe gwunga ngwüjü ku ngwudi Ngwaalu.

⁶ Nyi be ari, a acajidi gwudi ämni gwunga ngwüjüngä le ngwudi Ngwaalu ru 'didanu nunnu nga äti bebereng 'dar giyi'ral yanni yijaw nda je äri ngwüri nyi ngwe ngwudi Yicu Kirictu.

⁷ Äny gwujayanu gwulleny nyi ojeme nono gwani mengga ämni gwe gwunga ngwüjü ngwudi Ngwaalu. Anaku ma gu gäbici yigor yegen yima amanu.

Bulij gwondaca Bilimüning Onejemo gwe

⁸ A be no, gwani mengga, ndi Kirictu nggwaadi 'ranu, ndi ang girnya dula de nyi äriji yi'ral giyee.

⁹ A be anaku äti nda gu ämning Ngwaalu a ngwengga Ngwaalu, nyi be ari nunnu nggwadi ang päcälü aa'ti nunnu madinani gwüny 'dogo, a be 'to anaku jiny gu giyirna yani ondaci gwe güny ngwüjü ngwuja'ri Gideleny dani Yicu Kirictu.

¹⁰ Äny gwüpäcängälü gwani diweengga dani Onejemo gwanni gwuma ru nono giyi güny, äny gwuma ru nono papa gwüngün anni jiny giyirna.

11 Ngingde gwele gwerre gwa'ti ämbädi* 'dunggunga, a be gweneno, gwuma be amba 'dengge.

12 Äny gwuminyi gwä'rä aar ang o'raca gwani nono ma ang ü'ricä ligor lüny.

13 Gwunaniny aadi aar nyi jicalu gito gito nunnu ngwuji ngwaalu ngwunga ati aar nyi äpiji yiiru anaku jiny gu giyirna gwani ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi Yicu.

14 Nyi 'ti be jädi ndi ärrī yi'ral yere ya'ti ye ligor lunga aru nunnu yere yanni yijaw ya je ärrī na je ärrī ligor lunga aa'ti ya aar je linyaci yiima ye.

15 Ya gu mine ru ndi ari ngingde gwugatananga giyomon giyee cong, nunnu aar ang o'raca gwur'tal.

16 Ngingde gwa'ti ba be rüdi nono dinäd 'dunggunga 'dogo, ngingde gwupana gidinäd. Ngingde gwuma ru diweengga dannī dämnr. Ndi ari ngingde gwuma ru dikirijin Ngwaalu. Gwämniny gwulleney a be gwa ang ämnäni gwulleney 'dünngüny nono dinädä dunga a dikirijin Gideleny dani Yicu.

Bulij gwubupa Bilimünning ngwüdädäniji Onejemong

17 A no, manari nga gwatiny engga nono dimada ndi apajidi yiiru yidi Kirictu, mäti Onejemong nono aadi nyi gu määtä.

18 A be manari ngingde gwärrijängä yi'ral yere yiki, yaa gwüminädängä dämjä nono dere, gäbicä giligo'ro lüny.

19 Äny gwani Bulij äny gwullu ngwuja'ri ngwee guy ge güny äny gwa ang 'tüci. Äny gwa'ti jädi ndi ang ci äny gwüminädängä dämjä nono dani ligo'ro lunga ndi ari äny gwuru gwurujanga dikirijin Ngwaalu guy ge güny.

20 Yäy gwani mengga gäbiciny nyi mbuji jaying ngwäy 'dunggunga Gideleny, gäbicä ligor lüny ngwamanu ndi ari nga gwuru dikirijin ndi Kirictu.

21 Äny gwülingidi ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwuca je ngwe ngwa ji ngwa je änni 'di nga gwä'tüdänälü ngwa je ärrī ngwanni ngwonyadana.

22 Nga be ci 'to, gi'tüjiny ngwu'duna mama ngwanni ngwadi nyi gu ila nyi gu üllälü ma Ngwaalu ännä otacing gwalu ndi aar aar nyi igitijä gay nyi ila 'danggalu.

Aganni gwudi mi'rä

23 Diweengga dani Ababraj dannī diju nyi de giyirna gwani ondaci ngwüjü ngwuja'ri ngwudi Yicu, dagana je

24 na ngwoo'ra ngwuru gimaad güny ngwani Murkuj na Arictakuj na Dimaj na Luka, laganna je 'to.

25 Ara je gu yimi'rü ji 'dar yidi Deleny dani Yicu Kirictu.

* 1:11 1.11 Ngwüriiny ngwani Onejemo ngwani 'amba.'

Ngwuja'ri ngwanni ngwüllijäär je Ngwibrü Äni kitabanu

Ya'ti linginna ndi ari yärü gwuru gwanni gwallu ngwuja'ri ngwee, aar be engganalu re'dr ndi ari gwanni gullu gwuru doo'ra de'te diru dikirijin dataär yelenya giyi'doonga kaji ganni gati ge doo'ra dani Bulij ülliji yi'donga yidi Ngwaalu ngwuja'ri. Ngwuja'ri ngwee ngwüllijäär je Ngwüyäwüd ngwoko ngwanni ngwuma ru ngwikirijin aar je be miminni nono ndi gatani ämning Ngwaalu ngwegen ndi Yicu.

Ngwuja'ri ngwee ngwüpidälü ojeme gwe gwudi Yicu ngwikirijin 'dar. Ngwinggida ndi ari nginde gwuru Giji gidi Ngwaalu, no nginde gwupana yelenya giyi'rr yanni yati gu Ngwüyäwüd ämnädä. Yäy gu no, nginde gwojemana ngwijir ngwudi gitab ganni gu'rin 'di ngwupani gu'ru 'to ndi Müjä, gwanni gwapu yobo Ngwaalu ngwuje enggaci Ngwüyäwüd. Gwanni gwallu ngwuja'ri ngwee ngwinggida ndi ari Yicu gwurana gu'ru ngwur'dal ngwudi Ngwüyäwüd, ndi ari gwa'ti ape yi'ral yere yanni yiki no ngwube ge'te elelleng gwüngün ngwuru mi'rini nono gwanni gwumbutu ngwuru mi'rini nono gwanni gwümi'rädi gwani yi'ral yanni yiki yidi ngwüji 'dar kaji 'dar.

Ngwuja'ri ngwudi gitab nggee aar nje enggaci ngwügürnä ngwojema ngwudi Ngwüyäwüd yi'ral ye yegen yanni yüllinä kitabanu ganni gu'rin, ligäbicä Ngwaalinga aar jayanu ämnici gwe gwegen 'dünggüngün. Yäy gu no, gwanni gwallu ngwuja'ri ngwee ngwe diwayiniyi ngwikirijinä ndi ari ngindenga 'to aar gwüji ämnicing Ngwaalinga na aa'ti lä dudanu yi'ral ye yanni yärrä je Yicu ngwuje enggaci ngwüjü.

Vajang yidi ngwuja'ri

1. Pani gwudi Giji gidi Ngwaalu (1.1–4)
2. Yicu gwupana giyi'rr (1.5–2.18)
3. Yicu gwupana ndi Müjä na Jäjiwä (3.1–4.13)
4. Yicu gwuru di'ral dipa diru gi'ra (4.14–7.28)
5. Yicu gwapa gekajiding gwanni gwujayana (8.1–9.22)
6. Mi'rini nono gwudi gwäpina gomomanu ge'te pu 'dar (9.23–10.31)
7. Loko lanni lidi Ngwaalu lanni läti ämning Ngwaalu gwupa (11.1–40)
8. Gwujani gora gidi Yicu (12.1–13.19)
9. Otacalu gwudi mi'rä na aganni (13.20–25)

Giji gipana gu'ru giyi'rr

¹ Gwerre Ngwaalu ngwondaca ngwijirä aar ondaci ngwügürnä ngwege ngwuja'ri ngwe ngwani Ngwaalu yomonanu yonyadu na ngway ngwe ngwonyadanu,

² a be giyomon giyee yidi gwodaning, gwuminje be ükacä Giji güngün aar nje ondaci ngwuja'ri ngwüngün, ganni giming ätäda yu'rina yidi yi'ral 'dar, na ganni gige'teng ge didläyü.

³ Giji giru enyanu gwudi näji gwudi Ngwaalu ngwulingani gi'remna güngün 'didanu, ngwümätädä yi'ral 'dar ngwuje ruyi yiima ye yidi ngwuja'ri ngwüngün. Anni ma aar nje ga'ru gwani ke gwege, nginde gwuma jalu kaama gidi Ngwaalu ngwanni ngwuru Papa gwupa kerala.

⁴ No nginde gwuma aar ätäda ngwaalinga ngwupana giyi'rr anaku ru gu ngwüriny ngwüngün ngwanni ngwuma aar je ätäda ngwani Giji ngwupana ngwüriny ngwegen.

Yicu gwupana giyi'rr

5 Ndi ari Ngwaalu ngwa'ti ca gi'rrä gere ngwuja'ri ngwanni ngwondacung ngwe Kijü güngün ngwuci,

"Nga gwuru Giji güny.

Gwene äny gwuma ru Papa gwunga."

Ngwo're ngwari,

"Äny gwa ru Papa gwüngün

na nginde gwa ru Giji güny."

6 Na mana anni ma Ngwaalu ükäjä Gijü güngün ganni giru gi'ra gididlä ngwari,

"Ä yi'rr 'dar yidi Ngwaalu gwucalu yirku ye."

7 Na ndi ondaji gwani yi'rr, a nginde ari nu,

"Gwuge'ta yi'rrä yüngün yiru dirun

ngwuge'te ngwünädä ngwüngün ligä liru lingla."

8 A be ndi ondaji gwani Giji, nginde gwaru nu,

"Yeleny yunga gwani Ngwaalu yadi jalu pupud,

nga gwa ruyi yelenya yunga gay ge gidünälü.

9 Yima je änni yanni yidünälü nga je be 'donya yanni yiki

yäy gu no, Deleny diru Ngwaalu ngwunga, dima ang mädinüyäni kimaad gunga

jayanu gwe gwanni gwuma ara gwe bruti yelenya."

10 Nginde gwaru 'to,

"Tu'tu gwerre, gwani Deleny, nga gwuge'ta diyäng

nga ge'te gere yiiru ye yidi guy gunga.

11 Giyee ya medadi, a gwa be jalu.

Ngwa mani 'dar ngwa ru nono ati gu ngwured mani.

12 Ngwa je 'rikäjänü nono gwele ngwureda

ngwa gwurli nono ati gu ngwured gwurli diloya.

A be nga gwa jalu gwuru gwe'te gwe'te,

na ngwüdlä ngwunga ngwa'ti nga medadi."

13 Ngwaalu ngwa'ti ca gi'rrä gere güngün ngwuja'ri ngwee ngwucung ngwe Gijü güngün ndi ari,

"Jicinyalu kaama güny

'di nyi gäbici güwänü gunga

nga ro'talu gora ge"?

14 Yi'rr 'dar yä'tüdi ngwügi'rim ngwäpijä Ngwaalinga yiiru? Yükäjäär je ndi äpiji ngwüjü yiiru ngwanni ngwadi aar je ätäädä yu'rina yidi gilängidine.

2*Aa'ti ngaa li'dädänü gilang gwe gwege*

1 Ar be arngani ar geraji ngwäni mama ngwuja'ri ngwanni ngwu'dinginar je ngwani Yicu nunnu aa'ti a la 'rämbiri.

2 Ndi ari ngwuja'ri* ngwanni ngwondaja je yi'rr ngwo ngwaalu ngwegen, na ngwüji ngwe 'dar ngwanni ngwa kiyi yobo ngwa aar je rejaji,

3 yäy gu no, ya be ru'tana 'dengge ndi gwanna rerajing nggwee manari a lima i'dädänü gwulleney gilängidini gwe nggwee gwupana? Gilängidini

1:5 1.5 Mäjimür 2.7 1:5 1.5 2 Jämüwil 7.14 1:7 1.7 Mäjimür 104.4 1:9 1.9 Mäjimür 45.6-7

1:12 1.12 Mäjimür 102.25-27 1:13 1.13 Mäjimür 110.1 * 2:2 2.2 Ngwuja'ri ngwondaja ngwe yi'rr ngwuru Yobo yanni yätädä je Ngwaalu Müjäng yi'rr ye.

nggwee gwanni gwondaja gwe Deleny dani Yicu gwerre, ngindenga lanni li'dingina ngindeng aar nje gäbici nyii gu icinä.

⁴ A gwe Ngwaalu 'to inggidi yi'remna ye na yiima ye yonyadana yati alliji ngwäjälü ndir, na angidaci gwe ngwüjü yiiru yidi Ligi'rim lanni Liju'ru ngwuje gegenaci anaku naning gu.

A Kirictu ru dji dümna

⁵ Ya'ti ani yi'rr yanni yima aar je ge'te ndi määtä didläyü danni dadi o'ra danni dondajar de gweneno ngwuja'ri ngwe ngwee.

⁶ A be yondajaar ye ngwaalu ngwe'te kitabanu gidi Ngwaalu ndi ari, "Dji dümna dani yäru digätäda gu ngwäyänü, giji gani yäru gidi dji dümna nunnu 'di nga ge arngani?"

⁷ Gokeyananga gwooko giyi'rr

nga giki gi'riba gidi yeleny nga näji nga jayi ngwäy

⁸ nga gi'tiji ngwony 'dar ngwuje ro'talu gora ge yelenya."

Gi'tiji gwe ngwony 'dar ngwuje ro'talu gora ge yelenya, Ngwaalu ngwuma 'ti dodana yi'ral yere nding je määtä yelenya. A be gweneno giyona ya'ti ar je änggädi ndi ari giyona yimätäng je yelenya.

⁹ A be Yicu ru gwänggädär gwanni gwokeyaar gwooko giyi'rr, nggwo gwuma aar giki gi'riba gidi yeleny gwani näji gwuma aar gwe jayi ngwäy ndi ari gwümäti liguri gidirbänü gwayi, nunnu a yimi'rü ye yidi Ngwaalu ngwungelle yi'rany yani ngwüji 'dar.

¹⁰ Ndi apada yiü yonyadu ndi näji, yädi gu ndi ari a Ngwaalu gäbici nginde gwanni gwuru doo'ra didi gilang gwegen ngwumbuti ngwaalu ku iyi gwe dirbä düngün.

¹¹ Ye'te ye'te ndi ari gwanni gwati ju'riyi ngwüjü na lanni liju'riyaar je, liru ngwüji ngwudi längir le'te pu, no Yicu gwa'ti yaaru apu nding je urnidi ngwenggen.

¹² Nginde gwaru nu,

"Äny gwa ondaji ngwüriny ngwe ngwunga ngwänggäri
na gidiliganu didi gi'doonga,
äny gwa ang elngaji orta gwe."

¹³ Na ngwo're ngwari,

"Gwunyi gu ämnäci."

Ngwo're ngwari 'to,

"Äny nggwo ngene na yiü yunga yanni yiminje ätäda gwani Ngwaalu."

¹⁴ A be anaku ru gu yiü lingeno na yin, nginde 'to lima ar le acajidi gwani lingeno legen nunnu yi'rany ye yüngün, ngwobedalu nggwo gwanni gwäti yiima yidi yi'rany nggwo gwuru dijego'rr.

¹⁵ Ndi ari ngwuje gwä'dälü ndi eelle 'dar gwanni gwelellaar gu giyinädanü yidi yedeny yidi yi'rany.

¹⁶ Ndi ari 'di'didanu ya'ti yani yi'rr yanni yigatajaar je düwä, a be yiü ru yidi Äbräyim.

¹⁷ Ndi ari yiru giyee yanni yigäbicä ngindeng ngwube ru nono ngwenggen gilingeno giyi'ral 'dar nunnu ngwuru dinä na dir'dal danni diru gi'ra diru ligor le'te pu giyiiru yidi Ngwaalu nunnu a Ngwaalu düdäniji ngwüjänü ndi ke gwegen.

¹⁸ Ndi ari nginde giligo'ro lüngün gwiyü dirbä kaji ganni gidäjäär ge, nginde gwäti ndi gataji ngwüjü düwä gwanni ngwa aar je idäji.

3

Yicu gwupana ndi Müjā

¹ Yäy gu no ngwänggäri ngwanni ngwuju'ru, ngwanni ngwacajidu ndi urnidi gwudi gerala gäbicär iriying ngwäyälü gwalu ngwuji ndi Yicu, gwanni gwuru doo'ra dükäjäär ngwuru dir'dal dannu diru gi'ra gwanni gwati ar gwe ondaji.

² Nginde gwuruca Ngwaalinga ligor le'te pu ngwanni ngwuge'ta giyeleny nono rucu gu Müjā yiiru ligor le'te pu yanni yätädi je Ngwaalu yani ngwüji ngwüngün.

³ Yicu gwuma aar mbuji ndi ari näjini gwüngün gwupana ndi Müjā, nono gwele ndi ari diji dannu dati oda ngwu'duna dati aar näjäni ngwu'dun ngwanni ngwüdädäng je.

⁴ Ndi ari ngwu'dun 'dar diji dati ji dannu düdädi je, a be Ngwaalu ngwuru ngwanni ngwuge'ta yi'ral 'dar.

⁵ Müjā gwuru dinäd diru ligor le'te pu ngwuja'ri 'dar ngwu'dun gwudi Ngwaalu, eelle gwüngün inggidi yi'ral yanni yadi ye Ngwaalu ondaji kaji ganni gadi ila.

⁶ A be Kirictu gwuru ligor le'te pu nono gijü giru gi'ra gidi ngwu'dun gwudi Ngwaalu. Na alanga liru ngwu'dun ngwüngün, ma ar ämnäci ndi ge'taji na ndi mätinälü ndi iringini gwege 'di a yomon medadi.

Obe düwä de gwanni gwati Ngwaalu ätädi diji

⁷ Yäy gu no, anaku aru gu Ligirim lanni Liju'ru ndi ari, "Gwene manari ngaa lima 'dingini ngwuja'ri ngwüngün,

⁸ aa'ti ngaa lundi giyi'ra yalu anaku ru gu ngwügüurnä ngwalu gwerre ndi nyürtiji Ngwaalinganu gaji ganni gidäjäär ge Ngwaalinga gitäny.

⁹ Anni idäjäri ngwügüurnä ngwalu aar nyi idäji aar engga yiima yüny yanni yäri nje ngwüdläyü 'di kwo'rongo (40).

¹⁰ Yiru giyee yanni yigäbiciny a nyi be güündä ape kimaad nggone nyi ari. 'Yigor yegen yilädälü 'ter yomon 'dar na ngindenga lima dodani gay göny.'

¹¹ No, a nyi güündä ape nyi mi'ri yi'rany nyi ari, 'Ngindenga la'ti la äni a'tur ndi obe düwä de 'dünggöny.' "

¹² Ombajar je be ngwänggäri, ndi ari aa'ti gwere 'danggalanu gwa ji gwäti unding gi'ra ndi änni Ngwaalu ngwo're Ngwaalinga kay ngwanni ngwumidu.

¹³ Ngaa be or'temajidi yomon 'dar anni juna yomon gwene nunnu aa'ti gwere gwa ji gwundu ki'ra ndi yi'ral i'däjanü yanni yiki.

¹⁴ Alanga lima ila ndi acajidi ndi Kirictu manari a lima mätinälü 'di'däny ndi icinädi gwanni gwätär gwerre ar gu ru yigor ye'te pu 'di a yomon medadi.

¹⁵ Nono giyee yaraar ye gweneno ndi ari, "Gwene, manari ngaa lima 'dingini ngwuja'ri ngwüngün,

aa'ti ngaa lundi giyi'ra yalu anaku ru ngwügüurnä ngwalu gwerre ndi nyürtiji Ngwaalinganu gaji ganni gidäjäär ge Ngwaalinga gitäny."

¹⁶ Yärüngä liru lanni li'dingina Ngwaalinga aar be nyurtanu? Lä'tüdi mene 'dar lanni li'tüyä je Müjā ken gani Mijire?

¹⁷ Yärüngä liru lanni lapiya Ngwaalinga gündä ngwüdläyü küü'ri rom? Lä'tüdi mene lanni liki ngwäyanü Ngwaalu lanni lima ayi gitänye?

¹⁸ Na yärüngä liru lanni limi'ricä je Ngwaalu yi'rany ndi ari la'ti läni ndi obe düwä de 'dünggüngün a'tur manari lä'tüdi mene lanni linyürtjänü?

¹⁹ No, a länggädi ndi ari lima 'ti burna ndi äni gwani yigor yegen ya'ti ämnä Ngwaalu.

4

Obe düwä de didi ngwüji ngwudi Ngwaalu

¹ Yäy gu no anni juna ngwuja'ri ndi ele ngwanni ngwaru ngwe Ngwaalu gwani äni ndi obe düwä de 'dünggüngün, arnganar be nunnu aa'ti gwere danggalanu gwa ami'rati ndi äni.

² Ndi ari 'to liminje ondaci ngwuja'ri ngwanni ngwujaw anaku ondacaar je gu 'to, a be ngwuja'ri ngwanni ngwu'dinginaar je ngwuma je 'ti ngwuja'ri ärrü yi'ral yere yijaw, ndi ari lanni li'dingina lima 'ti ämnä ngwuja'ri ngwanni ngwu'dinginaar je.

³ A be gwenene alanga lanni lima ämnä ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu, a la äni ndi obe düwä de anaku ma gu Ngwaalu ari,

“Yäy gu no a nyi güündä ape nyi mi'ri yi'rany nyi ari,

‘Ngindenga la'ti la äni a'tur ndi obe düwä de 'dünggüny.’ ”

Gwaru gu ma ni ari yiiru yüngün yima medadi 'tu'tu anaku ge'teng gu didläyü.

⁴ Ndi ari yiming ye yondaji ngwaalu ngwe'te yani gomom ganni giru Kwo'ra tä'ril ngwuja'ri ngwe ngwee ndi ari, “Na gomom ganni giru Kwo'ra tä'ril, Ngwaalu ngwübidi düwä de giyiiru 'dar yüngün.”

⁵ Na mana ngwuja'ri ngwe ngwee ngwaru ngwee ngene, a nginde ari, “Ngindenga la'ti la äni a'tur ndi obe düwä de 'dünggüny.”

⁶ Giyona ndi ele ndi ari loko la ji la äni ndi obe düwä de, na lanni londacaar je ngwuja'ri gwerre, la'ti ändi ndi ari linyurtanu.

⁷ Yäy gu no, Ngwaalu ngwo mana ngwuge'ta gomonalu ge'te gicung Gwene, luubu anni ma aji ngwondaja lingla le lidi Däwüd ndi ari,

“Gwene, manari ngaa lima 'dingini ngwuja'ri ngwüngün, aa'ti ngaa lundi giyi'ra yalu.”

⁸ Ndi ari adinari a je Jäjiwä änjii ndi obe düwä de, Ngwaalu ngwa'ti ngwadi o're aar ondaji ngwuja'ri ngwee mana gwani gomom gi'ter.

⁹ Giyona be ndi ele, yani gomom ganni giru Kwo'ra tä'ril gidi obe düwä de didi ngwüji ngwudi Ngwaalu.

¹⁰ Ndi ari gwere gwanni gwa äni ndi obe düwä de didi Ngwaalu, gwa obe düwä de 'to giyiiru yüngün, nono anaku übidi gu Ngwaalu düwä de giyiiru yüngün.

¹¹ Yäy gu no, ar be ji 'di'däny ar äni ndi obe düwä de nunnu aa'ti gwere gwa ji gwi'di kora gidi ngwügüurnä ngwone gwani nyurtanu wegwen.

¹² Ndi ari ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwo ngwumidu ngwapu yiiru. Ngwätänä yini kalal ganni giru yini ngwurel rom, gati ü'ru lingina na ligi'rim, ngwäni giyircenyau na giyüjänü ngwati lenge ya'ranya na eelle gwudi ligor lidi diji.

¹³ Yere ya'ti yanni yigi'tinä gididlä ya'ti linginna ngwäyanü Ngwaalu. Yi'ral 'dar yijalu mbüny aar jalu wir ngwäyanü Ngwaalu ngwanni ngwa ji ngwunje otacalu.

Yicu gwuru dir'dal danni diru gi'ra

14 Yäy gu no, anni ru Yicu Giji gidi Ngwaalu dir'dal dege danni diru gi'ra gwupana, gwanni gwuma madini ngwani giyerala, ar be mätinälü 'dī dāny ndi änni gwege 'dünggüngün gwanni gwati ar gwe ondaji.

15 Ndi ari alanga liru lidi dir'dal danni diru gi'ra däti yiima, ndi lenge ami'rating gwege, ndi ari nginde gwidäjäär yi'ral ye 'dar nono alanga je ngwu'ti ärrü yi'ral yere yanni yiki.

16 Ar be gatu yigoralu yege ar 'donggaci didu'ri didi yimi'ru yüngün nunnu ar inä ar mbuji yimi'rä ar nje dege'daji gaji nggee ma ar je bupi.

5

1 Ngwur'dal 'dar ngwanni ngwati ru yi'ra ngwati aar je äbrī ngwüjänü aar je alliji aar ape giiri na aar ji ngwüjü giyi'ral yidi Ngwaalu aar angidaci Ngwaalinga aar ge'te mi'rining nono gwani ke.

2 Ngwäti yiima ndi jiliji ngwüjänü gwanni ngwa'ti lingidi ngwududu, ndi ari nginde 'to gwuru diji dami'ratu.

3 Ndi ari yiru giyee yigäbicä ngindeng ngwümü'rini nono gwani ke gwudi ligo'ro lüngün, na 'to gwani ke gwudi ngwüji.

4 Dijji dere da'ti dapu näjing nggwee gwudi ape giiri gidi dir'dal diru gi'ra ligo'ro lüngün. A be Ngwaalu ru ngwati urnidi anaku urnida gu Ngwaalu Aruuning ndi ru dir'dal danni diru gi'ra.

5 No Kirictu 'to gwa'ti apu näjing giligo'ro lüngün ndi ru dir'dal danni diru gi'ra. A be Ngwaalu ru ngwuca nu, "Nga gwuru Giji güny, gwene äny gwuma ru Papa gwunga."

6 A nginde gwondaja gu ngwaalu ngwu'ter ngwari, "Nga gwuru dir'dal yomonalu pipi'ri'ti gidi'riny didi yir'dal yidi Mäliki Jadig."

7 Giyomon yidi Yicu yanni yijung ye ngene gidiyängälü, gwotaca Ngwaalingalu ngwuje päcälü ngwudugi yal ye yipa gwani nginde gwanni gwäti yiima nding gilängidiyi giyi'rany, aar 'dengenaci nunnu denya na 'dengenaci gwüngün.

8 Nginde gwuru Giji, ngwube lenge ndi 'dengenaci Ngwaalinga ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwiyüng gu dirba

9 anni mung je gu mbüti, nginde gwuma ru gay gidi gilängidini gwudi gwur'taling gwudi ngwüji 'dar ngwanni ngwa 'dengenaci

10 na nginde gwäbrü Ngwaalu ngwuru dir'dal danni diru gi'ra gidi'riny didi yir'dal yidi Mäliki Jadig.

Mätinälü 'dī dāny ndi änni Ngwaalu gwalu

11 Yi'ral giyo yonyadu yimini nje ndi ara je ondaci. A be yundu ndi ara je enggaci ndi ari ngaa ru ya'ranya yoko ndi lenge.

12 Ndi ari gaji ge nggee ngaa ladi be ji ndi ru ngwoorta, ngaa gilo be linana dijü ara je enggaci gatu yora ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwuru 'didanu ara je gu gwä'räcänü mana. Nga nga gilona liru nono yijü yanni yoko yinana ndi i'ri yan ya'tina lengedadu ndi eny enying gwanni ngwojemanu!

13 Gwere gwanni nggwona ndi i'ri, nggwona gwuru giji goko gwa'ti gu na ngwuja'ri ändänü ngwani dünälü.

14 A be ngwong ngwudi eny ngwanni ngwojemanu, aar be ru ngwudi ngwüji ngwanni ngwuma pe ngwuma bebere ngwanni ngwuma je ngwuja'ri madinanu ngwiditänä gu yigo'ro yegen yomon reny ndi lenge ndi ari yiru giyene yanni yijaw na yiru giyene yanni yiki.

6

¹ Yäy gu no, ar be gatani enggacing gwudi yogo gwanni gwü'di'rär gwe gwerre gwani Kirictu, ar ele ndi pe ar bebere bebereng gwanni gwubirlu. Aa'ti a la ji ba be ndi ge'te gay gidi ondaji gwani jo'renyani giyi'ral yanni yati nje oktada giyi'rany na gwani ämni Ngwaalu,

² na awa ndi inggidi gwani nyinyini yaw ye, gwani alliji ngwüjü ngwuy nono, gwani 'di'ri gwudi ngwüji ngwayu na gwani obalu ngwüji ngwe gwudi Ngwaalu gwudi gwur'taling.

³ Yi'ral giyee 'dar ya ar je ärrü ma gu Ngwaalu ari.

⁴ Ndi ari yojema ngwüji ngwanni ngwuma aar je enggaci aar ngille angidajing gwudi gerala, ngwanni ngwuma acajidi Giligi'rim lanni Liju'ru,

⁵ ngwanni ngwuma ngille jaying gwani ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu na gwani yiima yidi Ngwaalu gididlä didi gwodaning,

⁶ ndi ari manari lima i'di aar gatani ämning Ngwaalu, la'ti la aar je gwä'rä ndi jo'renyana, ndi ari ndi dudi gwegen, lima o're lima pä Gijü gidi Ngwaalu kü'ri na gima aar apiyi yaaru ngwäyanü ngwüji.

⁷ Yi'ral giyee yiru nono gwele diyäng danni dati gere pi yomon reny ati ngwü'tüca ngwüjü ngwanni ngwükwüdi yuula yijaw nunnu yiru yanni yikwüdadää, dati Ngwaalu onjaci.

⁸ A be Ngwaalu ngwati 'täji ngwünyü gidiyäng danni da'ti jaw dati 'tüyä ngwügä ngwü'tüyä yanya. Na da gätini giligä da ü'dini ma yomon medadi.

⁹ 'Di minyii gu ni ondaji no lani ngwumaad, nyii gilo 'to licinänü ndi ari giyo yäti je yanni yijayana yanni yati a je oktada ndi gilängidini.

¹⁰ Ngwaalu ngwä'tüdi diriginä, nginde gwa'ti gwa dodani yiuru yalu na ämni gwalu gwanni gwoma aang enggaci nginding anaku äpiji gu ngwüjü ngwüngün yiuru na gwona ngwati a je äpiji yiuru.

¹¹ Libupa je 'dar a diji de'te de'te lenge unding ngwäy nggwee 'di aar ila ndi medadi, nunnu ara je Ngwaalu onjaci giyi'ral yalu yanni yige'taja gu ndi ape.

¹² Nyii la'ti minä ndi aang ru ngworony, ngaa be gwuji gora ge'te ge'te gidi ngwüji ngwanni ngwämnä Ngwaalu aar or'temaji no aar ape yu rina yanni yaru ye Ngwaalu.

Yi'ral yanni yaru ye Ngwaalu yadi ji

¹³ Anni ma Ngwaalu ci Äbräyiming ngwuja'ri ngwe ngwüngün, ngwümi'ridi yi'rany giligo'ro lüngün anaku aa'ti gu gwere ju gwanni gwupana 'dünggün nding gwe mi'ri yi'rany.

¹⁴ Ngwuci, "'Didanu, äny gwa ang onjaci äny gwa ang ruji papa gwudi ngwüji ngwonyadu."

¹⁵ No anni ma gu Äbräyim dünici ngwuja'ri ngwuje mätiiji liguri, yiming je ape yanni yica ye Ngwaalu.

¹⁶ Ngwüji ngwati mi'ri yi'rany diji de danni dipana 'denggen, na mi'ri yi'rany gwati ätiyi yi'ral ngwäyanü yaraar ye aar ü'rü ngwüjanü.

¹⁷ Ndi ari Ngwaalu ngwüminä 'didanu ndi inggidi ndi ari ngwüji ngwanni ngwadi ape yu'rina yanni yarung ye aar lenge ndi ari Ngwaalu ngwati 'ti gwürlinä gidrü düngün a'tur gwani bupi nggwee, no nggu be mi'rädä yi'rany.

¹⁸ Ngwaalu ngwärrü yi'ral giyee nunnu yi'ral ye rom yanni yati 'ti gwurlu, yojema Ngwaalu ndi ü'rü yi'du'ru. No alanga lanni lima gu abraada ndi mätni ndi ge'taji gwätädäär nje, gwa ar gu or'temaja gwullenye.

¹⁹ A läti ndi ge'taji nggwee gwuru nono gudu'ru giru laaba gidi ligi'rim gwati nje ojeme nono gwümätinälü ndom gwa'ti lagadalü. Ge'taji nggwee, gwati nje gwe ele drü dänü ngwaalu gwanni ngwuju'ru kobo gidi Ngwaalu gilü'ralanu lidi dired danni düllälü.

²⁰ Ngwaalu gwanni ngwuma gu Yicu, gwanni gwuma madinani 'dengge nggu ani gwani alanga. Nginde gwuma ru dir'dal danni diru gi'ra pupud gidi'riny didi yir'dal yidi dir'dal dani Mäliki Jadig.

7

Dir'dal dani Mäliki Jadig

¹ Mäliki Jadig nggwee gwuru deleny didi ngwaalu gwani Jälim gwuru dir'dal didi Ngwaalu ngwudi generala. Dimbudar Äbräyim gwe gwo'ra giyäärä yanni yidamu ye ngwelenya ngwe'te na dir'dal ndoo onjaci Äbräyiming,

² a Äbräyim gwälliji gi'ra ngwong 'di 'dar gwanni ngwümätin je giyääränü. Gwerre gwerre, ngwüriy gwani Mäliki Jadig gwani, "deleny didi dänälü." A nginde ani 'to, "deleny didi Jälim" gwani, "deleny didi adatalu."

³ Da'ti linginna mbumbung ngwu'ti linginna nanning, ngwu'ti linginna dimo'ra didi ngwügüürnä ngwüngün, ngwu'ti linginna yomon yüngün gwerre ngwu'ti äti mi'räng gwudi midi, dijalu diru nono Gijü gidi Ngwaalu gwuru dir'dal didi gwur'taling.

⁴ Iräy 'di ngwäälü 'dogo ndi ari gu'ru güngün giru 'taa 'di a papa gwani Äbräyim gwälliji gi'ra ngwong 'di 'dar gwanni ngwümätin je giyääränü!

⁵ Na yobo yati ari a ngwüji gilängir lidi Lawi gwanni ngwuma ru ngwur'dal uti yi'ra ngwong 'di ngwüji ngwudi Yijiräyil gwuru ngwüji ngwegen anni ari ngwüji ngwegen gwuru ngwüngüürnä ngwudi Äbräyim.

⁶ A be di'riny didi dir'dal dani Mäliki Jadig, da'ti ü'rädi gilängir lidi ngwügüürnä ngwudi Lawi, ngwube ape yi'ra ngwong 'di ndi Äbräyim ngwonjaci Äbräyim gwanni gwäti ngwuja'ri gwanni ngwuca ngwe Ngwaalu.

⁷ Ngwüji 'dar ngwülingidi ndi ari gwanni gwupana gwati onjaci ngindeng gwanni gwokana.

⁸ A be gwani ngwur'dal gwanni ngwati uti yi'ra ngwong 'di ngwüjü, gwuru ngwüji ngwümnä ngwadi ayi. A be gwani Mäliki Jadig, gwanni gwügwälliji Äbräyim gi'ra ngwong 'di, gitab gidi Ngwaalu garu nu, nginde gwuru diji danni dadi ele ndi midi gwur'tal.

⁹ A la gu mine ari ndi ari anni ge'ta Äbräyim gi'ra ngwong 'di, Lawi, gwanni gwati uti yi'ra ngwong 'di, gwuge'ta 'to gi'ra ngwong 'di.

¹⁰ Ndi ari Mäliki Jadig, anni mbudaar Äbräyim gwe, Lawi gwujuna gilaranu lidi digüürnä düngün dani Äbräyim.

Yicu gwuru dir'dal nono Mäliki Jadig

¹¹ Anni ätädi Ngwaalu ngwügüürnä ngwudi Lawi yir'dala, gwätädi 'to ngwüjü ngwudi Yijiräyil yobo gaji ge'te ge'te. A be mbuti gwa'ti ju giyir'dal giyee. No aar be ojeme ndi ari a bupi ji gwani dir'dal di'ter diru nono Mäliki Jadig ngwu'ti rüdi nono Aruuning.

12 Ndi ari manari gwürli gwuma ji gwani yir'dal, gwürli gwa ji 'to gwani yobo.

13 A be Deleny dege dani Yicu, gwanni gwondacaar gu yir'dala giyee, gwuru güülü gi'ter, gwere gwa'ti gwudi güülü nggoo gwapu yir'dala a'tur gidagad gomon gere.

14 Ndi ari yilinginna ndi ari Deleny dege di'tüdi g'ilängir lidi ngwüji ngwudi Yäwüdä, na güülü nggee gidi Yäwüdä ga'ti ge yobo yidi Müjä ondaju ngwuja'ri ngwani yir'dal.

15 Yi'ral giyee yaru nyi ye, yilinginna gilingenalu ndi ari yondaja gwani dir'dal di'ter dannu diru nono Mäliki Jadiging dima ila gweneno,

16 nginde gwanni gwapu yir'dala ya'ti gi'tinä dimürä de didi ngwüji ngwümnä, aar be gi'tini dimürä de didi yiima yidi midu gwüngün gwudi gwur'taling.

17 Ndi ari yündäjinä gitabanu gidi Ngwaalu yaru nu,
"Nga gwuru dir'dal yomonalu gwur'tal,
nono Mäliki Jadiging."

18 Ngwuja'ri ngwudi yobo gwerre, ngwuma gi'tini gay ge'te ndi ari gwami'ratu gwa'ti mbutu giyiuru

19 ndi ari yobo ya'ti ya mbütiyi yi'ral yere, a be gaji ge'te ge'te, liminje ätäda ge'tajing gwujayana gwunje 'donggaji Ngwaalu.

20 Yi'ral giyee ya'ti ärrinälu no, yimi'ridäär ye yi'rany! Ngwur'dal ngwoo ngwuru ngwügüurnä ngwudi Lawi ngwa'ti aar je mi'ricä yi'rany,

21 a be nginde gwani Kirictu gwuru dir'dal mi'ri gwe yi'rany anni ma Ngwaalu ci nu,
"Deleny diru Ngwaalu dimi'ridi yi'rany
na nginde gwa'ti gwa gwä'ri ngwuja'ri ngwüngün,
'Nga gwuru dir'dal gwur'tal.' "

22 Mi'ri gwe yi'rany nggwee, Yicu gwuma ru änjälü gwudi gekajidi gwanni gwujayana.

23 Kaji nggee yima ji ndi ari ngwur'dal ngwuju ngwonyadu ngwuru ngwügüurnä ngwudi Lawi, a be anni aa'ti je yi'rany gäbicä ndi ape yir'dala aar jalu gwur'tal,

24 a be Yicu gwumidu gwur'tal, nginde gwapu yir'dala yidi gwur'taling.

25 Yäy gu no, nginde gwäti yiima ndi mbütiyi g'ilängidiying ngwüji ngwanni ngwadi ila Ngwaalu nginde gwe, ndi ari nginde nggwo gwumidu gwur'tal ndi mandu 'dengge ngwotaci Ngwaalingalu gwani alanga.

26 Dir'dal dannu diru gi'ra diru gu no, datu nje gi'tiji buping gwege, nginde gwa ru gwanni gwujuru, gwujaw nono, Ngwaalu ngwuma äbri Yicung ngwüjänü ngwanni ngwuki, ngwallijala kerala.

27 Gwä'tüdi nono dir'dala ndoo dannu diru gi'ra, nginde gwa'ti äti ndi mi'rini nono giyomon giyomon, gwerre gwerre gwani ke gwüngün, ngwube o're ngwani ke gwudi ngwüji. Nginde gwümi'rinä nono gomomanu ge'te pu gwani ke gwegen kaji ganni giming ge mi'rini nono ligo'ro le lüngün.

28 Ndi ari yobo yati alliji ngwüjü ngwanni ngwami'ratu aar ru ngwur'dal ngwanni ngwuru yi'ra a be mi'ri yi'rany gwudi Ngwaalu gwanni gwujana giyobo, gwallija Gijü güngün ganni gimbutu giyir'dal gwur'tal.

8

Dir'dal dannu diru gi'ra gidi gekajidi gwanni gwuyang

1 Ngwuja'ri ngwanni ngwadi ar ngwe ari ngene ngwuru ngwee, ndi ari alanga läti dir'dala dannu diru gi'ra diru gu no, dannu dijalu kaama ngwudu'ri ngwudi Ngwaalu ngwuru Deleny kerala.

2 A nginde gwuru dinäd dani Yicu gwanni gwäpïjä Ngwaalinga yir'dala ngwaalu ngwanni ngwuru gä'tä 'didanu a Deleny ru digege'ta, ga'ti gi'tinä dji de dümnä.

3 Dir'dal dannu diru gi'ra dere dati aar alliji ngwügi'tüji Ngwaalinga angidajing na mi'rini nono gwudi ngwüji na gu no yiru gu ye'te ye'te gidir'dal ndee ndi äti yi'ral yani ligo'ro lüngün 'to ndi gätiji Ngwaalingalu.

4 Adinari gwuru gwudi diyängälü, gwa'ti gwadi ru dir'dal, ndi ari ngwüji ngwuju ngwanni ngwati gatu angidajingalu anaku ondaja gu yobo yidi Müjä.

5 Ngwati ape yiiru giyee yanni yiru ngwü'rimbil aar ru diil didi gä'tä ganni giru 'didanu nggo kerala. Yiru gu ye'te ye'te anaku gaji gidi Müjä. Anni mung ru gwadi pä gä'tä ganni giju'ru, gwuca Ngwaalu, "Diwayina gu ndi ari nga ge'te yi'ral 'dar aar o'rani yi'ral anaku enggacara je gu Ngwaalu kenala."

6 A be yiiru yanni yätädi je Ngwaalu Yicung, yipana giyiiru yegen anaku pana gu gekajidi gwanni gwurung gu dardan ndi gekajidi gwanni gwu'rin, na yigi'tinä ngwuja'ri ngwe ngwujayana ngwaru ngwe Ngwaalu.

7 Ndi ari adinari yere ya'ti yiju yiki ndi gekajidi gwudi gwerreng, gay ga'ti ba be gadi ji gani gekajidi nggwee gwuyang.

8 A be Ngwaalu ngwänggädi keng gwudi ngwüji ngwube ari, "Gaji nggo gindi

äny gwa ge'te gekajiding gwuyang ngwüji
ngwe ngwudi Yijiräyil
na ngwüji ngwe ngwudi Yäwüdä.

9 Gwa'ti gwa ru nono gwanni gwuge'teny gwerre ngwügüörnängä ngwe ngwegen

kaji ganni giminje ge määtä guy ge

nje okta nje 'tüyä ken gani Mijir,

ndi ari ngindenga la'ti rucu gekajiding gwüny ligor le'te pu,

a liminje gwürläci lu'ra.

10 Gekajidi gwuru nggwee gwanni gwadi nyi ge'te ngwüji ngwe ngwudi Yijiräyil

ma gaji ele nggone, a gu Deleny ari.

Äny gwa ge'te yobo yüny giyi'ranyanu yegen

na nje ulli giyigoranu yegen.

Äny gwa ru Ngwaalu ngwegen,

na ngindenga la ru ngwüji ngwüny.

11 Gwere gwa'ti ba be ngwenggaci dijü dijacidaar de,

na gwere gwa'ti ba be gwa enggaci gwenggen ngwuci, 'Lingidi Delenya,

ndi ari ngindenga 'dar liny lenge,

lanni lokana 'denggenanu na lanni lipana 'denggegenanu.

12 Ndi ari linje düdänijänü gwani ke gwegen

na la 'ti ba be linje düwäyiniji keng gwegen."

13 Ngwaalu ngwuma ari gekajiding nggwee gwuru gwanni "gwuyang," nginde gwuming ape nggwoo gwuju gwerre gwuming ruji gwu'rin. Na gwanni gwuru gwu'rin ngwuru yimäyin, nggwo gito gwadi ele ndi dudi.

9

1 A be gekajidi gwudi gwerreng gwäti dimürä didi äpiji Ngwaalinga yobo na ngwaalu ngwudi yobo 'to gidiyängälü.

2 Gä'tä gipänä ngwaalu ngwoo ngwudi yobo. Poor kubanu gidi Gä'tä, gäti gudina gidi lamba, a gu dümbür ji a gu yon yidi gatalu ji, ngwaalu ngwee, ngwucaar je Ngwaalu ngwanni Ngwuju'ru.

3 Gilu'ranu ngwaalu ngwudi Gä'tä ngwanni ngwüjädi gidrü ngwü'ridäär jänü dired de dannu düllälü, ngwucaar je ngwaalu ngwanni Ngwuju'rana.

4 Dagad diju gu didi yilun digi'tinä dab de a gu Dimbür ji didi gekajidi dibi'rüjinä dab de. Dümbür ndee, diju gu gimo giru dab gäti ngwonyanu ngwudi eny ngwani män, na duura didi Aruun dannu didogana läni liginyä, yo'rr yiru yimindi yanni yüllinä gu ngwuja'ri ngwudi gekajidi.

5 Gidimbürälä ndoo, ngwü'rimbil ngwudi yi'rr rom yidi näji yicaar je Järibim yiju gu aar iläda ngwaalingalu ngwudi düdänijänü gwudi ke. Gaji ga'ti ndi inggidi yi'ral giyee yere yere gweneno.

6 Anni ma aar gu gege'te yi'ral ku aar gu ele no, ati ngwur'dal äni giyomon giyomon ngwaalu ngwoo ngwüjädalü poor ati aar gu ape yiiru yidi yir'dal.

7 Ati be dir'dal dannu diru gi'ra ru 'dogo dati äni ngwaalu ngwoo ngwüjädi gilü'ru, ating gu äni 'dogo gomonanu ge'te pu gididlä, ating 'ti ändi a'tur ngwuy ngwanu, ating be äni yin ye yanni yating je gatalu yani ligo'ro lüngün na yani ke gwudi ngwüji ngwanni ngwati ärrü yi'ral yanni yiki la'ti gu lüngidi.

8 Ligü'rim lanni Liju'ru linggida dimürä de ndee ndi ari alanga la'ti la äni ngwaalu ngwanni Ngwuju'rana manari gä'tä gidi äpiji Ngwaalinga yobo gidi gwerreng nggona giju.

9 Yiru di'rimbil ndi aar nje enggaci gweneno ndi ari angidaji na mi'rini nono gwanni gwati aar gatalu, gwa'ti burna ndi ju'riyi ligor nono lidi diji dannu dati äpiji Ngwaalu yobo.

10 Gwani 'dogo yi'ral yidi eny na iyyi na yonyadanu yi'ter yani dimürä didi uni nono poor aar ru dimürä ndi äpini 'di a gaji ila gidi yir'dal gidi'riny dannu diyang.

Gekajidi yin ye yidi Yicu

11 A be anni ma Kirictu ila gwuru dir'dal dannu diru gi'ra gidi yi'ral yanni yijaw giyee ngene, nginde gwuma äni kä'tänü gojemana gimbutu ga'ti gi'tinä ngwuy ngwe ngwudi diji dümnä. Gä'tüdi gong gididlä, nggo kerala.

12 Gwa'ti ändi yin ye yidi yüwä na yändri, gwändi ngwaalu ngwoo Ngwuju'rana gomonanu ge'te pu bupud yin ye yidi ligo'ro lüngün. Aar nje ye ü'rälü giyirna yidi yi'rany nunnu ar gu mida gwur'tal.

13 Yin yidi yüwä na yändri na ngwaaru ngwudi yändri yu'du aar ngwe gwürä ngwüjü ngwürngü lingina aar ju'riyi lingina nono poor.

14 Manari giyee yiru gu no, ya be ru'tana yanni yärrinä yin ye yidi Kirictu. Ligü'rim le lidi gwur'taling, gwügäti ligo'ro lüngün ngwuru mi'rini nono gwanni gwumbutu Ngwaalu. Yin yüngün ya ju'riyi yigor yege giyi'ral yanni yati apa yi'rany, nunnu ar äpiji Ngwaalinga yiiru ngwanni ngwumidu!

15 Yiru giyee yanni yigäbicä Kirictung ngwuji gidiliganu aar nje gekajidi Ngwaalinga le gekajiding gwanni gwuyang, nunnu alanga lanni lurnida je Ngwaalu, ar ape yu'rina yidi gwur'taling yanni yaru ye. Ndi ari Kirictu gwärrü yi'ral giyee ngwayi aar nje ü'rälü ndi ke gwanni gwuma äpini kaji gidi gekajidi gwudi gwerreng.

16 Ma diji oladani ngwüjü ngwuja'ri ngwe ngwani yu'rin yüngün mung ayi, ngwati je 'ti ngwüji ge'ta giyiru 'di a inggidi ji ndi ari diji dima ayi.

17 Ndi ari ola gwadi ru yiima 'dogo manari diji dima ayi, ngwati aar je 'ti ge'ta giyiru manari diji ndoo daru gu ndo dimidu.

18 Yiru gu no, ndi ari gekajidi gwudi Ngwaalu gwudi gwerreng, gwa'ti 'di'rü yiuru ye 'di aar gwürä yin ye gwerre gwerre.

19 Yilinginna ndi ari Müjä anni mung üliji ngwüjü ngwuja'ri ngwudi yobo 'dar, ngwube ape yinä yidi yindri na yidi yüwä ngwuje rtaji yaanu ngwugu ülläji ngwola ngwanni ngwuri dirula de didirun ngwuye gwürä gitab gidi yobo ngwuye gwürä ngwüji.

20 Ngwari, "Yin giyee yiru yidi gekajidi gwanni gwucara je gwe Ngwaalu ndi ari ngaa rime."

21 A Müjä gwürä 'to gä'tä na ngwügwürä ngwony 'dar ngenone ngwanni ngwati aar ngwe ape dimürä didi gä'tä.

Yicu gwuru mi'rini nono gwanni gwumbutu

22-23 Yiru gu ndi ari yobo yati bupi ngwong 'dar ngwanni ngwuru ngwü'rimbil ngwudi ngwong kerala, aar gä'rini yin ye, ndi ari ma 'ti yin irädälü, düdänjänü gwati 'ti. Na anaku ati gu gä'tä gidi diyängälü mini ndi ar gwürä yin ye yidi yindri na yüwä aar je ju'riyi nono 'dogo dimürä de ndee, a be gä'tä ganni giru 'didanu ga mini mi'rining nono gwudi yin 'to yanni yipana ndi mi'ri nonon gwudi yin yidi yindri na yüwä.

24 Ndi ari Kirictu gwa'ti ändi ngwaalu ngwanni Ngwuju'rana ngwudi diyängälü ngwanni ngwuge'taar je ngwuy ngwe ngwudi ngwüji ngwümnä ngwuru 'dogo di'rimbil didi gä'tä ganni giru 'didanu, a be nginde äni kerala, nunnu ngwuru mandi ngwaalu ngwege ngwäyänü Ngwaalu.

25 Na nginde gwa'ti ändi kerala ndi mi'ri nono ligo'ro le lüngün ndi gätiji Ngwaalingalu mana na mana anaku ati gu dir'dal danni diru gi'ra äni ngwüdlä ngwüdlä ngwaalu ngwanni Ngwuju'rana yin ye yanni yä tüdi yüngün.

26 Adinari yiru gu, yadi be büpini ndi Kirictu ndi mi'rini nono ligo'ro lüngün giyomon pid pid 'tu'tu anaku gi'tinä gu didlä! A be gweneno gwuma 'tädlü gwodan gomonan ge'te pu bupud ngwüdlä ngwee nunnu ngwäbri ke gwudi ngwüji yi'rany ye yüngün.

27 Anaku rar gu ndi ari diji dümnä dati ayi gomonan ge'te pu, a be Ngwaalu pici yelenya,

28 no 'to Kirictu gwümi'rinäär gwe nono gomonan ge'te pu ndi ari ngwape keng gwudi ngwüji ngwonyadu. Na gwadi 'tädlü mana, gwä'tüdi ba be gwadi o'rada ndi ke gwudi ngwüji, a be gwadi o'rada ndi gilängidiyi ngwüji 'dar ngwanni ngwüdünicä.

10

Mi'rini nono gwudi Kirictu gomonan ge'te pu

1 Yobo yanni yätädi je Ngwaalu Müjäng yiru 'dogo di'rimbil ngene gi'diyängälü didi yi'ral yanni yijaw yanni giyo yindi. Yä'tüdi yi'ral yanni yiru 'di'danu yi'ra ye yegen. Yobo ya'ti äti yiima gwu'ren ndi mbütiyi ngwüji a'tur ngwanni ngwati 'donggaca Ngwaalinga mi'rini gwe nono aar gu gwä'ri'täjänü ngwüdlä ngwüdlä.

2 Adinari yäti yiima, mi'rini nono nggwee gwa'ti gwaadi aar dünäji ndi gätiji Ngwaalingalo? Ndi ari ngwüji ngwanni ngwati äpiji Ngwaalinga

yobo, ngwaadi gä'rini gomomanu ge'te pu bupud ngwa'ti ba be ngwaadi icinädä giyi'ral yere yegen yanni yiki.

³ A be yiru gu ndi ari mi'rini nono ngwati gwä'rri'tänänü ngwüdlä ngwüdlä ngwuje diwayiniyi keng gwegen

⁴ ndi ari yin yidi yindri na yüwä ya'ti ya äbrü keng kayanu gwudi diji.

⁵ Yäy gu no, anni ma Kirictu ila gididlä, gwondaja ngwari,
"Mi'rini nono na gatalu gwa'ti ang jädänü,
a be ngwangu ru ngwanni ngwuminje gi'tiji.

⁶ Mi'rini nono gwudi de'reny na gwudi keng
gwa'ti ang jädänü.

⁷ Nyi be ari, 'Äny nggwee,
äny gwändädi ndi ape buping gwunga gwani Ngwaalu,
anaku üllinär gu kitabanu gwani äny.'

⁸ Gwerre gwerre nginde gwaru nu, "Mi'rini nono na gatalu, na de'reny na mi'rini nono gwudi ke, gwa'ti ang jädänü aar ang 'ti jädänü." Nginde gwaru ngwaja'ri ngwee no anni ari yobo yati aar äpini.

⁹ Ngwube o're ngwari, "Äny nggwee, äny gwändädi ndi ape buping gwunga." Nginde yiming je äbrü yele yiju gwerre yiming je ge'taji gay ge'te yiming je ge'te giyoo yanni yima ila gwodan.

¹⁰ Ndi ari Yicu Kirictu gwärrü yi'ral yanni yibupa je Ngwaalu nding je ärrü, yanni yima aar nje ye ju'riyi nono mi'rini gwe nono gwudi ngwangu ru ngwungün ngwanni ngwuma gi'tini gomomanu ge'te pu 'dar.

¹¹ Giyomon giyomon, dir'dal dati dünälä ngwape yir'dala yani yobo yidi Ngwaalu ati je gu gwä'räji mi'rini gwe nono gwe'te gwe'te ngwanni ngwati 'ti äbrü keng kayanu gwudi diji.

¹² A be anni ma dir'dal ndee dani Kirictu gatu mi'rining nono nggwee gomomanu ge'te pu 'dar, nginde gwuma jalu kaama gidi Ngwaalu.

¹³ 'Tu'tu kaji nggoo, nggwo be ndi ombaci gomom ganni gadi ge Ngwaalu gäbici ngwuro'ta güwänälü gungün gora ge,

¹⁴ ndi ari mi'rini gwe nono gomomanu ge'te pu, nginde gwuma mbütüyi ngwüjü gwur'tal ngwanni ngwuming je ju'riyi.

¹⁵ Ligi'rim lanni Liju'ru londaci nje 'to ngwaja'ri ngwee. Laru gwerre gwerre Deleny daru nu,

¹⁶ "Gekajidi gwuru nggwee gwanni gwadi nyii le gekajidi ma gaji ila äny gwa ge'te yobo yüny giyigoranu yegen
na yinje ulli giya'ranyanu yegen."

¹⁷ Ngwo're ngwugendaji ngwari,
"Ke gwegen na apepe gwegen gwanni gwa'ti indä kayalu
gwa'ta be gwung diwayini mana."

¹⁸ Na manari yi'ral giyee yima aar je dädänijänü, mi'rini nono gwere gwa'ta be gwa ji mana gwani ke.

Urnidi ndi or'temaji na arngani

¹⁹ Yäy gu no ngwänggäri, a la be gatu linginalu ndi äni ngwaalanu ngwanni Ngwuju'rana yin ye yidi Yicu.

²⁰ Gay ge ganni giyang gi'gi'tijär nje ngwangu ru ngwe ngwungün ngwanni ngwo ngwumidu.

²¹ A gu no, a läti dir'dala danni dipa didi ngwu'dun gwudi Ngwaalu.

²² Ar be 'donggaci Ngwaalinga yigor ye 'di'didanu yicinänü gwulleney änni gwe Ngwaalu yigor ye yege yanni yima aar je gwürä aar gä'rini

giyi'ral yanni yiki na ngwanginu ngwege ngwanni ngwuma üyini yaw ye yanni yiju'ru.

²³ Ar be mätinälü mama ndi ge'taji gwanni gwati ar gwe ondaji, ndi ari Ngwaalu ngwanni gwaru ngwuja'ri, ngwuru ligor le'te pu.

²⁴ Ar be iriyi ngwäyälü ngwuja'ri ngwanni gwadi nje gäbici ar ojemajidi nono ndi ämnäjidi na ngwaalu ngwudi ape yiuru yanni yijaw.

²⁵ Aa'ti a la gatani acajiding gwüpäng, anaku loko lanni lima gu äbräji, ar be ojemajidi nono ar gu eladani gweere anni lingidär ndi ari gomom nggo ganni gadi ge Ngwaalu pici ngwüjü yelenya, gima ja gito.

²⁶ Manari a lima ji ndi elellalu mbar ndi ärrü yi'ral yanni yiki, anni ma ar lenge ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu ngwenggacaar nje Ngwaalu, mi'rini nono gwere gwa'ta be gwani ke gwege.

²⁷ A la be dünici 'dogo ndi aar nje gwe Ngwaalu obalu obalu gwe gwanni gwuru yedeny gwudi ligä lanni ladi u'diyi ngwüjü ngwanni ngwuru güwän gidi Ngwaalu.

²⁸ Nga nga lilingidi ndi ari yobo yidi Müjä gidiji danni dima je kiyi, dati je 'ti inädi dati aar 'rinye ma gu ngwüji ari rom (2) na tä'ril (3).

²⁹ Ya be ru'tana Ngwaalu gidiji ma de Ngwaalu obalu manari dima obe Gijü gidi Ngwaalu gora ge danni dima engga yinä 'tur yidi gekajidi yanni yigä'ridi nje na nginde gwanni gwuma lo Ligi'rimä lanni lati nje äpijä yimi'ra yidi Ngwaalu?

³⁰ Ndi ari gwülingidär gwanni gwaru nu, "Yüny yiru ndi gwalli yi'ra. Nggwa gwalli dämjä," na mana, "Deleny da obalu ngwüjü ngwe ngwüngün."

³¹ Yiki gwulleny ndi i'di kuyanü gidi Ngwaalu ngwanni ngwumidu.

³² Diwayinar yomon yidi gwerreng yanni yima ele, yanni yima ara je gu buri üllänü gwudi änni Ngwaalu Yicu gwe, anni ma gu mätinälü ndi enati gwupa gija ge giyi'rendenyanu.

³³ Kaji ge'te lillüdinä giyebedalu ara je übinälü, na kaji goko ngaa le dünä lanni lärrä je gu no yiriginä.

³⁴ Ara je inä lanni liju giyirna ngaa änni lijayanu ndi ara je apada ngwony ngwalu nunnu ngaa lilingidi ndi ari ngaa läti yu'rina kerala yanni yijayana yidi gwur'taling.

³⁵ Yäy gu no, aa'ti ngaa la gatu iciningänü gwalu mbüny, ngaa laji la mbuji gu'ru ginänü.

³⁶ Ngaa libupa ndi määtä yigor yalu, ndi ari manari ngaa ärrü buping gwudi Ngwaalu, ngaa la mbuji ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe.

³⁷ Ndi ari yitab yaru gito gwuru 'dogo gwoko gwulleny, "Nginde gwanni nggwo gwadi ila, nggwo gwindi gwa'ti gwa jana.

³⁸ A be gwüny gwanni gwüdünälü, gwa eelle änni gwe Ngwaalu. Na manari gwuma o'ra gwodan, gwa'ti gwuny jadanu."

³⁹ A be alanga lä'tüdi ngwüji ngwanni ngwü'rädi gwodan ar dudi, ar be ru ngwüji ngwanni ngwännä Ngwaalu ar gilängidini.

11

Änni gwe Ngwaalu

¹ Änni Ngwaalu gwani icinänü 'di'didanu na dünici gwani yi'ral yanni yati 'ti enggana ngwäy ngwe.

² Ndi ari ngwüji ngwudi gwerreng ngwäti ämning Ngwaalu, aar be jada Ngwaalinganu.

³ Änni gwe Ngwaalu a lilingidi ndi ari didlä 'dar digi'tinä ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu. No ngwong 'dar gididlä ngwanni ngwenggana, ngwügi'tinä ngwong ngwanni ngwa'ti enggana.

⁴ Änni gwe Ngwaalu Äbiil ngwügätiji Ngwaalingalu mi'rining nono gwujayana ndi mi'rini nono na gatalu gwudi gwenggen gwani Gayin. Yiru yanni yigäbicä Äbiling aar gwe be ari gwuru diji didünälü anni ma Ngwaalu gwondaji jayi gwe gwudi gatalu gwüngün na änni gwe Ngwaalu. Gwuma ayi a be änni gwe Ngwaalu gwüngün nggwona gwati aar gwe ondaji Äbiil gwuma ayi 'tu'tu jadu.

⁵ Änni gwe Ngwaalu, Akunug gwuma gatani didläyü ngwü'di'ri ngwele kerala gwumidu aa'ti yi'rany akana nono. Aar 'ti mbuja ndi ari gwuma Ngwaalu ape. Ndi ari gwerre gwerre ndi aar ape, gwondaja gwe yitab ndi ari gwuru diji danni dijädi Ngwaalinganu.

⁶ Manari nga gwa'ti äti ämning Ngwaalu, nga gwa'ti gwa burni ndi olati ndi jayiyi Ngwaalinganu. Ndi ari diji danni dadi ila Ngwaalu, gwerre gwerre ngwänni Ngwaalu ndi ari Ngwaalu ngwo na ndi ari ngwati ätäda ngwüjü ngwanni ngwati bupi 'dünngüngün 'di'didanu.

⁷ Änni gwe Ngwaalu 'to gwudi Nuuwa, gaji ganni gima ge Ngwaalu ondaci yi'ral ye yanni yiki yadi ele ndi ji ya'ting je na änggädi, a yedeny eny ngwu'dengenaji Ngwaalinga, ngwoda bälükä gwupa, gwanni gwuma gilängidiyi ngwüjü ngwüngün. Na änni gwe gwüngün Ngwaalu, ngwobalu ngwüji ngwe ngwudi didlä, ngwuru gwuma ape yu'rina yidi ngwüji ngwanni ngwüdünälü gwanni gwati ila änni gwe Ngwaalu.

⁸ Änni gwe Ngwaalu, Äbräyim gwu'dengenaca Ngwaalinga, anni urnidaar ngwü'di'ri ngwugatani geno güngün ngwele ken gi'ter ganni gica ge Ngwaalu ndi ari ga aar ätäda yu'rina, gwuma 'di'ri ngwele ngwaalu ngwa'ting je lingidi ngwüjüdi ne.

⁹ Änni gwe Ngwaalu, nginde gwuju ken nggoo nono mung ru dirnü ken gidi ngwüji ngwu'ter a mine Ngwaalu ru ngwoca gading ätäda ngindeng. Ating ji gäyätänü a gu Ijaaginga Yagub gwe ji lanni gwati aar le ape yu'rina yanni yaru ye Ngwaalu.

¹⁰ Ndi ari nginde gwügätädi kündär ngwäyänü ganni gäti yidingo Ngwaalu ngwuru ngwuge'ta aar oda.

¹¹ Änni gwe Ngwaalu 'to, a daw düngün dani Jarra gwanni gwuru dimäyän ngwuru gurum burni ndi lenge ndi ari gwänggädi ndi ari Ngwaalu ngwanni ngwaru ngwuja'ri, ngwuru ligor le'te pu.

¹² Na a gu no gidiji ndee de'te pu aar lenge Äbräyim gwe anaku rung gu dimäyän gwa'ti ba be äti yiima ndi lenge yijü yonyadu 'di aar ru nono yuurrumu kerala na nono dijicirä gidibirta danni dati 'ti da dü'ränä.

¹³ Ngwüji ngwee 'dar ngwuju na ndi ellele änni gwe Ngwaalu gwerre gwerre ndi aar ayi. Ngwa'ti apu ngwuja'ri ngwanni gwuca je ngwe Ngwaalu, ngwänggädaar je 'dogo ngwola ngwaalinganu aar je ape giyig-oranu. Aar ännäda ndi ari liru 'ter aar ru ngwünnü ngene gidiyängälü.

¹⁴ Ngwüji ngwanni ngwati gu ari yi'ral no, ngwülingidi ndi ari ngindenga gilo ndi dünici geno gegen ganni gadi aar gu ji.

¹⁵ Adinari liju ndi iräji ngwäy ken ngene gidiyängälü ganni gima aar gatani, laadi gu be mbojaji gay ndi o'raci.

16 Aar be manni ji ndi miní geno ganni gijayana gidi gerala. Yäy gu no, Ngwaalu ngwa'ti je yaaru apu ndi aar ci Ngwaalu ngwegen ndi ari ngwuming je gi'tijä gündärä mama.

17 Änni gwe Ngwaalu gwudi Äbräyím, ngwügäbici anni ma Ngwaalu idäji, ngwape gjuü güngün gani Ijaag ngwüminí nding ge mi'rini nono ngwügätiji Ngwaalingalu. Ngwube ru ngwanni gwapu ngwuja'ri ngwuca ngwe Ngwaalu ngwube miní ndi mi'rini nono giji ge güngün 'dogo giru ge'te pu ngwügätiji Ngwaalingalu.

18 Nginde gwülingidi gu ndi ari gwuca Ngwaalu, "Ndi Ijaag nga gwadi äti gilinge ganni garu nyi ge."

19 A be Äbräyím ge'te ndi ari Ngwaalu ngwäti yiima yanni yadi 'di'riyä dijü dayu mana. Na yima gu ru 'didanu ndi ari Äbräyím gwuma gwä'rä Ijaaging giyi'ranyanu na yi'ral giyee yiru gi'remna.

20 Änni gwe Ngwaalu, a Ijaag onjaci Yagubinga je Yiiju gwe gwani elette gwegen gwudi gweereng.

21 Änni gwe Ngwaalu, a Yagub gwüdirnädi kibro ngwukwuci Ngwaalinganu gwadi ayi ngwonjaci yiju yidi Yüjib rom (2).

22 Änni gwe Ngwaalu, Yüjib anni mung ji gito gwadi ayi, ngwondajani gwani 'tü ngwudi Yijiräyil ken gani Mijir ngwuje ondacani gwani yuya yüngün aar je apani.

23 Änni gwe Ngwaalu papanga nanni gwe lidi Müjä anni ma aar lenge Müjäng aar ape aar änjälü ngwäti ngwüüwayü tä'ril, ndi ari gwänggäädär gwä'tüdi 'tur, a je 'ti yedeny iti ngwuja'ri ngwudi deleny.

24 Änni gwe Ngwaalu, Müjä anni mung pe ngwu'donya ndi aar ci gwuru giji gidi gera gidi deleny didi Mijiring.

25 A nginde änni ndi aar acajidi giye'rendenyanu yidi yinäd ngwüji ngwe ngwudi Ngwaalu ndi ari ngwuji ndi jayanu gwudi ke gwobla gajanu.

26 Nginde gwänggädi ndi ari ji giyiriginä gwani nginde gwudi Ngwaalu gwanni Gwubrutar yelena, yipana gu'ru giyu'rin yidi Mijiring ndi ari gwombajidu ku'ru güngün gweere ganni gidünicä.

27 Änni gwe Ngwaalu gwüngün, ngwugatani Mijiring aa'ti yedeny iti küündä gidi deleny didi Mijiring ngwü'di'ri ngwele ndi ari gwänggädi Ngwaalinga ngwanni ngwa'ti enggana.

28 Änni gwe Ngwaalu gwüngün, a Müjä enggaci ngwüjü awa ndi ape dimürä didi Dambdani na gwürä gwudi yin nunnu yi'rany yanni yi'rinyiti yiju yanni yiru yi'ra yidi Ngwumijir, aa'ti ya akani yiju nono yanni yiru yi'ra yidi Yijiräyil.

29 Änni gwe Ngwaalu, a ngwüji 'dar ü'rü yaanu yidi Bar Alamring nono ma aar ele gidiyängälü dundalu. A be anni ma ngwüji ngwudi Mijiring miní ndi aar je gwuji, a je yaw i'dätiyi 'dar aar ayi.

30 Änni gwe Ngwaalu gwegen, aar gäbici yundi'ru yidi Ariyang aar i'di anni ma aar je landajalu aar je rekajalu yomonanu kwo'ra tä'ril (7).

31 Na änni gwe Ngwaalu, daw diru dedr dani Riyab anni mung änni ndi ülläji ngwujimidalu ngwudi Yijiräyil yirnü ngwanni ngwändi ndi ombaji genanu, nginde gwuma aar 'rinyiti ngwüjüngä le ngwanni ngwünyürtijä Ngwaalinganu.

32 Na yiru ange mana yonyadu yadi nyi ye ari? Gaji ga'ti ndi nyi ondaji gwani Jiduun na Baarag na Jämijün na Yapta na Däwüd na Jämüwil na ngwijir,

³³ änni gwe Ngwaalu gwegen, aar dami yelenya, aar übidiyi ngwüjänü, aar ape gu'ru ganni gica je ge Ngwaalu, aar gäbicäi ngwiira aar määtä ngwulem.

³⁴ Aar 'rinye yiima yidi ligä na aar mbuji yiima 'to aar abri aar je 'ti 'rinyiti. Ndi ami'rati gwegen, aar je ätäda yiima aar ru ngwongor ngwojema nono giyääränü aar dinyi ngwongora ngwudi yen poor.

³⁵ Änni gwe Ngwaalu, ngwaw ngwoko gwä'ri ngwüjü ngwegen mana gwanni ngwayu aar 'di'rälü mana ngwumidu. Na loko aar je pi 'di aar ayi aar 'donya ndi aar je gatalu ndi ari ngindenga lilingidi ndi ari la mbuji gu'ru gidi 'di'ri ndi midu gwanni gwujayana.

³⁶ Loko lima aar je äri ngwimä aar je pi ngwacal ngwe na loko aar je ummi aar je gekajalu korkon.

³⁷ Loko aar je aci yo'rr ye aar ayi na loko aar je ü'ränü rom aar je 'rinye na loko aar je pi yalal ye aar je 'rinye. Aar elellalu ligenna ngwurna ngwudi ngwagal na yoo'ra, aar nyangiralu, aar je übinälu aar je äri yiriginä.

³⁸ Ngwüji ngwee ngwujaw 'di aa'ti didlä ndee diki rüdi ngwaalu ngwädi je ngwäy, aar 'rä'rälü gitäny poor, giyenala ngwubanganu na ngwiyänü gidiyängänü.

³⁹ Ngwüji ngwee 'dar, ngwondaja ngwe Ngwaalu gwani änni Ngwaalu gwegen a be da'ti dannu dapu gu'ru ngwujari ngwanni ngwuca je ngwe Ngwaalu.

⁴⁰ Ngwaalu ngwugege'ta yi'ral yanni yijayana nunnu 'dogo aji a nje le Ngwaalu mbütiyi gwüpäng ngindenga le.

12

Ngwaalu ngwati reraji yijü yüngün

¹ Yäy gu no, anni ätar ngwüjü ngwee ngwonyadu ngwanni ngwinggidu änni gwe Ngwaalu gwegen, ngwo ngwiye nje, gäbicär be ar gatu 'to yi'ralalu 'dar mbüny yanni yati nje ünnici ar je gatana 'dar yanni yiki yanni yati nje gwü'ringgilyi torneny, ar dokalata kay ganni gima aar nje ü'rici ar gu or'temaja.

² Ar ombajidi ndi Yicu gwanni gwuru doo'ra ngwuru mbuti gwudi änni Ngwaalu gwege, gwanni gwor'temaja aar 'rinye kü'rälä gwani jayanu gwanni gwüdünica ngindeng, aar 'rinye yi'rany yiru yaaru kü'rälä gwuma jalu kaama gidi ngwudu'ri ngwudi yeleny ngwudi Ngwaalu.

³ İriyär be ngwäälü gwulleny gwani or'temaji gwüngün ndi übinälu gwanni gwübinä gwe ngwüjälü ngwanni gwuki, nunnu aa'ti ngaa la gakidi ngaa gatu yigor mbüny.

⁴ Ndi kwidi gwalu yi'ral ye yanni yiki yidi ngwüji gididlä, nga gilona la'ti mbuja dirbä ndi ari ara je 'rinye.

⁵ Ngaa lima dodani ngwujari ngwanni ngwor'temaja je ngwe Ngwaalu ndi ari ngaa liru yiji yüngüne? Nginde gwaru pa, "Gwani giji güny, aa'ti a gwa anidanu ola gwe gwudi Deleny na aa'ti a gwa gatu ligor mbüny ma aar ang girinyada giyi'ral yanni yiki.

⁶ Ndi ari nginde gwuru Deleny gwati reraji ngwüjü ngwanni ngwating je änni,

na gwati reraji dijü dere dannu dating änni nono giji güngün."

⁷ Or'temajar gidirbänü gwani reraji, Ngwaalu ngwärrä je nono yijü yüngün. Ndi ari giji gändi ne gati 'ti mbumbu gwüngün reraja?

⁸ Ma aar je 'ti reraja, na nono ati aar gu reraji ngwüjü 'dar, ngaa lä'tüdi yiji yidi Ngwaalu 'didanu ngaa läpinälü mbüny ngaa liru ngwurdina.

⁹ Ye'te ye'te mana, alanga 'dar, läti papang je lidi diyäng lanni lireraji nje ar je gu 'dengenaci. Ya ru'tana ndi ari ar denya Ngwaalinga ngwuru papa gwudi ngwügi'rim ngwege nunnu ar midil!

¹⁰ Papanga lege lati nje reraji gaji goko gwani yanni yänggäädäär je yijayana gwani alanga, a be Ngwaalu ngwati nje reraji gwani jayi gwege nunnu ar le acajidi ndi ju'ri gwüngün.

¹¹ Reraji gwati 'ti jaw kaji gweneno, a be gwati ang büdäyi nono. A be gwodan ngwube aji ngwapa 'ri'ring gwudi dünälü ngwügäbici ngwüjü ngwanni ngwurerajaar je, aar ru ngwüji ngwadatalu.

¹² Yäy gu no, ojemar be ngwuy nono ngwalu ngwanni ngwuju 'rigany na yirku yalu yanni giyo yiju 'ribül ndi ari,

¹³ "Ngaa gi'tiji yora yalu gay gidünälü," nunnu gwanni gwuru dimjo, aa'ti gwa ji ndi ele yimijonga, ngwube manni u'ri nono.

Arnganar aa'ti ngaa la obe Ngwaalinga gora ge

¹⁴ Jar 'di'däny ngaa ge'te yiima 'dar ndi eelle ladatalu ngwüjüngä le 'dar ngaa ju'ri ndi ari ma ju'ri erne, gwere gwa'ti äti enggang Ngwaalinga.

¹⁵ Arnganar ndi ari aa'ti gwere gwa ji gwa ami'rati giyimirü yidi Ngwaalu ndi ari aa'ti yigor yalu ya ru nono di'rokr 'danggalanu ara je nyamidiyi ara je digang lonyadu.

¹⁶ Arnganar ndi ari aa'ti gwere gwa ji gwümi'ridi ngwäyänü, dübidi Ngwaalinga gora ge nono Yijung, gwanni gwüpiyä yu'rinanu yüngün gwuru gi'ji giru gi'ra eny gwe gwudi gomon ge'te pu.

¹⁷ Ngaa lilingidi gu ndi ari anni mung aji ngwüminä ndi gwä'ri yu'rina yidi onjaci giyoo, yima aar je ünyä. Ngwuje minä yal ye ngwu'ti mbuja gay gere.

¹⁸ Ngaa la'ti indädi Ngwaalu ken ganni ga aar akani nono anaku arru gu ngwüji ngwudi Yijiräyil ken gani Jinä ganni gü'dinä ligä, giru dirim, ngwuru dumbil na dirun diru dudu.

¹⁹ Ngaa la'ti indädi ngwaalu ngwanni ngwärinä gu giil, na dulu danni dondaja ngwuja'ri anni ma aar je 'dingini, aar ari, a je yedeny eny aar pälü ndi ari aa'ti la je Ngwaalu ondaci mana.

²⁰ Ndi ari ngindenga la'ti äti ngwangina ngwadi aar ngwe 'dingini ngwuja'ri ngwündäjinä aar ari, "Di ma gong akani geno nono, aar aci yo'rr ye 'di aar 'rinye."

²¹ A ngwaalu ngwoo ru yedeny 'di aar gäbici Müjäng ngwondaji ngwari, "Äny gwudidi'ru yedenyo."

²² A be ngaa lima be ilada Ngwaalu ken gani Jäyün gani Üräjälim gwudi gerala, gwuru gündär gidi Ngwaalu ngwanni ngwumidu. Ngaa lima ilada giyi'rr ngwüü'ri ngwüü'ri, ndi o'rajidalu gwudi jayanu.

²³ Ngaa lima ilada ki'doonga gidi yiji yidi Ngwaalu yanni yiru yi'ra yanni yima aar je ulli ngwüriny ngwegen kerala. Ngaa lima ilada Ngwaalu ngwanni ngwati obalu ngwüji ngwe 'dar. Ngaa lima ilada ngwaalu ngwudi ngwügi'rim ngwudi ngwüji ngwanni ngwüdünälü ngwanni ngwuma aar je ge'te ngwumbutu.

²⁴ Ngaa lima ilada gidartan dani Yicu gwanni gwuma ji gidiliganu aar nje gwä'rajidi Ngwaalinga le ndi gekajidi gwanni gwuyang. Ngaa lima ilada

gÿin yidi Yicu yanni yÿgwüränä yondaja ngwuja'ri ngwujayana gÿin yidi Äbül.

²⁵ Arnganar gu be ndi ari aa'ti gwa aang obe gora ge gwanni gwondaja. Manari ngindenga liru Ngwüyäwüd lima 'ti gwännädi ngindeng gwanni gwübidaär gora ge gwanni gwürngädi je ngene gidüängälü, ya ar je be mbuji yanni yiru 'tanaa manari gwuma ar gwürläci lu'ra gwanni gwürngädi nje kerala?

²⁶ Kaji nggoo, yal yüngün yilagaja diyängälü, a be gweneno yiming ye yari nu, "Mana äny gwo're gwa'ti gwa lagaji diyängälü 'dogo jücü gwene, äny gwa lagaji gerala 'to."

²⁷ Ngwuja'ri ngwani, "Mana äny gwo're" ngwinggida ndi ari yanni yati lagadalu, ya äbrini, yäbingädi ngwong gwanni ngwügi'tinä nunnu aar jalu yanni yati 'ti lagadalu.

²⁸ Yäy gu no, anni raar gu ndi ari a lapu yelenya yanni yati aar je 'ti lagajalu, a la be ci Ngwaalinga yäy 'tu gwonyadu. A gu no, ar je äpiji yobo ye yanni yindi kayalu ar denya aar nje yedeny eny 'dünggüngün.

²⁹ Anaku aru gu yitab ndi ari, "Ngwaalu ngwege ngwuru ligä litä."

13

Ola gwudi Mi'ra

¹ Mätinärälü ndi ämnäjidi yengga.

² Aa'ti ngaa la dudanu ndi gwä'ri ngwörnü ndi ari yigäbicä ngwüju gwerre aar gu arri 'di aar gwä'ri y'rrä yörnü aar 'ti lingidi ndi ari y'rr yiru.

³ Diwayinar ngwüju gwanni ngwo giyorkon nono ma aang ngwe ji giyorkon gwüpäng. Ngaa runi ngwüjängä le gwanni ngwärräar je yündä nono ma aar je gu ärrä 'to.

⁴ A ngwüji 'dar denya agiding, a ngwümbür ngwudi ngwüji ngwagidu jü'rini, ndi ari Ngwaalu ngwa ji ngwobalu diji de dänni dimi'ridi ngwäyänü na ngwüjin 'dar.

⁵ Aa'ti ngaa liru ngwünäd ngwudi ngwü'riny, itär je yalu yanni yätä je kuyanü ndi ari Ngwaalu gwaru nu,

"Äny gwa'ti gwa gwe i'dädänü
äny gwa'ti gwa ang gatani a'tur."

⁶ No a la gu be icinädä ar ari,
"Deleny diru gataji düwä gwüny,
yedeny yere ya'ti yiny eny.

Ndi ari yiru ange yere ya aar nje diji ärrä?"

⁷ Giyomon 'dar, diwayinar ngwüju gwanni gwondaca je ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu. Ngaa je engga ndi ari lelella awa gidilä 'di aar ayi ngaa gwuji gora ndi änni Ngwaalu gwegen.

⁸ Yicu Kirictu gwuru gwe'te gwe'te anaku rung gu gwerre, gwuru gwe'te gwe'te gwene na gwa ru gwe'te gwe'te gwur'tal.

⁹ Aa'ti la je dudiyi, ngaa la gatani ngwuja'ri gwanni ngwündädä gu ngaa gwujani ngwuja'ri ngwu'ter. Yijaw gwulleny giyigor yege ndi ari ar ojeme nono yimi'rü ye yidi Ngwaalu, aa'ti yani dimürä de dani ngwudagi'ra gwanni gwa'ti äti gu'ru gere ngwüji gwanni ngwati je eny.

¹⁰ Alanga läti dagada dänni dati aar gu ape yiuru kä'tänü la'ti gu äti yiima ndi eny.

11 Gwerre, dir'dal dannu diru gi'ra dati ape yinä yidi mi'rini nono ngwuye ani ngwaalu ngwanni Ngwuju'rana yidi gatalu gwudi ke, a be ngwanginu gwudi gong gidi mi'rini nono ngwube ü'dini poor ngwaalu ngwudi üllälü.

12 Yiru gu 'to ndi ari Yicu gwiti yi'rendeny nono poor längir lidi gündär nunnu ngwuju'riyi ngwüjü nono ngwudi Ngwaalu yin ye yüngün.

13 Ar be 'tü, ar ele 'dünggüngün poor, ar üpini yaaru yanni yüpining je.

14 Ndi ari ngene gidädlä, a la'ti äti gündärä gidi gwur'taling, ar be mini gündärä ganni gadi ila.

15 Yicu gwe, gäbicä ar elada gweere ndi gätiji Ngwaalingalu yomon 'dar mi'rining nono gwudi ortada gwudi ngwulem ngwege ngwanni ngwati ondaji ngwüriny ngwüngün.

16 Aa'ti ngaa la dudanu ndi ärrü yi'ral yanni yijaw ndi aang le emadi li'ter, ndi ari mi'rini nono gwuru nggwee gwanni gwüjädü Ngwaalinganu.

17 'Dengenacar ngwelenya ngwalu ngaa 'dengenaji yelenya yegen ndi ari yiru yegen yiru ndi aar je arnga gilig'i rim lalu gaji 'dar ndi ari ladi je Ngwaalu otacalu gwani yiiru yegen. 'Dengenar je nunnu a yiiru yegen ru jayanu aa'ti ya ru ni ndi ari ya'ti ya gu jayi 'danggalu.

18 Otacar Ngwaalingalu gwani änyängä ndi ari a yigor yäri ju'ranu ndi ari nyii elelle giyomonalu 'dar li'di'räjä yi'rala.

19 Gwece gwece nggwa je päcälü otacar Ngwaalingalu ndi ari aar nyi gwä'ra a je o'raca puprang.

20 A Ngwaalu ngwudi adatalu, yin ye yidi gekajidi gwudi gwur'taling gwanni gwuma 'di'riyä Delenyalu dege dani Yicu giyi'ranyanu, gwuru doo'ra dipa didi ngwangal,

21 ara je ja'rima yi'ral ye 'dar yanni yijaw ndi ärrü buping gwüngün. Ngwape yiiru 'dengganu yanni yijädänü Yicu Kirictu gwe, gwanni gwünäjina giyomon 'dar. Yiru gu.

Aganni gwudi mi'rä

22 Ngwänggäri, nggwa je päcälü ndi nyi ännici ngwuja'ri ngwor'temaja je ngwe ndi ari ngwüllijä je 'dogo ngwa'ti olanu.

23 Äny gwubupa je ngaa lenge 'to ndi ari diweengga dege dani Timijawuj dima aar gatalu. Mung obana puprang, gwuny gwe ila ara je ombaja.

24 Agannar ngwüjü 'dar ngwanni gwuru yi'ra yalu ngaa aganni ngwüjü 'dar ngwudi Ngwaalu. Ngindenga lidi Italiyang, laganna je.

25 Ara je gu yimi'rü ji 'dar!

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Yagub Äni kitabanu

Yagub gwuru gwümätī gi'donga gidi Ngwaalu Üräjälim. Ngwube ulli ngwuja'ri ngwüngün ngwuje ükäci ngwikirijina ngwuru Ngwüyawüd ngwanni ngwa'ti ju Yijiräyil aar be badalu poor ngwüjänü ngwuru Garany. Enggaci gwudi Yicu gwinggidaar gwe kitabanu nggee gullu Yagub aar 'ti be utu ngwuja'ri ngwäyälü.

Ngwuja'ri ngwudi Yagub ngwinggida olang gwonyadu gwani eelle gwudi ngwikirijin. Yagub gwaru manari nga gwamnä Ngwaalu, nga gwa ape yi'ral ye'te ndi inggidi ämning Ngwaalu gwunga. Ola gwüngün gwindi gilingenalü. Manari nga gwuru diwayi, aa'ti nga gwa muli nono! Aa'ti nga gwa mi'ri ngwuy manari ämni Ngwaalu gwunga gwuma aar idäji. Aa'ti güündä ga ang apalu no. Aa'ti a gwa uti ngwüjänü ngwanni ngwünänü nga be obeda ngwüjälü ngwuru ngwayi. Ärrjä ngwüjü ngwu'ter yi'ral yijaw. Mätī lingla lunga nga mätā ami'rang gwunga. Ätädi Ngwaalinga lingina lunga nga gatada lingina lunga ndi bebere gwüngün. Kwudar dijego'rr de. Aa'ti nga gwa iringini yi'ral ye yanni yadi je ele ndi ärrī. Manari nga gwünänü, gataja ngwuwaya düwä ngwong ngwe ngwunga. Or'temaja nga jayi liguri nga otaci Ngwaalingalu gwani ngwüji ngwanni ngwüminä ndi je Ngwaalu gataji düwä.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni (1.1)
2. Eelle gwudi ämni Ngwaalu na gwudi bebere (1.2-8)
3. Ngwuwayi na ngwüji ngwanni ngwünänü (1.9-11)
4. Or'temaji gidirbā na ndi idäji (1.12-18)
5. 'Dingini na 'dengenaci ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu (1.19-27)
6. Arngani ngwaalu ngwani uti ngwüjänü (2.1-13)
7. Ämni Ngwaalu na yiiru yanni yijaw (2.14-26)
8. Mätī yi'ral yanni yati ar ye ari (3.1-12)
9. Bebere gwanni gwuru 'didanu (3.13-18)
10. Arngani ndi ru dimaad didi ngwüji gididlä (4.1-5.6)
11. Or'temaji na otaci Ngwaalingalu (5.7-20)

Aganni

1 Ngwuja'ri ngwee ngwündi 'dünggüny äny gwani Yagub gwuru dinäd didi Ngwaalu nvi ru dinäd didi Deleny dani Yicu Kirictu, ngwükäcä je ngaa ru yilü yidi Yijiräyil 'di na rom (12) lanni gilo libadalu giyenanu yidi ngwüji ngwuru Garany.

Nggwaganna je.

Mätinälü ndi mimiñi nono

2 Lani ngwänggäri, jayaranu manari dirbā donyadanu dima je mimiñi nono.

3 Ngaa lilingidī ndi ari mimiñi nono gwani ämni Ngwaalu gwalu gwata je gendaci yiima ngaa or'temaji.

4 A or'temaji ape yiiru yüngün ngwuje medaji 'danggalanu nunnu ngaa pe ndi bebere ngaa mbuti aa'ti ya gu ami'rati yere.

5 Manari gwere nggwo 'danggalanu gwami'ratu ndi bebere, ngwotaci Ngwaalingalu ngwanni ngwati ätä ngwüjü 'dar ligor le ngwuje 'ti gi'tinijälü yere yanni yiki, a ya aar je ätäädä.

6 Ma be ari gwuming otacalu, ngwuru diji dämnä Ngwaalu aa'ti da ru diji da'ti gäti ligoralu dümimänü, ndi ari gwanni gwati ümimänü, gwuru nono dudu didi yaw dati dirun ärälü ngwuye pi gändikä.

7 Diji ndoo aa'ti da ge'te ndi ari da mbuji gony gere Gideleny.

8 Nginde gwuru diji diru yigoranu rom (2) da'ti mätinälü ndi ape ape güngün 'dar.

Ngwuwayi na lanni linänü

9 Manari diweengga danni diru diwayi dima aar allijala, ngwiringini Ngwaalinga ndi allijala gwüngün.

10 A be nginde gwanni gwünänü manari gwuma aar ülläjälü, ngwiringini Ngwaalinga ndi ülläjälü gwüngün, ndi ari gwadi ele ndi ayi nono ngwududi nono gwele yibobo yidi ngwa'ri.

11 Ndi ari lingen lati anda a deja büdi a ngwa'ri ayi nono a yibobo ayi nono aar mi'ri tadalü a jayi gwegen geradalü. Yiru gu ye'te ye'te 'to gidiji danni dinänü, diji danni dinänü da ayi nono da dudi diju ndi 'täji ngwäy giyiuru yüngün.

Ngwaalu ngwa'ti idäjä diji

12 Gwonjacaar gwanni gwuru diji dor'temaja dimiminnär nono, nunnu manari dima gwällini, da aar giki gi'riba gidi yeleny gidi midu ganni gima gwe Ngwaalu ci ngwüjü ngwanni ngwati ämni ngindeng.

13 Ma aar je idäji mbuji, aa'ti diji da ari, "Ngwaalu ngwuru ngwidäjäiny." Ndi ari Ngwaalu ngwati je 'ti yi'ral yanni yiki idäjä na ngwati 'ti idäjä diju dere.

14 A be diji diru de'te de'te dati ami'ra gwüngün gwanni gwuki idäji ngwokta ngwi'dätiyi.

15 Ma ami'ra gwanni gwuki mätinälü, gwati apa keng a ke mung pe, ngwati apa yi'rany.

16 Aa'ti la je dudiyi, lani ngwänggäri ngwämni nje.

17 Angidaji 'dar gwanni gwujaw gwumbutu, gwati üllä ndi Papa gwanni nggwo kerala. Gwanni gwuge'ta ngwony ngwäti buri kerala. Ngwong ngwee ngwati gwugwurli buri gwegen nono diila a be Ngwaalu ngwati 'ti gwugwurulu a'tur.

18 Gwüjädi ndi aar nje ätäädä ngwuja'ri ngwanni gwuru 'didanu nunnu ar ngwe lingini ar ru yi'ra giyi'ral 'dar yanni yige'teng je.

'Dinginar ngaa ape yiuru

19 Lani ngwänggäri ngwanni ngwämni nje, ge'tar je ngwäy nono giyee, ndi ari a diji büdädi ndi 'dingini puprang, ngwube geraji lani ndi ondaji na ndi güündä ape,

20 ndi ari güündä gidi diji gati 'ti apu düningälü 'didanu gwanni gwüminä Ngwaalu.

21 Yäy gu no, Gatanar yidiganya mbüny 'dar na yere 'dar yanni yiki ngaa jilänü ngaa ämni ngwuja'ri ngwanni ngwuma kwüdinä 'danggalanu ngwanni ngwa je gilängidiyi.

22 Aa'ti ngaa la 'dingini ngwuja'ri 'dogo, no ngaa idäji yigo'ranu yalu. Apar ngwe yiuru.

23 Gwanni gwati 'dingini ngwuja'ri, ngwe 'ti be apu yiuru, gwuru nono diji danni dati ombani ngwäyanü ngwüngün kalmandranu

24 dati ombani lingina lüngün ngwele ngwududanu puprang ndi diwayina ndi ari diru 'taa.

25 A be diji danni dati ge'te yobo ngwäy nono mama, yobo yanni yimbutu yidi gatu linginalu, nggu elada no gwur'tal, dati 'ti dodana ngwuja'ri ngwanni ngwuming je 'dingini, ngwe be ape yiru ndi aar onjaci giyiru yüngün.

26 Manari gwere gwuma ci ligor lüngün gwümäti yobo ngwu'ti be mäti lingla lüngün 'di'däny, nginde gwidäjä ligo'ranu lüngün a yobo yüngün yiru 'tur.

27 Yobo yanni yati je Ngwaalu ngwuru Papa gwege ämni ndi ari yiju'ru aar jayi nono yiru giyee, ndi ombaji ngwumi'runu na ngwedela gidirbänü degen, a ndi rime ligo'ro lidi diji giyidigany yidi didlä.

2

Arngani ndi uti ngwüjänü

1 Lani ngwänggäri, anni rangaa ngwikirijün ngwudi Deleny dege dinäjinä dani Yicu Kirictu, aa'ti ngaa la uti ngwüjänü.

2 Ma diji de'te ila ngwaalu ngwudi o'rajidalu digenna gu'runga giru dab komon ngwugenne ngwureda ngwujaw, a be diji ila 'to danni diru diwayi ngwändä.

3 Ngaa be ombaji diji ndoo digenna ngwureda ngwujaw ngaa ci, "Ila nga jalu ngwaalu ngwee ngwujaw," ngaa be ci ndoo diru diwayi, "Dünü ngeno" ya "Jalu gidiyängälü ngene giyoranu yünü."

4 Giyee ya'ti mene ani ndi ari ngaa lati uti ngwüjänü ngaa ru nono ngweleny ngwanni ngwati pi yelenya ya'rany ye yegen yanni yike?

5 Lani ngwänggäri 'dinginar ngwuja'ri ngwee, Ngwaalu ngwä'tüdi ngwanni ngwäbrü ngwüjü ngwanni ngwanni ngwuru ngwuwayi ngwäyänü ngwudi ngwüji ngwudi didlä nunnu aar nänü ndi ämni Ngwaalu na ndi ape yu'rina yidi yeleny yidi Ngwaalu yanni yicung ye ngwüjü ngwanni ngwämna ngindengo?

6 Ati be ci ngwuwayalu mireny. Ngwüji ngwanni ngwünänü ngwä'tüdi mene ngwanni ngwata je ärräje? Ara je oktalu ara je ngwe ele ngwaalu ngwudi pi yelenyaa?

7 Ngindenga lä'tüdi lanni lati ci Ngwürinyälü mireny ngwuru yeleny ngwudi nginde gwanni gwätä je?

8 Manari ngaa 'didanu lati denya yobo yidi yeleny yanni giyo kitabanu gidi Ngwaalu yaru, "Ämnä gwanggalu anaku ata gu ämni ligo'ro lunga," nga nga gilo ndi je ärrä yanni yidünälü.

9 Ma be ari ngaa lati uti ngwüjänü, yärrä je yanni yiki a ngaa lima gikini yobo ye nono ngwüjü ngwanni ngwukiya yobanu.

10 Diji danni dati denya yobo 'dar nggu be obalu ye'te pu 'dogo, yani ndi ari yiming je kiyalu 'dar anaku rar gu.

11 Yiru ndi ari nginde gwanni ngwaru, "Aa'ti a gwa mi'ri ngwäyänü," gwuru 'to gwanni gwaru, "Aa'ti a gwa 'rinyidi." Manari nga gwuma 'ti mi'ridi ngwäyänü nga be 'rinyidi, yani ndi ari nga gwuma kiyi yobalu 'dar.

12 Ondaja nga arri nono ngwüjü ngwanni ngwadi ele ndi ngwe yobo obalu yanni yati ye diji gätini linginalu,

13 ndi ari obalu gwanni gwa'ti äti inäng, gwa aar gwe inggidi gidiji danni dati 'ti ngwüji inädi. Ndi ari ina gwati dami obengalu!

Ämni Ngwaalu gwa'ti äti yiranu gwayu

14 Yiru ange yanni yijaw lani ngwänggäri manari diji dati däti ämning Ngwaalu ngwube erne yiiranu? Da ämni Ngwaalu nggwee gilängidiye?

15 Nda ma diweengga diru dur ya gera dirnidi ngwureda na eny gwudi lingenö.

16 Ma be ari diji de'te 'dangalanu ci, "Ändi gora gijaw nga ji ngwaalu ngwübädänü nga eny nga pe," ngwu'ti be ärrijä yi'ral yere yimining je yidi lingenö, yiru ange yanni yijaw?

17 Yiru gu 'to no, ndi ari ämni Ngwaalu 'dogo gwanni ngwa'ti äti yiiranu, gwayu.

18 A be diji de'te da be ari, "Nga gwäti ämning Ngwaalu, äny gwäti yiiru."

Enggaci ämning Ngwaalu gwunga gwanni gwa'ti äti yiiranu, gwa ang be enggaca ämni Ngwaalu gwüny yiiru ye yanni yati nje ärrä.

19 Nga gwämnä Ngwaalu ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwe'te pu. Yijaw! A mene ngwujego'rr ngwati gu pa ämni 'to ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwe'te pu, ati je yedeny eny 'di ati aar didi'ri.

20 Wä de'rr ndee, yiminä je yanni yadi ondaji ndi ari ämni Ngwaalu ngwanni gwa'ti äti yiiranu gwuru 'ture?

21 Diqüurnä dege dani Äbräyüm da'ti Ngwaalu ca gwüdünälü anni mung apa gijü güngün gani Ijaag gading ge mi'rini nono gidagade?

22 Änggädär ndi ari ämni Ngwaalu gwüngün gwelataar yiiru ye yüngün gwüpäng, na ämni Ngwaalu gwüngün gwuma mbuti yiiru ye yanni yärrung je.

23 Yiru gu anaku üllinäär gu kitabanu gidi Ngwaalu yima äti ngwäyänü ndi ari, "Äbräyüm gwämnä Ngwaalu a gu be Ngwaalu i'räci ngwuru diji didünälü," aar urnidi dimaad didi Ngwaalu.

24 Änggädär 'di ndi ari diji dati dünälü yiiru ye yanni yating je ärrä, ya'ti ani ämni gwe Ngwaalu 'dogo.

25 Yiru gu ye'te ye'te no 'di 'to gidedr dani Riyab, gwä'räcäär ndi ari gwüdünälü gwani yiiru yüngün anni mung ülläji ngwujimidalu ngwükajäär je ngwuje 'tüyi aar ele gay ge gi'tere?

26 Nono lingina mung 'ti äti ligi'rämänü, layu. No ämni Ngwaalu gwanni gwa'ti äti yiiranu, gwayu.

3

Ke gwudi lingla

1 Lani ngwänggäri, aa'ti ngaa la ru ngwoorta lonyadu, ndi ari ngaa lilingidi alanga lanni lati enggaci ngwüjü, la ji linje le obalu obengalu gwanni gwupana.

2 Alanga 'dar lati obalu ngway ngwonyadu. Manari gwere gwati 'ti ärrü yi'ral yere yanni yiki a'tur ndi ondaji gwüngün, nginde gwuru diji dimbutu, däti yüma ndi ruyi lingina lüngün 'dar.

3 Manari a lima änicü ngwumirta yu'runga ngwulem, nunnu aar nje 'dengenaci ar je ruyi, ngwati ar je gwügwürli ngwanginalu ngwengen 'dar.

4 Na nono gwele ngwübälükä. Aar ni pe nono ange, ati je dirun dojema nono dinga, ngwati je dilimi dooko gwügwürläji ngwaalu ngwüminä je gu doorta degen ndi ele.

5 Yiru gu ye'te ye'te 'to gilingla, liru gu'ru gooko ngwangu ating be iringini gwulleney. İriyā ngwäyälü giligä gwele mung obalu looko, lati u'diyi didänyälü 'teny.

⁶ Lingla liru liqä 'to, liru gu'ru giki lati gu yi'ral 'dar ila ngwanginu ngwudi diji. Lati kiyi diju nono ku, ngwugatu miding gwudi diji ku giligä na lati aar gatu 'to giligä lidi yi'rendeny.

⁷ Ngwäng 'dar, yi'rä, ngwong ngwanni ngwati ele yora yalu, na ngwong giyaanu ngwati je ngwüji lingidiyi drü aar ru ngwudi 'dunung,

⁸ a be diji dati 'ti mäti (lingidiya) lingla drü. Liki lati 'ti jalu jicom, lonyadu yiyaanu yati 'rinyidi.

⁹ Lati ar le ortada Delenya dege ar le ortada Papang gwege, ar le 'täji ngwünyü gidiji danni digi'tinä giyi'remna yidi Ngwaalu.

¹⁰ Ngwulemanu ngwe'te ngwe'te, ngwati ortada aar 'täji ngwünyü. Lani ngwänggäri, ya'ti yaadi gu ru no.

¹¹ Yaw yanni yami na yanni yinyira yati iritädi gidel de'te de'te?

¹² Lani ngwänggäri, dimnigor dati 'ri'ri yiminite na diguri dati 'ri'ri yimnigora? Na 'to del danni dinyira yaw dati 'ti iritädu yaw yanni yami.

Bebere gwudi gerala

¹³ Yäru gwanni nggwo gwubebera gwülingidi 'danggalanu? Gäbicär ngwuje inggidi elelle gwe gwüngün gwanni gwujaw, apepe gwanni gwäpinä ligor le lüllänü gwudi bebere gwuru.

¹⁴ Ma be ari ngaa lati 'rati ngwäy jicir yi'dünyü, ngaa arrada giyur giyigoranu yalu, aa'ti ya ye iringini giyee ngaa je nyi'rini yanni yiru didanu.

¹⁵ "Bebere" gwanni gwuru gu no, gwa'ti üllü kerala ngwube ru gwudi diyängälü, gwä'tüdi gwudi ligi'rüm, gwuru gwudi dijego'rr.

¹⁶ Ndi ari manari ngaa liru ngwü'düny ngaa arrada giyur, 'digwü'ridänü gwati ji a yi'ral äpini 'dar yanni yiki.

¹⁷ A be bebere gwanni gwati üllä kerala, gwerre gwerre, gwuru gwanni gwujuru, ngwuru änni gwudi adatalu, gwati denya, gwati 'dengenaci, gwäti inängänü gwupa, a gwati 'ri'ri yuula yanni yijaw, gwati übidänü ngwuru 'didanu.

¹⁸ Lanni lati ge'te adatingalu aar kwoy ladatalu, yati aar je 'tüyü yanni yidünälü.

4

'Dengenacar Ngwaalinga

¹ Yiru ange yanni yati apa dugiding aar apa kading 'danggalanu? Yä'tüdi mene ndi ari yati ila ndi ami'ra gwati kwudi 'danggalano?

² Gong gata je araanu ngaa 'ti be mbuju. Ata be kajidi ngaa 'rinyidi nunnu nga mbuji. Ngaa je 'ti be mbuju yanni yiminä je, no ati aang be kadi ngaa kwudi. Ngaa la'ti äti, ndi ari ngaa lati 'ti otaca Ngwaalingalu.

³ Manari ngwuma je otacalu, ngaa lati 'ti mbuja, ndi ari ngaa lati utalu yigor ye yiki nunnu ngaa ye ärrü yi'ral yanni yämi'rädi yigor yalu.

⁴ Ngaa gilee liru ngwüji ngwümi'ridi ngwäyanü, ngaa la'ti lingidi ndi ari ätäjidi yimaada didlängä le, yani aar nje Ngwaalu ke ngwäye? Diji danni dima aar ru didlä de dimaad, dima ru güwan gidi Ngwaalu.

⁵ Ngaa laru gitab gondajalu 'dogo a'tur anni arung ligi'rüm lanni lige'teng 'dengganu, lati nje iye yigoranu nunnu ar änni Ngwaalinga jüco?

⁶ Ati aar nje be nginde gendaci nje yimi'rä. Yiru giyee yaru ye gitab ndi ari,

"Ngwaalu ngwati 'donya ngwuja'ri ngwudi diji danni dati piyi ligo'ro Ngwube ru dimi'rü gidiji danni dati okeye ligo'ro."

⁷ Ätädär be Ngwaalinga yigo'ro yalu. Kwudar dijego'rrnga le da je be abri.

⁸ 'Donggacar Ngwaalinga gito nginde gwa je be 'donggaca gito. Unar ngwuy nono nga nga lanni liki, ngaa gä'rini yigor yalu, nga nga lanni liru yigoranu rom.

⁹ Runar, ngaa ari dulu de gwulleny. Gäbücär ngwimä ngwalu ngaa ari yal ngaa gäbücä jayinganu ngaa jalu kürüing.

¹⁰ Okeyar yigo'ro yalu ngwäyänü Gideleny, gwa je be piyi gwa je näji.

Aa'ti nga gwa obalu gwanggalu gwe

¹¹ Lani ngwänggäri, aa'ti ngaa la ludidi ngwuja'ri ngwe ngwanni ngwuki. Gwanni gwati ondiijaji kwenggenala ngwuja'ri ngwanni ngwuki nggwe obalu, nginde gwati ondiijaji giyobala ngwuye obalu. Manari nga gwati obalu yobo ye, ya'ta je mäti nga gu be jalu nda ye obalu.

¹² Gwanni gwuru dobo gwuru gwe'te pu, ngwuru deleny gwuru gwäti yiima ndi gilängidiyi na ndi gerajalu. Nga be ani yärü ndi obalu gwanggalu gwe?

Gatada ngwäyänü Ngwaalu

¹³ 'Dinginar gweneno, nga nga gilee lati ari, "Gwene ya bigänü a ladi ele kündär nggee ya kündär nggone, ar gu jalu didläyü. Ar gu bileda ar mbuja ngwü'rinya."

¹⁴ Ange gwuru, ngaa la'ti lingidi 'di ndi ari yiru ange yanni yadi ji bigänü. Midi gwunga gwuru ange? Gwuru nono dumbil dele dati ji gwooko ngwube aji ngwabralu.

¹⁵ Ngaa laadi manni ari, "Ma gu Ngwaalu ari, a la midi, ya ar je ärrü giyee ya ar je ärrü giyone."

¹⁶ A be Ngaa gilo be lati irringini ngaa piyi yigo'rala yalu, irringini nggwee 'dar gwuru gwanni gwuki.

¹⁷ Yäy gu no, gwe'te gwe'te gwanni gwati lenge yi'ral yanni yijaw nding je ärrü ngwuje 'ti be ärrü, yating je ärrü yanni yiki.

5

Arnganar lanni linänü liru ngwüriginä

¹ 'Dinginar gweneno, nga nga lanni ru ngwüji ngwünänü, arar ngaa runi gwani dirbä danni ndo dindi dada je mbuji.

² Goola galu gima 'digi'ri ngwured ngwalu ngwuma je ngwuruwal eny.

³ Dab na Buta gwalu gwuma iyini. Iyini gwegen gwuru gwanni gwadi inggidi keng gwalu ara je eny ngwangina nono ngwalu nono ligä. Nga nga lima gwä'räji gola gi'du giyomon giyä'di yidi gwodaning.

⁴ Ge'tar be ngwäyälü! Ndi ari gu'ru ganni gwü'ridängää ngwüji ngwe ngwanni ngwata je äpiji yiiru ngaa je 'ti be ätädi, ngwo ngwudugu yal ye 'danggalu. Na yal yidi ngwüji ngwanni ngwäpijä je yiiru, yima je Deleny diru yiima 'dingini.

⁵ Nga nga liju gididlä liriyalü ngaa enyalu yelenya ngaa amiya yigo'ranu yalu. Ngaa likwudiniya yigo'ro yalu nono yindri komon gidi rce.

⁶ Ngaa lima obalu ngwüji ngwe ngwanni ngwujaw nono ngaa je 'rinye ngwanni ngwa'ta je ärrü yi'ral yere.

Or'temaji gid'irbänü

⁷ Lani ngweengga, mätar yiguri 'di a Deleny o'ra. Änggädär anaku ati gu diji danni dati kwoy dünici yona ndi 'tüdä gidiyäng. Na awa dati määtä

liguri ngwüdünici giranyu ganni gati ni a yon 'tüdä na ganni gati pi yona aar äti ngwäy.

⁸ Mätär be yiguri nga nga 'to, ngaa mätinälü 'di'däny ndi ari Deleny ndoo dindi puprang.

⁹ Lani ngwänggäri, aa'ti ngaa la äbänginijidi giyinenanu, nunnu aa'ti Ngwaalu ngwa ji ngwa je ngwe obalu ngwuja'ri ngwee. Gwanni ngwati obalu ngwüji ngwe nggwo gito, nggwo gwüdünü gilängir.

¹⁰ Lani ngwänggäri, or'temajar nono ngwüjirä ngwanni ngwondaja ngwüriiny ngwe ngwudi Deleny ndi ari ngwumbuju dirbä.

¹¹ Anaku lingidä gu ndi ari a länggädi ndi ari, lonjaacar je lanni lor'temaju. Nga nga li'dingina or'temaji gwe gwudi Äyüb, ngaa lima engga ndi ari gwuma Ngwaalu ärrä gwodanalü. Ngwaalu ngwuru dinä ngwanni ngwati je ngwüji inä.

¹² Yanni yipana gu'ru, lani ngwänggäri, aa'ti nga la pi yi'rany Ngwaalu ngwe na gere ge, na diyäng de, na gong ge gere. Gäbicä "Yäying" gwunga ngwani yäy, na "Bäring" gwunga ngwani bäri, ya la gwe obalu.

Utalü änni gwe Ngwaalu

¹³ Diji dere 'danggalanu ndo gidärbäno? Gäbicär ngwotaci Ngwaalingalu. Diji dere dijayano? Gäbicär ngwelnge ngwortada Ngwaalinga.

¹⁴ Diji dere 'danggalanu düma? Gäbicär ngwurnidi mbumbung je lidi gi'doonga aar abingaci Ngwaalinga aar bruti yila ye ngwüriiny ngwe gwudi Kirictu.

¹⁵ Otaci Ngwaalingalu änni gwe Ngwaalu, gwa gäbici diju danni dümä da u'ri nono. No da Deleny 'di'riyälü. Manari dapu gwanni gwuki, da aar düdänijänü.

¹⁶ Yäy gu no, 'täjidärälü giyi'ral yalu yanni yiki ngaa otacidi Ngwaalingalu nunnu ara je Ngwaalu u'riyi nono. Otaci Ngwaalingalu gwudi diji danni didünälü gwäti yiima ndi ärrä yi'ral.

¹⁷ İliyä gwuru diji dümnä nono alanga je, ngwube otaci Ngwaalingalu gwulleney ndi ari aa'ti gere ga ni, a gere allala ngwüdläyü tä'ril na didläyü dü'ränü ngwu'ti nu.

¹⁸ Ngwo're ngwotaci Ngwaalingalu nunnu a gere ila kerala ngwunni a ngwong 'tüdä gidiyängänü, o're a gere ni.

¹⁹ Lani ngwänggäri, manari gwere gwuma gatani ngwuja'ri ngwanni ngwäti ngwäyänü, ma be ari gwuma diji dere gwä'ra,

²⁰ lingidär ndi ari gwanni gwati gwä'ra diju danni diki kay gidi dudi, diming gätäjä yi'rany a da aar gwü'rübäci yi'ralalu yanni yiki yonyadu.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Butruj gi'ra ge'te Äni kitabanu

Ngwuja'ri ngwanni ngwuru gi'ra ngwullu je Butruj ngwondacung ngwe ngwükirijinä ngene ngwucaar je “Ngwüji ngwanni ngwäbrä je Ngwaalu,” ngwanni ngwubadalu mbüny mbüny kangir ngwaalu ngwudi gen gweneno gicaar Türkiyä. Yanni yiru gi'ra gidi ngwuja'ri yiru ndi or'temaji ngwüji ngwanni ngwadi uli ngwuja'ri ngwee ngwübinäär jälü aar mbuji yi'rendenya yani änni Ngwaalu gwegen. Butruj gwubupa nding je diwayiniyi Yicu gwe gwanni gwayu ngwü'di'ri mana na ngwuja'ri ngwe ngwüngün gwanni gwaru nggwe gwadi o'ra, nunnu a ngindenga äti ge'tajing. Ngwuja'ri ngwee aar änni aar or'temaji giyi'rendeny yegen, aar icinänü ndi ari idäji gwuru gwani 'didanu gwudi änni Ngwaalu gwegen a la aar je be ätädä gu'ru “komon gadi ge Yicu Kirictu 'tädälü” (1.7).

Or'temaji gwe nggwee kaji gidi dirbä, Butruj gwüpäcä 'to ngwüjälü ngwanni ngwadi uli ngwuja'ri ngwee ndi aar elelle nono ngwüjü ngwudi Kirictu.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni (1.1-2)
2. Ange gwuru ndi ge'taji (1.3-12)
3. Elelle gwudi ngwüji ngwuju'ru ngwudi Ngwaalu (1.13-2.17)
4. Gwuji gora gidi yi'rendeny yidi Kirictu (2.18-25)
5. Ru dikirijän na yi'rendeny (3.1-4.19)
6. Ola gwani lanni lati okta gi'donga gidi Ngwaalu (5.1-11)
7. Aganni gwudi mi'rä (5.12-14)

Aganni

¹ Äny gwani Butruj gwuru doo'ra dükäjär didi Yicu Kirictu, ngwuja'ri ngwee ngwükäci nje ngwüjü ngwanni ngwäbrä je Ngwaalu ngwobadalu ngwuru ngwirnü poor ngwaalu ngwee gwani Buntuj, Galatiya, Gäbüdükiyä, Ajiya na Bijiniyä.

² Ngwanni ngwäbräär je anaku lingidi gu Ngwaalu ngwuru Papa 'tu'tu gwerre ngwuje ju'riyi Ligi'rim le nunnu aar 'dengenaci Yicu Kirictung ngwaje gwüra yin ye yüngün.

Aar je gu yimi'rü ji ara je gu adatalu ji gwirälü.

Näji Ngwaalinga gwani ge'taji gwanni gwumidu

³ Ar näji Ngwaalinga ngwuru Papa gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu. Ndi ari ndi inä gwüngün gwanni gwupa 'dengge, a lima lingini lingining gwanni gwuyang ndi ge'taji gwanni gwumidu 'di'ri gwe gwudi Yicu Kirictu giyi'ranyanu.

⁴ Aar nje äñji giyu'rinanu yanni yati 'ti 'digi'ru a'tur aar ralu aar medadi. Giyo yirimitjära je kerala

⁵ ngaa lanni letadu gu yiima yidi Ngwaalu ämning gwe gwalu 'dünggüngün 'di a gilang gwanni nggwo mama, ngwa ji ngwü'tädälü komon nggä'di gidi gwodaning.

⁶ Jayar banu gwulleny gwani ngwuja'ri ngwee, a be gweneno, mimiñni nono gwonyadu yi'ranu gwa je mbuji gaji gooko.

⁷ Ya je mbuji giyee nunnu aar inggidi ndi ari 'di'didanu änni Ngwaalu gwalu gwanni gwupana gu'ru gidab danni dati medadi danni dati aar

gwalli nono ligä le nunnu aar ombaji ndi ari diru 'didanu. Änni Ngwaalu gwalu gwuru gu no, ndi ari ngwümbüjini gwuru 'didanu ndi orta, ndi näji na ndi denya, ma ji ma Yicu Kirictu 'täälü.

⁸ Gwa'ti aang änggädi, ngaa be änni. Gwa'ti aang änggädi gwenene, ngaa be ännäci lijayanu gwulleney lonyadu gu näji gwupa.

⁹ Ndi ari ngaa gilo ndi ape gu'ru gidi änni Ngwaalu gwalu, gwani gilang gwudi lingeno lalu.

¹⁰ A gwani gilang nggwee, ngwüjir ngwanni ngwondaja giyimirü yanni yadi ara je Ngwaalu ukäcä, yiminäär jälü gwulleney aar ye arngani gu'ru gipa.

¹¹ Aar bupi ndi ari ye lenge gaji aar ye lenge ngwuja'ri ngwanni ngwinggida je Ligirim lidi Kirictu lanni liju 'denggenanu. Anni ondajing gwani yirrendeny yanni yadi mbuji Kirictung, a gwani näji gwupa gwanni gwadi gwuja.

¹² Ngwaalu ngwondaca ngwüjirä ndi ari ngwa'ti äpijä yigo'ro yegen yiuru, ara je be äpiji yiuru. Anni ondacaar yiral ye yanni yima je 'dingini gweneno. Ngaa li'dingina ngwuja'ri ngwee ngwanni ngwondaca je ngwüji, ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwani Yicu Ligirim le lanni Liju'ru lukäjinä kerala. 'Di ndi ari yir'rr 'to yijädi ndi ombaji yiralanu giyee.

Ju'rar

¹³ Yäy gu no, jar balu ngwäy ngwe ngwudi yigor yalu aang arngani gwani yiuru. A ge'taji gwalu 'dar jada giyimirü yanni yadi ara je Yicu Kirictu ätäda mung 'täälü.

¹⁴ Nono yiju yidengenaca Ngwaalinga, aa'ti ba be ngaa lo'raci eelleng gwudi amira gwudi lingeno gwele gwuju yogo ye gwerre.

¹⁵ Ngaa be ju'ri anaku ju'rung gu gwanni gwurnida je, no ju'rar be giyiral 'dar yanni yata je ärrä.

¹⁶ Ndi ari yüllinä no yaru nu, "Ju'rar, anaku ju'riny gu."

¹⁷ Ndi ari anni urnidangaa Ngwaalinga ngwuru Papa gwanni gwati 'tu utu ngwüjänü ndi pi yelenya yüngün, eellar eelleng gwudi ngwüji ngwuru ngwirnü ngene gididlä ara je yedeny eny.

¹⁸ Ngaa lilingidi ndi ari la'ta je ü'rädälü kay ganni ga'ti äti midinganu gägätjänärä je mbumbunga lalu ngwong ngwe ngwanni ngwati dudi nono buta na dab,

¹⁹ ara je be ü'rälü yin ye yidi Kirictu yanni yiru gu'ru, gwuru Girany ganni gijaw nono ga'ti rngü.

²⁰ Gwäbräär 'tu'tu gwerre didlä da'tina gi'tinä, gwuma aar be 'täjälü kaji nggee gidi gwodaning gwani nga nga.

²¹ Nginde gwe, ngaa lima änni Ngwaalu ngwanni ngwü'diriyälü giyiranyanu ngwünäji, a gu no, änni Ngwaalu na ge'taji gwalu nggwo gwüjädi Ngwaalu.

²² Gweneno anni ma aang gä'rini yigo'ro yalu 'dengenaji gwe 'didanung nunnu ngaa äti änning ngwengga 'di'didanu, ännäjidär gwulleney 'tu'tu giyigoranu.

²³ Ndi ari ngaa lima lingini linginäng gwanni gwuyang ngaa lä'tüdi yuula yanni yati äni, ngaa be ru yuula yanni yati 'tüdä, midi gwe na mätinälü gwe gwudi ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu.

²⁴ Ndi ari yüllinä yaru nu,
"Midi gwudi ngwüji 'dar gwuru nono yanya,
na näji gwegen gwuru nono yibobo yidi didäny.

Yanya yati undi na yibobo yati ayi nono aar mi'ri'ti,
²⁵ a be ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwati jalu pupud.”
 A ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwanni ngwondacara je ngwe.

2

¹ Yäy gu no, gätär be yi'ral mbüny yanni yiki yani yi'rinya na i'däjänü 'dar, yimur'tuny, yü'düny na yani lo gwere 'dar.

² Rüdär nono yijü yilngitäär je girem, ara je yan yanni yiju'ru yidi ligi'rim ami'ra nunnu ngaa ye pe ndi gilang gwalu,

³ ndi ari gweneno ngaa lima lenge ndi ari Deleny dijaw.

Ngwu'dun ngwudi ligi'rim na lanni läbräär je

⁴ Ngaa lindädi 'dunggüngün, ndi ari nginde gwuru nono go'rra giru gidingo ganni gimidu gi'dünyidädi ngwüjalü ngwanni ngwati oda, a be Ngwaalu äbrü ngwurujü gu'ru gipa ngwäyänü ngwüngün.

⁵ Nga nga 'to liru nono yo'rra yimidu yüdädäär ye ngwu'duna ngwudi ligi'rim, ndi ari ngaa ru ngwur'dal ngwanni ngwuju'ru ngaa äpiji Ngwaalinga mi'rining nono gwudi ligi'rim gwanni gwüjadänü Yicu Kirictu gwe.

⁶ Ndi ari yüllinä kitabanu yaru nu,
 “Ombaja ndi ari äny nggwo gwügäti go'rralu ngwaalu ngwani Jäyün,
 ganni gäbriny ngwuru gu'ru,
 a gwere gwanni gwa gu gatada ngwäyänü,
 gwa'ti gwa yaaru ape a'tur.”

⁷ A be gweneno nga nga lanni länni 'dunggüngün, go'rr nggee gipa gu'ru 'danggalu. A be lanni la'ti ämnä 'dunggüngün ngwube ari,
 “Go'rr ganni gi'dünyidädi ngwüjalü ngwanni ngwati oda,
 gima ru gidingo gidi ngwu'dun.”

⁸ Na gima ru 'to,
 “Go'rr ganni gima ru nono gimle gadi gäbici ngwüjü aar gu obalu
 ngwuru ngwur'da ngwudi i'diyi ngwüjü.”
 La obalu, ndi ari linyurtanu ndi änni ngwuja'ri aar gu ru 'to ndi ari lige'tajaar je gu.

⁹ A be ngaa liru ngwüji ngwäbräär je ngaa ru ngwur'dal ngwudi yeleny yidi Ngwaalu, ngaa ru ngwüji ken ngwanni ngwuju'ru, ngaa ru ngwüji ngwudi Ngwaalu ndi ari ngaa ondaji orta gwe gwüngün nginde gwanni gwü'tiyä je gidirimänü ara je 'täjä giburalu gwüngün gwanni gwuru 'ter.

¹⁰ Ngaa gwele gwerre lä'tüdi ngwüji, a be gweneno ngaa lima be ru ngwüji ngwudi Ngwaalu. Ngaa gwele gwerre, ngaa la'ti inädi Ngwaalinga a be gweneno, ngwuma je be inä.

Ellele gwudi ngwikirijin

¹¹ Lani ngwumaad ngwüny, nggwa je päcälü ngaa liru ngwümnü ngaa ru li'ter ngene gididlä ndi ari gatanar ami'rang gwanni gwuki gwudi lingenö gwanni gwati aar kwudi ligi'rim le lalu.

¹² Elellar elelleng gwanni gwujaw ngwüjänü ngwudi didlä, ma aar je üpäci yi'ral nono yanni yiki ngaa je gäbici aar engga apepeng gwalu gwanni gwujaw ngwuje gäbici aar näji Ngwaalinga komon nggä'di gidi gwodaning gadi aar nje ge iljja.

'Dengenacar ngwelenya ngaa 'dengenaci ngworta

¹³ 'Dengenacar yelenya 'dar yanni yīgī'tinā ngwūjānū, gwani Deleny. Ma aar ani denya delenya danni diru gi'ra dū'rādi yeleny nono ku,

¹⁴ na ma aar ani denya ngwartana ngwūngūn, ngwūkājīng je aar gīkījī ngwūjū ngwanni ngwa ārrī gwanni gwuki aar je gwāllīnī lanni lati ārrī yi'ral yanni yīndī kayalu.

¹⁵ Ndi ari bupi gwuru gwudi Ngwaalu ndi ārrī yi'ral yanni yijaw, ya gābīcī ngwūjū ngwanni ngwati ondaji yi'donggala, aar määtä ngwūnyū ngwengen.

¹⁶ Gätinār linginalu aang elellalu aa'ti be ngaa la gu rtanu ngaa ārrī yi'ral yanni yiki. Elellar ngaa ru ngwīnād gwudi Ngwaalu.

¹⁷ Dīnyādār ngwūjū 'dar ngaa āmnājīdī yengga yidi ngwīkīrījīn ara je yedeny eny Ngwaalu, ngaa denya delenya.

¹⁸ Ngaa lanni liru ngwīnād, 'dengenacar ngworta ngwalu ngaa je denya aa'ti la je 'dengenaci 'dogo lanni lijaw drū ara je jayī ngwāy, ngaa je be 'dengenaci 'to lanni liki drū agaa je ke ngwāy.

¹⁹ Ndi ari yijayi gu manari ye'rendeny yima mbuji dijū yīrīgīnā kay gidi Ngwaalu.

²⁰ Yiru ange ya ara je i'rācī manari ngaa līpīnā gwani ape gwalu gwanni gwuki? Ma be ari ye'rendeny yimbujanga gwani ape gwunga gwanni gwujaw, or'temaja be, giyee yijaw Ngwaalu.

²¹ Yiru giyee yanni yornacara je, ndi ari Kirictu gwumbuju yi'rendenya yani nga nga ara je gī'tijānī gay ngaa gwuji gora gūngūn.

²² "Nginde gwa'ti ārrā yi'ral yere yanni yiki,
aar 'ti mbojaja i'dājīng nono gwere ngwulemanu ngwūngūn."

²³ Anni lūdāār yi'ral ye yiki, ngwuje 'ti gwā'rācānū ngwugwalli dāmjä, anni mbujing yi'rendenya, ngwuje 'ti iya yedenyo, ngwube gatada ligo'ro lūngūn Ngwaalu ngwanni gwati ūbīdī yi'ralanu.

²⁴ Nginde giligo'ro lūngūn gwapu keng gwege ngwanginu ngwūngūn kūrālā nunnu ar ayi ndi ke ar be midī gwani dūnālū. Ngwāmmā ngwe ngwūngūn, lima je yi'ri nono.

²⁵ Ndi ari nga nga gwele liru nono ngwangal ngwududu a be gweneno, ngaa lima o'raça Yicung gwanni gwuru doo'ra ngwuru dangida danni dati arnga lingeno lalū.

3

A ngwaw na ngwur 'dengenacidi

¹ Lani ngwaw, 'dengenacar 'to ngwuru ngwalu nunnu manari gilona lere lanni la'ti āmnā ngwujari, aar je gwūrli elelle gwe gwanni gwujaw gwudi ngwaw ngwegen

² ma aar engga elelleng gwudi ju'ri na denya gwudi ngwaw ngwegen.

³ Aa'ti jayī gwalu gwa ru gwudi ngwanginu poor, nono ndi mīcīnī ngwā'rū ndi genne dab nono, ndi genne buta nono na ndi genne ngwureda ngwanni ngwu'ri.

⁴ Ngaa be manni bupi jaying gwudi ligor lalū gwanni gwati 'ti medadu, gwani jayī drū gwalu na jilānū gwalu gwudi ligi'rim, yiru giyee yanni yipa gu'ru ngwāyānū Ngwaalu.

⁵ Ndi ari yiru giyee yanni yīndī ye ngwaw ngwujū'ru ngwudi gwerreng ngwanni ngwūgātī ge'tajing gwegen Ngwaalu aar gwe jayiyi yigo'ro yegen. Aar 'dengenaci ngwuru ngwegen.

⁶ Nono Jarrang, gwanni gwu'dengenaca duru dūngūn dani Äbräyīm 'di ating urnidi doorta dūngūn. Ngaa liru yera yūngūn manari ngaa lati ärrī yi'ral yanni yidūnālū aar je 'ti yedeny itī giyi'ral yere.

⁷ Aar gu ru 'to 'danggalu nga nga lanni liru ngwur, jayar drū ngwaw ngwalu ngaa je ärrī yi'ral yijaw ngaa je denya ndi ari ngindenga liru ngweengga ngwami'ratu na ndi ari lemada le giyimī'rānū yidi angidaji gwudi midī nunnu aa'ti yere ya jī yū'rū otacing Ngwaalingalu gwalu ngwāy.

Mbuji yi'rendenya gwani apepe gwanni gwujaw

⁸ Ndi mī'rā, nga nga 'dar acajidar gwüpāng lamatanu, inājīdār, ämnājīdār yengga, jayar yiguri ngaa ru ngwumulu.

⁹ Aa'ti ngaa la gwā'rāji yi'ral yanni yiki yi'ral ye yanni yiki, aa'ti ngaa la lujidi ngaa be onjaci ngwūjū ndi ari yiru giyee yanni yornacara je Ngwaalu nunnu ngaa jī ngaa ape gu'ru galu gidi onjaci.

¹⁰ Ndi ari,

"Gwere gwanni gwadi ännī miding gwudi ligo'ro lūngūn
a yomon mbuji 'dar yanni yijaw,
ngwümāätā lingla lūngūn giyi'ral yanni yiki na ngwulem ngwūngūn ndi
ondaji yi'duru.

¹¹ Ngwugwurla giyi'ral yanni yiki ngwuje ärrī yanni yijaw.
Ngwūmīni adatingalu ngwugwoda.

¹² Ndi ari ngwāy ngwudi Ngwaalu ngwati iye ngwūjū gwanni
ngwūdūnālū
na lating je geraji lānī lūngūn ma aar otacalu.
Ngwuje be gwūrlāci lu'ra lanni lati ärrī yi'ral yanni yiki."

¹³ Yārū gwa je akani nono manari yigor yitājānū ndi ärrī yi'ral yanni yijaw?

¹⁴ A be manari yiru gu ndi ari ara je yi'rendeny mbuji yani ärrī gwalu yi'ral yanni yidūnālū, Ngwaalu ngwa je onjaci. "Aa'ti yedeny ya je eny giyi'ral yanni yati iye ngwūjū yedenyo, aa'ti yedeny ya je eny ma ara je iye yedenyo."

¹⁵ Ngaa be ge'te Kirictung ngwuru Deleny giyigoranu yalu. Jar mama giyomonalu 'dar nda je enggaci lanni la je otacalu gwani ge'taji gwanni gwātāngāā. Ngaa je be enggaci yigor ye yijilānū ngaa je denya.

¹⁶ Gābicār yigor yalu aar jayi nono, nunnu lanni lata je ūpācī yi'ral nono yanni yiki ndi elelle gwalu gwanni gwujaw ndi Kirictu, a je yaaru ape giyi'ral yegen yanni yiru yi'duru.

¹⁷ Yijayana ndi ari manari bupi gwuru gwudi Ngwaalu, ara je yi'rendeny mbuji gwani ärrī yi'ral yanni yijaw aa'ti yi'rendeny ya je mbuji lärrū yi'ral yanni yiki.

¹⁸ Ndi ari Kirictu gwayu gwani ke gomonanu ge'te pu gwanni gwūdūnālū gwani lanni la'ti dūnālū, nunnu ara je apada Ngwaalu. Gwū'rinyitāār giligeno a be Ngwaalu midiyi Līgī'rīm le,

¹⁹ Līgī'rīm le gilee liming le ele 'to ngwondaca ngwūgī'rīmā ngwudi ngwūjī ngwanni ngwugekanalu.

²⁰ Ngwanni ngwūnyürtijā Ngwaalinganu 'tu'tu gwerre gaji ganni gīmātijā je ge Ngwaalu liguri gaji ganni giju ge Nuuwa ndi ge'te bālūkā. Gibālūkānū, looko 'dogo, liru 'dübā (8) gwuma aar gwe gilāngidīni giyaanu.

²¹ Na yaw giyee yiju yiru gi'remna gidi yaw yanni nyinyinä ye gweneno ngaa ye gilängidini 'to. Ya'ti ani üyini yirledo nono yidi ngwanginu, aar be ani äniälü gwudi icinänü gwudi ligor lanni lijaw ngwäyanü Ngwaalu. Yata je gilängidiyi 'di'ri gwe gwudi Yicu Kirictu giyi'ranyanu,

²² gwanni gwuma allu kerala na nggwo gwujalu yelenya kaama gidi Ngwaalu a gu yi'rr na yeleny na yiima 'dengenaci.

4

Midiji Ngwaalinga

¹ Yäy gu no, anni mbuja Kirictu yi'rendenya ngwanginu ngwüngün, yäy gwodanar banu 'to yi'ral ye giyee ye'te ye'te. Ndi ari gwanni gwa yi'rendeny mbuji ngwanginu ngwüngün, ke gwuma äbrini kay 'dünggüngün.

² Yäy gwa'ti ba be gwelelle gididlä düngün danni di'dälü gwani ami'ra gwanni gwuki gwudi lingeno, ngwube manni ärrü buping gwudi Ngwaalu.

³ Ndi ari ngaa lonja yomon kaji gwerre ndi ärrü yi'ral yanni yati je ngwüji ärrü gwudi didlä. Yani elelle gwegen gwudi yidigany, ami'ra gwanni gwuki, rlälü, yi'rinyinä yiru yütä na didülä danni diki.

⁴ Yanni yima gäbici ngwüjü ngwudi didlä gweneno aar allalu ndir ndi ari ngwa'ta le acajidu giyi'ralanu yanni yiki drü ati aar je be ürrä yirginä nono.

⁵ A be la ji ya je ye Kirictu otacalu gwanni nggwo gwa ji gwa otaci ngwüjälü gwanni ngwumidu na gwanni ngwayu.

⁶ Yiru giyee yanni yigäbica a be ngwuja'ri gwanni ngwujaw ündäjinä 'di ngwüjänü gwanni ngwo gweneno ngwayu nunnu lanni lima aar le obalu gay ge gidi diji dümnä ndi ari liki gilingeno, aar midi giligi'rim gay ge gidi Ngwaalu.

O'ra gwudi Yicu gwuma ja gito

⁷ Mi'ra gwudi yi'ral 'dar gwuma ji gito. Yäy gu no, beberar be ngaa mätinälü nunnu ngaa otaci Ngwaalingalu.

⁸ Giyi'ralala giyee 'dar, ämnäjidär gwüpäng gwulleny, ndi ari ämnäjidä gwati gwü'rübäji yi'ralalu yonyadu yanni yiki.

⁹ Apajidar yirnü gwüpäng la'ti äbinginü giyinenanu.

¹⁰ Angidaji gwe guy ganni gima aar je Ngwaalu angidaci, emadar ge giyiuru gwüpäng yigor ye ye'te pu ngaa ruyi yimi'ra yidi Ngwaalu yanni yonyadu yi'ranu.

¹¹ Manari gwere gwati ondaji, ngwondaji nono mung ondaji ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu. Gwere gwanni gwati ape yiuru, ngwuje ape yiima ye 'dar yätädi je Ngwaalu nunnu a Ngwaalu ortani giyi'ral 'dar Yicu Kirictu gwe gwanni gwuru näji ngwuru yiima yidi gwur'taling. Yiru gu.

Mbuji yi'rendenya yani yikirijin

¹² Lani ngwumaad ngwüny, aa'ti ngaa la allalu ndir ndi miminni nono gwudi ye'rendeny yanni yimbuja je, nono ma yi'ral mine ru yimbuja je ya'ti linginna.

¹³ Ngaa be jayanu ndi ari ngaa gilo lacajidu giye'rendenyanu yidi Kirictu, nunnu ngaa ji ngaa jayanu gwulleny komon gadi ge näji gwüngün 'tädlü.

¹⁴ Manari ngwüji ngwo ngwüllüdä je gwani Kirictu, yijayi gu 'danggalu ndi ari Ligi'rim lidi näji na lidi Ngwaalu gilo 'danggalu.

¹⁵ Manari ye'rendeny yima je mbuji, aa'ti yanni ndi ari nga gwu'rinyidu na ndi ari a gwuru du'ram na a gwärrü yi'ral yere yanni yiki na ndi ari a gwändi giyi'ralanu yunga yä'tüdi.

16 A be manari yi'rendeny yimbujanga yani ndi ari a gwuru dikirijin, aa'ti yaaru ya ang ape nga be ortada Ngwaalinga ndi ari nga gwapu ngwuringu ngwungun.

17 Ndi ari gaji giru gadi ge Ngwaalu obalu ngwüji ngwe, ndi aalu ngwüji ngwe ngwudi ngwu'dun ngwudi Ngwaalu. Ma be ari gadi aar ge aalu 'dengge gwerre gwerre, ya be ru 'tanaa ngwüji ngwanni ngwünyürtija ngwuja'ranu ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwujaw?

18 Na ndi ari,

"Manari vojema ngwüju ngwanni ngwüdünälü ndi aar mbuji gilanging, yadi be ru 'tanaa ngwüji ngwudi didlä na ngwanni ngwuki?"

19 Yäy no, lere lanni lati je yi'rendeny mbuji yani bupi gwudi Ngwaalu, aar ätäda Ngwaalinga yigo'ro yegen ngwanni gwuru ligor le'te pu ngwuge'ta, aar gwuji ndi äri'ral yani yijaw.

5

Ndi mbumbunga na ngwamal

1 Äny gwüpäcä mbumbunga jalu 'danggalanu, äny gwuru 'to mbumbu kimaad gegen nyi ru gwanni gwänggädi yi'rendenya yidi Kirictu. Nyi ru gwe'te gwanni gwa ji gwa acidi ndi näji gwanni gwa ji gwa 'tädlü.

2 Rüdär ngwoo'ra ngwudi gi'doonga gidi Ngwaalu ganni nggo gombajanga, ngaa je iye liru ngwangida, aa'ti ndi ari ngaa je äri'yiima ye, aar be ru ndi ari yärrä je yigor ye yalu anaku bupa je gu Ngwaalu ndi ru. Aa'ti yani ndi ari ngaa lübjä ngwü'rinyänü, ngaa je be jada ndi äri'ligor le.

3 Aa'ti la je acajanu lanni lätdärä je Ngwaalu nunnu ngaa je ombaji, ngaa be ru ngwoo'ra ngwülijä gi'donga gora gijaw.

4 Ma be aji ma Kirictu gwanni gwuru doo'ra didi ngwoo'ranga 'tädlü, la je be änjji giyelenyanu yani gu'ru gidi näji gwanni gwati 'ti medadu.

5 No 'to lanni liru ngwamal, 'dengenacar je lanni lipana. Ngaa 'dar, okeyar yigo'ro yalu ndi apajidi gwüpäng, ndi ari,

"Ngwaalu ngwati 'donya ngwüju ngwanni ngwati piya yigo'ro yegen ngwuje be gi'tiji yimi'ru ngwanni ngwati okeya yigo'ro yegen."

6 Okeyar be yigo'ro yalu kuyanü gidi Ngwaalu ganni giru yiima ndi ari ara je 'di'riyalü kaji nggä'di gindi.

7 Gätädär yi'ral nono 'dar yani yata je pici yigoranu, ndi ari nginde gwuru gwanni gwada je gu ge'taji ngwäyanü.

8 Mätär yigo'ro yalu nga arrgani. Ndi ari güwän galu gani dijego'rr ndo diru nono diira dilandalu ngwari guba ngwümini nunnu mung mbujalu gwere ngwobedalu ngwungadini.

9 Kwudar le be lidirninälü 'di'däny ndi änni Ngwaalu ndi ari ngaa lilingidi ndi ari ngweengga ngwalu giyen dar ngwo 'to ngwumbuja je yi'rendeny giye'e ye'te ye'te.

10 A Ngwaalu ngwudi yimi'ru 'dar, ngwanni ngwurnida je ndi ari aang acajidi ndi näji gwungun gwudi gwur'taling ndi Kirictu, manari yi'rendeny yima je mbuji gwooko, nginde ligo'ro le lüngun gwa je gwä'ra gwa je ojemeye nono ara je giki ngaa mätnälü 'di'däny.

11 Nginde gwuru gwanni gwuru näji ngwuru yiima yidi gwur'taling. Yiru gu.

Aganni gwudi mi'ra

12 Ngwuja'ri ngwee ngwoko ngwükäji nje ngwe diwengga dani Jiliwanij gwanni gwati nyi engga gwuru diweengga diru ligor le'te pu, bupi gwüny

ngwani nda je ojemeye nono nga je enggaci ndi ari yimi'ru yiru giyee yidi Ngwaalu yanni yiru 'didanu. Mätinär gwälü 'di'däny.

¹³ Gi'doonga gidi Babling* ganni gäbrä je le Ngwaalu, gaganna je ara je giji güny Gideleny gani Murkuj aganna.

¹⁴ Agannajidar giyenenanu agannajiding gwudi ämnä.
Ara je gu adatalu ji 'dar, ngaa lanni gilo ndi Kirictu.

* 5:13 5.13 Babil ngene gwuru gi'remna gidi gündär gani Ruma. 5:13 5.13 Yiiru 12.12

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Yuwana gi'ra ge'te Äni kitabanu

Yuwana gwuru doo'ra dükäjäär ngwoo'ranu ngwükäjäär je (ngwanni ngwujaar Yicunga le). Gwänggädäär aar 'dingini gwondaja aar akani nono. Yuwana gwuca Yicung gwuru ngwuja'ri ngwudi midu, nginde gwanni gwujaar papa gwe gwur'tal (1.1–2). Yuwana gwudiwayiniya ngwüjü ngwanni ngwadi uli ngwuja'ri ngwee ngwuru 'didanu ngwani Yicu ndi ari ngwoorta ngwuju ngwonyadu ngwanni ngwuru ngwu'duru ngwanni ngwati nyi'rini ndi ari Yicu gwuru gwanni gwani Kirctu (2.22). Aar nyi'rini ndi ari gwuma ru diji dümnä gilingeno (4.2). A ngwikirjün mätinälü 'di'däny ngwuja'ri ngwanni ngwenggaar je 'tu'tu gerre (2.24).

Yuwana gwüpäcä ngwikirjünälü aar ellele elleng gwanni gwuju'ru aar ämnäjidi. Ngwuje ci aar änni Kiji gidi Ngwaalu aar dengenaci ngwuja'ri ngwüngün. Ngwuje diwayiniyi ndi aar gwuji Yicung, nunnu ma ji mung o'ra mana aar gu icinänü ngwäyänü 'dünggüngün (2.28).

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Ngwuja'ri ngwudi midu (1.1–4)
2. Midu ndi acajidi gwudi papa na Giji güngün gani Yicu (1.5—2.29)
3. Elellar nono yiji yidi Ngwaalu gididlanü ndee (3.1–24)
4. Ngaa lenge ndi ari yiru ange yanni yiru 'didanu na yanni yiru yi'duru (4.1–6)
5. Ämnär Ngwaalinga ngaa ämnäjidi (4.7–21)
6. Ämnär Kiji gidi Ngwaalu (5.1–21)

Ngwuja'ri Ngwudi Midu

¹ Änyängä lullu ngwuja'ri ngwudi midu ngwuju 'tu'tu gwerre ngwanni ngwu'dingini nje, nje engga ngwäy ngwe ngwäri nje inggidi nje akani nono ngwuy ngwe ngwäri ngwuru ngwee ngwaru nyii ngwe gweneno.

² Midu nggwee gwü'tädälü nyii engga nyii gwe ondaji, ara je be enggaci ndi ari ngwuja'ri ngwuru ngwudi midu gwudi gwur'taling gwanni gwuju ndi Papa gwuru Ngwaalu aar nje be 'täcälü.

³ Ngwuja'ri ngwanni ngwänggädi nje, nje 'dingini, ngwuru ngwondacara je ngwe nunnu ar gu acajidi ar gu emadanu gwüpäng. Ar emadi ndi acajidi gwüpäng na acajidi gwege nggwee gwuru Ngwaalinga le ngwuru Papa na Giji güngün gani Yicu Kirictu.

⁴ Änyängä lullu ngwuja'ri ngwee, nunnu a jayanu gwege ru gwanni gwumbutu.

Ellele Buri gwe

⁵ Ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwanni ngwu'dingini nje ndi Yicu ara je be ondaca. Ndi ari Ngwaalu ngwuru buri, dirim dere da'ti 'dünggüngün a'tur.

⁶ Ma be ari nunnu a lima ari gwacajidar le ar be ellele gidirimänü, a liru ngwu'duru na ellele gwege gwa ru 'tur.

⁷ A be manari a lima ellele giburalu anaku ru gu Ngwaalu buri, a la be äti acajiding gwüpäng 'didanu, na yin yidi Giji güngün gani Yicu, yinje oyaji kengalu 'dar.

⁸ Manari a lima ari a la'ti ki, a la dudiyi yigo'ro yege na ngwuja'ri ngwanni ngwuru 'didanu ngwa'ti ngwa ji 'denggeganu.

⁹ Ma be ari alanga lima 'tájälü ndi ari a liki, nginde gwuru ligor le'te pu ngwüdünälü gwunje düdänijänü na gwunje ga'ru giyi'ral 'dar yege yanni yiki.

¹⁰ Manari a lima ari alanga la'ti ärrä yi'ral yanni yiki, gwa ar aniji di'duru na ngwuja'ri ngwüngün ngwa'ti 'dengge.

2

Ar ellele giburanu gwudi Ngwaalu

¹ Nggwüllijä je ngwuja'ri ngwee lani yiji yüny nunnu aa'ti ngaa la ärrä yi'ral yanni yiki. Ma be ari diji dere dima ärrä yi'ral yanni yiki, a läti Yicu Kirictung gwanni gwüdünälü gwati nje ruci ndi Papa.

² Nginde gwanni gwümü'rüdi nje nono ligo'ro le lüngün aar nje ga'ru ndi ke gwege. Aa'ti be ke rüdi gwege 'dogo jücü, ngwube ru 'to ke gwudi ngwüji 'dar gididlä.

³ Manari gwuma ar 'dengenaci ngwuja'ri ngwüngün, a la be lenge ndi ari gwülingidär.

⁴ Gwanni gwati ari, "Gwülingidiny," ngwu'ti be ärrä ngwuja'ri ngwüngün, gwuru di'duru na 'didanu gwa'ti 'dünggüngün.

⁵ A be gwere gwanni gwati 'dengenaci ngwuja'ri ngwüngün, gwuru diji danni dännä Ngwaalinga ämning gwanni gwuru 'di'didanu. Yiru giyee yanni yati nje gäbici ar lenge ndi ari a gilo 'dünggün.

⁶ Ndi ari gwere gwanni gwati ari gwümätinälü 'dünggüngün, ngwelelle nono elella gu Yicu.

Yanni yinggida ndi ari Ngwaalu ngwämni nje

⁷ Lani ngwumaad ngwüny, ngwuja'ri ngwee ngwüllijä je ngwä'tüdi ngwuyang, ngwuru ngwuja'ri ngwanni ngwu'rin ngwu'dingina je 'tu'tu gwerre. Ngwuja'ri ngwee ngwuru ngwu'rin ngwuru ngwuja'ri ngwanni ngwu'dingina je.

⁸ A be nyi gwüllijä je ngwuja'ri ngwanni ngwuyang. 'Didanu gwudi ngwuja'ri ngwee nggwo gwenggana ndi Kirictu na 'danggalu ndi ari dirim ndo ndi abri kayanu a buri gwanni gwuru 'didanu gwuma be o'rralu.

⁹ Gwanni gwaru nggwo giburalu ngwube a be gwenggen ke ngwäy, nginde nggwona gidirimänü kaji nggoo.

¹⁰ Gwanni gwati änni gwenggen, gwati ellele giburalu a yere ya'ti 'dünggüngün yanni yiki yadi gäbici ngwobalu.

¹¹ A be gwanni gwati gwenggen ke ngwäy, nginde nggwo gidirimänü, dinding gwänü a gwa'ti lingidi ndi ari gwadi ne. Gwuma dirim rimiyi ngwäy.

¹² Äny gwüllijä je ngwuja'ri ngwee lani yiji yüny ndi ari ke gwalu gwuma ara je Ngwaalu düdänijänü ndi Yicu Kirictu.

¹³ Äny gwüllijä je lani papanga, ndi ari gwülingidängä gwanni gwaju 'tu'tu gwerre gwani Yicu Kirictu. Äny gwüllijä je nga nga lanni liru ngwamal ndi ari ngaa lima obeda dijejo'ralu. Äny gwüllijä je lani yiji yüny ndi ari ngaa lilingidi papang.

¹⁴ Äny gwüllijä je lani papanga ndi ari nga nga lilingidi ngindeng gwanni gwaju 'tu'tu gwerre. Äny gwüllijä je lanni liru ngwamal, ndi ari ngaa lojema nono, a ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu ngwümätinälü 'danggalu, na ngaa lima obeda dijejo'ralu.

15 Ngaa 'ti ämnä didläyü na yi'ral yere yidi didlä. Manari gwere nggwo gwati ämnä didläyü, gwa'ti gu ämnä gwudi papa.

16 Ndi ari yi'ral 'dar yidi didlä, nono ami'ra gwudi lingeno, ari ngwäy gwudi ngwong ngwudi didlä, gi'gi'tinälü gwudi lingeno gwanni gwätäng na ngwanni ngwati je ngwüji ärrü, ngwati 'ti indi ndi papa, ngwudi didlä ngwuru.

17 Didlä yi'ral yanu yüngün yanni yiki yanni yati ari ngwüjänü, ya dudi a be diji danni dati ärrü buping gwudi Ngwaalu, da mididi miding gwudi gwur'taling.

Arnganar Ngwu'duru

18 Lani yijü yüny, gaji gima be ja gito. Lica je gwele gwerre ndi ari güwän gidi Kirictu ga ji gila. Gweneno gima be ila gonyadu gima 'tädalü, a la be lenge ndi ari gaji gima be ja gito. Güwän nggee gi'tüdi 'denggeganu ndi ari gati ar le acajidi gwerre,

19 aar be 'tü aar nje gatani. Adinari lacajidar le ki'du ge'te pu 'didanu, laadi ar le jalu. Liminje be gatani ndi ari ngindenga lä'tüdi lidi gi'du gege.

20 A be nga nga, lima je Ngwaalu maji ligi'rimä nono Yicu gwe, na no, nga nga 'dar yilingidi je yanni yiru 'didanu.

21 Äny gwa'ta je üllijä ndi ari nga nga la'ti lingidi 'didanung, a be ndi ari nga nga gwülingidängä, ngaa lenge 'to ndi ari yi'duru yere ya'ti ngwuja'ranu ngwanni ngwuru 'didanu.

22 A be yärü gwanni gwuru di'duru? Diji diru danni dati ari Yicu gwä'tüdi gwanni Gwubrutar yelenya. Diji danni diru gu no, diru güwän gidi Kirictu diru danni dati 'donya Papang na Giji.

23 Ndi ari diji dere danni dati 'donya Gijü, da'ti äti Papang. Gwere gwanni gwati ämnä Gijü, gwati ämnä 'to Papang.

24 Mätinär bälü ndi määtä ngwuja'ri giyigoranu ngwanni ngwu'dingina je 'tu'tu gwerre ngaa gu mätinälü 'di'däny. Manari ngaa gilo gu, ngaa 'to la mätinälü Kiji na ndi Papa.

25 A yiru giyee yanni yicaar nje ye Ngwaalu ndi ari gwunje ätäädä 'to mididing gwudi gwur'taling.

26 Äny gwüllijä je ngwuja'ri ngwee nga je girinya gwani ngwüji ngwanni gwati minä ndi ara je i'däjänü aar je oktada 'ter ngaa dudi.

27 A be 'danggalu, Kirictu gwuma je maji ligi'rimä nono limätinälü 'danggalanu ngaa la'ta be minä diji dere ndi ara je enggaci mana yanni yiru 'didanu. Ma be ari ligi'rim lüngün limätinälü 'danggalu ndi ara je enggacalu pipi'ri'ti, a liru ligi'rim lanni liru 'didanu lä'tüdi yi'duru, mätinärälü 'dünggüngün anaku enggacara je gu.

28 A be gwenene lani yiji yüny, mätinärälü 'dünggüngün nunnu ma ji mung 'tädalü, aa'ti yedeny yinje eny a nje yaaru ape komon ganni gading ge o'ra.

29 Manari ngaa lilingidi ndi ari Kirictu gwuru gwanni gwüdünälü, ngaa la gu be lenge ndi ari diji dere danni dati ärrü yi'ral yanni yidünälü, diru giji gidi Ngwaalu.

3

Yiji yidi Ngwaalu yati dünälü

1 Änggädär ämning gwuru 'taa gwudi Ngwaalu ngwuru Papa, gwanni gwämnäär nje gwe! Ämnä gwüngün gwupa gwulleny 'di ndi ari liminje ci, 'yiji yidi Ngwaalu.' Na a liru gu yiji yüngün 'didanu. Yiru giyee yanni

yīgābīcā ngwūjū ngwudi didlā aar nje 'ti be līngīdī ndi ari ngwūjī ngwudi didlā ngwa'tina līngīdī Ngwaalinga.

² Gwenene lani ngwumaad ngwūny, a liru yījī yidi Ngwaalu, a be ya'ti līngina ndi ari gweere a ladi ru 'taa. A be a līlīngīdī ndi ari ma ji ma Kirictu 'tādālū, a la ru nono ngīndeng, nunnu gwa ar engga anaku rung gu 'didanu. Dījī dere danni dātī ge'tajīng nggwee giligoranu lūngūn ndi Kirictu, dātī ju'riyi līngina lūngūn

³ anaku ju'riya gu Yīcu līngina lūngūn.

⁴ Dījī dere danni dātī ārrī yī'ral yanni yīkī dātī kiyi yobo yidi Ngwaalu 'didanu yīru ndi ari yī'ral yanni yīkī, yānī kiyi yobo.

⁵ A be ngaa līlīngīdī ndi ari Kirictu gwūllū ndi ābrī yī'ral yidi ngwūjī yanni yīkī, ngaa līlīngīdī ndi ari ngīnde gwā'tūdī dījī danni dīkī.

⁶ Gwere gwanni gwūmātīnālū 'dūnggūngūn, ngwa'ti gwa ji ndi gwujani yī'ral yanni yīkī. A be gwanni gwa ji ndi gwujani yī'ral yanni yīkī gwur'tal, gwa'tīng ānggādī na gwa'tīng līngīdī.

⁷ Aa'ti dījī dere da je oktada ndi dudi lani yījī yūny. Gwanni gwati ārrī yī'ral yanni yīdūnālū, gwuru dījī dīdūnālū, anaku dūnū gu Kirictalu.

⁸ Gwanni gwa ji ndi gwujani yī'ral yanni yīkī gwur'tal, gwuru gījī gīdī dījego'rr ndi ari dījego'rr diru danni dārrā yī'ral yanni yīkī 'tu'tu gwerre. Yīru yanni yīgābīcā Gījū gīdī Ngwaalu ngwūllā ndi ari ngwūje ābrī yanni yīma ji dījego'rr ārrī.

⁹ Gwere gwa'ti gwuru gījī gīdī Ngwaalu gwati ji ndi gwujani yī'ral yanni yīkī gwur'tal, ndi ari līgī rīm līdī midī Ngwaalu līma ji 'dūnggūngūn, ndi ari gwa'ti gwa ji ndi gwūjī yī'ral yanni yīkī gwur'tal ndi ari gwuma ru gījī gīdī Ngwaalu.

¹⁰ Yīru gīyee ndi ari awa a ladi lēngē yījū yidi Ngwaalu 'ter gīyījānū yidi dījego'rr ndi ari gwere gwanni gwati 'ti ārrā yī'ral yanni yīdūnālū na 'to gwere gwanni gwati 'ti āmnā gwenggen, gwā'tūdī gījī gīdī Ngwaalu.

Āmnājīdār

¹¹ Ngwūja'ri ngwanni ngwu'dīngina je gwerre ngwuru ngwee, ndi ari ar āmnājīdī.

¹² Aa'ti a la ru nono Gayīning, ngīnde gwanni gwuru gījī gīdī dījego'rr ngwūmāātā gwenggen gwani Ābīl ngwu'rīnye. Gayīn gwarra ngwube 'rīnye gwenggen gwani Ābīl? Yā'tūdī mēne ndi ari yī'ral yūngūn ya'ti dūnālū ngwāyānū Ngwaalu a be yī'ral yidi gwenggen gwani Ābīl aar be dūnālū ngwāyānū Ngwalo?

¹³ Yāy gu no aa'ti ngaa lōbalu, lani ngwānggārī manari nga līma ke ngwūjū ngwāy ngwudi dīdlā.

¹⁴ A līlīngīdī ndi ari alanga līma gatana gay gīdī yī'rany a līma elada ndi midī, na līlīngīdī gu no ndi ari a latī āmnī ngwengga. Gwanni gwati 'ti āmnā, nggwo gu na yīimala yidi yī'rany.

¹⁵ Gwere gwanni gwati gwenggen ke ngwāy, gwati 'rīnyīdī. Na ngaa līlīngīdī ndi ari gwere gwanni gwati 'rīnyīdī, gwa'ti ātī mīding gwudi gwur'talīng 'dūnggūngūn.

¹⁶ A līlīngīdī ndi ari āmnī gwani yārū, ndi ari Kirictu gwayu gwani alanga. Alanga 'to la dodajī yīgo'ro yege ngweengga!

¹⁷ Dījī danni dātī ngwony ngwudi līngeno ngwube engga gwenggen gwanni gwuru dīwayī ngwu'ti be īnādī, awa ngwube ari dāmnā Ngwaalinga.

¹⁸ Lani yījī yūny, āmnī gwege aa'ti gwa ru ngwūja'ri ngwudi ngwulem 'dogo ngwube ru āmnī gwanni gwuru 'didanu gīyī'ral yanni yātī ar je ārrī.

¹⁹ Yiru be giyee yanni yati nje gäbici ar lenge ndi ari a liru ngwüji ngwudi 'didanung. Yiru giyee yanni yadi nje gäbici ar dünä ligor le la'ti yedenyanu ngwäyänü Ngwaalu.

²⁰ Ma be ari yigor yiminje mi'ränü, ar lenge ndi ari Ngwaalu ngwupana giyigor yege na ngwuru ngwanni ngwülingidi ngwuja'ralu 'dar.

²¹ A no lani ngwumaad ngwüny, ma be ari yigor yege yiminje 'ti mi'ridänü, yedeny ya'ti yinje eny ngwäyänü Ngwaalu.

²² Ya ar je mbuji 'dunggüngün 'dar yanni ya ar ye otacalu, ndi ari gwati ar 'dengenaci ngwuja'ri ngwüngün ar ärrü yi'ral yanni yati gäbici ngwujayanu.

²³ A ngwuja'ri ngwüngün ngwanni ngwaru ngwe ngwuru ngwee ndi ari ar änni Gijü güngün gani Yicu Kirictu na ar ännäjidi gwüpäng.

²⁴ Lanni lati 'dengenaci ngwuja'ri ngwüngün, limätinälü 'dunggüngün na nginde gwümätinälü 'denggen. A yiru giyee ndi ari awa a lilingidi ndi ari nginde gwümätinälü 'dengge, ndi ari a lilingidi gu ligi'rim le lanni lätädaär nje.

4

Ligi'rim lidi Ngwaalu na ligi'rim lanni liki

¹ Lani ngwumaad ngwüny, aa'ti ngaa länni ngwuja'ri ngwudi ligi'rimälü rügüm, ngaa be manni iye ngwügi'rimä ngwäy nono ndi aang lenge ndi ari ngwändi Ngwaalu. Ndi ari ngwüjir ngwo ngwonyadu ngwuru ngwu'duru ngwuma 'tü ngwuma badalu gididlänü.

² Yiru giyee yanni yati nje gäbici nda be lenge ligi'rimä lidi Ngwaalu, ndi ari ligi'rim lere lanni lati ari Yicu Kirictu gwändi gilingeno, liru lidi Ngwaalu.

³ A be ligi'rim lere lanni lati 'donya ngwuja'ri ngwee ngwani Yicu, lä'tüdi ligi'rim lidi Ngwaalu, liru ligi'rim lanni liru güwän gidi Yicu lanni li'dingina le ndi ari ladi ila, a gilo lima obana gwenene gididlä.

⁴ Ngaa liru lidi Ngwaalu, lani yiji yüny. A lima je dami lidi didlä ndi ari gwanni nggwo 'danggalanu gwojemana nono gilingi'rim lanni gilo ngwüjänü ngwudi didlä.

⁵ Ngindenga liru ngwüji ngwudi didlä ngwati ondaji ngwuja'ri ngwudi ngwong ngwudi didlä ati je be ngwüji ngwudi didlä 'dengenaci.

⁶ A be alanga liru lidi Ngwaalu. Diji dere danni dilingidi Ngwaalinga, dati nje 'dengenaci. A be gwere gwanni gwä'tüdi gwudi Ngwaalu, gwati nje 'ti 'dengenaca. Yiru giyee yanni yati nje gäbici ar be ngengedani ngwuja'ranu ngwudi ligi'rim liru 'didanu ngwuja'ranu ngwudi ligi'rim lanni liru di'duru.

Änni gwudi Ngwaalu na änni gwege

⁷ Lani ngwumaad ngwüny, gäbicär ar ännäjidi ndi ari änni gwändi Ngwaalu. Gwere gwanni gwati änni, gwuru giji gidi Ngwaalu na gwülingidi Ngwaalinga.

⁸ Gwere gwanni gwati 'ti ännä, gwa'ti lingidi Ngwaalinga, ndi ari Ngwaalu ngwuru änni.

⁹ A yiru giyee yinggida ndi ari Ngwaalu ngwenggaci nje änning gwüngün awa. Ndi ari ngwükäjä Gijü gwüngün ganni giralu ge'te pu gididlä ndi ari nunnu ar ge gilang.

¹⁰ Änni gwuru ngwee, ndi ari a lä'tüdi lanni lännä Ngwaalinga, a be Ngwaalu ru ngwanni ngwänni nje 'di aar ükäjä Gijü gwüngün aar nje mi'rini nono aar nje ga'ru ndi ke gwege.

¹¹ Lani ngwumaad ngwüny, anni ämnär nje gu Ngwaalu no, gäbïcär be ar ämnäjidi gwüpäng.

¹² Diji dere da'ti a'tur danni dänggädi Ngwaalinga. Ma be ari alanga lämnäjidü, Ngwaalu ngwa ji 'dengge na änni gwüngün, gwa mbuti 'dengganu.

¹³ A lilिंगidi ndi ari nggwo gwümätinär gu a nginde nggwo gwümätinälü 'dengge. Ndi ari nginde gwuminje ätäda ligi'rimä lüngün.

¹⁴ A alanga lima engga, a lima ondaci ngwüjü ndi ari Papa gwuma ükäjä Gijü güngün ngwuru gilang gwudi ngwüji gwudi didlä.

¹⁵ Manari diji dere dima änni ndi ari Yicu gwuru Giji gidi Ngwaalu, Ngwaalu ngwa mätinälü 'dünggüngün a nginde gwa mätinälü Ngwaalu.

¹⁶ A gu no gwenene, a lilिंगidi ar gatada ngwäyänü ndi änni gwanni gwätädaär nje Ngwaalu.

Ngwaalu ngwuru gwati änni ngwüjü. A gwere gwanni gwelella änni gwe, gwümätinälü Ngwaalu a Ngwaalu mätinälü 'dünggüngün.

¹⁷ Gay ge nggee, änni gwati nje gu mbutanu ndi ari aa'ti yedeny ya ji komon gidi obalu ndi ari ngene gididlä ndee, a liru nono Kirictu.

¹⁸ Yedeny ya'ti ndi änni, a be änni gwanni gwumbutu gwati 'tüyü yedenyanu, ndi ari yedeny yati ji yani yi'rendeny. Gwanni gwati yedeny eny, gwami'ratu ndi änni.

¹⁹ Alanga lati ämnäjidi ndi ari Ngwaalu ngwuru ngwänni nje gwerre gwerre.

²⁰ Manari gwere gwuma ari, "Äny gwämnä Ngwaalinga," ngwube gwenggen ke ngwäy, nginde gwuru di'duru. Ndi ari gwere gwanni gwati 'ti ännä gwenggen gwanni gwating engga, awa ngwube änni Ngwaalinga ngwanni ngwa'ting je änggädi.

²¹ A nginde gwuminje ätäda ngwuja'ri ngwüngün ngwee ndi ari gwere gwanni gwati änni Ngwaalinga, ngwänni gwenggen 'to.

5

Änni Kiji gidi Ngwaalu

¹ Gwanni gwati änni Ngwaalu ndi ari Yicu gwuru gwanni Gwubrutar yelenya, gwuru Giji gidi Ngwaalu, a gwanni gwati änni Papang, gwati änni Gijü güngün 'to.

² Gay giru nggee gadi ar ge lenge ndi ari awa a lämnä yijü yidi Ngwaalu, ndi ari änni gwe gwege Ngwaalinga na 'dengenaji gwe gwege ngwuja'ri ngwüngün.

³ Änni Ngwaalinga gwege gwuru nggwee, ndi ari ar 'dengenaci ngwuja'ri ngwüngün. A ngwuja'ri ngwüngün ngwa'ti ni 'dengge.

⁴ Ndi ari gwanni gwuru giji gidi Ngwaalu, gwati yiima ndi dami didläyü. A dami gwege gwuru nggwee gwanni gwuma dami didläyü, änni gwe gwege ndi Yicu.

⁵ Yärü gwuru gwanni gwadi dami didläyü? Diji de'te pu diru danni dati änni Ngwaalu ndi ari Yicu gwuru Giji gidi Ngwaalu.

Ondaci ngwüjü Yicu gwe

⁶ Yicu Kirictu gwuru nggwee gwe'te pu gwanni gwindi yaw ye yani nyinyini gwüngün na yin ye yüngün yani yi'rany yüngün. Nginde gwa'ti indi yaw ye 'dogo, a be gwindi yaw ye na yin ye yüngün. A Ligi'rim liru lanni lati inggidi nginde gwe na yanni yinggida ye Ligi'rim, yati ngwäy ndi ari liru Ligi'rim 'didanu.

⁷ Ndi ari liru tä'ril (3) lanni londaja kerala,

⁸ ligi'rim na yaw na yin. 'Dar gilee liru tä'r'il (3) ondaji gwegen gwuru gwe'te pu.

⁹ A lati änni inggiding gwudi ngwüji, a be inggidi gwudi Ngwaalu gwupana, a ngwondijaja Kiji güngün.

¹⁰ No lanni lati änni Kiji gidi Ngwaalu, läti ondajing nggwee giyigoranu yegen. A be lanni lati 'ti ännä Ngwaalu, lima ruji Ngwaalinga di'duru ndi ari ngindenga lati 'ti ännä ngwuja'ri ngwanni ngwaru ngwe Ngwaalu Kiji güngün.

¹¹ Inggidi gwinggidaar gwe gwuru nggwee. Ndi ari Ngwaalu ngwuminje ätäda miding gwudi gwur'taling na miding nggwee ngwindi Kiji güngün.

¹² Gwanni gwäti Gijü, gwäti miding nggwee. Gwanni gwa'ti äti Gijü, gwa'ti äti miding nggwee.

Midi gwudi gwur'taling

¹³ Äny gwüllijä je ngwuja'ri ngwee nunnu ngaa lenge ndi ari ngaa läti miding gwudi gwur'taling, ngaa lanni lämnä Kiji gidi Ngwaalu.

¹⁴ Yiru giyee yanni yati nje gäbici a nje 'ti yedeny iti ndi 'donggaci Ngwaalinga. Ndi ari manari yere yanni ya ar ye otaci Ngwaalingalu yanni yindäär bupi gwe gwüngün, ya aar nje 'dengenaci.

¹⁵ A manari a lilingidi ndi ari nginde gwati nje 'dingini giyi'ral yere yanni yati ar ye otacalu, a la be lenge ndi ari ya ar je mbuji yanni yotacar yalu.

¹⁶ Manari gwere gwati engga gwenggen ndi ärrü yi'ral yanni yiki yanni yati 'ti üktädi giyi'rany, gäbica ngwotaci Ngwaalingalu a gwa Ngwaalu ätä miding. Yi'ral giyee nggwärädi gu ngwüji ndi ke gwegen gwanni gwati 'ti üktädi giyi'rany. A be ke nggwo gwe'te gwanni gwati oktada yi'rany. A be äny gwa'ti aru nga otaci Ngwaalingalu giyi'ral giyee.

¹⁷ 'Dar yanni yati ärrini yiki, yiki ngwäyanü Ngwaalu. A be ke nggwo gwe'te gwanni gwati oktada giyi'rany.

¹⁸ A lilingidi ndi ari gwere gwanni gwuru giji gidi Ngwaalu gwati 'ti ju ndi gwuji ärring gwanni gwuki gwur'tal, ndi ari gwuru giji gidi Ngwaalu gwati gu Ngwaalu etadala, a dijego'rr da'ti da ang alliji guy nono.

¹⁹ A lilingidi ndi ari a liru yiji yidi Ngwaalu na ndi ari didlä 'dar ndee ndo kuyanü gidi dijego'rr.

²⁰ A lilingidi 'to ndi ari Giji gidi Ngwaalu gima üllä na giminje ätädäni bebereng, nunnu ar lenge ngindeng gwanni gwuru 'didanu. A alanga gilo 'dünggüngün gwanni gwuru 'didanu Kiji güngün gani Yicu Kirictu. Nginde gwuru Ngwaalu 'didanu a midi gwudi gwur'taling.

²¹ Lani yiji yünü, etadar giyigo'ro yalu giyi'remna yidi didülä yidi didlä yanni yiru 'tur.

Ngwuja'ri ngwanni ngwullu je Yäwüdä Äni kitabanu

Ngwuja'ri ngwee ngwullu je Yäwüdä, ngwullung je ngwe girinya ngworta ngwanni ngwuru ngwu'duru ngwanni ngwaru ngwuru ngwikirijin. Ngwuja'ri ngwee ngwobla goranu ngwullu je Yäwüdä ngwuru nono ngwanni ngwullu je Butruj gi'ra rom. Yäwüdä gwor'temaja ngwüjü ngwanni ngwadi uli ngwuja'ri ngwee ngwüngün "ngwani ämni Ngwaalu nunnu ngaa gu etadi 'di'däny, gwanni gwügätijänä Ngwaalu ngwüjü ngwüngün ngwanni ngwuju'ru gwur'tal" (1.3).

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Aganni (1.1-2)
2. 'Dürni enggacing gwudi yi'duru (1.3-16)
3. Mätinälü ndi ämni Ngwaalu (1.17-23)
4. Ulingani Ngwaalu (1.24-25)

Aganni

¹ Ngwuja'ri ngwee ngwindi 'dünggüny äny gwani Yäwüdä gwuru gwenggen gwudi Yagubinga, äny gwuru dinäd didi Yicu Kirictu. Ngwükäci nje ngwüjü ngwanni ngwännä je Papa gwuru Ngwaalu ngwuje urnidi. Ngwanni ngwo ngwetadu gu Yicu Kirictu.

² Ara je gu inä gwudi Ngwaalu na adatalu na ämni ji gwirälü.

Ngwoorta ngwanni ngwuru ngwu'duru

³ Lani ngwumaad ngwüny, äny gwüjädi gu gwulleny nda je üllijä ngwuja'ri ngwee ngwani gilang gwanni gwemadar gu gwüpäng, nyi be o're nyi icinänü ndi ari nga je üllijä nga je päcälü ngwuja'ri ngwe ngwani ämni Ngwaalu nunnu ngaa gu etadi 'di'däny, gwanni gwügätijänä Ngwaalu ngwüjü ngwüngün ngwanni ngwuju'ru gwur'tal.

⁴ Ndi ari ngwüji ngwe'te ngwo ngwa'ti gidrü didi Ngwaalu ngwuma ngwe Ngwaalu obalu 'tu'tu gwerre, ngwo ngwuma je äni gidiliganu. Ngwuru ngwüji ngwa'ti äti drü didi Ngwaalu ngwati gwürli ngwuja'ri ngwudi yimi'rü yidi Ngwaalu ngwege aar je aniji gay gidi yidigany aar nyi'rini Delenya dege dipa diru de'te pu dani Yicu Kirictu.

⁵ Ngaa je ni lenge gwele giyee 'dar, nggwubupa ngaa diwayini ndi ari Deleny diru Ngwaalu digilängidiyā ngwüjü ngwüngün ngwuru Yijiräyil ken gani Mijir. A be aji a je yi'rany 'rinye lanni lima 'ti ämnä Ngwaalu.

⁶ Diwayinar 'to yi'rrä yanni yima 'ti mäti ngwaalinga ngwegen aar 'ti indī yeleny ye yanni yätädi je Ngwaalu aar be gatani ngwaalinga ngwegen, yima je Ngwaalu rädä gidirimänü ngwuje gekajalu yu'rung ye yidi gwur'taling giyoo yijica päcing yelenya gwudi gomon nggä'di gipa gidi gwodaning.

⁷ Dawayinar 'to ndi ari yiru gu ye'te ye'te nono ngwüjü ngwudi yündär yidi Jaduminga Gamura gwe na yündär yanni yijicidaar ye, ngwur ngwugwurlidalu aar übiji yidiganyanu 'dar. Yiuru yegen yanni yärräar je yiru gora gidi ngwüji 'dar ngwanni ngwa je yi'rendeny yidi ligä lidi gwur'taling reraji.

⁸ Yiru gu 'to no ngwüji ngwee ngwati je ngwulingid eny aar digang ngwangina ngwegen aar ci yelenyalu mireny aar ari ngwulem ngwüji ngwünäjinä kerala.

9 A be deleny didi yi'rr dani Mägäyil anni garnataar dijego'rr de ngwanguinu ngwudi Mújä, dima 'ti ädinä ndi ari ngwulem ngwü'ridä dijego'rro ngwuja'ri nono ngwube ci 'dogo, "Aar ang Deleny girinya."

10 A be ngwüji ngwee ngwuru ngwu'duru aar ondaji yidiganya giyi'ralu 'dar ya'ti aar ye lingidi yorta ye ngwaalinga na yi'ral yilingidäär je aar je übijänü ligor le aar ru nono yoo'ra yubanu ya'ti lingidi. Yi'ral yiru giyee ngwäyälü yanni yati je gäbici aar dudi.

11 Wäj bi gwani ngindenga! Lima gwuji gay gidi Gayin, lima büdädi lima i'di kora gidi gur gani Balam gani linyinyi bileng. Lima dudi lima ru nono guru gani Koorä gwani nyurtanu gwüngün.

12 Ngwüji ngwee ngwübär'tängidänä ngwa'ti je yaaru apu 'di yooko nda le emadi gwüpäng kiny ge'te pu giyi'rinyinä yalu. Ngindenga liru ngwoo'ra ngwitädi giyigo'ro yegen 'dogo. Ngindenga liru nono gibä'ru gapu dirun ga'ti nu giranyu. Ngindenga liru nono ngwa'ri digadu de ngwa'ti 'ri'ru a je ngwüji aku. Aar ru nono ngwa'ri ngwayu yomonanu rom ngwugwallanalü aar gätini mbüny.

13 Ngindenga liru nono dudu daru giyaanu, aar allijaja ngwuduwalu ngween mbüny aar ngwe apiyi ngwüjü yaaru. Ngindenga liru nono yuurrumu yanni yidudu yige'ta je Ngwaalu, ji gwegen gwuru dirim dümnänü 'ti'tin didi gwur'taling.

14 Agunug gwanni gwuru gi'ra kwo'ra tä'räl (7) kilinge gidi Adam, gwallija yijira ngwüji ngwee ngwari, "Lingidär ndi ari Deleny ndo dindäär ngwüji ngwe ngwüngün gwanni ngwuju'ru ngwuru ngwü'ri (1,000) na ngwü'ri (1,000),

15 ndi pici ngwüjü yelenya 'dar ngwudi didlä ngwuje määtä 'dar gwanni gwuki drü gwani apepe gwegen 'dar gwanni gwuki drü gwanni gwärräär gay ge gidi drü dänni diki, na gwani yi'ral 'dar yanni yiki drü yondijaja je ngwüji nono gwanni gwuki drü."

16 Ngwüji ngwee ngwäbinginü giyenenanu aar ke yi'rinya. Ngwugwuju ami'rang gwanni gwuki gwudi yigor yegen 'dogo. Ngwati piyi yigo'ro yegen aar mam'i'ri ngwüjänü ngwuja'ri ngwe aar gu mbojaji.

Lurnidi nje nunnu ar or'temaji

17 A be lani ngwumaad ngwüny, diwayinar ngwuja'ri gwanni ngwondaja ngwe ngwoo'ra ngwükäjäär je ngwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu.

18 Lica je ndi ari, "Gaji gidi gwodaning ga ji gila ngwüji ngwa ji gwanni ngwa ru ngwü'dü dinya ngwa gwuji ami'rang gwudi yigor yegen gwuki drü."

19 Ngwüji ngwuru ngwee gwanni ngwata je gäbici ngaa ü'ri'tidänü, gwanni ngwati gwuji ubinganu gwudi lingeno 'dogo aar erne Lig'i'rimä lidi Ngwaalu.

20 A be nga nga lani ngwumaad ngwüny, üdädär yigo'ro yalu ndi änni Ngwaalu gwalu gwanni gwuju'rana ngaa otaci Ngwaalingalu yiima ye yidi Lig'i'rim lanni Liju'ru.

21 Ngaa arngani yigo'ro yalu ndi änni Ngwaalinga ngaa dünici inäng gwudi Deleny dege dani Yicu Kirictu ndi ara je olatiyi ndi midi gwudi gwur'taling.

22 Ara je inä loko lanni gilo lümimänü.

23 Äbärär je loko giligä ngaa je gilängidiyi. Ara je inä loko ngaa be arngani yigo'ro yalu ara je yedeny eny 'di ngwured gwanni ngwuma je ngwanguinu ngwegen rngiyi.

Deelnga didi näji

²⁴ Ngwaalu ngwuru ngwätī yiima ndi ara je dege'daji ndi i'di nunnu aji ara je olatiyi ngwäyänü ndi näji gwüngün lijaw nono lijayanu gwulleny.

²⁵ Ngwaalu ngwe'te pu ngwuru Gilang gwege a gu näji na yur'tu na yiima na yeleny yüngün ru Deleny de dege dani Yicu Kirictu 'tu'tu gaji 'dar gwerre na gweneno 'di aar gu ele gwur'tal. Yiru gu.

'Täälü gwanni gwenggacaar Yuwanang 'Täälü Äni kitabanu

Gitab nggee gullu doo'ra dükajäär dani Yuwana gwüllijing ngwikirijinä giyi'doonga yiru kwo'ra tä'r'il yanni yimäting je. (Giyi'raany 2-3), nginde gwüllijä gi'donga ge'te ge'te ngwuja'ri ngwuje girinya ndi aar jo'renyana ndi ke gwegen ngwuje or'temaji ndi aar jalu liru ngwinäd ngwuru yigor ye'te pu Ngwaalu 'di manari lübinäär jälü. Ngwuja'ri ngwanni ngwujalu ngwondaja gwani engga gwudi yiima yidi Ngwaalu na näji gwanni gwänggading. Ndi engga gwudi Ngwaalu nggwee, Ngwaalu ngwu'täjä gündälü güngün gwani yi'ral 'dar yanni yiki yanni yiju gididlä a nginde inggidi awa Kirictu gwadi obeda yi'ralu yanni yiki ngwobalu ngwüji ngwe ngwanni ngwübidi 'didanung gwüngün gora ge. Ngwaalu ngwa be medaji didläyü ndee ngwa ge'te didläyü danni diyang danni da gu nginde na ngwüji 'dar ngwanni ngwämnäcä ji gwüpäng gwur'tal.

Yajang yidi ngwuja'ri

1. Yijir yidi Yuwana (1.1-8)
2. Engga gwani Deleny dimidu (1.9-20)
3. Ngwuja'ri ngwudi Yi'doonga kwo'ra tä'r'il (2.1-3.22)
4. Enggga gwudi äpiji Ngwaalinga yiiru kerala (4.1-11)
5. Gitab ngwulge ngwe kwo'ra tä'r'il (5.1-6.17)
6. Äpiji Ngwaalinga yiiru ngwudu'ri ngwudi yeleny (7.1-17)
7. Yil kwo'ra tä'r'il (8.1-11.19)
8. Dägi'ri'dir na yome'reny (12.1-13.18)
9. Engga gwudi obalu na etadi gwudi Ngwaalu (14.1-15.8)
10. Yiny kwo'ra tä'r'il yidi güündä gidi Ngwaalu (16.1-21)
11. A güwän gidi däminä (17.1-20.10)
12. Obalu gwudi gwodaningt (20.11-15)
13. Kerala gwanni gwuyang na diyäng danni diyang (21.1-8)
14. Üräjälim gwanni gwuyang (21.9-22.5)
15. Kirictu gito gwadi o'ra (22.6-21)

Gwerre gwerre

¹ 'Täälü gwuru nggwee gwudi Yicu Kirictu gwanni gwätädi Ngwaalu ngwenggaci ngwinädä ngwüngün yi'ral yanni giyo gito yadi ji. A je Yicu 'täci dinädälü düngün dani Yuwana gi'rr ge güngün ganni gükäjing.

² Yima je Yuwana inggidi 'dar yanni yänggading je. No ngwuja'ri ngwuru ngwee ngwudi Ngwaalu aar ru inggidi gwanni gwaru gwe Yicu Kirictu.

³ Gwa aar onjaci gwanni gwa uli ngwuja'ri ngwudi yijir giyee na la aar je onjaci lanni la 'dingini na lanni la ärrä yi'ral yanni giyo giyijiränü giyee. Ndi ari gaji gima ja gito ndi yi'ral giyee ji.

Aganni yi'donga yidi Ngwaalu

⁴ Ngwuja'ri ngwee ngwindi 'dünggüny äny gwani Yuwana, ngwükäci nje ngwikirijinä giyi'doonga kwo'ra tä'r'il (7) yidi ngwaalu ngwani Ajiya.

Ara je gu yimi'ru na adatalu gwudi Ngwaalu ji nginde gwanni nggwo na gwanni gwuju na gwanni gwa ji gwila. Na ngwügi'rim kwo'ra tä'r'il (7) ngwanni ngwo ngwüdünäcä didu'ralu düngün didi yeleny

⁵ na ndi Yicu Kirictu gwanni gwinggidu ligor le'te pu gwanni gwuru gi'ra ndi 'di'ri giyi'ranyanu gwuru deleny didi ngwelenyinga ngwudi diyängälü.

Nginde gwanni gwati nje änni a gwuminje ü'rälü ndi ke gwege yin ye yüngün,

⁶ gwuminje ruji yeleny na ngwur'dal nunnu ar äpiji Ngwaalinga yiiru ngwuru Papa gwüngün. Gwuru näji ngwuru yiima yidi gwur'taling. Yiru gu.

⁷ Ge'tar ngwäälü! Ndi ari Yicu nggwo gwadi 'täälü giyibä'rälä,

a gwa ngwüji 'dar engga,

'di 'to ngwüji ngwanni ngwudugu giiri ge,

na ngwüji 'dar gidiyängälü ngwa runi gwani nginde.

No ya gu ru! Yiru gu.

⁸ Deleny diru Ngwaalu daru nu, "Äny gwuru gwanni gwuru gi'ra nyi ru gwanni gwuru gora. Nginde gwuru gwanni nggwo na gwanni gwuju na gwanni gwa ji gwila, nginde gwanni gwuru yiima giyi'ral 'dar."

Gwanni gwuru nono Giji gidi Dijj dümnä

⁹ Äny gwuru diweengga dalu dani Yuwana gwacajida le gidärbänü ngaa le acajidi giyelenyanu na ndi määtä yiguri na or'temaji gwani Yicu. Äny gwuju ngwaalu giyaanu ngwani Bitumij ndi ondaci ngwüju ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu nyi inggidi Yicu gwe.

¹⁰ Komon gidi Deleny, a nyi Ligi'rim lidi Ngwaalu aw nono nyi 'dingini gilur'ranu dula dipa gärnänü nono yal yidi giil,

¹¹ aar nyi ci, "Yanni yänggädä je, ullu je kitabanu nga je ükäci yi'donga giyee kwo'ra tä'räl (7), Abijuj, Jämirnä, Bargamuj, Tiyatira, Jarduj, Bilädilbiyā na Lädüküyä."

¹² Nyi be gwurlalu ndi ombaji nyi engga yärü gwuru gwondaciny. Anni miny gwurlalu nyi engga yudina yidi ngwamba kwo'ra tä'räl yiru dab

¹³ gidiliganu didi yudin nyi gu engga dijü diju gu diru "nono giji gidi dijji dümnä." Digenna direda dola düllälü 'di ngwobani giyoralu yüngün nyi engga lägwä liru dab limilidinä konggemala güngün.

¹⁴ Ngwä'rü ki'ra güngün ngwuru nono ngwola ngwubidu aar bidi nono ngwäbi'rä. Na ngwäy ngwüngün ngwitanü nger nger nono ligä.

¹⁵ Ngwari yora yüngün nggäm nggäm nono buta gwügwällär ligä le na yal yüngün ari nono yaw yonyadu yüllü därä.

¹⁶ Gwümäätädi yuurrumu kwo'ra tä'räl (7) gaama ge güngün a galal 'tädä ngwulemanu ngwüngün gäti yini giyimere 'dün. Ngwuru ngwäyanü ngwüngün nono lingen litänü.

¹⁷ Anni miny engga nyi i'di gioranu yüngün nono dijji dayu. Aar nyi gu ge'te guyala güngün giru gaama ngwari, "Aa'ti yedeny ya ang eny. Äny gwuru gwanni gwuru gi'ra nyi ru gwanni gwuru gora.

¹⁸ Äny gwuru gwanni gwumidu, äny gwayu gwele a be gweneno äny nggwo gwumidu miding gwudi gwur'taling. Na äny gwuru gwümäti mubita gwudi längir lidi yi'rany na del didi yi'rany.

¹⁹ Yäy gu no, yanni yänggädä je ulla je, yanni giyo gweneno na yanni ya ji gweere.

²⁰ Yujimidi yidi yuurrum kwo'ra tä'räl (7) yanni yänggädä je kaama güny na yudin yiru dab yidi ngwamba kwo'ra tä'räl yani no, yuurrum kwo'ra tä'räl (7) yani ngwoo'ra ngwudi yi'doonga yidi Ngwaalu kwo'ra tä'räl (7), na

yudin yiru dab yidi ngwamba kwo'ra tä'r'il (7) yani yi'doonga yidi Ngwaalu kwo'ra tä'r'il (7)."

2

Ki'doonga gidi Abijujing

¹ Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Abijujing. Ngwuja'ri ngwee, nginde gwuru gwükäjä je gwanni gwümaatädi yuurumu kwo'ra tä'r'il gaama ge güngün gwanni gwelellalu giyudinanu kwo'ra tä'r'il yidi ngwamba yiru dab.

² Äny gwülingidi yiuru yunga nyi lenge unding ngwäy gwunga na or'temajing gwunga. Na äny gwülingidängä ndi ari yanni yiki yati ang ke ngwäy na ndi ari nga gwüdidimä ngindeng je lanni laru liru ngwoo'ra ngwükäjäär je aar gu be 'ti rüdi, limbüjinä ndi ari liru ngwu'duru.

³ Nga gwuma or'temaji gidirbänü gwani ngwüriiny ngwüny nga 'ti gakidu.

⁴ A be yäti nje giyee 'dunggunga, ndi ari nga gwuma gatani ämning gwunga gwele gwätängä gwerre.

⁵ Diwayina be ngwaalinga ngwanni ngwuma gu i'di nga jo'renyana nga je ärr'i yanni yärrä je gwele gwerre. Ma ang 'ti jo'renyana, nggwa ila 'dunggunga nggwäbri gudina gidi lamba lunga ngwaalu ngwüngün.

⁶ A be yätä je giyee, apepe gwudi Nekolanga gwukanga ngwäy gwanni ngwukiny ngwäy 'to.

⁷ Gwanni gwäti läni, ngwu'dingini ngwuja'ri ngwee ngwuca ngwe Ligi'rim yi'donga yidi Ngwaalu. Gwanni gwa dami, gwäti gu ndi nyi ätä ngweny gida'ri didi mididi dannu ndo gidaartanu didi Ngwaalu.

Ki'doonga gidi Jämirnäng

⁸ Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Jämirnäng. Ngwuja'ri ngwee nginde gwuru gwükäjä je gwanni gwuru gi'ra ngwuru gwanni gwuru gora, gwanni gwayu gwerre gwuma be o'ra gwumidu.

⁹ Äny gwülingidi dirbä dunga nyi lenge yiwaya yunga a be yanni yiru 'didanu nga gwünänü. Yilingidi nje yanni yati aar je ü'ridä nono ngindenga lanni lari liru Ngwüyäwüd aar gu 'ti be rüdi, aar be ru ngwämrä ngwudi dijego'rr.

¹⁰ Aa'ti yedeny ya ang eny giyi'rendeny yanni giyo yadi ang mbuji. Nggwa ang ondaci ndi ari dijego'rr da je gatu loko korkon ara je didimänü, na la je übinälü ngaa la ji gidirbänü yomon 'di (10). Mäti ligor, 'di ma aar ani yi'rany, nggwa ang be giki gukuna gidi mididi.

¹¹ Nginde gwanni gwäti läni ngwu'dingini ngwuja'ri ngwanni ngwuca ngwe Ligi'rim yi'donga yidi Ngwaalu. Gwanni gwa dami, gwa'ti gwa yi'rany yidi gwodaning akani nono.

Ki'doonga gidi Bargamujing

¹² Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Bargamujing, ngwuja'ri ngwee nginde gwuru gwükäjä je gwanni gwäti galala gäti yini giyimere 'dün.

¹³ Äny gwülingidä gwe ngwaalinga ngwata gu ji, ngwaalu ngwanni ngwäti gu dijego'rr didu'ri düngün didi yeleny. A be nga gwümatinälü 'didanu ngwüriiny ngwüny. Nga gwa'ti nyi'rinä ämning Ngwaalu gwunga 'dünggüny 'di kaji gidi Andibaj, gwanni gwinggidiny gwe ligor le'te pu gwanni gwuma aar 'rinye kündär galu ngwaalu ngwati gu dijego'rr ji.

14 A be yäti nje giyee yoko 'dunggunga, nga gwäti ngwüjü ngeno ngwanni ngwugwuja ngwuja'ri ngwudi Balam, gwanni gwenggaci Balaging ndi gi'rici ngwüjü ngwudi Yijiräyil ngwuje iye ngwony ngwudi mi'rini nono gwudi didüla aar ärrü yi'ral yiki aar arri yijinä.

15 Nga äti 'to ngwüjü ngwugwuja ngwuja'ri ngwudi Nekolanga.

16 Yäy gu no, jo'renyana. Ma ang 'ti jo'renyana, äny gwa ila puprang 'dunggunga linyii le dugidi galal ge gidi ngwulem ngwüny.

17 Gwanni gwäti läni ngwu'dingini ngwuja'ri ngwee ngwuca ngwe Lig'i'rim yi'donga yidi Ngwaalu. Gwanni gwa dami gwuny ätäda män gwoko gwanni gwändälu. Nyi ätäda 'to dü'rimünä dibidu düllünä gu ngwüriny ngwuyang ngwulinginna 'dogo gidiji danni dadi ape.

Ki'doonga gidi Tiyatirang

18 Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Tiyatirang, ngwuja'ri ngwee nginde gwuru gwükäjä je gwanni gwuru Giji gidi Ngwaalu ngwäy ngwüngün gwanni ngwitänü nono ligä a yora yüngün ru buta gwuju'ru.

19 Äny gwülingidi apegeng gwunga nyi lenge ämning gwunga, nyi lenge ämning Ngwaalu gwunga na yiuru yunga na or'temajing gwunga. Na ndi ari yiuru yunga yidi gwodaning yonyadana giyiuru yidi gwerreng.

20 A be yäti nje giyee 'dunggunga, ndi ari ngaa lati gätiji dayu ligoralu dani Yijabil danni daru diru diji. Dati raji ngwinäda ngwüny 'ter ngwuja'ri ngwe ngwüngün aar ru ngwijin aar eny ngwony ngwudi mi'rini nono gwudi didüälü.

21 Dätädiny yomon nunnu ngwujo'renyana giyijin yüngün ngwube 'donya ndi jo'renyana.

22 No, diny gatu ngwümbür ngwudi dirbä da ümi na lanni limi'ridäar le ngwäyanü, linje le gatu gidirbanü dipa, manari lima 'ti jo'renyana ndi acajidi ndi apepe gwüngün.

23 Nggwa mi'ri yijü yüngün yi'rany ye. Yi'doonga 'dar yidi Ngwaalu ya be lenge ndi ari äny gwuru gwanni gwati ombaji yigoranu nyi ombaji ya'ranyanu yidi diji na nggwa je gwä'racänü gwani apepe gwalu.

24 A be gwenene nggwa je ci loko lanni gilo ljalu Tiyatira, nga nga lanni li'donya ngwuja'ri ngwudi daw ndee ngaa lanni lima 'ti ämnä ngwuja'ri ngwaru ngwe ngwuru yujimidi yidi dijego'rr yojema, nggwa je ci nu nggwä'tüdi gwada je üpiyi üpining gwu'ter,

25 mätinädar gu 'dogo giyoo yätä je 'di nyi o'ra.

26 Nginde gwanni gwa dami ngwugwuji ndi ärrü buping gwüny 'di ngwumedaji, gwunyi ätäda yelenya ngwuruyi ngwüjü giyen.

27 Ngwuje ruyi yelenya guura ge giru laaba, ngwuje pänü nono ma pi gimoyanu giru gilü. Nono ape nyi gu yelenya ndi Papa gwüny.

28 Gwunyi ätäda 'to guurrumu gidi gitänying.*

29 Nginde gwanni gwäti läni, ngwu'dingini ngwuja'ri ngwee ngwuca ngwe Lig'i'rim yi'donga yidi Ngwaalu.

3

Ki'doonga gidi Jarduj

1 Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Jardujing, ngwuja'ri ngwee nginde gwuru gwükäjä je gwanni gwümäti ngwügi'rimä kwo'ra tä'ril (7) ngwudi

Ngwaalu na yuurrum kwo'ra tä'r'il (7). Äny gwülingidi yiiru yunga. Nga gwumidu ngwüriñy ngwe a be 'didanu nga gwayu.

² 'Rita nga je burnani nga je gägiräji yunga giyoo yadi ayi, ndi ari äny gumbuju yiiru yunga ya ti mbutu ngwäyänü Ngwaalu.

³ Diwayina ndi ari awa nga gwu'dingina ngwuja'ri awa nga je määtä nga je 'dengenaja nga jo'renyana. Manari nga gwuma 'ti 'ritu, nggwa ila nono gwele du'ramu gaji ganni ga'ti ga ang lenge.

⁴ A be lätä je loko Jarduj la'ti ngüyā ngwureda nono ngwegen ke gwe, ngindenga liny le ele ligenna ngwureda ngwubidu ndi ari lädi gu.

⁵ Gwanni gwa dami gwa genne ngwureda ngwubidu nono ngindeng je a gwa 'ti gwunyi brota ngwüriñyälü ngwüngün mbüny kitabanu gidi midi, a be gwunyi gwe inggidi ngwäyänü ngwudi Papa gwüny na yi'rr yüngün.

⁶ Gwanni gwäti läni, ngwu'dingini ngwuja'ri ngwee ngwuca ngwe Ligir'im giyi'donga yidi Ngwaalu.

Ki'doonga gidi Bilädilibiyäng

⁷ Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Bilädilibiyäng, ngwuja'ri ngwee ngwudi Nginde gwuru gwanni Gwuju'ru, Nginde gwanni gwuru 'Didanu, gwanni gwäti mubita gwudi Däwüd, mung igitalü aa'ti diji längitä, mung längiti aa'ti diji igitädälü.

⁸ Äny gwülingidi yiiru yunga ndi ari nga gwäti yiima yooko a be nga gwuma 'dingini ngwuja'ri ngwüny nga je määtädä. Nga 'ti nyi'rinä ngwüriñy ngwüny. Yäy gu no, nggwuma ang igitiji längirü diji dere da'ti da längiti.

⁹ A be lanni lijädi ngwämrä ngwudi dijego'rr, lanni laru liru Ngwüyäwüd aar be ru ngwu'duru, linje gäbici lila la ang kwucalu yirku ye giyoranu yunga aar lenge ndi ari nggwännängä.

¹⁰ Na ndi ari nga gwümäti ngwuja'ri ngwüny nga or'temaji, äny nggwa gu etadi 'to kaji gidi mimini nono ganni gadi ila gididlä ndi mimini ngwüjü nono gidiyängälü.

¹¹ Äny nggwo gito gwadi ila puprang, mätinälü ngwuja'ri ngwoo gwätä je nunnu aa'ti la ang apada gukuna gunga.

¹² Gwanni gwa dami, gwunyi ruji gidingo ngwu'dun ngwudi Ngwaalu nggu ji ngene gwur'tal gwunyi gu ulli ngwüriñy ngwudi Ngwaalu ngwüny na ngwüriñy ngwudi gündär gidi Ngwaalu ngwüny, Üräjalim gwanni gwuyang gwüllü kerala Ngwaalu ngwüny, na gwunyi gu ulli 'to ngwüriñy ngwüny gwanni gwuyang.

¹³ Gwanni gwäti läni, ngwu'dingini ngwuja'ri ngwee ngwuca ngwe Ligir'im yi'donga yidi Ngwaalu.

Ki'doonga gidi Lädüküyäng

¹⁴ Üllijä do'ra didi gi'doonga gidi Lädüküyäng, ngwuja'ri ngwee nginde gwuru gwükäji je gwanni gwani Yiru gu gwanni gwinggidu gwuru ligor le'te pu ngwuru 'didanu, gwanni gwuru gora gidi yi'ral 'dar yanni yigi'tinä.

¹⁵ Äny gwülingidi yiiru yunga na ndi ari nga gwa'ti jilü nga 'ti büdü. Nggwüjädü ndi ari aadi ang jili na aadi ang büdi.

¹⁶ Nga be jalu cagi'rim nga 'ti büdü nga 'ti jilü, äny gwa ang gwonnyalu mbüny ngwulemanu ngwüny.

¹⁷ Nga gwati ari, "Äny gwünänü, äny gwuma bile yelenya, äny gwa'ti bupa yi'ral yere." A be nga gwa'ti lingidi ndi ari nga gwa'ti äti jayinganu, nga gwangi'ru ngwäy, nga ru diwayi, nga rimi ngwäy, nga gwindälü ngwanganu ngwanu.

¹⁸ Äny gwa ang ola ndi ari nyi ella dab dijü'rinä ligä le nunnu nga nänü 'didanu, nyi ella ngwureda ngwubidu nga je genne ang ngwe gwü'rübäni yaaralu yidi ngwanginu ngwunga, nyi ella düngänä nga de gwallini ngwäyänü nunnu nga ombajidalu.

¹⁹ Äny gwati rime nyi reraji ngindeng gwanni gwati nyi ämni. Büdä be nono nga jo'renyana.

²⁰ 'Dingina, äny nggwo gwüdünü g'ilängir nyi p'i d'imbürä, ma dijü dere 'dingina yal yüny ngwigitä, äny gwa äni diiny de eny diiny de ji.

²¹ Gwanni gwa dami gwunyi ätädä yelenya nyii gwe jalu ngwudu'rala ngwudi yeleny ngwüny, anaku dami nyi gu äny, nyii jalu Papa gwe gwüny ngwudu'rala ngwudi yeleny ngwüngün.

²² Gwanni gwäti läni, ngwu'dingini ngwuja'ri ngwee ngwuca ngwe Lig'i'rim yi'donga yidi Ngwaalu.

4

Didu'ri didi yeleny kerala

¹ Anni ma yi'ral giye ele, nyi ombajidalu nyi engga längirü ljalalu mbüny kerala. A dulu dele durnidiny gwerre dipa gärnänü nono yal yidi giil, nyi 'dingini aar nyi ca nu, "Anda ngene nga enggaci yi'ral yanni yaji ya ji gweere."

² A puprang no, aar nyi Lig'i'rim aw nono, nyi engga didu'ri didi yeleny kerala diju gu dijälä de'te.

³ Nginde gwanni gwujalu ngenone gwuru nono go'rra giru gu'ru guaranu ngwiginyänü ngwuru nono go'rra giru gu'ru guri. A dilili diru nono nyadbay gwiginyä ü'rü didu'ralu didi yeleny gu'rigu'tu.

⁴ A ngwudu'ri ngwudi yeleny küü'ri na kwo'rongo (24) änni didu'ranu didi yeleny ndoo, a gu mbumbunga jala liru küü'ri na kwo'rongo (24) ligenna ngwureda ngwubidu aar genne yukuna yidi yeleny yiru dab giyi'rala yegen.

⁵ Ati didu'ri didi yeleny ndoo enyanu ngi'räm ngi'räm, a gu dulu 'tüdä, ating mi'rinänü nono gwele gere. Ngwäyänü ngwudi didu'ri didi yeleny, a gu ngwamba kwo'ra tä'r'il (7) dünä ngwu'du ligä, ngwani ngwügi'rim kwo'ra tä'r'il (7) ngwudi Ngwaalu.

⁶ Na 'to ngwäyänü ngwudi didu'ri didi yeleny a gong ji giru nono yaw yiru ngwäyänü gijaja, yiju'ru ngwäyänü nono daginya.

Gidiliganu, didu'ri nono didi yeleny, a gu ngwong kwo'rongo (4) ngwumidu ji ngwonyadu ngwäyänü gweere na gwodan.

⁷ Gong ganni giru gi'ra giru nono dira na ganni gigwujanalü giru nono gindri na ganni giru gi'ra tä'r'il, giru ngwäyänü nono dijü dümnä na ganni gindälü gwodan giru nono gi'rä giru düyü gi'di'rü.

⁸ Ngwong ngwee kwo'rongo (4), ge'te ge'te gäti ngwubung nyärläl (6) ngwubu gu ngwäy nono 'dar, 'di ar ubi nono nginä'dänü ngwubunganu. Aar 'ti dünädi dilu de na lingen ndi ari,

"Ju'ri, Ju'ri, Ju'ri,

Deleny diru Ngwaalu diru yiima,

gwanni gwaju na gwanni nggwo na gwadi ila."

⁹ Ma ngwong ngwee ngwumidu näji ngindeng gwanni gwujalu gididu'rala didi yeleny gwanni gwumidu gwur'tal, aar ortada, aar ci yäy 'tu,

¹⁰ ati mbumbunga giloo liru küü'ri na kwo'rongo kwucalu yirku ye gwujalu gididu'rala didi yeleny gwanni gwumidu gwur'tal ati aar gi'tiji yukunalu yidi yeleny didu'ri nono didi yeleny ati aar ci,

11 "Gwani Deleny diru Ngwaalu ngwäri a gwädi gu ndi aar ang näji, aar ang denya aar ang gwä'räci yiima, ndi ari nga gwuru gwuge'ta yi'ralalu 'dar, a bupi gwe gwunga, yigi'tinä aar ji yimidu."

5

Gitab na Girany

1 Nyi be engga kaama gidi nginde gwanni gwujalu gididu'rala didi yeleny gitab güllinä gu ngwuja'ri giluru na gilari aar mi'ra ngwulge ngwe kwo'ra tä'räl (7).

2 Na nyi engga gi'rrä gäti yelenya yipa ngwurnida dula gwulleny ngwari, "Yäru gwuru gwädi gu ndi kiya dilge ngwigitä gitabalu mbüny?"

3 Aa'ti diji dere ju kerala na gidiyängälü na gidiyängänü ndi igiti gitabalu na 'di nding ombajanu.

4 Nyi ari gwulleny ndi ari diji da'ti ju dädi gu ndi igiti gitab ngwombajanu.

5 A nyi be mbumbu gwe'te ndi mbumbunga giloo ci, "Nga 'ti aru! Ge'ta ngwäyälü, Dira danni di'tüdi kälü gidi Yäwüdä, digüürnä didi Däwüd dima dami, diru da burni ndi kiya ngwulge ngwee kwo'ra tä'räl (7) ngwigitä gitabalu."

6 Nyi be engga Giranyu gidünädälä gidiliganu didi didu'ri didi yeleny ngwuru nono ma aar ü'rü ngwulem, gänü ngwonganu ngwoo kwo'rongo (4) ngwumidu na mbumbunga giloo. Gäti ngwil kwo'ra tä'räl (7), ngwäti 'to ngwäy kwo'ra tä'räl (7) ngwani ngwügi rim kwo'ra tä'räl (7) ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwükäjing je gididlä ku.

7 Ngwube 'dongga ngwape gitab kuy gidi gaama gidi nginde nggwoo gwujalu gididu'rala didi yeleny.

8 Anni mung ape, a ngwong ngwoo kwo'rongo (4) ngwumidu na mbumbunga giloo liru küü'ri na kwo'rongo (24) adaci Giranyalu nggoo yirku ye. A diji de'te de'te 'denggenanu 'dar dapu dümbärä aar määtädä yindängälä yiru dab yonyadu yilunala yani otaci Ngwaalingalu gwudi ngwüju ngwanni ngwuju'ru.

9 Aar elnge delnga diyang aar ari,

"Nga gwädi gu ndi ape gitab nga igiti dilge düngün,

ndi ari nga gwü'ridinä ngwulem,

a yin ye yunga, nga gwuma ü'ridäci Ngwaalinga ngwüjälü giyülü 'dar na ngwungla 'dar na ngwüji giyen 'dar.

10 Nga je ruji yeleny na ngwur'dal ndi äpiji Ngwaalinga ngwege yiiru, na ngwa ape yelenya gidiyängälü."

11 Nyi be ombajidalu nyi 'dingini yal yidi yi'rr yonyadu yi'ranu ngwüü'ri na ngwüü'ri na ngwüü'ri 'di yomonanu ngwüü'ri 'di, aar rekaji didu'ralu didi yeleny na ngwong ngwoo ngwumidu na mbumbunga.

12 Ati aar elngala gwulleny aar ari,

"Girany gädi gu ganni gima aar ü'rü ngwulem, ndi ape yelenya na yur'tu na yibegeng na yiima na denya na näji na orta."

13 Nyi be 'dingini ngwony 'dar kerala na gidiyängälü na gidiyängänü na giyaanu na ngwong 'dar ngwanni ngwuju gwanu aar opepala aar ari, "Nginde gwanni gwujalu gididu'rala didi yeleny na Girany aar je ortada aar je denya na aar je näji aar je ruji yiima,

gwur'tal na gwur'tal."

¹⁴ A ngwong ngwoo kwo'rongo (4) ngwumidu ari, "Yiru gu," na mbumbunga kwucalu yirku ye aar äpiji yobo.

6

Ngwulge kwo'ra tä'ril

¹ Nyi ge'te ngwäälü nyi engga Giranyu nggoo ngwiḡiti dilge didi gwerre gwerreng ngwulge ngwoo ngwuru kwo'ra tä'ril. Nyi 'dingini gony ge'te ngwonganu ngwoo ngwuru kwo'rongo ngwumidu ngwondaji dulu de dipa gárnänü nono gere gim'i'rínänü ngwari, "Ila!"

² Nyi ombajidalu nyi engga dimirta dibidu yi'remna ki'ra gwere 'dünggüny, gwanni gwändi gwälä gwapu gwu'rijal, aar ätäädä gukuna gidi yeleny ngwü'tü dimirta de ndi dugidi giyäärä yonyadu ngwudami.

³ Anni ma Girany o're ngwiḡiti dilge ndoo didi gwodaning, nyi 'dingini gony nggoo gimidu gidi gwodaning ngwari, "Ila."

⁴ A be dimirta 'tüdä gi'ra rom (2) di'ter, duri yi'remna. Gwanni gwändi gwälä gwätädäär yelenya ngwäbri adatingalu gidiyängälü nunnu ngwügäbici ngwüjü aar dugidi aar ayi. Aar ätäädä galala gipa.

⁵ Anni ma Girany iḡiti dilge ndoo diru gi'ra tä'ril, nyi 'dingini gony nggoo gimidu giru gi'ra tä'ril ngwari, "Ila." Nyi ombajidalu nyi engga dimirta dümnä yi'remna ki'ra gweere 'dünggüny. Gwanni gwändi gwälä gwapu mijaan kuy güngün.

⁶ Nyi 'dingini dula daru nono dulu didi diji dümnä di'tüdi gidiliganu ngwong ngwoo ngwuru yi'ra kwo'rongo ngwumidu ngwari, "Gu'ru gidi ngwülä ngwudi yirende ginya ge'te pu, giru dinar* de'te pu na gidi ngwülä ngwudi yon yinya tä'ril, giru dinar de'te pu, a be gu'ru gidi abaar gwudi yila na di'rica, aa'ti ngwa je akani nono."

⁷ Anni ma Girany iḡiti dilge ndoo diru gi'ra kwo'rongo, nyi 'dingini gony nggoo gimidu giru gi'ra kwo'rongo ngwari, "Ila."

⁸ Nyi ombajidalu nyi engga dimirta diru dilo yi'remna ki'ra gweere 'dünggüny, gwanni gwändi gwälä gwucaar yi'rany a del didi yi'rany gwujanalu. Aar je ätäädä yelenya ndi aar äbri diyäng kwo'rongo kay ge'te aar 'riney ngwüjü galal ge, a je ngwamu 'riney, a je dümüdi 'riney, a je ngwäng 'riney ngwudi diyängälü.

⁹ Anni ma Girany iḡiti dilge ndoo diru gi'ra tudini, nyi engga giyoralu yidi dagad ngwangina ngwudi ngwüji ngwanni ngwü'rinyitäär je gwani ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu na gwani inggidi gwanni gwinggidaar gwe

¹⁰ aar urnida dula de gwulleny aar ari, "Gwani Doorta danni Diju'ru diru 'didanu, jadu gwuru gwada gwe obalu ngwüjü ngwe ngwudi didlä na jadu gwuru gwada gwe gwalli dämjä gwani yin yäri?"

¹¹ Ati aar ätä diji de'te de'te direda dibidu aar ondaci ndi düni gwoko, 'di aar 'rinyeta ngwinädä ngwuru gimaad gegen na ngwenggen ngwegen 'dar ngwanni ngwuru ngwinädä ngwudi Kirictu ngwanni ngwa je yi'rany mbuji nono ngindeng je.

¹² Nyi ombajidalu nyi engga anni ma Girany ji ndi iḡiti dilge ndoo diru gi'ra nyärläl, a diyäng lagadalu gwulleny. A lingen gwurli ngwümnä 'ti'tin nono ngwured ngwudi gimärä a düüwä gwurli 'dar ngwuri nono yinä.

¹³ A yuurrum mi'ri'tadalu gidiyängälü kerala, nono ati gu dirun dojema nono mi'rityi yimnigora gidimnigoralu ma dirun äriyi.

* 6:6 6.6 Dinar de'te pu dati de diji ape yii gilinen.

14 A gere pänidi nono gwele ati gu dirna pänidi nono ngwududi a yen gwaginadalu mbüny na ngwaalu giyaanu gwaginadalu ngwaalu ngwegen.

15 A be ngweleny ngwudi didlä, ngwubegeng, ngwannu ngwünänü na ngwartan na ngwongor na 'dar lanni liru ngwinäd na 'dar ligätinälü, aar änalü ngwubanganu na ngwur'danu ngwudi yen.

16 Ati aar ci yeno na ngwur'da, "T'dädi nje nono nje gwü'rübäjälü ngwäy ngwüngün gwanni gwujalu gididu'rala didi yeleny na küündä gidi Girany.

17 Ndi ari gomom gipa gidi güündä gegen gima obana na yärü gwuru gwanni gwa düni ngindeng ngwäyänü?"

7

Aar je mī'rā 144,000

1 Anni ma yi'ral ele giyee nyi be engga yi'rrā kwo'rongo (4) yidünädälä giyi'rundu kwo'rongo yidi diyäng, aar dünäji diruna didi yi'rundu kwo'rongo (4) aar üminici ndi äriyi diyängälü na yaw a da'ri dere.

2 Nyi o're nyi engga gi'rrā gi'ter mana gändi gitäny gwe gapana gu'runga gidi mī'rā gidi Ngwaalu ngwumidu. Ngwurnida yi'rrā giyoo kwo'rongo (4) dulu de gwulleny yanni yima aar je ätädä yiima ndi ari aar akani diyängü nono na yaw, ngwuje ci,

3 "Aa'ti ngaa la akani diyängü nono na yaw na ngwa'ri 'di ar mī'rā ngwinädä giyidülälä ngwudi Ngwaalu ngwege gu'rung ge."

4 Nyi be 'dingini ngwüjü ngwannu ngwuma aar je mī'rā ngwudi yilü 'dar yidi Yijiräyil ngwuru yi'ra ngwüü'ri küü'ri tudini na 'di kwo'rongo na kwo'rongo (144,000).

5 Külü gidi Yäwüdä, aar je mī'rā ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

külü gidi Rābin, aar je mī'rā ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

külü gidi Jad, aar je mī'rā ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

6 külü gidi Äcir, aar je mī'rā ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

külü gidi Nabitāli, aar je mī'rā ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

külü gidi Manaji, aar je mī'rā ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

7 külü gidi Jamaan, aar je mī'rā ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

külü gidi Lawi, aar je mī'rā ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

külü gidi Yajakir aar je mī'rā ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

8 külü gidi Jablun, aar je mī'rā ngwüü'ri na rom (12,000),

külü gidi Yüjib, aar je mī'rā ngwüü'ri 'di na rom (12,000),

na külü gidi Biniyāmin, aar je mī'rā ngwüü'ri 'di na rom (12,000).

Ngwüji ngwonyadu ngwugenna ngwureda ngwubidu

9 Anni ma aar ele giyee, nyi be ombajidalu nyi engga ngwüjü ngwonyadu ngwa'ti ngwa dü'rāni ngwindi giyen na giyilü na ngwüji na ngwungla aar dünäci didu'ralu aar düni ngwäyänü ngwudi Girany, ngwugenna ngwureda ngwubidu ngwapana yi'rina yidi ngwi'di ngwuy ngwe ngwegen.

10 Aar opepala gwulleny aar ari,

"Gilang gwuru gwudi Ngwaalu ngwege,

gwanni gwujalu gididu'rala didi yeleny,

ngwuru gwudi Girany."

11 A yi'rr 'dar dünälä aar ü'rü didu'ralu gu'rigu'tu didi yeleny na mbumbunga giloo lijalu na ngwong ngwoo kwo'rongo ngwumidu. Aar üllänü aar kwuci didu'ralu didi yeleny yirku ye aar äpiji Ngwaalinga yobo.

12 Aar ari,

"Yiru gu!

Orta na näji na bebere na yäy 'tu na denya
na yeleny na yiima
aar ru yidi Ngwaalu ngwege gwur'tal na gwur'tal.
Yiru gu."

¹³ Aar nyi be mbumbu gwe'te otacalu aar nyi ci, "Ngwüji ngwee ngwugenna ngwureda ngwubidu ngwuru ange? A ngwĩndi ne?"

¹⁴ Nyi be ci, "Nga gwuru gwülingidi gwani doorta."

Aar nyi be ci, "Ngwüji ngwee ngwuru ngwanni ngwuma gilängidinä gidirbänü danni dipa. Ngwuma uya ngwureda ngwegen ngwuma aar je bidiyi giyin yidi Girany.

¹⁵ Yäy gu no,

Aar be dünäci didu'ralu didi yeleny didi Ngwaalu
aar äpiji yobo lingen le dilu de kobanu güngün,
na nggwo gwujalu gididu'rala didi yeleny
ling je gwü'rübäjälü diil de didi gä'tá güngün.

¹⁶ Ngwa'ti ngwa je ngwamu enyanu mana,
na ngwa'ti ngwa je ngwäädá eny mana.

Ngwa'ti ngwa je deja mi'ri,
na ngwa'ti ngwa je ngwübrürtä ngwere ape.

¹⁷ Ndi ari Girany ganni gijalu gidiliganu didi didu'ri didi yeleny,
ga ru doo'ra degen,
ling je oktada ngwel ngwudi yaw yanni yäti ngwäyänü yidi midi.
La je Ngwaalu brota yal ngwäy yere 'dar."

8

Dilge gi'ra kwo'ra tä'rül na gindäng giru dab

¹ Na anni ma Girany igiti dilge ndoo diru gi'ra kwo'ra tä'rül, a ngwaalu jalu biny biny kerala 'di aar ape gaji gü'ränü.

² Nyi engga yi'rrä kwo'ra tä'rül yidünäcä Ngwaalingalu aar je ätäda yiil kwo'ra tä'rül.

³ A gi'rr ila gi'ter gapana gindängä giru dab ngwüdünü gidagad didi gatalu. Aar ätäda yiluna yonyadu ngwuje gatalu ulingani gwe gwudi ngwüji ngwanni ngwujaw gidagad diru dab gididu'ralu.

⁴ A dilü didi yilun 'tüdä kuy gidi gi'rr na ulingani gwudi ngwüji ngwanni ngwujaw allu aar obani ngwäyänü Ngwaalu.

⁵ A be gi'rr ape gindängä nggoo giru dab ngwonjaji ligälä lanni lijalu gidagadalu ngwugata gidiyängälü, a ngwaalu mi'rinänü nono gwele gere a dulu ji a ngwaalu enyanu aar lagadalu.

Yiil yi'ra kwo'rongo yidi gwerre gwerreng

⁶ A yi'rr giyoo kwo'ra tä'rül giyoo yapana yiil aar ji mama ndi aar je äri.

⁷ A gi'rr gidi gwerre gwerreng äri giil güngün a gi'ri rim giru yuurrum na ligä 'didalu gidiyängälü dilägänänü yin ye ngwu' diyi diyängü ngwangridu tä'rül na ngwa'ri ngwangridu tä'rül na yanya yanni yiginyä 'dar.

⁸ A gi'rr gi'ra rom äri giil güngün aar gata gony ge'te giyaanu giru nono geno gipa gu'du ligä ngwügwürli yaw ngwangridu tä'rül aar ru yin,

⁹ a ngwong ngwanni ngwumidu giyaw aar je 'rinye ngwangridu tä'rül a ngwübälükä dudi ngwangridu tä'rül.

¹⁰ A gi'rr gi'ra tä'rül äri giil güngün a guurrum mi'ra kerala gipa gu'du nono lingla lidi ligä ngwacaji ngwubirta na ngwel ngwudi yaw ngwangridu tä'rül.

11 Ngwüriṅy ngwudi guurum nggoo ngwani Di'roker* a yaw gwurli aar 're cicir nono di'rokera ngwangridu tä'r'il, aar 'rinye ngwüjü ngwonyadu ndi ari yaw yi'ri gwulleny.

12 A gi'rr gi'ra kwo'rongo äri giil güngün a lingen mi'rini ngwangridu tä'r'il na düüwä na yuurum a ngwaalu ru dirim ngwangridu tä'r'il a lingen le ngwangridu tä'r'il aar ümnänü a buri erne na 'to dilu de ngwangridu tä'r'il.

13 Nyi be ombajidalu nyi engga gi'räyü giru diiyü gi'di'rü kerala nyi 'dingini ngwari yal ye yipa ngwari, "Ngwäjaj bi! Ngwäjaj bi! Ngwäjaj bi! Ngwüji gidiyängälü gwani yal yidi yiil yanni yadi je yi'rr tä'r'il yi'ter ärä."

9

Giil gi'ra tudini

1 A gi'rr nggoo giru gi'ra tudini äri giil güngün, nyi engga guurumu gi'dü kerala ngwällä gidiyängälü, aar ätäädä mubita gwudi igiti delo diru gibü'r'il.

2 Anni mung äbräji delalu diru gibü'r'il, a gu dilü 'tüdä danni dipa gi'ranu nono dilü didi güdä a lingen ru dirim na gere, dilü de danni di'tüdi kibü'r'il nggoo.

3 A ngwama 'tüdä gidilänü aar elalu gidiyängälü aar je ätäädä yelenya ndi iyiyi ngwüjü yi'rendenya nono yiya yidi ngwümü ngwudi diyängälü.

4 Aar je ondaci ndi ari aa'ti ngwa akani yanya nono yidi diyäng, na ngwong ngwüküdinä na da'ri, aar be gwoda 'dogo ngwüjü 'dar ngwanni ngwa'ti aar je mi'rädi giyidülälä yegen mi'ra gwe ngwudi Ngwaalu.

5 Aar je iyiyi yi'rendenya ngwüüwäyü tudini (5) aa'ti ngwa aar je 'rinye. Aar je iyiyi yi'rendenya nono gwele yiya yidi dümü mung dugi dijü.

6 Giyomon giyoo ngwüji ngwa bupi yi'rany, a ya'ti ya aar je mbuji, ngwa jada ndi ayi, a ngwa je yi'rany abri.

7 Ngwama ngwoo ngwuru yi'remna nono ngwumirta ngwüjä'rimädäär je ngwadi aar ngwe ele giyäärä ngwugenna ngwony giy'rala yegen ngwuru nono yukuna yiru dab aar ru ngwäyanü nono ngwüjü ngwümnä.

8 Aar 'tü ngwä'rü ngwuru nono ngwä'rü ngwudi ngwaw a ngwad gwegen ru nono ngwad ngwudi ngwira.

9 Ngwätü ngwäärä giyonggomala ngwuru ngwaaba, ngwümi'rinä ngwubung ngwe ngwegen nono gwele yal yidi ngwumirta ngwonyadu ngwäbrädi giyäärä.

10 Aar äti ngwiya ngwati obe nono gwele ngwümü, ngwiya ngwee ngwätädäär je yiima ndi iyiyi ngwüjü yi'rendenya ngwüüwäyü tudini (5).

11 A ngwükti je deleny diru gi'rr gidi gibü'r'il gani Yibriyängä 'Äbädün' na ngwani Yigüriyängä 'Abuliyun.*

12 A wäjaj bi gwudi gwerreng medadi ngwo're ngwugwujalu gi'ra rom.

Giil gi'ra nyärläl

13 A gi'rr nggoo giru gi'ra nyärläl, äri giil güngün, nyi 'dingini yal yindi giyiil giyoo kwo'rongo gidagadalu ndoo diru dab ngwäyanü Ngwaalu.

14 Yal giyoo aar ci gi'rrä nggoo giru gi'ra nyärläl ganni gapana giil, "Gwällädi yi'rrälü giyoo kwo'rongo yigekannalu gidibirta dipa dani Burad."

* 8:11 8.11 Da'ri danni diru diji'rindi.

* 9:11 9.11 Ngwuja'ri ngwee 'dün Yibriyängä na

Yigüriyängä, ngwani 'Geradalu.'

15 A yi'rr giyoo kwo'rongo gwallanalu kaji nggoo a komon nggoo gidüüwä ndoo na gididlä ndoo, yiju gu be mama nunnu aar 'rinye ngwüjü ngwangiridu tä'r'il (3).

16 Aar je enggaci yi'ra yidi gwu'tulu gwanni gwändi ngwumirtala gwuru ümn, aar mbuji ndi ari gwuru yi'ranu küü'ri 'di ngwüü'ri ngwubaalu (200,000,000).

17 A nyi dilingid eny nyi engga ngwumirta ngwändi gu ngwüjälä, ngwugenna ngwä'ä ngwuru ngwaaba giyonggomala ngwuri nono ligä aar iginyänü nono gälgätüm aar ranu girende nono gibriti. A yi'ra yegen ru nono yi'ra yidi ngwira ati ligä na dilü na gibriti 'tüdä ngwulem ngwegen.

18 Aar 'rinye ngwüjü ngwangiridu tä'r'il dimdi de ndoo tä'r'il diru ligä na dilü na gibriti dannu di'tüdi ngwulemanu ngwegen.

19 Yiima yidi ngwumirta ngwee yiju ngwulem na ngwiya ngwegen, ndi ari ngwiya ngwegen gwuru nono ngwüüngä ngwäti yi'ra yati aar ye obe ngwüjü aar je ätiyi ngwämmä.

20 Na ngwüji ngwoko ngwanni ngwuma je 'ti dimdi ndoo 'rinyiti, aar 'ti jo'renyana aar gatana ngwony ngwanni ngwuge'taar je ngwuy ngwegen, aar 'ti dünäjä äpijüng ngwujego'ro yobo na yi'remna yiru dab na buta yo'rr na yü'ri, yi'remna yanni ya'ti äti ngwäy ndi ombajidalu aar aa'ti äti ngwäni ndi 'dingini aar 'ti äti yora ndi ele.

21 Aar 'ti jo'renyana ndi 'rinyidi, ndi arri yu'rinyu, giyijün yegen na giyu'ram yegen.

10

G'rr na gitab ganni gooko

1 Nyi be aji nyi engga gi'rrä gi'ter gäti yelenya ngwüllä kerala, gigenna gibä'rü, a dilulil ji ki'rala 'dünggüngün. Giru ngwäyanü nono lingeno a yora yüngün ru yidingo yiru ligä.

2 Gapu gitab gooko kuy güngün gigitinä. Ngwugatu gora güngün gidi gaama giyaala na gidi gängir gidiyängälü.

3 Ngwube mi'ri dula gwulleny nono guba gidi dira. Anni mung mi'ri dula gwulleny, gere gim'i'rinänü kwo'ra tä'r'il ondaja.

4 Anni ma dulu didi gere gim'i'rinänü kwo'ra tä'r'il ondaji, nyi ji mama gwadi ulli, nyi be 'dingina dula kerala ngwondaja, "Mi'rädi ngwuja'ri nga je määtä yujimida ngwanni ngwaru ngwe gere gim'i'rinänü kwo'ra tä'r'il aa'ti ngwa je ulli."

5 A be gi'rr nggoo gänggädiny gidünädi giyaala na gidiyängälü, allijaji guyala güngün gidi gaama kere.

6 Ngwümü'ri yi'rany ngwüriny ngwudi nginde gwanni gwumidu gwur'tal, gwanni gwuge'ta yere na 'dar yanni giyo gu, diyäng na 'dar yanni giyo gu, na yaw na ngwong 'dar ngwanni ngwo gu ngwari, "Ya'ti ba be ya jana.

7 Giyomon yanni yadi ye gi'rr giru gi'ra kwo'ra tä'r'il mi'ridä giil güngün, yujimidi yidi Ngwaalu ya be medadi, anaku ondacing ye ngwinädä ngwüngün ngwuru ngwijir."

8 A be dulu dannu di'dingininy 'tu'tu kerala aar nyi ondaca mana aar nyi ci, "Indi ang ape gitab nggone gooko gigitinä kuy gidi gi'rr nggone gidünädälä giyaala na gidiyängälü."

9 Nyi be ele ki'rr nyi otacalu nyi ci ätädiny gitab nggoo gooko. Aar nyi be ci nu, "Apa ang eny, ga ang nyinyilaji ngwulemanu nono ngwaay a be ga ang uliyanu."

¹⁰ Nyi ape gitab nggoo gooko kuy gidi gi'rr nyi eny, aar nyi nyinyilaji ngwulemanu nono ngwaay a be anni minyi eny aar nyi uliyanu gilaranu.

¹¹ Aar nyi be ci, "A gwa alliji yijirä mana gwani ngwüji ngwonyadu, ngwüji giyen, ngwungla na ngweleny."

11

Ngwüji rom ngwanni ngwänggädi

¹ Aar nyi be ätäda gipuru giru nono gimur gidi idi, aar nyi ci, "Indi nga idi gobo gidi Ngwaalu na dagad didi gatalu na nga i'ra ngwüju ngwanni ngwäpijä Ngwaalinga yobo ngenone.

² Nga be gäbici gubunga gidi gobo poor aa'ti ngwa je idi ndi ari ngwumaar je ätäda ngwüju ngwuru Garany. Ngwa ru'ti gündärä ganni gi'ru yora ye ngwüwayü küu'ri rom na rom (42).

³ A linje ätäda lüny rom lanni länggädi yiima la jalu gimärä aar alliji yijirä yomon ngwüu'ri na küu'ri tudini rom na 'di nyärläl (1260)."

⁴ Giloo rom lanni länggädi, liru ngwüminiti rom (2) na yudin yidi ngwamba rom (2) yanni yidünädälä ngwäyanü ngwudi Deleny didi diyäng.

⁵ Manari diji dere dima ari ngwuje akani nono, a ligä 'tüdä ngwulemanu ngwegen ngwu'diyi güwänü gegen. Na gwere gwanni gwa ari ngwung je akani nono gwa gu ayi no.

⁶ A ngwa äti yiima ndi längiti gere aa'ti girany ga ni gaji ganni gadi aar ge ji ndi alliji yijirä. Aar je äti 'to yiima ndi gwürlü yaw aar ru yin na ndi mi'ri diyängü dimdi de 'dar ma aar gu bupi.

⁷ Manari lima medaji inggiding gwegen, a be gom'reny ganni giki drü gati 'tüdä kibü'räl ngwuje 'di'ra nono aar ngwe dugidi ngwuje dami ngwuje rinye.

⁸ A ngwangina ngwegen gätinälü kayalu gidi gündär gipa ganni gätädäär ngwüri ny gi' remna gani Jadum na Mijir ngwaalu ngwanni ngwäpädäär gu 'to Delenya degen kü'rälä.

⁹ A ngwüji 'dar giyülü 'dar na ngwungla 'dar na ngwüji giyen 'dar ombajaji ngwanginalu ngwegen ngwäyädälü yomon 'tä'räl na gomon ganni gü'ränü aar je gu etadi ndi aar je gatu.

¹⁰ Ngwüji ngwanni ngwunyurtanu gidiyängälü ngwa jayanu yi'rany ye yegen ngwape yi'rinyinä aar angidajidi ngwony ndi ari ngwüjir ngwee rom ngwärru ngwüju ngwanni ngwunyurtanu gidiyängälü yündä gwulleny.

¹¹ Anni ma yomon tä'räl na ganni gü'ränü medadi, a je gu Ngwaalu ngwükäjä ligi'rämänü lidi midu aar 'di'rälü aar dünälä yora ye yegen a lanni liju ndi je ombaji a je yedeny eny gwulleny.

¹² A ngwüjir ngwoo rom 'dingini dula kerela aar je ci, "Andar ngene." Aar allu kerela giyibä'rälä a je güwän gegen engga.

¹³ A gaji nggoo no, a ngwaalu lagadalu ati ngwu'dun 'di kündär i'di gi'ra ge'te aar 'rinye ngwüju ngwüu'ri kwo'ra tä'räl (7,000), a ngwanni ngwuma gilang, a je yedeny eny aar ortada Ngwaalinga ngwudi gerala.

¹⁴ A wäjaj bi nggwo gi'ra rom medadi a wäjaj bi gwanni gwuru gi'ra tä'räl ji kay ndi ila.

Giil gi'ra kwo'ra tä'räl

¹⁵ A be a gi'rr nggoo giru gi'ra kwo'ra tä'räl äri giil güngün a dulu aranu dipa kerala ngwari, "Yeleny yidi didlä yima aar je ätäda Delenya dege na ngindeng gwüngün gwanni gwani Kirictu Gwubrutaar yelenya,

na gwadi ru Deleny gwur'tal."

¹⁶ A mbumbunga giloo liru küü'ri na kwo'rongo lijalu ngwudu'rala ngwudi yeleny ngwegen ngwäyänü Ngwaalu, aar je kwucalu yirku ye.

¹⁷ Aar ci,
 "Licanga yäy 'tu gwani Deleny diru Ngwaalu ngwuru yiima,
 ngwanni ngwo na ngwanni ngwuju,
 nunnu nga gwuma ape yiima yunga yipa
 na nga gwuma aalu ndi ape yelenya.

¹⁸ A güündä ape ngwüjü giyen, na güündä gunga gima ila.
 A gaji gima ila ndi obalu ngwüjü ngwe ngwanni ngwayu,
 na ndi ätäädä ngwinädä ngwunga ngwanni ngwuru ngwüjir gu'ru
 na lunga lanni liju'ru na ngindenga 'dar lanni lidinyädi ngwüriiny
 ngwunga,
 lanni loko na lanni lipa,
 na ndi geraji ngwüjälü ngwanni ngwugeraja diyängälü."

¹⁹ A be gobo gidi Ngwaalu igitinä kerala, kobanu güngün a gu dimbür didi Gekajidi enggani. Ngenone a gu gere enyany a gu dulu ari a gu gere mi'rinänu a gu ngwaalu lagadalu aar i'di gi'riimä gipa giru yuurrum.

12

Daw na däg'ri'dir

¹ A gi'remna giru yiima 'täälü kerala, a daw ji digenna lingen a düüwä ji giyoralu yüngün a ki'rala güngün digenna gukuna gäti yuurumu 'di na rom (12).

² Diju lari le ngwuji gito dadi lenge, a yajima enyanu ngwari.

³ O're a yi'remna yiru yiima yi'ter 'täälü kerala a däg'ri'dir danni duri dibinga däti yi'ranu kwo'ra tä'ril na ngwiil 'di ngwäti yukuna kwo'ra tä'ril giyi'rala yüngün.

⁴ Ngwoda yuurumu kerala ngwangiridu tä'ril (3) liya le lüngün ngwuje gata gidiyängälü. Ngwube dünäci dayalu ndo diju gito dadi linge, nunnu mung lingeta ngwungadini gi'ju güngün diti'rambal.

⁵ A daw lingeta gi'ju giru dur giru ganni gadi ruyi ngwüjü giyen yelenya guura ge giru laaba. Aar äbri gi'ju güngün nggoo aar ge ele Ngwaalu na gididu'ri didi yeleny düngün.

⁶ A be daw abri ngwele gitäny a gu Ngwaalu gi'tiji ngwaalinga ngenone nggu ji aar gu ombaji yomon ngwüü'ri na küü'ri 'di na 'di nyärläl (1260).

⁷ A be yäärä 'di'ra kerala, a Mägäyilängä yi'rr ye yüngün aar dugidi däg'ri'dirngä le yi'rr ye yüngün.

⁸ Aa'ti be däg'ri'dir ojema nono gwullen y aar je dami aar je apada ngwaalinga ngwegen kerala.

⁹ Aar gata däg'ri'dirä ndoo dibinga gidiyängälü. Diru düngä duubu dani dijego'rr danni dati üktini ngwüjü 'dar gididlä ngwuje dudiyi. Aar i'dä gidiyängälü yi'rr ye yüngün.

¹⁰ Nyi be 'dingini dula dipa kerala ngwari,
 "Gwene gilang na yiima na yeleny yidi Ngwaalu ngwege yima ru,
 na yeleny yidi nginde gwüngün gwanni Gwubrutaar yelenya.
 Ndi ari dijego'rr danni dati ü'ridä ngweengga ngwege ngwuja'ri nono,
 danni dati je ü'ridä ngwuja'ri nono lingen le na dilu de ngwäyänü
 Ngwaalu ngwege,
 dima aar linynya dima aar gata gidiyängälü.

¹¹ Dima aar obedalu
 yin ye yidi Girany

na ngwuja'ri ngwe ngwegen ngwanni gwinggidaar je,
aar 'ti ämnä miding gwudi yigo'ro yegen gwullen,
nda je yedeny eny giyi'rany.

¹² Yäy gu no, jayanu gwani gere
na nga nga lanni gilo gu jayaranu!
A be wājāj bi gwani diyāng na yaw,
ndi ari dijego'rr dima üllä 'danggalu!

Dapu güündä giru ligä,
ndi ari dilingidi yomon yüngün yima jalu yooko."

¹³ Anni ma däg'ri'dir engga ligo'ro lüngün ndi ari dima gätinä
gidiyängälü, ngwugwurli ngwübini dayalu ndoo dilingiti giyü giru dur.

¹⁴ Aar gi'tiji dayu ngwubung ngwudi gi'ra giru diiyü nunnu ngwe
'di'ri ngwele ngwaalu ngwanni ngwügi'tijaar je gitäny nggu ji ngeneno
aar gu ombaji ngwüdläyü tä'ril na ngwüüwäyü nyärläl nunnu ngwabri
däg'ri'dirä.

¹⁵ A düüngä gata yaw ngwulemanu ngwüngün nono däärü nunnu aar
ape dayu.

¹⁶ A be diyäng igitinä ngwungadini däärä ndoo digäti däg'ri'dir
ngwulem ngwüngün ngwataji dayu düwä.

¹⁷ A güündä ape däg'ri'dirä gidaw ngwo'rada gilinge nono güngün ganni
gi'dengenaca ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu aar inggidi ndi ari yiru ngwüji
ngwudi Yicu, aar ye dugidi.

¹⁸ A däg'ri'dir düni kimämü gidi yaw.

13

Gom'reny gi'tüdi giyaanu

¹ Nyi engga gom'renya gi'tüdi giyaanu, gäti ngwiil 'di na yi'ra kwo'ra
tä'ril na ngwiilala ngwüngün ngwäti yukuna 'di na giyi'ra yüngün yüllinä
ngwüriny ngwüllüdi Ngwaalinga.

² Gom'reny ganni gänggädiny giru nono ga'dirgany ngwube ru yora
nono yidi dämbä'ru ngwuru ngwünyü nono ngwudi dira. A däg'ri'dir
ätädä gom'renya yiima yüngün ngwätädä didu'ri didi yeleny na yeleny
yipa.

³ A be gi'ra ge'te gidi gom'reny gü'ridäär dämmä dani yi'rany a be
dämmä ndoo u'ri nono. A ngwüji ngwudi didlä 'dar allalu ndër aar gwuji
gom'renya.

⁴ A ngwüji kwuci däg'ri'dirälü yirku ye ndi ari dima ätädä gom'renya
yelenya, aar kwuci gom'renyalu 'to yirku ye aar utalu, "Yärü gwuru
gwanni gwuru nono däg'ri'dirä? Yärü gwuru gwanni gwa aar gwe 'täjidi
yongra ngwudami?"

⁵ Aar ätädä gom'renya ngwulem ngwe ondaji yi'ral ngwuye piyi
ligo'ro lüngün ngwe lo Ngwaalinga ngwape yelenya yüngün ngwuje ruyi
ngwüüwäyü küü'ri rom na rom (42).

⁶ Ngwullo Ngwaalinga ngwullo ngwüriny ngwüngün na gobo na ngwüji
ngwudi gerala.

⁷ Aar ätädä yiima ndi ari aar dugidi ngwüji ngwe ngwanni ngwuju'ru
nunu ngwuje dami. Aar ätädä 'to yelenya giyüllü 'dar, ngwüji na
ngwungla na ngwüji ken.

⁸ Ngwüji 'dar gididlä ngwa kwuci gom'renyalu nggoo yirku ye ngindenga
'dar lanni la'ti üllinä ngwüriny ngwegen kitabanu gidi midi. Gitab gidi
Girany ganni gü'ridinä ngwulem 'tu'tu gi'tünä gu didlälü.

⁹ Gwanni gwäti läni, ngwu'dingini.

10 Manari yiru ndi aar ape dijü yiwaya ken
da aar ape.

Manari yiru ndi aar 'rinye galala ge,
da aar 'rinye galal ge.

Giyee yibüpinä a ngwüji ngwanni ngwuju'ru määtä yiguri aar or'temaji
aar ru yigor ye'te pu.

Gom'reny gi'tüdi gidiyäng

11 Nyi be o're nyi engga gom'renya gi'ter gi'tüdi gidiyängänü gäti ngwiil
rom ngwuru nono ngwiil ngwudi girany ngwube ondaji nono dag'ri'dirä.

12 Ngwape yi'ral yeleny ye 'dar yidi gom'renya gele gidi gwerre gwerreng
ngwügäbici ngwony 'dar gidiyängälü na ngwüji aar kwuci gom'renyalu
gele gidi gwerre gwerreng yirku ye ganni gima u'ri dämmä nono düngün
ndoo didi yi'rany.

13 Ngwape yi'remna yidi yiima 'di ngwuge'te ligä lu'du lüllü kerala
ngwüllä gidiyängälü a ngwüji engga 'dar.

14 Ngwududiyi ngwüjü gidiyängälü yiima ye giyee yanni yimanding ye
kom'reny nggoo gidi gwerre gwerreng. Ngwuci ngwüjü gidiyängälü aar
ga'riji gi'remna aar näji gom'renya ganni gü'ridär dämmä galal ge nggona
be ji gimidu.

15 Aar ätäädä yiima ndi ari ngwübüdä gi'remna düwänü gidi gom'reny
nggoo gidi gwerre gwerreng, nunnu ngwügäbici ngwondaji ngwügäbici
ngwüjü 'dar ngwanni ngwu'donya ndi kwuci gi'remnanalu yirku ye aar je
'rinye.

16 Ngwügäbici ngwüjü, ngwanni ngwooko na ngwanni ngwupa, ng-
wanni ngwinänü na ngwanni ngwuru ngwuwayi, ngwudi 'dunung na
ngwinäd, aar je mi'rä gubu'ru kaama güngün na kidülälä güngün,

17 nunnu aa'ti diji da ellang na aar ella, 'dogo manari däti gubu'ru nggoo.
Gubu'ru nggoo giru ngwüriny ngwudi gom'reny na gi'ra gidi ngwüriny
ngwüngün.

18 Giyee yibüpinä a bebere ji. Gwere gwanni gwubebera, gäbiciär
ngwi'rä gi'ra gidi gom'reny ndi ari giru gi'ra gidi diji dümnä. Gi'ra güngün
giru nyärläl nyärläl nyärläl (666).

14

Girany na ngwüji ngwanni ngwü'rädijälü

1 Nyi be engga Giranyu gidünü kenala gani Jäyün gijaar ngwüji ngwe
ngwüü'ri küü'ri tudini na 'di kwo'rongo na kwo'rongo (144,000) ngwullaar
je giyidülälä ngwüriny ngwüngün na ngwudi Papa gwüngün.

2 Nyi 'dingini dula kerala daru nono gwele yaw yonyadu nono gwele yal
yidi gere gimir'inänü gwuleny, na dulu danni di'dinginy, daru nono yal
yidi ngwüji ngwärü aar mi'ri ngwümbärä ngwegen.

3 Aar ji ndi elnge delnga diru diyang giyoranu yidi ngwudu'ri na ngwong
ngwoo ngwumidu ngwuru kwo'rongo na mbumbunga. Aa'ti diji dere
lingidi ndi elnge delnga a be ngwüji ru 'dogo ngwo ngwuru ngwüü'ri
küü'ri tudini na 'di kwo'rongo na kwo'rongo ngwanni ngwü'rädäär jälü
gidiyängälü.

4 Ngwüjü ngwee ngwuru ngwanni ngwa'ti rngiyä ngwangina ngwegen
ngwaw ngwe, aar be etadi ngwangina ngwegen aar ju'ri. Ngwati gwujani
Giranyu nggoo ngwaalu 'dar ngwati nggu ele. Ngwuru ngwü'rädäjalü aar
ru yi'ra ngwüjänü ngwanni ngwügätäjar je Ngwaalingalu aar je gätäji
Giranyalu.

5 Ngwa'ti 'tüyä yi'duru yere ngwulemanu ngwegen aar jayi nono.

Yi'rr tä'rül ngwuja'ri ngwe ngwegen

6 Nyi be engga gi'rrä gi'ter gi'di'rü gidiligena kerala gapana ngwuja'ri ngwanni ngwujaw ngwudi gwur'taling ngwe ondaci ngwüjü gidiyängälü ngwüji 'dar ken, na giilü na lingla na ngwüji.

7 Ngwondaji dulu de dipa ngwari, "Dinyädär Ngwaalinga ngaa je näji, ndi ari gaji gima be ila gidi pici ngwüjü yelenya. Kwucaralu yirku ye gwanni gwuge'ta gere na diyäng ngwuge'te yaw na ngwäy ngwudi yaw."

8 O're a gi'rrä gwujanalu gi'ter ngwari, "Gwuma i'di! Gwuma i'di! Babil gwanni gwupa! Gwanni gwürläliyü ngwüjü di'rica didi yijin yüngün."

9 O're a je gi'rr gwujanalu giru tä'ril ngwari dula dipa, "Manari diji dere danni dikwuca gom'renyalu na gi'remna güngün yirku ye ngwäti gubu'ru güngün gidülälä güngün na kuy güngün,

10 nginde gwa iyi 'to di'rica dani güündä gidi Ngwaalu danni di'dejaralu yiima 'dar kiny gidi güündä güngün, aar iye yi'rendenya gibriti ge giru ligä ngwäyanü ngwudi yi'rr yanni yiju'ru na ngwäyanü ngwudi Girany.

11 Ati aar 'tü dilü didi yi'rendeny yegen yidi gwur'taling. La'ti la gatu düwä dilu de na lingen le, lanni la kwuci gom'renyalu na gi'remna güngün yirku ye aar ape gubu'ru gidi ngwüriny ngwüngün."

12 Ngene, mätinälü gwudi ngindenga lanni lidünälü, aar ape yiiru ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu aar jalu liru yigor ye'te pu ndi Yicu.

13 Nyi be 'dingini dula kerala ngwari, "Ullu, la aar je onjaci lanni ladi ayi 'tu'tu gomon gidi gweneng liru ngwüji ngwudi Deleny."

A be Lig'i'rim ari, "Ndi ari ngindenga la gatu düwä gidirbä degen, ndi ari la je yiiru yegen gwujani."

Engga gwudi pi yelenya yidi gwodaning

14 Nyi ombajidalu nyi engga ki'ra gweere 'dünggüny gibä'rü gibidu giju gu dijälä diru nono ngindeng gwanni gwuma ru nono giji gidi diji dümnä, ki'rala güngün, gigena gukuna giru dab ki'rala güngün ngwape mänjalä kuy güngün gwäti yini.

15 A be gi'rr gi'ter 'tüdä kobo gidi Ngwaalu ngwurnida dulu de gwullen y ngindeng nggwo gwujalu kibä'rälä ngwuci, "Dingada mänjalä gwunga ang uni. Gaji gidi uni gima ila, ndi ari yuula yidi diyäng yima banyi."

16 A nggwo gwujalu kibä'rälä, dingada mänjalä gwüngün ngwuni yuula gidiyängälü.

17 O're a gi'rr gi'ter 'tüdä kobo kerala gapana 'to mänjalä gwäti yini.

18 A be o're a gi'rr gi'ter 'tüdä gidagad didi gatalu gäti yelenya kiligä ngwurnida dulu de gwullen y gi'rrä nggoo gapana mänjalä gwäti yini ngwuci, "Dingada mänjalä gwunga gwäti yini nga ü'rü dütü didi dügiri ndi ari yügiri yüngün yima banyi."

19 A gi'rr dingada mänjalä gidiyängälü ngwü'rü dütü ngwugatu kigoganu gipa gidi ündi yügiri gidi güündä gidi Ngwaalu.

20 Poor kündär ngenone aar je gu mirenyanu yora ye 'di aar 'tüyä yinä kigoganu gidi ündi aar allala 'di aar obani gidilli didi dimirta aar badalu aar ole bränü küü'ri 'di (200).

15

Dimdi didi gwodaning kwo'ra tä'ril

1 Nyi be engga kerala gi'remna giru yiima gi'ter gibinga giralu 'ter, yi'rr kwo'ra tä'ril yapana dimdi kwo'ra tä'ril didi gwodaning dadi aar de medaji gündä gidi Ngwaalu.

² Na nyi engga gony giru ngwäyänü nono yaw yiru gijaja yilägänänü ligä le aar gu dünädä gito gilo lanni lima dami gom'renya na gi'remna gungün na gi'ra gidi ngwüriny ngwüngün, ngindenga lapu ngwümbärä ngwätädi je Ngwaalu,

³ aar elnge delnga didi dünäd didi Ngwaalu dani Müjä na deelnga didi Girany aar ari,

“Yiiru yunga yipa yiralu 'ter,

Gwani Deleny diru Ngwaalu ngwuru yiima.

Dünälü na 'didanu gwuru gay gunga,

Gwani Deleny didi gwur'taling.

⁴ Yärü gwanni gwa'ti gwa yedeny eny 'dunggunga gwani Deleny, na yärü gwanni gwa'ti gwa näji ngwüriny ngwunga?

Ndi ari nga gwuru jücü gwanni gwuju'ru.

Ngwüji giyen 'dar ngwa ıla

ngwa ang kwucalu yirku ye,

ndi ari apepe gwunga gwanni gwüdünälü gwuma 'täädälü.”

⁵ Anni ma yi'ral ele giyee, nyi ombajidalu nyi engga gobo giru gä'tä gidi Ju'ri igitinä kerala.

⁶ A gu yi'rr 'tüdä kwo'ra tä'rıl yele yapana dimdi kwo'ra tä'rıl, yigenna ngwureda ngwujaw nono ngwubidu pupu'rul aar ü'ridinänü ngwägüwä ngwuru dab giyonggomala yegen.

⁷ Gong ge'te ngwonganu ngwoo ngwuru kwo'rongo ngwumidu, ätäädä yi'rrä giyoo kwo'ra tä'rıl yinya kwo'ra tä'rıl yiru dab yonyadu güündälä gidi Ngwaalu ngwanni ngwumidu ngwudi gwur'taling.

⁸ A dilü onyadi gobala didi näji Ngwaalinga na yiima yüngün, aa'ti diji dere mbuja gay gading ge äni gidrü 'di a dimdi medadi ndoo diru kwo'ra tä'rıl.

16

Güündä gidi Ngwaalu

¹ Nyi be 'dingini dula dipa kobo ngwuci yi'rrä giyoo kwo'ra tä'rıl, “İndär ngaa 'deje gündälü gidi Ngwaalu giyinyanu kwo'ra tä'rıl gidiyängälü.”

² A gi'rr ganni giru gi'ra ele ngwu'deja ginyalu güngün gidiyängälü, a ngwomboro ngwanni ngwuki ngwübüdü yiya määtä ngwüjü ngwanni ngwätı gi'remna gidi gom'reny na ngwanni ngwati kwuci gi'remnalü güngün yirku ye.

³ A gi'rr nggoo giru rom 'deje ginyalu güngün giyaanu, a yaw gwurli aar ru yın nono yın yidi diji dayu, a ngwong 'dar ngwanni ngwumidu ayi giyaanu.

⁴ A gi'rr nggoo giru tä'rıl 'deja ginyalu güngün ngwubirta na ngwel ngwudi yaw aar gwurli aar ru yın.

⁵ Nyi be 'dingini gi'rrä gidi yaw ngwari,
“Gwani Ngwaalu nga gwübüdänü giyeleny yunga giyee,
nga gwanni nggwo, gwanni gwuju, nga gwanni gwuju'ru,
ndi ari lima je le obalu no.

⁶ Ngindenga lanni li'rinyiti ngwüjü ngwanni gwuju'ru aar 'rinye ngwijirä,
na ngwuma je ätäädä yinä aar je iyı ndi ari yädi gu 'denggen.”

⁷ Na nyi 'dingini a dagad gwä'räcänü ngwari,
“Yäy gwani Deleny diru Ngwaalu ngwuru yiima,
'didanu na übidänü na yeleny yunga yiru.”

⁸ A gî'rr giru gi'ra kwo'rongo 'deje lingeno ginya nono, aar ätäädä lingeno yiima ngwu'diyi ngwüjü ligä le.

⁹ A ngwüji ü'dini ngwübürtä ngwe ngwüngün ngwübüdü gwulleny. A ngwüji lo ngwüriiny ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwäti yiima ndi ülliya dimdi ndee, aa'ti ngwüji jo'renyana aar 'ti näjä Ngwaalinga.

¹⁰ A gî'rr giru gi'ra tudini 'deje didu'ri didi yeleny didi gom'reny ginya nono güngün, a yeleny yüngün gwurli aar ru dirim, a ngwüji iyani ngwunglalu ngwegen gwani yi'rendeny yanni yiju.

¹¹ Aar lo Ngwaalinga ngwudi gerala gwani yi'rendeny na ngwomboro ngwegen, aar 'ti jo'renyana giyiuru yegen yanni yiki.

¹² A gî'rr gi'ra nyärläl 'deje ginyalu güngün gidibirta dipa didi Burading a yaw yüngün undi aar ge'te gay gidi ngweleny ngwanni ngwändi gitäny gwe.

¹³ Nyi be engga ngwü'rillä tä'räl ngwuru nono ngwuro a de'te 'tüdä ngwulemanu ngwudi däg'rî'dir ndoo na de'te 'tüdä ngwulemanu ngwudi gom'reny na de'te 'tüdä ngwulemanu ngwudi gom'reny nggoo giru gi'ra rom giru dijir diru di'duru.

¹⁴ Ngwü'rillä ngwuru ngwudi dijego'rr ngwati ape yi'remna yidi yiima ati aar ele ngweleny ngwudi didlä 'dar aar je gwä'räjälü gwani yäära komon gipa gidi Ngwaalu ngwuru yiima.

¹⁵ "Arnganar! Äny ngwoo gwändi nono gwele du'ramu! Jayi nono gwani nginde gwanni gwujalu ngwäy ngwe ngwarnga ngwureda ngwüngün nunnu aa'ti gwa elalu ngwanginu ngwanu aar apiyi ngwüjü yaaru."

¹⁶ A be ngwü'rillä ngwee ngwudi dijego'rr gwügwä'rjä ngwelenyalu gwüpäng ngwaalu ngwani Armajidun Yibriyängä.

¹⁷ A gî'rr gi'ra kwo'ra tä'räl 'deje ginyalu güngün gidirun a dulu dipa ara gididu'ri kobo gidi Ngwaalu ngwari, "Yi'ral yima ärrini."

¹⁸ A ngwaalu aranu yal aar mi'rinänu gere aar enyanu a diyäng lagadalu gwulleny da'ti gu lagadalu no gomon gere anaku ge'taar gu dijü gidiyängälü nggu lagadalu dikalu gikidang.

¹⁹ A gündär ganni gipa ü'rindänü ngwuru yerelanu 'tä'räl a yündär yidi ngwüji giyen i'di, a Ngwaalu diwayini Babling gwuru gündär gipa, ngwicî ginya gonyadu di'ricala didäginä ligä didi güündä güngün.

²⁰ A ngwaalu giyaanu abralu aar dudi a yen dudi.

²¹ A giji'rim giru yurumu yipa yipa yinänu gwulleny i'dä kerala aar acaji ngwüjü, a ngwüji lo Ngwaalinga gwani dimdi didi giji'rim diki gimra.

17

Dedr dibinga na gom'reny

¹ A nyi be gî'rr ilijä ge'te, giyi'rränü giyoo yiru kwo'ra tä'räl, yanni yapu yinya kwo'ra tä'räl aar nyi ci, "Ila nga enggaci rerajing gwudi dedr dipa, danni diru gündär ganni gidünädälä giyaala yonyadu

² na danni dimi'ridäär ngwäyänü ngweleny ngwe ngwudi didlä ngwürläliyi ngwüjü ngwudi didlä di'rica de didi mi'ri ngwäyänü ngwüngün."

³ A nyi be gî'rr ape Giligi'rim aar nyi ge ele gitäny, nyi be engga dayu dijalu kom'renyala guuri yi'remna gubu ngwüriiny ngwangina nono ngwudi lo ngwäti yi'ranu kwo'ra tä'räl na ngwäti ngwiil 'di.

⁴ Daw ndoo, digenna ngwureda ngwuru yi'rura nono di'roker aar uuri yi'remna digenna dab nono na yi'rigar ye yiru yo'rr na yooru yiru yo'rr,

dapu ginya kuy güngün giru dab gonyadu ngwonyala ngwuru yütä na rngi gwudi mi'ri ngwäyanü gwüngün.

⁵ Na düllinä kidülälä ngwüriny ngwee,
 “Yujimid gwani Babil gwanni gwupa,
 gwuru nanni gwudi ngwedr
 ngwuru nanni gwudi yütä yidi diyängälü.”

⁶ Nyi be engga dayu dirläläyā yin yidi ngwüji ngwanni ngwüdünälü na yidi ngwüji ngwanni ngwondaja gay ge gidi Yicu.

A nyi gwe ngwaalu elalu anni minyi engga.

⁷ A nyi be gi'rr ci, “A gwarra ma ara gwe ngwaalu elalu? Nggwa ang enggaci yujimida yidi daw ndee na gom'reny nggee gänding gu ganni giru yi'ranu kwo'ra tä'ril na ngwiil 'di.

⁸ Gom'reny nggee gänggädängä, giju gwerre na gweneno, ga'ta be, gadi 'tüdä kibü'ril ngwele ndi anadalü. Na ngwüji ngwudi didlä ngwallalu ndr ngwanni ngwa'taar je ullu ngwüriny 'tu tu ge'taar gu didläyü kitabanu gidi midi, ma aar engga gom'renya. Ndi ari giju gwerre, a be gweneno ga'ta be ga 'täälü mana.

⁹ Na ngene, arngani gwa be büpini gwani iri'yi ngwäyälü na bebere. Yi'ra giyoo kwo'ra tä'ril yiru yidotr kwo'ra tä'ril yiju gu daala.

¹⁰ Aar ru 'to ngweleny kwo'ra tä'ril. Yima gu i'di tudini, nggoo giru nyärläl nggona, na nggoo giru kwo'ra tä'ril, nggona ga'ti indī. Na ma ji mung ila, ga'ti ga jalu gaji golanu.

¹¹ A be gom'reny nggee ganni giju gwele gima be erne gweneno, gani deleny danni diru gi'ra 'dübä gidi ngindenga gilo liru kwo'ra tä'ril, nggo be kay gadi ele ndi geradalu gwüngün.

¹² Na ngwiil ngwoo 'di ngwanni ngwänggädä je, ngwuru ngweleny 'di ngwa'tina apu yelenya a be ngwadi ape yelenya gom'renyinga le gaji ge'te pu.

¹³ Na bupi gwegen gwuru gwe'te pu ndi aar ätäädä gom'renya yiima na yelenya yegen.

¹⁴ Aar be dugidi Giranyinga le ngwuje be dami ndi ari gwuru Doorta didi ngwoortanga ngwuru Deleny didi ngwelenyinga na ngwüji ngwe ngwüngün ngwanni ngwurnidung je gwugwujaar yigor ye ye'te pu, ngwa aar ngwe dami gwüpäng.”

¹⁵ A nyi be gi'rr ci, “A be yaw yanni yänggädä je yanni yiju gu dedrala, yiru ngwüji aar ru yülü yidi ngwüji na ngwüji giyen na ngwungla.

¹⁶ Na ngwiil ngwoo 'di ngwänggädä je na gom'reny la je dedr ndoo ke ngwäy, da aar gwalla ngwuredalu mbüny, da aar gatanalu da geradalu, da aar be eny da aar u'diyi ligä le.

¹⁷ Ndi ari Ngwaalu ngwuge'ta ngwuja'ri ngwüngün giyigoranu yegen aar je ärrī. Aar be mä'tajidi ndi aar ätäädä gom'renya yiima yegen ndi ape yelenya 'di a ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu mbuti.

¹⁸ Na daw ndoo dänggädängä, diru gündär ganni gipa danni dati mäti yelenya ngwuye ruyi ngwelenya ngwudi diyängälü.”

18

İ'di gwudi Babil

¹ Anni ma yi'ral ele giyee, nyi be engga gi'rrä gi'ter güllü kerala gäti yelena yipa a buri gwudi näji gwüngün o'rra diyängälü.

² Ngwurnidi dulu de gwulleney ngwari,
 “Gwuma i'di! Babil gwanni gwupa gwuma i'di!
 Gwuma ru ngwu'dun ngwudi ngwujego'rr

a gwuma ru ngwubang ngwudi ngwü'rillä 'dar
na yi'rä yanni yirngü yiru yilang.

3 Ndi ari ngwüji giyen 'dar ngwiyü di'rica
didi ami'ra gwudi yijin yüngün.

Ngweleny ngwudi diyängälü ngwucidaar ngwe,
na ngwüji ngwanni ngwati illidi ngwudi diyängälü ngwünänü
irälü gwe gwudi ubanu gwüngün."

4 Nyi be 'dingini dula di'ter mana kerala ngwari,
"Tüdär gu lani ngwüji ngwüny
nunun aa'ti ngaa lacajidi ndi ke gwüngün
ara je dimdi mbuji.

5 Ke gwüngün gwuma gendadi 'di gwuma obana kerala,
a Ngwaalu ngwa'ti dodana gimra güngün ganni gapung.

6 Ärrär gu anaku ärrä je gu rerajar manni mama gwani ärrä gwanni
gwärrärä je
na giny ganni gicärä je, icär gu yomonanu rom.

7 Ängi'riyär ngwäy nga runiyi
anaku näjing gu ligo'ro lüngün ngwarri yayu
ndi ari dica ligor lüngün nu,

'Äny gwujalu gwuru daw diru deleny
nggwa'ti rüdi dedel a runi gwa'ti gwunyi mbuji a'tur.'

8 Yäy gu no, gwa dimdi ndee mbuji gomon ge'te pu,
yi rany, runi, ngwamu na da u'dini ligä le,

ndi ari Deleny diru Ngwaalu ngwanni ngwureraja, ngwuru yiima."

9 Gwa ngweleny arada ngwudi diyängälü gwa aar rüniji ngwanni
ngwümi'ridaär ngwe ngwäyanü aar ngwe acidi giyayu yüngün ma aar
engga dilü didi u'di gwüngün.

10 Ngwa düni ngwaalu ngwolanu yedenyo ndi angi'ri ngwäy gwüngün
ngwari,

"Wäjaj bi! Wäjaj bi gwani güündär ganni gipa,
Gwani Babil, gwuru güündär giru yiima!
Kaji ge'te pu geradalu gwunga gwuma ji."

11 Gwa ngwüji arada gwa aar rünji ngwanni ngwati illidi ngwudi
diyängälü, ndi ari ngwong ngwudi ellang ngwa'ta be ngwa je diji dere
ellang

12 ngwong ngwanni ngwuru dab na buta na yi'rigar yiru yo'rr na
yoora yiru yo'rr na ngwured ngwuju mi'reny, ngwuranu di'roker aar ru
arir na ngwanni ngwuri, yü'ri yanni yami düwä, na ngwong 'dar ng-
wanni ngwügi'tinä yoje'rr ye yiru ngwad ngwudi ngwungur na ngwanni
ngwügi'tinä yü'ri ye yiru ngwumra, na ngwanni ngwügi'tinä buta gwe na
ngwanni ngwügi'tinä ngwaaba ngwe na ngwanni ngwügi'tinä yimur ye,

13 na ngwong ngwuru ngwuwa ngwanni ngwami düwä, na ngwong
ngwuru yilun, ngwuwa, na gwudu'rul, ngwong ngwuru di'rica na yila
yidi yiminiti, ngwülä ngwanni ngwuju'ru, na ngwudi yon na goola giru
yo'ra, na ngwumirta na ngwürimbil, ngwinäd na ngwüji ngwumidu.

14 Ngwadi ari, "Yima ang doda yanni yämi'rädi ligor lunga, nänü 'dar
na arri yelenya 'dar yima ang abri ngwäyälü na ya'ti ya je mbuji."

15 Na ngwüji ngwanni ngwati ella ngwony ngwee aar ngwe nänü, ngwa
düni ngwaalu ngwolanu yedenyo gwudi yi'rendeny yüngün ngwa ari
ngwa runi

16 na ngwari,
"Wäjaj bi! Wäjaj bi! Gwani güündär ganni gipa,

gigena ngwureda ngwuju mi'reny, ngwuranu di'roker aar uuri,
ngwugenne dab nono, ngwugenne yi'rigara na yooral

17 Yeleny giyee 'dar, kaji ge'te pu, yima aar je gerajalu."

Na 'dar lanni liru yi'ra yidi ngwübälükä na ngwüji ngwanni ngwati ele
ngwübälükä ngwe na lanni lati ruyi ngwübälükä na ngindenga 'dar lanni
lati mbuji enying bile gwe giyaanu, la dünä ngwaalu ngwolanu,

18 ma aar engga dilü lidi u'di gwüngün ngwürri dula ngwari, "Gündär
gindi ne giru nono gündärä nggee gipa."

19 Na la ürräni diyäng giyi'rala yegen la ari la runi la ürri dula la ari,
"Wäjä bi! Wäjä bi! Gwani gündär ganni gipa!

Lanna 'dar lanni läti ngwübälükä giyaanu
lanni lima nänü goola ge güngün!

Kaji ge'te pu 'dogo gima aar gerajalu!

20 Jayanu gwani gere!

Jayaranu lanni liju'ru na ngwo'o'ra ngwükajäär je na ngwüjir!

Ndi ari dima de Ngwaalu obalu anaku ärrär je gu."

21 A gi'rr gojema nono apa go'rralu gipa giru nono lille ngwugatu giyaanu
ngwari,

"Yiima ye giyee no,

gündär gidi Babling ganni gipa ga aar gu gatu no
ga'ti ga mbüjini ba be.

22 Deelnga didi ngwüji gwanni ngwati mi'ri ngwümbärä lanni lati elnge
na ngwüjämbir

na lanni lati äri yuulla na lanni lati äri yiil,
la'ti la aar je 'dingini 'dunggunga mana a'tur.

Diji didi yiiru yere

da'ti da mbüjini 'dunggunga mana a'tur.

Aranu gwudi ngwaaba ngwürüdi

gwa'ti gwa 'dinginini 'dunggunga mana a'tur.

23 Buri gwudi lamba gwa'ti gwa enyanu 'dunggunga mana a'tur.

Diya didi gur gagu na gera gäginä

da'ti da 'dinginini 'dunggunga mana a'tur.

Ngwüji ngwunga ngwanni ngwati illidi ngwuru ngwüji ngwupa gididlä.

Yu'riny ye yunga yuktä ye ngwüjü 'dar giyen aar je dudiyi.

24 'Dunggunga, yin yirädi gwälü yidi ngwüjir na yidi ngwüji ngwuju'ru
na 'dar lanni li'rinyitäär je gidiyängälü."

19

Jayanu kerala

1 Anni ma gi'rr nggoo giru yiima medaji ondajing, nyi 'dingini dula dipa
daru nono dulu didi ngwüji ngwonyadu kerala aar opepala,

"Ar ortada Ngwaalinga!

Gilang na näji na yiima yiru yidi Ngwaalu ngwege,

2 ndi ari obalu gwüngün gwuru 'didanu gwüdünälü.

Gwuma obalu dedr de dipa

danni dirngiyä ngwüjü gidiyängälü mi'ri gwe ngwäyänü gwüngün,

gwuma gu gwalli dämjä didi yin yidi ngwänäd ngwüngün."

3 O're aar ari mana,

"Ar ortada Ngwaalinga!

Dilü didi u'di gwüngün di'rürädi gwere gwur'tal."

4 A mbumbunga gilo liru küü'ri na kwo'rongo na ngwong ngwoo kwo'rongo ngwumidu, aar aalu yirku ye aar kwuci Ngwaalinga ngwujalu gididu'rala aar opepala,
 "Yiru gu, ar ortada Ngwaalinga."

G'i'tidi kay gwudi Girany

5 A dulu 'tüdä gididu'ri ngwari,
 "Elngajar Ngwaalinga ngwege
 nga nga 'dar liru ngwinäd ngwüngün,
 nga nga 'dar lanni lati denya,
 lanni looko na lanni lipa."

6 Nyi be 'dingini dula dipa daru nono dulu didi ngwüji ngwonyadu, aar ari nono yal yidi yaw yonyadu yüllü dära na aar ari nono yal yidi gere gim'i'rinänü gwulleny aar opepala,
 "Ar ortada Ngwaalinga!
 Ndi ari Delenya diru Ngwaalu ngwege dima määtä yelenya
 danni diru yiima giyi'ral 'dar."

7 Ar jayanu ar opepala
 ar näji ngindeng
 ndi ari gi'tidi kay gwudi Girany gwuma ja gito
 na gera güngün gima aar ja'rima

8 na gima aar ätäädä direda dibidu dijaw nono nunnu ngwugenne."
 Na dired ndee diru gi'remna gidi yiiru yanni yidünälü yidi ngwüji ngwudi Ngwaalu ngwanni ngwujuru.

9 Aar nyi be gi'rr ci nu, "Ullu ngwuja'ri ngwee, 'Lonjaacar je lanni lurnidaar je aar ilada giyi'rinyinä yidi Girany.'" Ngwo're ngwugendaji ngwari, "Ngwuja'ri ngwee, ngwuja'ri ngwuru ngwanni ngwuru 'didanu ngwudi Ngwaalu."

10 Nyi be jürbälü gadi nyi kwucalu yirku ye, aar nyi be ci, "Aa'ti ärrü yi'ral giyee äny gwuru dinäd nono ngang nyi ru nono ngwanggalu ngwanni ngwo ndi inggidi ndi ari ngwo ndi gwuji Yicung. Kwucu Ngwaalingalu yirku ye, ndi ari gwanni gwati inggidi Yicu gwe gwa gu ligi'rim ji lanni lati ji ngwüjir."

A Kirictu dami gom'renya

11 Nyi be engga gere ngwigitini a dimirta ji dibidu a diji danni dändi gwälä, dani gwanni gwuru Ligor le'te pu ngwuru 'Didanu, ndi ari gwati pi yelenya yüdünälü nggu dogodada.

12 Ngwäy ngwüngün ngwuru nono ligä ngwugenne yukuna yonyadu ki'rala güngün ngwäti ngwüriiny ngwüllinä 'dünggüngün ngwa'ti je diji dere lingidi 'dogo nginde.

13 Digenna direda dülläjär giyinänü dani "Ngwuja'ri ngwudi Ngwaalu."

14 Ati be gwu'tulu gwudi gerala gwujanalulu ngwumirta ngwe ngwubidu gwugenna ngwureda ngwuju mi'reny ngwubidu ngwujuru.

15 Ati galal ganni gäti yini 'tüdä ngwulemanu ngwüngün ngge mi'ri ngwüjü giyen. Na ngwading je ruyi yelenya guura ge giru laaba ngwurgwony yügiränü kigoganu yani güündä gidi Ngwaalu ngwuru yiima.

16 Aar ulli gidired düngün na kora güngün giru gimäni ngwüriiny ngwee,
 "DELENY DIDI NGWELENYA
 NA DOORTA DIDI NGWOORTANGA."

17 Nyi be engga gi'rrä güdünädi gilingen. Ngwümi'ri dula dipa ngwümi'rici yi'rayü 'dar yanni yati 'di'ri kerala ngwari, "Ilar ar ele giyi'rinyinä yipa yidi Ngwaalu,

18 aang eny ngwelenya na lanni liru yi'ra na ngwongor ngwanni ngwojema nono na ngwumirta na ngwüjü ngwanni ngwändi gwälä na ngwüji 'dar ngwudi 'dunung na ngwinäd ngwanni ngwoko na ngwanni ngwupa."

19 Nyi be engga gom'renya nggoo na ngweleny ngwudi diyäng gwu'tulunga le legen aar o'rajidalu ladi dugidi dijingä le ndoo däändi gidimirtala na gwu'tulu gwüngün.

20 Aar määtä gom'renya dijir de ndoo diru di'duru dannu dapu yi'remna yidi yiima ngwayänü ngwudi gom'reny nggoo. Yi'remna yidi yiima giyo yanni yiming ye dudiyi ngwüjü ngwanni ngwämnä gi'remna gidi gom'reny nggoo na ngwanni ngwukwuci gi'remna güngün yirku ye. Aar ape gom'renya na dijir ndoo diru di'duru aar je gatu limidu kibüng gidi gibriti giru ligä.

21 Na ngwoko aar je 'rinye galal ge nggoo gi'tüdi ngwulem ngwudi diji ndo däändi gidimirtala, a yi'ra pe ngwangina ngwegen.

20

Ngwüdläyü ngwüü'ri

1 Nyi be engga gi'rrä güllü kerala gapana mubita gwudi gibü'ril ngwapana gu'runga gipa

2 ngwümäätä däg'ri'dirä, düüngä ndoo duubu du'rin diru dijego'rr, ngwugekajalu ngwüdläyü ngwüü'ri (1000).

3 Ngwugatu kibü'ril ngwülängitäjji gwüngidä, nunnu aar etaci ndi i'däji ngwüjänü mana giyen 'di a ngwüdlä ngwoo ngwuru ngwüü'ri ele aar medadi. Aar be aji aar gatalu gaji gooko.

4 Nyi be engga ngwudu'ri ngwudi yeleny na ngwüji ngwanni ngwuju gwala ngwätädäär je yiima aar pi yelenya. Nyi engga ngwügi'rimä ngwudi ngwüji ngwanni ngwü'ri'tajäär je yi'ralu mbüny ndi ari nunnu ngindenga linggidu Yicu gwe aar ondaji ngwuja'ri ngwe ngwudi Ngwaalu. Ngindenga la'ti kwuca gom'renyalu nggoo na gi'remna güngün yirku ye aar 'ti üpinä gi'remna güngün giyidülälä yegen na ngwuy nono ngwegen. Ngwüji ngwee ngwo'ra ndi midu aar ape yelenya Kirictunga le ngwüdläyü ngwüü'ri (1000).

5 'Di'ri gwuru ngwee gwudi gwerre gwerreng. A be ngwoko ngwanni ngwayu ngwa'ti ngwo'ra ndi midu 'di a ngwüdlä ngwüü'ri medadi.

6 'Dar lanni lacajidu ndi 'di'ri ngwee gwudi gwerre gwerreng, liru lanni lonjacaar je liju'ru. La'ti la je yi'rany yidi gwodaning mbuji aar be ru ngwur'dal ngwudi Ngwaalu na Kirictu aar le ape yelenya ngwüdläyü ngwüü'ri (1000).

Aar dami dijego'ro

7 Ma be ari ngwüdlä ngwoo ngwüü'ri (1000) ngwuma medadi, aar be gata dijego'ralu korkon.

8 Ngwube 'tü ngwele ndi dudiyi ngwüjü giyen giyi'rundu kwo'rongo yidi diyäng. Ngwüji giyen ngwee ngwucaar je Juj na Majuj, ngwuje gwa'rajidi gwüpäng giyäära. Ngwonyadu yi'ranu gwulleney aar ru nono dijicirä didi dibirta.

9 Aar badalu gidiyängälü 'dar aar änni ngwaalinganu ngwudi ngwüji ngwudi Ngwaalu, gündär ganni gämning. A be ligä üllä kerala ngwuje u'diyalu ladibur.

10 A dijego'rr dannu di'däji jänü, aar gatu kibüng gidi gibriti giru ligä ganni ngoo gu gom'reny nggoo dijir de ndoo diru di'duru. Ngenone aar gu ape yi'rendenyalingen le na dilu de gwur'tal.

Aar picî ngwüjü yelenya ngwanni ngwayu

11 Nyi be engga didu'ri didi yeleny dipa dibidu na ngindeng gwanni gwuju gwala, gere na diyäng abri ngwäyanü ngwüngün nyirül aar je 'ti ba be änggädi mana.

12 Nyi engga ngwüjü ngwayu, ngwanni ngwupa na ngwanni ngwooko aar dünäci didu'ralu didi yeleny a yitab igitinä o're a gitab gi'ter igitinä giru gitab gidi midi. Aar picî ngwüjü yelenya ngwanni ngwayu yi'ral ye yanni yüllinä giyitabanu giyoo, aar je picî yelenya dijü de'te de'te yiiru ye yüngün yanni yapung je.

13 A yaw apa ngwüjü ngwanni ngwayu ngwuju gu a yi'rany na del didi yi'rany aar apa ngwüjü ngwanni ngwayu ngwuju gu. Aar je picî yelenya, dijü de'te de'te yiiru ye yüngün yanni yapung je.

14 Aar be gatü yi'rany na del didi yi'rany kibüng gidi ligä. Gibüng nggee gidi ligä gani yi'rany yidi gwodaning.

15 Na ngindenga 'dar ngwüriiny ngwegen ngwanni ngwa'ti üllinä kitabanu gidi midi, aar je gatü kibüng gidi ligä.

21

Gere ganni giyang na diyäng danni diyang

1 Nyi be engga gere ganni giyang na diyäng danni diyang. Ndi ari gere gele gidi gwerreng na diyäng dele didi gwerreng, ngwuma erne, na aa'ti ba be yaw yere ju.

2 Nyi be engga gündärä ganni giju'ru. Üräjälim gwanni gwuyang gwüllü Ngwaalu kerala, gwuru nono gera gija'rimana gigikaar ngwureda ngwujaw gadi aar gi'tiji duru düngün kay.

3 Nyi 'dingini dula dipa gididu'ri ngwari, "Gweneno Ngwaalu ngwuma ji gidiliganu didi ngwüji ngwuma aar ngwe ji. Aar ru ngwüji ngwüngün aar ji Ngwaalinga le na nginde gwa ru Ngwaalu ngwegen.

4 Ngwung je brotada yal ngwäy ngwäbrî yi'rany ngwäbrî runing ngwäbrî yal na yi'rendeny, ndi ari yi'ral yele yiru yu'rin yima medadi."

5 A nggwoo gwujalu gididu'rala didi yeleny ngwari, "Yi'ral 'dar yinje ge'te ya ru yiyang." Aar nyi be ci, "Ullu je giyee, ndi ari ngwuja'ri ngwee ngwädi gu a ngwuru 'didanu."

6 Ngwube ari, "Yi'ral yima ra'tadi. Äny gwuru gwanni gwuru gi'ra nyi ru gwanni gwuru gora, nyi ru gwudi gwerreng na gwudi gwodaning. Nggwa ici dijü danni diti ngwäädä 'dого a'tur gidel didi yaw yidi midi.

7 Gwanni gwa dami, gwa ape yu'rina 'dar giyee na äny gwa ru Ngwaalu ngwüngün na gwa ru giji güny.

8 A be ngwüji ngwanni ngwuru ngwudeny, na ngwanni ngwa'ti ämnä Ngwaalu, ngwanni ngwürngü na ngwanni ngwuru gimra na ngwanni ngwuru ngwüjin na ngwanni ngwuru yu'riny na ngwanni ngwäpijä yi'remna yobo, na ngwu'duru ku, ngwaalu ngwegen ngwadi ru gibüng gidi gibriti giru ligä. Yi'rany yidi gwodang yiru giyee."

9 Aar nyi be gi'rr ge'te ilijä giyi'rr giyoo yiru kwo'ra tä'rîl (7) yapana yinya yele kwo'ra tä'rîl (7) yonyadu dimdala didi gwodaning kwo'ra tä'rîl aar nyi ci, "Ila ang enggaci gera giru daw didi Girany."

10 Aar nyi ape Ligî'rim le nyi allu kenala gipa golala aar nyi enggaci Üräjäliming, gündär ganni giju'ru güllü Ngwaalu kerala

11 garu näjŋing gwudi Ngwaalu ngwäyanü kir kir ngwenyanu nono gadbay giru go'rr giru gi'rigar gu'ru giju'ru ngwäyanü jicu'rr nono daginya.

12 Gätŋi gundi'ru gipa golala, gätŋi ngwängiränü 'di na rom ngwüdünü gu yi'rr 'di na rom (12). Ngwängirälä ngwoo, ngwüllinä gu ngwüriny ngwudi yülü yidi Yijiräyil yiru 'di na rom (12).

13 Ngwängir tä'rŋil aar jada gitäny gwe, na tä'rŋil aar jada kängir, na tä'rŋil aar jada kaama, na tä'rŋil aar jada gi'ra ge.

14 A gundi'rr gidi gündär äti yidingo 'di na rom(12) yapu ngwüriny ngwudi ngwoo'ra ngwükajäär je 'di na rom (12) ngwudi Girany.

15 A gi'rr nggoo gondaciny, gapana gimur gidi idi giru dab nunnu ngge idi gündärä na ngwängir, na gundi'ru güngün.

16 Aar be ü'rü gündärälü giru yimiri kwo'rongo yubidanu, ole gwüngün na ongranu gwüngün, aar ubidanu. Ngwube idi gimur ge ngwumbuji gola bränü ngwü'ri na küü'ri tudini tudini (1,500) ole na ongre na olala, gwüngün aar ubidanu.

17 Ngwube idi gundi'ru güngün ngwumbuji giru ngwuyanü küü'ri tä'rŋil na nyärläl (66) idi gwe gwudi diji gwanni gwidi gwe gi'rr.

18 Gundi'rr gidi gündär gallijaar yo'rr ye yiru gu'ru yuuri aar iginyänü a gündär ru dab diju'ru nono gijaja giju'ru.

19 Yidingo yidi gundi'rr gidi gündär yallijaar je yo'rr ye 'dar yiru gu'ru yiru yi'rur. Gidingo ganni giru gi'ra, giru go'rr gi'ginyänü ngwuuri na go'rr ganni giru gi'ra rom, giru gi'gülu na nggo giru gi'ra tä'rŋil, gibidu pupu'rul, na nggo giru gi'ra kwo'rongo, gi'ginyä.

20 Na go'rr ganni giru gi'ra tudini, gümnä na go'rr ganni giru gi'ra nyärläl, guuri na go'rr ganni giru gi'ra kwo'ra tä'rŋil, gi'ginyänü nono yiminiti, na go'rr ganni gi'ra 'dübä giranu di'ruju. Go'rr ganni giru gi'ra tudini kwo'rongo, giru go'rr giru gälgätüm giranu girende na go'rr ganni giru gi'ra 'di, giru go'rr gi'ginyä na go'rr ganni giru gi'ra 'di na gwe'te, giranu di'roker, na go'rr ganni giru gi'ra 'di na rom, giru go'rr gi'rcinänü yi'rur ye yonyadu.

21 Na ngwängir ngwüngün 'di na rom, ngwuru yoorä yiru yo'rr yiru gu'ru 'di na rom, längir le'te le'te, lige'taar goora ge ge'te pu giru go'rr giru gu'ru na gay ganni gipa gidi gündär gege'taar giru dab diju'ru nono gijaja giju'ranu.

22 Nyi 'ti änggädi gobo kündär ndi ari Deleny diru Ngwaalu ngwuru yiima na Girany, lima ru gobo güngün.

23 Gündär ga'ti bupa buri gwudi lingen na gwudi düüwä ndi o'rracalu, ndi ari gati näji gwudi Ngwaalu o'rracalu na Girany ru lamba lüngün.

24 Ngwüji giyen ngwa ele giburalu gwüngün, ga ngweleny ngwudi didlä äpijä yelenya yegen.

25 Na ngwängir ngwüngün ngwa'ti ngwa längitini gomom gere a'tur, ndi ari ngwaalu ngwa'ti ngwümnänü ngenone.

26 Ga ngwüji giyen denya aar näji.

27 Ga'ti ga gu gong gere girngü äni na diji dere dänni därrü yi'ral yiru yaaru, na diji dänni dati i'däji ngwüjänü, aar be 'dogo ngindenga lanni läti ngwüriny ngwegen ngwüllinä kitabanu gidi midi gidi Girany.

22

Dibirta didi yaw yidi midi

1 A nyi be gi'rr enggaci dibirta didi yaw yidi midi yiju'ru ngwäyanü jucu'riny nono ngwaginya yübädälü gididu'ri didi Ngwaalu na didi Girany

² aar irälü gidiliganu ngwayalu ngwupa ngwudi gündär. Giyerel yidi dibirta, a gu da'ri düni didi midi dati 'ri'ri yuula 'di na rom (12) gididlä, dati 'ri'ri guula ge'te pu gidüüwä, ngwäni ngwüngün ngwati u'riyi ngwüjü nono giyen.

³ Taji ngwünyü gwere gwa 'ti gwa ji mana. Didu'ri didi Ngwaalu na didi Girany da ji kündär a gu ngwinäd ngwüngün kwucalu yirku ye

⁴ aar engga ngwäyänü ngwüngün a ngwüriny ngwüngün üllinä giyidülälä yegen.

⁵ Dilung da'ti da ji ngenone na la'ti la bupi buri gwudi lamba na lingen ndi ari Deleny diru Ngwaalu ling je o'rracalu. Na ngindenga la ji giyeleny yidi gwur'taling.

⁶ Aar nyi be gi'rr ci nu, "Ngwuja'ri ngwee ngwuru ngwädi gu aar ru 'didanu. Deleny diru Ngwaalu ngwanni ngwati ru ligi'rüm ngwüjir, ngwükäjä gi'rrä güngün nunnu ngwü'täci ngwinädä ngwüngün yi'ralalu yanni giyo gito yadi ji."

Yicu nggwo gwändi

⁷ A Yicu ari, "'Dinginar, äny nggwo gwändi puprang, gwonjacaar gwanni gwa määtä ngwuja'ri ngwudi yijir ngwanni ngwüllinä kitabanu nggee."

⁸ Äny gwuru gwani Yuwana, nggwu'dingina nyi engga yi'ral giyee. Anni minje 'dingin nje engga, nyi jürbälü nggwadi kwuci gi'rrälü yirku ye giyoranu ganni genggaciny yi'ral giyee.

⁹ Aar nyi be ci, "Aa'ti ärrü yi'ral giyee äny gwuru dinäd nono ngang na nono ngwanggalu ngwuru ngwüjir nono ngindeng je 'dar lanni limäti ngwuja'ri ngwudi gitab nggee. Kwuca Ngwaalingalu yirku ye."

¹⁰ Aar nyi be ci, "Aa'ti nga gwa mi'rä ngwuja'ri ngwudi yijir yidi gitab nggee, ndi ari gaji nggo gito.

¹¹ Gwanni gwuki, ngwugwuji keng gwüngün na gwanni gwürngü ngwugwuji rning gwüngün na gwanni gwüdünälü ngwugwuji düningälü gwüngün na gwanni gwuju'ru ngwugwuji ju'ring gwüngün."

¹² A Yicu ari, "'Dinginar, äny nggwo gwändi puprang gwapana gu'ru ganni gadi nyi ätäädä dijü gani yiiru yüngün.

¹³ Äny gwuru gwanni gwuru gi'ra äny gwuru gwanni gwuru gora, nyi ru gwudi gwerreng na gwudi gwodaning nyi ru gwanni gwädäälü nyi ru gwanni gwüm'rädi."

¹⁴ Lonjacaar lanni luyu ngwureda ngwegen ndi ari lätäädär je yelenya ndi eny gida'ri didi midi na ndi aar äni ngwängir aar äni kündär.

¹⁵ A be lanni gilo kündär poor, liru yinyen aar ru yu'riny aar ru ngwüjir aar ru gimra aar ru lanni läpijä yi'remna yobo aar ru ngwu'duru na 'dar lanni lati je yi'duru jadanu aar je ärrä.

¹⁶ Äny gwani Yicu, "Äny gwuma gwükäcä je gi'rrä güny ara je 'täci inggiding ngwee gwani yi'doonga yidi Ngwaalu. Äny gwuru guuwa gidi Däwüd nyi ru gilinge güngün. Äny gwuru guurum giru Daapa gitänü."

¹⁷ Ligi'rüm lidi Ngwaalu na gera laru nu, "Ila." Na gwanni gwu'dingina ngwari, "Ila!" Gwere gwanni gwiti ngwäädä ngwila, na gwere gwanni gwüjädü gu, ngwape angidajing gwudi yaw yidi midi.

¹⁸ Linje arnga lanni la 'dingini ngwuja'ri ngwudi yijir ngwanni gwändi kitab nggee. Manari ngwuma je dijü gendaji ngwere, da Ngwaalu gendaci dimdi dann daru de gitab nggee.

¹⁹ Na manari dijü dima äbräji yi'ralu yere yidi ngwuja'ri ngwudi yijir ngwanni ngwo kitabanu nggee, da Ngwaalu äbräci gu'ralu güngün gida'ri

didi midi, na kündär ganni giju'ru giyee rom yanni yinggidaar je kitabanu nggee.

²⁰ Gwanni gwinggidu yi'ral ye giyee gwaru nu, “Yäy, äny nggwo gwändi puprang.”

Yiru gu, ila gwani Deleny dani Yicu.

²¹ A yimi'rü yidi Deleny dani Yicu ji ngwüji 'dar ngwudi Ngwaalu. Yiru gu.